

S. G. Crigan

LITERATURA

7

română și
universală

S. G. Crigan

Literatura română și universală

Manual pentru clasa a 7-a
a instituțiilor școlare de învățământ
general cu predarea în limba română

*Recomandat de Ministerul Învățământului
și Științei din Ucraina*

Cernăuți
Editura "Bukrek"
2015

ББК 83.3(4РУМ)я72+83.3(0)я72
К82

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ від 20.07.2015 № 777)*

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Криган С. Г.

К82 Інтегрований курс. Література румунська та зарубіжна : підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською мовою / С. Г. Криган. – Чернівці : Букрек, 2015. – 240 с. : іл.

ISBN 978-966-399-710-0

ББК 83.3(4РУМ)я72+83.3(0)я72

ISBN 978-966-399-710-0

© Криган С. Г., 2015
© Видавничий дім “Букрек”, 2015

Stimați elevi!

Manualul vă pune la dispoziție o serie de texte literare, precum și conceptele teoretice necesare unei adecvate receptări a acestora. Atât elevii, cât și profesorii vor avea la îndemână nu numai un instrument util în activitatea pedagogică, ci și o carte destinată celor atrași de lectura textelor literare.

Pentru elaborarea manualului am ținut cont de metodologia predării obiectului “Limba și literatura română” conform programei în vigoare “Literatura română și universală. Clasele 5-12”, Bukrek, 2005.

În procesul de învățare se oferă textul operei integral sau fragmentar, se propun exerciții de lectură și comentare a textului artistic, de cunoaștere și rezumare a subiectului narativ, încadrarea operei în cadrul unei anumite specii și a unui anumit gen; se realizează selectiv caracterizarea personajelor, se ilustrează expresivitatea limbajului, se oferă o serie de noțiuni de teorie literară, diferite modele de teste evaluative.

Prin selectarea variată și concretizarea obiectivelor de referință pentru fiecare capitol sau unitate de învățare se ating în timp obiectivele generale.

Personajul literar ajunge nemijlocit la cititor, la elev, la lume, dar opera literară capătă un univers imens și o rezonanță educativă. Elevii vor descoperi modele de lucru asupra textului literar și posibilitatea de a-și îmbogăți metodele de investigare a acestuia.

Îmi exprim convingerea că elevii și profesorii vor primi cu drag acest ajutor.

Autorul

Balada populară

Miorița

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale,
Trei turme de miei,
Cu trei ciobănei.
Unu-i moldovan,
Unu-i ungurean
Și unu-i vrâncean.
Iar cel ungurean
Și cu ce-l vrâncean,
Mări, se vorbiră,
Ei se sfătuiră
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare

Pe cel moldovan,
Că-i mai ortoman
Ș-are oi mai multe,
Mândre și cornute,
Și cai învățați,
Și câni mai bărbați,
Dar cea mioriță,
Cu lână plăviță,
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place.
– Mioriță laie,
Laie bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace!
Ori iarba nu-ți place,
Ori ești bolnăvioară,
Drăguță mioară?
– Drăguțule bace,
Dă-ți oile-ncoace,
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Și umbră de voi.
Stăpâne, stăpâne,
Îți cheamă ș-un câine,
Cel mai bărbătesc
Și cel mai frățesc,
Că l-apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul ungurean
Și cu cel vrâncean!
– Oiță bârsană,
De ești năzdrăvană,
Și de-a fi să mor

ortoman – chipeș, voinic; bogat

plăviță – de culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie

bucălaie – varietate de oi din rasa țigaie, cu lână albă și cu botul și extremitățile membrelor castanii-închise sau negre

bârsană – cu lână lungă și aspră

În câmp de mohor
Să spui lui vrâncean
Și lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice, pe-aproape,
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosul stâniei
Să-mi aud câinii.
Aste să le spui,
Iar la cap să-mi pui
Fluieraș de fag,
Mult zice cu drag;
Fluieraș de os,
Mult zice duios;
Fluieraș de soc,
Mult zice cu foc!

Vântul, când a bate,
Prin ele-a răzbate
Ș-oile s-or strânge,
Pe mine m-or plânge
Cu lacrimi de sânge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor.
Să le spui curat
Că m-am însurat
Cu-o mândră crăiasă,
A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele și luna
Mi-au ținut cununa.
Brazi și paltinași
I-am avut nuntași,
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păserele mii,
Și stele făclii!
Iar dacă-i zări,
Dacă-i întâlni
Măicuța bătrână,
Cu brâul de lână,
Din ochi lăcrimând,
Pe câmpi alergând,
Pe toți întrebând
Și la toți zicând:
"Cine-a cunoscut,
Cine mi-a văzut
Mândru ciobănel,
Tras printr-un inel?
Fețișoara lui,
Spuma laptelui;
Mustețioara lui,
Spicul grâului;
Perișorul lui,
Pana corbului;
Ochișorii lui,
Mura câmpului?"
Tu, mioara mea,

Să te-nduri de ea
Și-i spune curat
Că m-am însurat
Cu-o fată de crai,
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuță
Să nu spui, drăguță,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C-am avut nuntași
Brazi și pâltinași,
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păserele mii,
Și stele făclii!

V. Alecsandri

- 1 După ce ai citit cu atenție textul, răspunde la următoarele întrebări:
 - Ce sens are cuvântul **gură** în baladă? Caută în dicționar și alte sensuri ale acestui cuvânt.
 - Prin ce procedeu lexical s-au format cuvintele **fețișoara** și **mustețioara**? Găsește în text și alte cuvinte asemănătoare.
 - Găsește în textul baladei cel puțin trei regionalisme și caută în dicționar sensul lor.
- 2 Formulează într-un scurt enunț oral ideea principală a baladei “Miorița”.
- 3 Unde are loc acțiunea baladei? Indică exact versurile care precizează spațiul acțiunii.
- 4 Ce fenomen pastoral este prezentat în baladă?
- 5 Care sunt personajele principale? Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc cei trei ciobani?
- 6 Ce stă la baza conflictului dintre ciobani?
- 7 În câte fragmente poți împărți textul? Indică pe scurt conținutul fiecărui fragment.
- 8 Ce elemente fantastice intervin în structura baladei?
- 9 Recitește dialogul dintre oaia năzdrăvană și ciobănaș, apoi precizează care este atitudinea acestuia față de oile sale.
- 10 Găsește în textul baladei cuvintele prin care se demonstrează grija ciobanului față de animalele sale.
- 11 Care este dorința ciobănașului după încetarea din viață?
- 12 Cum îți explici prezentarea morții ca nuntă cosmică?
- 13 Cum îți explici frecvența ridicată a numeralului **trei** în textul baladei? În ce alte texte se repetă astfel de cifre magice?
- 14 Despre ce vorbește diversitatea fluierelor?
- 15 Cum explici expresia evidențiată?

Vântul, când a bate,
Prin ele-a răzbate
Ș-oile s-or strânge,
Pe mine m-or plânge
Cu **lacrimi de sânge!**

16 Din ce episod face parte următorul fragment?

Soarele și luna
Mi-au ținut cununa.
Brazi și paltinași
I-am avut nuntași,
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păserele mii,
Și stele făclii!

17 Ce sentimente se desprind din portretul pe care îl creionează măicuța bătrână fiului său? Cum îți explici paralela între frumusețea naturii și frumusețea tânărului cioban?

Structura baladei. Caracterizarea personajelor

Miorița se diferențiază de structura-tip a baladei populare, în care firul epic are mare importanță și conține toate etapele unei narațiuni, de la intrigă și până la deznodământ. În Miorița, desfășurarea epică este redusă în favoarea unei coplesitoare părți lirice, specifice individualității personajului principal. După modul de expunere dominant, în compoziția textului se delimitează trei părți: o parte narativă (epică), o parte dialogată (dramatică) și una monologată (lirică), fiecare aducând motive literare noi.

Chipul ciobanului moldovean predomină acțiunea pe parcursul întregii balade, nu numai prin prezența sa, dar mai ales prin ilustrarea ocupației pastorale a neamului nostru românesc, prin valorile spirituale. Tânărul cioban este înzestrat cu cele mai frumoase trăsături într-un ansamblu armonios, indiferent din care parte ar fi privit sau caracterizat: din perspectiva naratorului, a personajului însuși (autocaracterizare lirică) sau a “măicuței bătrâne”. Un loc important în conturarea portretului eroului îl constituie caracterizarea indirectă reflectată de atitudinea animalelor față de stăpân sau de intențiile rele ale dușmanilor.

Aflându-se în mijlocul naturii,

*Pe un picior de plai
Pe-o gură de rai*

împreună cu turma de oi și cu doi prieteni care sunt de aceeași vârstă, care au aceeași ocupație, ciobanul moldovean este supus unei situații critice, destinul soartei îi poate aduce o moarte violentă. Eroul principal presimte acest atac și-și închipuie ființa și neființa, adică existența și inexistența și de aceea se retrage din colectivitate.

Invidia și lăcomia ciobanului ungurean și ale celui vrâncean se evidențiază prin contrastul enumerărilor de epitete și personificări:

*Ș-are oi mai multe
Mândre și cornute,
Și cai învățați,
Și câni mai bărbați.*

O scenă de mare intensitate psihologică este dialogul dintre mioara-năzdrăvană și stăpânul-păstor. Se relevă legătura sufletească dintre om și animalele ocrotitoare, ca într-o adevărată frăție. Baciul observă comportarea nefirească a mioarei grijulii care vrea să-i vestească primejdia:

*Că l-apus de soare
Vreau să mi te-omoare.*

Pentru a discuta cu stăpânul, mioara nu mănâncă timp de câteva zile, dând de știre prin vocea-i plină de neliniște:

*De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace.*

Mioara se adresează stăpânului cu diminutive “drăguțele bace” și-i mai spune că ea și câinele-i vor sta de pază, sfătuindu-l totodată să apeleze la ajutorul câinelui “cel mai bărbătesc și cel mai frățesc” să se retragă.

Din monologul ciobanului cu mioara năzdrăvană se desprind dorințele lăsate de cioban cu limbă de moarte: prima dorință se referă la ceremonialul funebru, locul și obiectele înmormântării. Mormântul va fi același ca și locul vieții “câmpul de mohor”, “strunga de oi”, “dosul stâniei”, în preajma ființelor ocrotite, parcă neființa ar fi o prelungire a ființei în locul drag, împreună cu toții. Imaginarea vieții într-o altă existență o simte astfel: “să fiu”, “să-mi aud câinii”, să asculte sonoritatea fiecărui fluier menit pentru o anumită doină. Sensibilitatea artistică a fluierelor va stârni dorul și jalea mioarelor. Plânsul lor “cu lacrimi de sânge” exprimă durerea adâncă, rana sufletească netămăduitoare. Baciul dorește să ascundă mioarelor adevărul. Dezvăluirea acestui lucru trebuie să o facă mioara năzdrăvană: “să le spui curat, că m-am însurat”.

Prin alegorie, imaginarea nunții capătă proporții cosmice. Fata este “o mândră crăiasă a lumii mireasă”, nuni sunt “soarele și luna”, nuntași – “brazi și păltinași”, preoți – “munții mari”, lăutari – “pășerele mii”, și stele făclii. Nuntașii nu sunt oamenii, ci natura.

Tânărul cioban este conștient că vestea va ajunge la auzul măicuței și folosește printr-o formulă mai redusă explicarea însurătorii: “iar la cea măicuță să nu-i spui...” Această formulă este urmată de dezvăluirea simbolurilor ce formează alegoria moarte – viață. Adevărul este justificat prin liniștire, prin compătimire: “să te-nduri de ea”, astfel încât zilele măicuței să nu fie pline de chin și jale, să nu fie îngrijorată.

Finalul baladei constituie momentul culminant, sentimente puternice animând portretele personajelor. Dragostea maternă este apogeul pe care se întemeiază viziunea.

Caracterizarea fizică a ciobănașului este de asemenea demnă de atenție, completând în mod semnificativ mesajul baladei:

*Fețișoara lui,
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui
Spicul grâului;
Perișorul lui,
Pana corbului;
Ochișorii lui,
Mura câmpului!..*

Atitudinea omului în fața morții este motivul central al baladei prin definirea concepției personajului principal, dar și al neamului pe care-l prezintă. Ciobanul primește calm vestea neplăcută, cu toate rânduieșile și tradițiile pământești stabilite de omenire de veacuri. Prin chipul tânărului ciobănel plecarea din viață nu este o tragedie totală, ci o trecere în veșnicie cosmică, moartea fiind înțeleasă ca o trecere într-o altă dimensiune, ca o etapă acceptată și asumată a existenței umane.

Evaluarea cunoștințelor

1 Balada **Miorița** este o operă lirică.

da nu

2 Opera lirică poate fi în versuri sau în proză.

da nu

3 Opera lirică permite identificarea momentelor subiectului.

da nu

4 Eul liric este diferit de autorul textului poetic.

da nu

5 Într-o operă literară, liricul se poate îmbina cu epicul.

da **nu**

6 În balada “Miorița” participă următoarele personaje.

- a** ciobanul moldovean;
- b** trei ciobănei;
- c** mai multe personaje.

7 Dialogul poate deveni mijloc de caracterizare a personajelor.

da **nu**

8 Expresia “lacrimi de sânge” este folosită:

- a** cu sens propriu;
- b** cu sens figurat.

9 În versurile date “mioara prevestește” acțiunea ce va avea loc.

– *Drăguțule bace,
Dă-ți oile-ncoace,
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Și umbră de voi.*

da **nu**

10 Unde dorește ciobanul să fie îngropat?

- a** în dosul stâniei;
- b** mai departe;
- c** aproape.

11 Ce fel de fluierașe dorește ciobănașul să i se pună la cap, după ce va muri?

- a** de fag;
- b** de soc;
- c** de mai multe feluri.

12 Cum trebuie să înțeleagă “măicuța bătrână” sensul versurilor?

*Iar la cea măicuță
Să nu spui, drăguță,
Că la nunta mea
A căzut o stea.*

- a** s-a însurat;
- b** nu s-a însurat.

Referințe critice

Balada aceasta **Miorița** fără seamăn în literatura noastră este cel mai mare titlu de glorie al poetului de la Mircești. Dacă numai atât ar fi făcut, era de ajuns ca să trăiască până la amurgul neamului.

Pare că nu ne dăm îndeajuns seama de puterea uriașă pe care o au nevinovatele stihuri de a preface sufletul omenesc. Falangele lor mărunte au bătut întruna la poarta sufletului omenesc, vorbindu-i dulce și îmblânzindu-l. Dumnezeiescul și simplul păstor în inima căruia au tremurat lacrimile de lumină ale Mioriței nu și-a închipuit că blându-i cântec va fi un sol al revoluțiilor sociale. Nici Alecsandri nu și-a închipuit poate asta, când îl asculta fermecat, cu ochii la stele... Cu toate acestea, a fost atât de adevărat că prin glasul poezilor vorbește Dumnezeu...

Mihail Sadoveanu

În ultimă instanță, dacă Miorița și-a cucerit un loc unic la cele două nivele ale culturii românești – folcloric și cult – înseamnă că poporul, ca și intelectualii, recunosc în această capodoperă a geniului popular modul lor de a exista în lume și răspunsul cel mai eficace pe care ei pot să-l dea destinului, când se arată, ca de atâtea ori, ostil și tragic. Și acest răspuns constituie, de fiecare dată, o nouă creație spirituală.

Mircea Eliade

Fără Miorița noi n-am fi fost niciodată poeți. Ne-ar fi lipsit această dimensiune fundamentală. Miorița este școala tristeții naționale. Matricea. Matca. Regina. Sunetul ei e sunetul tâței alăp-tând; veghea ei este veghea celui care-și apără plodul.

Miorița nu este un cântec de pierdere. Cine pierde așa cum a pierdut ciobanul Mioriței este înstăpânit în sufletul pământului. Da, în sufletul pământului, pentru că noi toți ne-am născut pe pământ. Pentru că pământul este carnea strămoșilor noștri și carnea pomilor noștri. Așa este: pom și om. În limba noastră diferența dintre pom și om este diferența dintre o consoană și o vocală.

Nichita Stănescu

Odinioară munții noștri trebuie să fi răsunat des de un cântec vorbind despre moartea unui păcurar; astăzi acest cântec, al Ciobănașului, se aude numai prin câteva locuri, dar în versurile duioase și cu împletiri de minunate imagini a păstrat toată poezia lui primitivă, care în câteva cuvinte numai exprimă bogățiile de simțire și ne duce spre o viziune măreață.

Ovid Densusianu

Noțiuni de teorie literară. Balada. Alegoria

Balada

Balada este o operă epică, în care autorul își exprimă în mod indirect sentimentele prin intermediul acțiunii și al personajelor.

Balada este specie a genului epic, în versuri, uneori cu un pronunțat caracter liric, de mică întindere, care prezintă fapte din trecut, cu personaje puține și intrigă simplă.

Balada sintetizează elemente fantastice și legendare sau evocă evenimente istorice semnificative, pentru a exprima un mesaj moralizator și exemplar.

Baladele se clasifică după faptele și eroii pe care îi prezintă în mai multe tipuri:

- pastorale – **Miorița, Dolca;**
- istorice – **Novac și Corbul;**
- haiducești – **Toma Alimoș, Corbea;**
- fantastice – **Soarele și Luna;**
- legendare – **Mănăstirea Argeșului, Meșterul Manole;**
- familiale – **Ghiță Cătănuță, Brumărelul.**

În secolele al XIV-lea și al XV-lea, în literatura apuseană, balada era o poezie lirică cu formă fixă, un mic poem alcătuit din trei strofe egale și simetrice, și dintr-un mic cuplet (dedicație), fiecare din aceste patru părți terminându-se cu un refren.

În literatura română, termenul a fost impus de Vasile Alecsandri prin culegerea sa, **Poezii populare – Balade (Cântece bătrânești)**, din 1852 – 1853.

Pe lângă balada populară, există și balada cultă care înflorește datorită atenției acordate folclorului de către romantici (secolul al XIX-lea). În literatura română autori de balade culte sunt: Vasile Alecsandri, George Coșbuc, Șt.O. Iosif, Ștefan Augustin Doinaș.

Baladele se inspiră din faptele și experiențele unor eroi exemplari surprinși în momente de excepție: lupte, războaie, aventuri ș.a. Personajele sunt reprezentate în antiteză, fiind pozitive și negative. Ele pot avea trăsături supranaturale, iar în cazuri excepționale pot avea comportări ieșite din comun.

Balada poate fi cântată, dar are o funcție educativă, fiind destinată ascultării într-o colectivitate, iar prin metodele de comportament prezentate oferă colectivității posibilitatea să distingă binele și răul. Unele teme de baladă sunt răspândite pe întreg teritoriul național: **Miorița, Toma Alimoș, Corbea, Mihu** etc. Alături de asemenea balade de largă extindere sunt și unele balade răspândite în anumite zone. De asemenea, unele balade pot avea variante diferite în spații geografice diferite (de exemplu **Miorița**).

Ce tipuri de balade cunoști?

Ce fel de evenimente sunt narate în balada populară?

Alegoria

Alegoria este figura de stil complexă prin care se exprimă o idee, un sentiment, o atitudine cu ajutorul unei serii de epitete, comparații, metafore. Alegoria e un trop care redă un fenomen sau o noțiune abstractă prin intermediul unui obiect concret.

Alegoria se poate rezuma la un singur vers, la un segment liric sau poate fi fondul unei întregi opere literare.

Prin alegorie textul literar “spune” altceva decât s-ar putea înțelege în mod direct. Alegoria este un mijloc sugestiv de plasticizare. De exemplu, alegoria moarte-nuntă din balada Miorița pune în evidență credința poporului român conform căreia sfârșitul vieții nu este decât o trecere într-o altă formă de existență, în comuniune cu natura, în ipostaza unei nunți cosmice.

Alegoria este specifică proverbelor și gicitorilor. Tudor Vianu caracteriza ghicitoarea ca fiind o alegorie deschisă, fiindcă “termenul neexprimat al comparației subînțelese este oarecum acoperit de termenul exprimat, așa încât îi revine spiritului nostru sarcina de a-l descoperi și de a-l articula”.

Alegorice sunt de asemenea și personajele fabulelor. În această specie literară întâlnim animale sau obiecte, dincolo de care subînțelegem oamenii cu caracterul, conduita, obișnuințele lor.

Alegoria se întâlnește și în poezii cu caracter liric. Ea acționează mai mult asupra rațiunii și mai puțin asupra sensibilității – ea ne face să ghicim subtextul ei. Alegoria este o înlănțuire de simbo-

luri menite să concretizeze abstracțiuni, idei, noțiuni, concepte. În alegorie fiecare obiect abstract este personificat sau prezentat simbolic, la crearea imaginii sale concurând diferite figuri de stil.

- ?** Dă exemple de proverbe construite pe baza alegoriei.
Amintește-ți fabula “Greierele și furnica” și precizează care este alegoria care stă la baza textului.
Care sunt elementele ce constituie alegoria din balada “Miorița”?

Evaluarea cunoștințelor

1 Cuvântul baladă provine din limba latină.

- da** **nu**

2 Balada înseamnă:

- a** cântec de joc;
b cântec de dans;
c cântec de joc, de dans.

3 Balada este specie a genului:

- a** epic;
b liric.

4 În baladă participă personaje:

- a** multe;
b puține.

5 Faptele ce sunt prezentate în baladă sunt:

- a** din trecut;
b din prezent.

6 După tipul lor baladele sunt:

- a** haiducești;
b pastorale;
c istorice;
d legendare;
e de mai multe feluri.

7 Când apare pentru prima dată în literatură balada?

- a secolul al XIV-lea;
- b secolul al XV-lea;
- c secolele al XIV-lea și al XV-lea.

8 În literatura română termenul de **baladă** a fost impus de:

- a Vasile Alecsandri;
- b alți scriitori.

9 Balada poate fi:

- a populară;
- b cultă;
- c populară și cultă.

10 Balade culte au fost create în literatura română de:

- a Vasile Alecsandri;
- b George Coșbuc;
- c Șt. O. Iosif;
- d mai mulți autori.

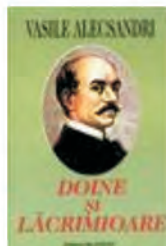
11 Balada are o formă fixă în literatura română.

- da
- nu

12 Din câte părți este alcătuită balada?

- a din trei strofe egale și simetrice;
- b dintr-un mic cuplet (dedicație);
- c din două părți și un refren;
- d din toate cele expuse.

Vasile Alecsandri

S-a născut la 21 iulie 1821, conform opiniei majorității cercetătorilor, în orașul Bacău. Curând familia scriitorului se mută la Iași. Conform altor surse, Alecsandri s-a născut în 1819 sau chiar în 1818.

Vasile Alecsandri ia primele lecții de la dascălul maramureșean Gherman Vida, profesor la Seminarul de la Socola, după care își va continua învățătura la Iași. Verile și le petrece la Mircești, unde tatăl său cumpărase moșia. În perioada 1834 – 1839 Vasile Alecsandri își face studiile la Paris. Se dedică literaturii, scriind primele versuri în limba franceză.

În anul 1840, în revista “Dacia literară” (nr. 3, mai-iunie) este publicată nuvela **Buchetiera de la Florența**. Este numit, împreună cu C. Negruzzi și M. Kogălniceanu, director al Teatrului din Iași. Începe să scrie și piese de teatru. În anul 1842 V. Alecsandri călătorește prin munții Moldovei, fapt care i-a prilejuit “descoperirea tezaurului poeziei populare”. Sub influența acestora Alecsandri scrie primele sale poezii românești – **Doinele**. În următorii ani scriitorul întreprinde lungi excursii prin munții și prin satele Moldovei, culegând folclor. Din această perioadă datează nuvela **O primblare la munți**.

Participă activ la mișcarea revoluționară din anul 1848, iar după înăbușirea mișcării se refugiază în munți, apoi trece la Brașov. Evocarea acestor întâmplări se face cu multă minuțiozitate în fragmentul de proză **Un episod din anul 1848**.

În anul 1852 apare la Iași prima parte din colecția de opere folclorice: **Poezii populare. Balade (cântece bătrânești) adunate**

și îndreptate de V. Alecsandri. În același an, în toamnă, Vasile Alecsandri scoate prima culegere din teatrul său, **Repertoriu dramatic.**

La Paris, unde se găsea încă din toamna precedentă, publică primul volum de poezii originale, **Doine și lăcrimioare.** La Iași apare cea de-a doua fasciculă a **Poeziilor populare.** În 1855 apare, sub conducerea poetului, revista “România literară”. În anul 1860 abandonează activitatea politică și se retrage la Mircești, în mijlocul familiei, unde se dedică scrisului.

În anul 1867 apare într-un volum întreaga colecție a **Poeziilor populare.** E numit membru al Societății literare române pentru cultura limbii, care în 1879 avea să devină Academia Română. În 1868 publică, în “Convorbiri literare”, primele pasteluri.

Primele volume din seria **Operele complete,** cu o prefață a autorului apar în anul 1875.

În anul 1885 este numit ministru plenipotențiar al României la Paris, post pe care îl deține până la moarte.

Vasile Alecsandri se stinge din viață la Mircești în anul 1890 (22 august). Este înmormântat la 26 august în grădina casei, dăruită în 1914 Academiei, de către soția poetului. Deasupra mormântului a fost ridicat un mausoleu din inițiativa Academiei, în 1928. Întreg ansamblul a devenit muzeu memorial.

Dan, căpitan de plai

*Frunză verde de mălai,
Cine merge sus la rai?
Merge Dan, șoiman de plai,
C-a ucis el mulți dușmani,
Un vizir și patru hani,
Frunză verde lemn de brad
Cine merge jos în iad?
Merge tătarii lui Murad,
C-au ucis în zi de mai
Pe Dan, căpitan de plai!*

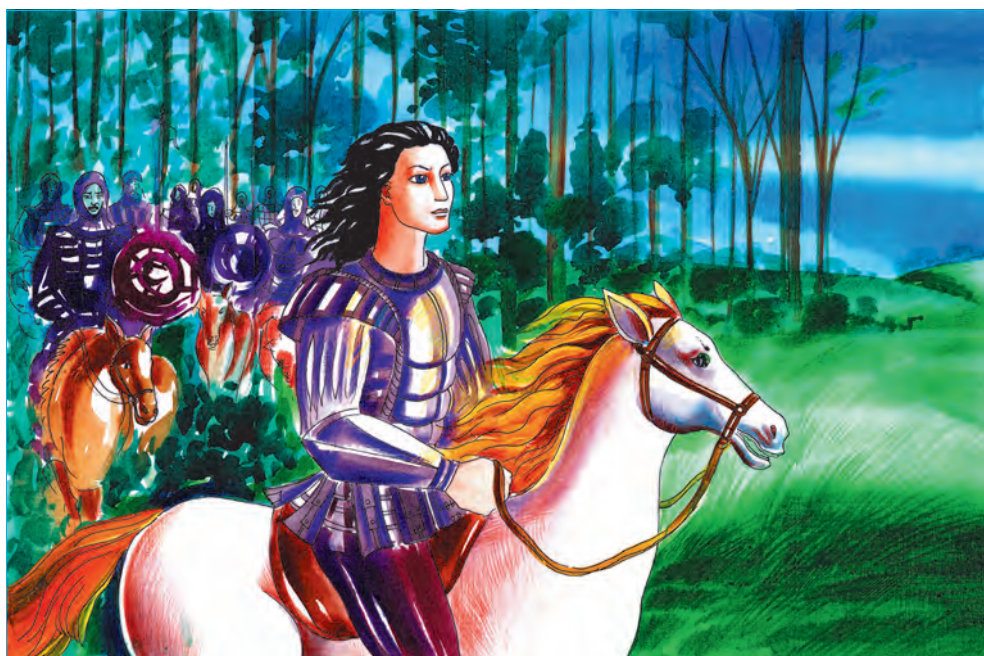
Fragment din cântec popular

I

Bătrânul Dan trăiște ca șoimul singuratic
În peștera de stâncă, pe-un munte păduratic,
Privind cu veselie, cum soarele răsare,
Dând viață luminoasă cu-o caldă sărutare,
Privind cu jale lungă cum soarele apune...

Așa și el apus-au din zile mari și bune!
Vechi pustnic, rămas singur din timpul său afară,
Ca pe un gol de munte o stâncă solitară,
Dincolo de morminte el trist acum privește
O tainică fantasmă ce-n zare s-adâncește,
Fantasma drăgălașă a verzei tinereți
Ce fuge de răsuflul geroasei bătrâneți.
Și zice: “Timpul rece apasă umărul meu
Și cât m-afund în zile tot simt că e mai greu!
O! Lege-a nimicirii, o! Lege nemiloasă!
Când, când s-a toci oare a vremii lungă coasă!”
Apoi el pleacă și cade în visare,
Iar munții, albi ca dânsul, s-adună-n depărtare.

Ai timpilor eroici imaginea augustă,
Pe când era el tânăr, lumea-i părea îngustă
Pentru bine, și largă, prea largă pentru rău!
El ar fi vrut-o bună ca bunul Dumnezeu.
Deci îi pleca să-nfrunte cu dalba-i vitejie

solitar – singuratic, retras

fantasmă – cu sensul de imagine, priveliște neclară

august – măreț, impunător

Pe cei care prin lume purtau bici de urgie,
Și mult iubea când țara striga: “La luptă Dane!”
Să vânture ca pleava oștirile dușmane.
Atunci a lui mânie ca trăsnetul era,
În patru mari hotare tuna și fulgera,
Iar țara dormea în pace pe timpii cei mai răi
Cât Dan veghe-n picioare la căpătâiul ei.
Ades el pleca singur prin codrii fioroși
În carii luceau noaptea oțeluri și ochi roși,
Și dacă murgu-i sprinten da-n lături sforăind,
Viteazul cu blândețe îl desmierda grăind:
“N-aibi grijă, măi șoimane! Eu am și duc cu mine
O vrajă rea de dușmani și bună pentru tine.”
Și murgu-și lua calea în liniște deplină
Prin codri fără drumuri și fără de lumină.
Iar vulturii carpatici cu zborul îndrăzneț
Făceau un cortegi falnic eroului drumeț.

Încrederea-nflorește în inimile mari!

II

Bătrânul Dan ascultă grăind doi vechi stejari
Crescuți pe-o tulpină pe culmea cea de munte
Ș-având ca o coroană un secol pe-a lor frunte.
“O! Frate, zice unul, un vânt în miez de noapte
Adusu-mi-au din vale lung vaiet, triste șoapte!..
E sabia în țară! Au năvălit tătarii!
Și-acum în bălți de sânge își joacă armăsarii!”
“Așa! Răspunde altul, colo în depărtare
Zărit-au astă noapte pe cer lumină mare!
Ard satele române! Ard holdele-n câmpii!
Ard codrii!.. sub robie cad fete și copii,
Și-n fumul ce se-nalță cu larme zgomotoase
Zbor suflete gonite din trupuri sângeroase!”
Bătrânul Dan aude, suspină și nu crede!
Dar iată că pe cerul din patru părți el vede
Trecând un stol de vulturi urmați de uli grămadă,
Atrași în orizonturi de-a morții rece pradă,
Un fulger se aprinde în ochii lui pe loc,

“La luptă, Dane! Țara-i în jac, țara-i în foc!”
Bătrânul Dan desprinde un paloș vechi din cui
Și paloșul lucește voios în mâna lui.
Bătrânul Dan pe sânu-i apasă a lui mână
Și simte că tot bate o inimă română.
El zice cu mândrie, ‘nălțând privirea-n sus!
“Pe inimă și paloș rugina nu s-a pus
O! Doamne, Doamne sfinte, mai dă-mi zile de trai
Pân’ ce-oi strivi toți lupii, toți șerpii de pe plai!
Fă tu să-mi pară numai atunci paloșul greu,
Când inima-nceta-va să bată-n pieptul meu,
Ș-atunci inima numai de-a bate să încete
Când voi culca sub țărână a dușmanilor cetel!”
Apoi el strânge chinga pe zdravenele-i șale,
Își face-o cruce, pleacă și se coboară-n vale.

jac – jaf

III

În scurtele răstimpuri când soarele declină
Și noaptea-și pune stema feerică, stelină,
E un moment de pace în care, neoprit,
Se pierde doru-n umbra amurgului măhnit.
Atunci zărește ochiul minunile din basme,
Acele legioane de tainice fantasme
Care-ntre zi și noapte apar în loc oprite
Cu mantii lungi și albe de-a lungul învelite.
Așa apare-n șesuri mărețul om de munte,
Călcând cu pași gigantici pe urme mai mărunte!
Nu știi de el copacii tineri, crescuți pe maluri,
Dar râul îl cunoaște și scade-n a sale valuri,
Să treacă înaintea viteazul Dan la luptă.
Și astfel tot el pasă pe cale ne-nteruptă
Pân ce sosește-n seară la casa lui Ursan.

Om aspru care doarme culcat pe-un buzdugan,
Ursan, pletos ca zimbrul, cu pieptul gros și lat,
Cu brațul de bărbat, cu pumnul apăsător,
E scurt la grai, năprasnic, la chip întunecos,
El e de pe Milcov pribeag misterios.
Toți carii știu de dânsul spun multe, dar șoptind,
Și cale de o zare îl ocolesc grăbind,
Deși îi place să crească sirepe herghelii,
Răzlețe pe întinsul câmpiilor pustii.
Pe vremea lui, sub ochii lui Ștefan, domn cel mare,
Intrând în dușmani singur ca vieru-n stuhul tare,
A prins pe hanul Mârza din fugă cu arcanul;
Iar Ștefan, de la dânsul în schimb luând pe hanul,
I-a zis: “Ursane frate! să-ți faci ochirea roată,
Și cât îi vedea zare, a ta să fie toată!”
De-atunci el stă de pază în mijlocul câmpiei
Și nime nu s-atinge de zmeii hergheliei.

Drumețul intră, zice: “Bine-am găsit, Ursane!..”
Un aspru glas răspunde: “Bine-ai venit, moș Dane!
Ce vânt te-aduse-aice?”

pasă – înaintează

sirep – iute, vijelios, sălbatic

“Vânt rău și de jelire!
Ne calc’ păgânii, frate, și țara-i la pieire!”
Ursan tresare, geme, s-aprinde-n gândul său.
Dan zice: “De pe munte venit-am să te ieu,
Să mergem”.
“Dar! să mergem!” adaugă Ursan
Și mult cu drag privește grozavu-i buzdugan.
Apoi un corn apucă și buciumă în vânt.

IV

Deodată se aude un tropot pe pământ,
Un tropot de copite, potop rotopitor!
Ursan cu al său oaspe în fund, spre soare, cată,
Și văd sub cerul luciu, în zarea-nflăcărată,
Zburând o herghelie de armăsari zmeioși,
Cu coamele în vânturi, cu ochii scânteioși,
Și-nfiorând câmpia de-o aspră nechezare.
Un voinicel în floare, pe-un alb fugar călare.
Îi mână c-un harapnic ce-n urma lor pocnește
Și ca un șarpe negru prin aer se-nvârtește.
Ursan le-aține calea și caii stau în loc.
Apoi către voinicul ce poartă busuioc
El zice: “Fulgo! prinde-mi pe murgul cel țintat,
Moș Dan și eu la Nistru ne ducem pe luptat!”
“Dar eu, întrebă Fulga, eu să nu-mi cerc puterea?”
“Tu să rămâi aice ca să-mi păzești averea.”

Frumos odor e Fulga! și naltă-i e făptura!
Sub genele-i umbroase doi ochi lucesc ca mura,
Și părul său de aur în crețuri lungi se lasă
Ca pe strujanul verde un caier de mătase.
El are glas puternic în gură rumeoară
Și mers cu legănare de gingașă fecioară.
Oricine-l vede-n soare cu pelița lui albă,
Purtând la brâu un paloș și pe grumaji o salbă,
Se-ntrebă: ce să fie, fecior de zmeu, ori fată?
Iar când pe sub altița cămășii înfirată
Zărește la lumină doi crini ieșiți în undă,
Doi pui în neastâmpăr de lebadă rotundă,
Răpit de dor, el cade pe gânduri câte-un an!..

Voinicul e viteaza copilă-a lui Ursan.

Ea intră-n herghelie cu pasul îndrăzneț
Și merge drept la murgul sălbatic și răzleț,
Zicând lui Dan ce-n treacăt îi dă povățuiele:
“Moș Dane! tu cu-a tale și eu cu ale mele!”
Sirepul o zărește, ridică narea-n vânt,
Încruntă ochiul, bate copita de pământ,
Zburlește coama, saltă, în lături se izbește;
Dar Fulga zvârle lațul, de gât îl arcănește
Și repede ca gândul, s-aruncă ușurel,
Îi pune mâna-n coamă și-ncalecă pe el.
Gemând, el sare-n aer pe patru-a lui picioare,
Azvârle, se frământă, se spumegă-n sudoare
Și-n zbor plecând deodată, nebun de groază, murgul
S-afundă-n largul spațiu și spintecă amurgul...
Dar când steluța lunii apare viu la lume,
Copila se întoarce cu murgul alb de spume
Și zice: “Iată calul! El știe-acum de frâu
Ca paloșul de mijloc și mijlocul de brâu.”
Ursan cu drag răspunde: “Aibi parte de noroc!”
Apoi cu Dan bătrânul, arzând de mare foc,
Încalecă și-n umbră dispar ca într-un nor...
Iar Fulga-i urmărește cu sufletul în dor.

V

E noaptea înstelată, e caldă, liniștită!
Se pare că din ceruri pe lumea adormită
Plutește-o lină, dulce, divină îndurare,
Dar ea nu poate stinge avântul de turbare
Ce duce călăreții pe-ntinderea pustie,
Precum doi spectri gemeni mânați de-o vijelie.
Ei zbor tăcuți sub ochii steluțelor trezite
În orizontul negru ce-i soarbe și-i înghite.
S-afund mereu în taina nopții; dar gândul lor
De mult e cu tătarii în luptă de omor.
O țintă de lumină prin umbră viu înoată.
Ea crește, se înalță pe zare ca o roată
Și umple de văpaie cereștile abisuri.
Păduri, movile, râuri apar căzute-n visuri,
Dar leul de la munte și vierul de pe vale
Nu văd prin vis de sânge decât Moldova-n jale.
“E roșie luna!” zice din doi cel mai bătrân.
“E luna însetată de sânge de păgân!”

Răspunde cel mai aspru... Și puii lor de zmei
Se duc trăgând doi spectri de umbră după ei.
Se duc vârtej ca gândul plecat în pribegie,
Se duc pân' ce-a lor umbră întinsă pe câmpie
Le trece înainte și pân' ce se lovesc
În ochi cu faptul zilei... Atunce se opresc.

Și iată-i pe o culme nocturnii călători,
Lucind sub cerul palid în mantie de zori!
Ei lasă jos pe coastă să pască armăsarii
Și stau privind în vale cum fac pârjol tătării.
Cinci sate ard în flăcări pe câmp, și fumul lor
Se-ntinde ca o apă, plutește ca un nor
De-a lung pe șesul umed, și zboară sus în aer,
Ducând cu el un vuiet de larmă și de vaier.
Prin fum se zăresc umbre fuginde, rătăcite,
Copii mărunți, și mame, și fete despletite,
Și cai scăpați în fugă, și câini, și boi în turme,
Goniți de tătărimea ce calcă pe-a lor urme.
Ici, colo, se văd cete în luptă încleștate,
Mișcări de brațe goale în aer ridicate,
Luciri de arme crunte pătate roș cu sânge
Pe care-o rază vie din soare se răsfrânge.
Apoi din vreme-n vreme o ceată luptătoare
Se-mprăștie cu grabă, lăsând cadavre-n soare!
Iar lângă Nistru, multa urdie tătărească
Năprasnic se ucide cu gloata românească.

Dan zice: "Măi Ursane! acolo e de noi!
Acolo râde moartea în crâncenul război.
Acolo să dăm proașcă, sub ochiul cel de sus,
Tu dinspre faptul zilei, și eu dinspre apus,
Și cale să deschidem prin aprigul dușman...
La lucru-acum, fârtate! la lucru, măi Ursan!"
"Amin și Doamne-ajută!" Ursan voios răspunde,
Și-n gloată fiecare ca viforul pătrunde.

VI

Ursan naval' s-aruncă în neagra tătărime,
Croind o parte largă prin deasa ei mulțime.
Sub mână-i buzduganul, unealtă de pieire,
Ca un balaur face în juru-i o rotire,

Un cerc de moarte-n care amar de cine-i prins
Sărmanu-nchide ochii și soarele-i s-a stins!

În lături, înainte, în urmă-i totul moare!
Zbor creierii din tidve sub ghioaga zdrobitoare,
Și-n urmă, și-mprejuru-i, și-n lături semădate
Zac sute de cadavre cu capete sfărmate.
Și astfel ne-mpăcatul Ursan mereu lucrează,
Și spre apus prin sânge mereu înaintează.
Ca dânsul, Dan bătrânul, erou întinerit,
Tot vine după paloș spre mândrul răsărit.
El intră și se-ndasă în gloata tremurândă
Ca junghiul cel de moarte în inima plâpândă,
Și paloșu-i ce luce ca fulger de urgie
Tot cade-n dreapta,-n stânga și taie-n carne vie...
Fug toți și pier din cale-i!.. El strigă: “Steie față
Cui place vitejia, cui s-a urât de viață!”
Dar nime nu-ndrăznește la glasu-i să apară,
Căci el se-naintează precum un stâlp de pară,
Și cine-l vede falnic, aprins, cu fruntea sus,
Îi pare că alt soare se-nalță din apus.
Și astfel ambii oaspeți ai morții ne-mpăcate
Cosesc la vieți în floare pe straturi sângerate
Ș-ajung ei față-n față prin apriga furtună,
Și armele lor ude cruciș le împreună.
“Noroc ție, Ursane!”
“Și ție, tot noroc!”
Dar n-a sfârșit cuvântul Ursan și cade-n loc,
Străpuns de o săgeată ce-i intră-n piept adânc.
El scapă buzduganul, se pleacă pe oblânc
Și greu se prăbușește c-un geamăt de pe cal.

Tătarii ca zăvozii pe dânsul dau naval’!
“În lături, litfe!” strigă la ei viteazul Dan,
Punându-se de pază la capul lui Ursan.
Cu calu-n mâna stângă, cu pala-n mâna dreaptă,
Amenințând cu ochii tătarii, mi-i așteaptă
Precum așteaptă zimbrul de lupi înconjurat
Să-i zvârle cu-a lui coarne pe câmpul spăimântat.
Dar nici gândesc păgânii să deie piept cu el,
Căci paloșu-i năprasnic e vultur de oțel.
Retrași în jur deoparte, nemernici, sperieți,

Ei scot din a lor arcuri un vifor de săgeți,
Și Dan, lovit în coaste, șoptește cu oftare:
“Ursane, pentru tine de-acum nu e scăpare!”
Zicând, el cade-aproape, se sprijină-ntr-o mână
Și paloșul lui ține în loc ceata păgână.

O! Dane căpitane! puterile-ți slăbesc
Și norii pe deasupra-ți trecând se învârtesc.
Tu mori! și tătarimea s-apropie de tine!

Dar iată din pustiuri un alb vârtej că vine
Și trece prin urdie ca printr-un lan de grâu.
E un voinic călare pe-un cal ce n-are frâu,
Voinic, în brâu cu paloș și pe grumaz cu salbă.
E Fulga, ce apare ca o fantasmă albă
Și grabnic pe-al ei tată răpește din grămadă,
Apoi cu el dispare ca șoimul cu-a sa pradă.

“Alah!” răcnesc tătarii cătând cu groază-n urmă...
Dar ce văd ei deodată, căci glasul lor se curmă?
Ei văd curgând pe dealuri arcașii din Orhei
Ce vin cu-o falcă-n ceruri, aprinși ca niște zmei!
Un lung fior de spaimă pătrunde într-o clipă
Prin deasa tătarime ce-i gata de risipă,
Și toți pe loc la fugă plec iute, se duc orbi,
Cum pleacă din câmpie un nor întins de corbi.
Amar e de răzlețul ce-n urma lor rămâne!
Și cade, mic sau mare, pe mâinile române!
În față cu românul nu-i milă, nu-i iertare,
Nici chiar în sân de mamă nu poate-avea scăpare.
O știu de mult tătarii, o știu de la bătrâni
Și fug, nevrând s-asculte de șefi, de-ai lor stăpâni.
Tot omul vede moartea ș-aleargă-nspăimântat.
Cel viu uită și lasă pe mortul ne-ngropat
Și fără-ntoarce capul se duce-orice păgân,
Că-n umbra fiecărui s-avântă un român!

Iar hanu-și smulge barba, își rupe șalul verde
Privind urdia-ntreagă în clipă cum se pierde.
Sub ochii lui în lacrimi, pe câmpul cel de lupte
Apar grămezi de leșuri, grămezi de arme rupte,
De cai uciși, de care, de corturi risipite,

Și tuiurile oastei de oaste părăsite!

O! pas cumplit al soartei! Tot ce-i era de fală,
Cai, steaguri, cete mândre, strălucitoare arme,
Clădiri de visuri nalte, magie triumfală,
A fost de-ajuns o clipă ca totul să se darme!

VII

Ghirai au trecut Nistrul înot pe calul său,
Luând pe Dan rănitul ca pradă și trofeu.
El merge de se-nchide în cortu-i umilit,
Precum un lup din codri ce-au fost de câini gonit.
Trei zile, trei nopți hanul nu gustă-n suflet pace.
Întins ca un cadavru jos, pe covor, el zace,
Dar când revine, palid, din lunga-i desperare,
În ochii lui trec fulgeri de cruntă răzbunare.
El strigă să-i aducă sub cort pe Dan bătrânul.

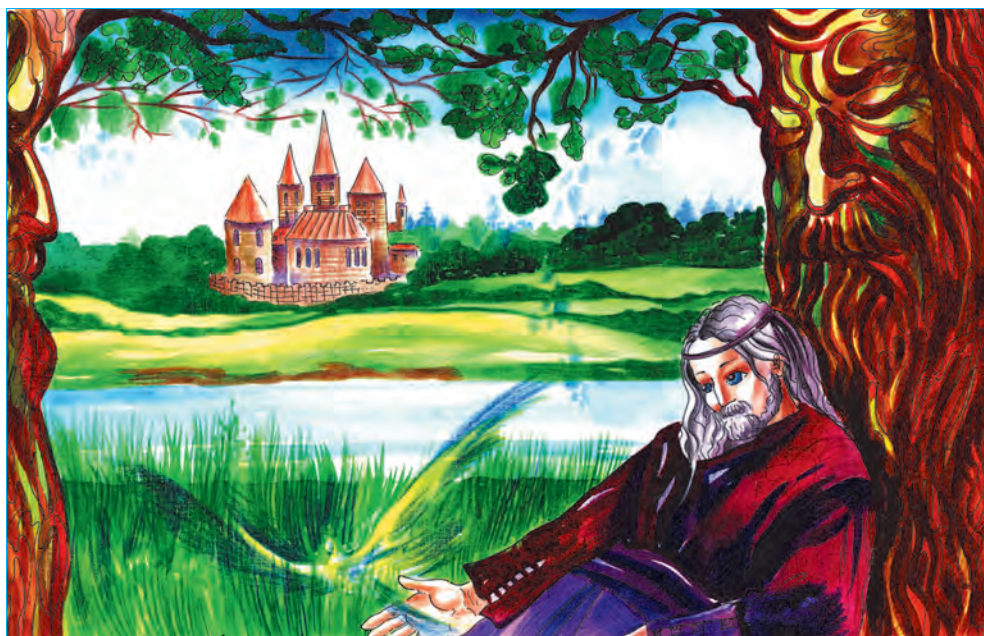
Deși cuprins de lanțuri, măreț întră românul!
Ghiaur! Zice tatarul cu inima haină,
Ce simte firul ierbii când coasa e vecină?”
“Ea pleacă fruntea-n pace, răspunde căpitanul,
Căci are să renască mai fragedă la anul!”

Ghirai cade pe gânduri, lăsându-și capu-n piept.
Și, îmblânzindu-și glasul: “O! Dan, om înțelept!
Te știu de mult pe tine, cunosc al tău renume
Din graiul plin de lacrimi orfanilor din lume.
Pe mulți tătari cuprins-ai de-ai morții reci fiori!
Acum îți vine rândul și ție ca să mori.
Privește! Lângă ușă calul te pândește
Cu ștreangul și cu pala ce-n mână-i zângănește.
Un semn, și capu-ți zboară la câini și la vulturi,
Și sufletu-ți se pierde în lumea de ghiauri.
Dar însă îmi fac milă de ani și de-a ta minte,
Gândind la bătrânețea ce-apasă-al meu părinte,
Și vreau cu daruri multe, pe tine-a te ierta
De vrei tu să te lepezi acum de legea ta!”

Creștinul Dan, bătrânul cu sufletul luminos,
Înălță-a lui statură și zice maiestos:
“Ceahlăul sub furtună nu scade moșunoi!

Eu, Dan, sub vântul soartei să cad păgân, nu voi.”
Deci nu-mi convine viața mișelnic câștigată,
Nici pata fărdelegii în fruntea mea săpată.
Rușinea-i o rugină pe-o armă de viteaz,
Un verme ce mănâncă albeața pe obraz.
Cui place să roșeasă, roșească... eu nu vreau
Nici pată pe-a mea armă, nici pe obrazul meu.
Alb am trăit un secol pe plaiul strămoșesc
Și vreau cu fața albă senin să mă sfârșesc,
Ca dup-o viață lungă, ferită de rușine,
Mormântul meu să fie curat și alb ca mine!
Așa m-au deprins Ștefan, ușoară țărâna-i fie!
La trai fără mustrare și fără prihănie,
Nu-mi trebuie a ta milă, nu-mi trebuie a tale daruri.
Tu îmi întinzi o cupă mai plină de amaruri,
Dreptatea e de mine!.. mai drept e ca să mor!..
Dar dacă ai tu cuget și-ți pasă de-al meu dor,
Ghirai, mă lasă, lasă în ora morții grele
Să mai sărut o dată pământul țării mele!”

Uimit, Ghirai se scoală, cu mâna lui desface
Unealta de robie sub care leul zace,
Cumplitul lanț ce-l leagă cu strânse noduri sute,
Și zice grabnic: “Tată, ia calul meu și du-te!”

Bătrânul Dan ferice se duce, Nistrul trece,
Și-n aerul Moldovei se umflă pieptu-i rece,
Și inima lui crește, și ochii plini de jale
Cu drag pivesc podoaba țării sale.
Sărmanu-nghenunchează pe iarba ce străluce
Își pleacă fruntea albă, smerit își face cruce
Și pentru totdeauna sărută ca pe-o moaște
Pământul ce tresare și care-l recunoaște...
Apoi el se întoarce la hanul, intră-n cort,
Suspină, șovăiește palid, cade mort!

Iar hanul, lung privindu-l, rostește cu durere:
“O! Dan viteaz, ferice ca tine care pieri,
Având o viață verde în timpul tinereții
Și albă ca zăpada în iarna bătrâneții!..”

- 1 După ce ai citit cu atenție textul răspunde la următoarele întrebări:
 - Identifică substantivele proprii din text și precizează cum s-au format.
 - Ce sens are cuvântul evidențiat? “Tu îmi întinzi o cupă mai plină de **amaruri**.”
 - Alcătuieste propoziții în care adjectivul **verde** să aibă alte sensuri decât în expresia “viață verde”.
 - Găsește-n operă expresiile aparținând limbii vorbite și găsește echivalentul lor din limba literară. Selectează-le în caiet în două coloane.

- 2 Citește expresiv textul și identifică particularitățile limbajului poetic.

- 3 Care sunt principalele episoade ale acțiunii?

- 4 Identifică punctul culminant al acțiunii.

- 5 Cine este eroul principal? Care este modul de viață al eroului?

- 6 Care este atitudinea eroului față de natură?

- 7 Citește și precizează care este mesajul poetic al următoarelor versuri.

*Fantasma drăgălașă a verzei tinereți
Ce fuge de răsuflul geroasei bătrâneți.*

- 8 Găsește în text versurile de mai jos și comentează-le.

*Timpu rece apasă umărul meu
Și cât m-afund în zile tot simt că e mai greu!*

9) Ce figură de stil a folosit poetul în următoarele versuri?

*Apoi el pleacă și cade în visare,
Iar munții, albi ca dânsul, s-adună-n depărtare.*

10) Cum explici expresia:

*Pe când era el tânăr, lumea-i părea îngustă
Pentru bine, și largă, prea largă pentru rău!*

11) Care-i părerea ta despre finalul primului capitol cu versul:

Încrederea-nfloreste în inimile mari!

12) Ce figură de stil folosește poetul în expresia “eroului drumet”.

13) Găsește echivalentul expresiilor de mai jos:

- “E sabia în țară!”
- “La luptă, Dane! Țara-i în jac, țara-i în foc!”
- “Creștinul Dan, bătrânul cu sufletul luminos”
- “Având o viață verde în timpul tinereții.”

14) Citește amănunțit fragmentul din poem unde este descris Ursan. Ce figuri de stil sunt folosite?

15) Caută în poem dialogul dintre Dan și Ursan și comentează momentul sosirii.

16) Cum înțelegi sensul cuvintelor:

*“O! Dan viteaz, ferice ca tine care pieri
Având o viață verde în timpul tinereții
Și albă ca zăpada în iarna bătrâneții!”*

17) Precizează care sunt asemănările și deosebirile dintre Dan și Ursan.

18) Găsește în operă fragmentul în care autorul prezintă dragostea față de natură, de locurile natale a eroilor poemului.

19) Povestește pe scurt conținutul operei.

20) Comentează cuvintele care încheie poemul.

21) Imaginează-ți un alt final al poemului “Dan, căpitan de plai”. Care variantă îți palce mai mult? Motivează alegerea făcută.

Tema, ideea, subiectul. Motivul eroului legendar. Particularități artistice

Inclus în ciclul **Legendelor** (1874), poemul eroic **Dan, căpitan de plai** (alături de **Dumbrava Roșie**) ilustrează creația lui Vasile Alecsandri în domeniul evocării trecutului istoric și al valorificării literaturii populare. Pe seama personajelor sunt puse fapte mărețe, generate de sentimente nobile: patriotism, loialitate, devotament, spirit de sacrificiu și vitejie deasupra oricăror riscuri.

Poemul în discuție poartă ca titlu numele și rangul militar al eroului. Termenul “plai” are în context sensul de “ținut de graniță”, plăieșii fiind oștenii cărora, în Evul Mediu, li se încredința misiunea pazei hotarelor și a cetăților. Existența istorică a lui Dan este doar presupusă, având ca sursă documentară “cânticul popular” așezat drept moto. Este vorba despre un text în care se vorbește cu recunoștință despre Dan, șoiman de plai, căzut eroic în luptele contra tătarilor.

Tema poemului este lupta dramatică dusă de poporul român împotriva cotropitorilor. Aceasta este o pagină istorică din trecutul glorios al românilor. Momentele din această luptă dramatică sunt situate în secolul al XVI-lea, adică după moartea lui Ștefan cel Mare.

Vasile Alecsandri s-a inspirat dintr-o serie de texte populare care înfățișează vitejia eroilor principali. Documentele istorice nu atestă personalități istorice ca Dan și Ursan, dar acești eroi viteji și mândri reprezintă modele de comportament: încă din anii tinereții și până la adânci bătrânețe să trăiești cu mândria și cinstea neamului tău, să nu-ți vinzi omenia chiar în cele mai grele momente ale vieții, să mori vitejește fără a păta onoarea “neamului”. Acești eroi legendari sunt înzestrați de autor cu alese trăsături de caracter.

Pentru a da operei cea mai înaltă valoare literară, scriitorul recurge la caracterizarea personajului literar: la asemănarea lui cu oamenii din realitate, la distribuirea celor mai nobile calități omenești. Scriitorul își încearcă eroul în cele mai grele și mai aspre momente ale vieții. El este pus la încercări referitoare la comportarea lui, la gândurile și frământările sufletești, la aspectul lui exterior în diferite momente ale vieții pe care o trăiește, la aspectul lui fizic, moral, îmbrăcăminte, limbaj.

Personajul principal, Dan, este surprins într-un moment dramatic al existenței sale: anii bătrâneții înaintate, vârstă care îi prilejuiește reflecții asupra destinului și apăsarea inevitabilului sfârșit: “O! lege-a nimicirei, o! lege nemiloasă! Când, când s-a toci

oare a vremii lungă coasă!”. Stării lui i se adaugă încă un element agravant: o năvălire a tătarilor de la răsărit de Nistru, ce-l va face să pornească la luptă, curajos, într-o ultimă confruntare fatală cu dușmanul.

Citind cu atenție textul identificăm o serie de elemente care ne permit identificarea trăsăturilor fizice și de caracter ale eroului:

- bătrân și retras, regretă tot mai mult anii tinereții;

“Vechi pustnic, rămas singur din timpul său afară,
Ce fuge de răsufletul groasei bătrâneți.”

- descrierea tabloului naturii și iubirea, dragostea față de natură, înțelegerea ei de către personaj;

Bătrânul Dan ascultă grăind doi vechi stejari.

- personajul literar al scriitorului trăiește singuratic în mijlocul naturii;

Bătrânul Dan trăiește ca șoimul singuratic,
În peșteră de stâncă, pe-un munte păduratic.

- când i se propune: “...cu daruri multe, pe tine-a te ierta/De vrei să te lepezi acum de legea ta!” Dan caracterizează astfel renunțarea la credința sa;

“Rușinea-i o rugină pe-o armă de viteaz,
Un verme ce mănâncă albeața din obraz.”

- disprețuiește răul și urgia; luat prizonier, își păstrează demnitatea și măreția;

Deși cuprins de lanțuri, măreț intră românul!

- devotamentul și puritatea lui sufletească impresionează;

O! Dan viteaz, ferice ca tine cine piere,
Având o viață verde în timpul tinereții
Și albă ca zăpada în iarna bătrâneții.

- prieten devotat;

Punându-se de pază la capul lui Ursan...
Căci paloșu-i năprasnic e vultur de oțel...

- își respectă cuvântul dat;

Bătrânul Dan ferice se duce, Nistrul trece...
Suspină, șovăiește și, palid, cade mort!

- bătrân, albit de anii de experiență.

Iar munții, albi ca dânsul, se-nchină-n depărtare.

În expozițiunea poemului, Dan este prezentat direct, din perspectiva naratorului. "Bătrânul Dan", trăitor acum în pustnicie, pe un munte păduratic, păstrează în statura sa imaginea naturii falnice, fiind asemenea "șoimului singuratic" și "stâncii solitare" înălțate pe un gol de munte. Latura meditativă ce se desprinde de pe chipul eroului și din monologul interior îmbină caracterizarea directă a naratorului cu autocaracterizarea, și definește dimensiunea psihologică a portretului. Dan se confesează, deplângând povara anilor mulți ("timpul rece apas-umărul meu"), trăind nostalgia vârstei tinere ("fantasma drăgălașă a verzei tinereți"), perioadă când purta fără teamă în mână paloșul ocrotitor al țării: "Și mult iubea când țara striga: "La luptă, Dane!" Să vânture ca pleava oștirile dușmane. Atunci a lui mânie ca trăsnetul era, în patru mari hotare tuna și fulgera."

Personajul principal se află nu numai într-un cadru revelator prin măreție, ci aduce sentimente de venerație chiar din partea elementelor naturii ce compun imagini mărețe. Dan își scrutează viața privind "cum soarele răsare", "cum soarele apune"; în aceste clipe, "munții albi ca dânsul se-nclină-n depărtare", iar trecutele-i plecări la luptă păreau secondate de cortegii vulturești: "Iar vulturii carpatici cu zborul îndrăzneț făceau cortegiu falnic eroului drumeț".

Portretul personajului se îmbogățește printr-o suită de virtuți relevante din comportament, atitudini, relații cu celelalte personaje și cu mediul în care se plasează evenimentele.

Neașteptata veste a năvălirii tătarilor îl tulbură, renăscând dorința ripostei de odinioară. Patosul îi dă puterea să-și ignore vârsta, beneficiind parcă de forțe miraculoase. Pentru acțiunea sa temerară, eroul depășește însușirile umane obișnuite, cumulând trăsături caracteristice eroilor din basme. Dan regăsește vigoarea tinereții: "Pe inimă și paloș rugina nu s-a pus", și invocă divinitatea să-i amâne sfârșitul până la alungarea sălbaticilor năvălitori: "O Doamne, Doamne sfinte, mai dă-mi zile de trai! Pân' ce-oi strivi toți lupii, toți șerpii de pe plai!"

Ca și eroii din basme, el pornește pe drumul căutării și înlăturării răului. La câmpie, statura sa impunătoare iese și mai mult în evidență: "Călcând cu pași gigantici pe urme mai mărunte", iar întovărășirea cu Ursan, vechiul prieten, statornicit la șes, concretizează un alt motiv tipic basmului, al ajutoarelor destinate personajului principal, pentru a-i face posibilă izbânda.

Curajul eroilor nu este demonstrativ, ci are un efect psihologic asupra năvălitorilor, deoarece aceștia, în frunte cu hanul Ghirai, cunosc renumele dârjilor apărători. În consecință, gloata tremurândă

simte “junghiul cel de moarte” și vede în Dan o forță supraumană, un zimbru netemător, zvârlind lupii cu coarnele: “Dar nici gândesc păgânii să deie piept cu el, Căci paloșul năprasnic e vultur de oțel”. În confruntarea inegală, Dan rămâne să-și ocrotească prietenul rănit, nelăsându-l în mâinile tătarilor, deși el însuși se expune acelu-rași riscuri.

Ultimul capitol, al VII-lea, îl prezintă pe Dan în împrejurări vi-trege. Starea eroului este într-un tot vulnerabilă din punct de ve-dere fizic și psihic. Bătrân și rănit în recenta confruntare cu tătarii, prizonier, ținut în lanțuri, Dan mai are de înfruntat furia hanului Ghirai, în ochii căruia trec fulgeri de cruntă răzbunare”. Lupta cu adversarul – hanul Ghirai – tot inegală, se desfășoară în plan spiritual și etic. Prezența celor două personaje se situează în antiteză, iar dialogul, monologul, atitudinile le definesc caracterul.

Fiind întrebat “Ce simte firul ierbii când coasa e vecină?”, Dan dă un răspuns de o asemenea inteligență și detașare, încât îl îngân-durează pe vestitul han: “Și-apeacă fruntea-n pace (...) / Căci are să renască mai fragedă la anul!” Învins prin replică, Ghirai încear-că arma generozității, propunându-i prizonierului libertatea în schimbul părăsirii legii creștinești. Concesia nu numai că nu îl ten-tează pe credinciosul bătrân, ci o refuză hotărât printr-o replică-discurs care îl face pe Ghirai să înțeleagă că un asemenea gest tră-dător ar compromite idealurile sădite în adâncul inimii: “Ceahlăul sub furtună nu scade moșunoiul”; “Rușinea-i o rugină pe-o armă de viteaz, Un verme ce mănâncă albeața din obraz”; “Alb am trăit un secol pe plaiul strămoșesc, Și vreu cu fața albă senin să mă sfârșesc”.

Dorința lui Dan îl impresionează atât de mult pe înverșunatul han, încât el însuși îi desface lanțul robiei, zicându-i cu respect fi-lial: “Tată, ia calul meu și du-te!” Biruința lui Dan se demonstrează în faptul de demnitate și onoare cavaleriească, receptată de însuși hanul, mișcat de viața eroică și bătrânețea nepătată a “leu-lui” din fața sa.

Ultimele momente de viață ale eroului se consumă în gesturile solemne față de plaiul natal, de la care își ia rămas bun cu o deose-bită solemnitate. Vibrația sufletească reconfirmă intensitatea co-muniunii om – natură și reciprocitatea sentimentelor: “Și pentru totdeauna sărută ca pe moaște Pământul ce tresare și care-l recu-noaște...”. În ființa eroului se mai păstrează doar atâtea picături de viață cât să revină în cortul lui Ghirai, respectând cuvântul dat.

O schimbare radicală de atitudine în raport cu ostilitatea iniți-ală, manifestată în fața prizonierului arată cuvintele hanului: “O!

Dan viteaz, ferice ca tine care pere, Având o viață verde în timpul tinereții!... Și albă ca zăpada în iarna bătrâneții!...” Prin vocea hanelui, sugestivă întrucât aparține adversarului, se transmite, de fapt, mesajul general al poemului, admirația pentru eroii neamului, a căror viață rămâne exemplară până la cea din urmă suflare.

Evaluarea cunoștințelor

1 Poemul “Dan, căpitan de plai” este o creație epică?

da nu

2 Cuvântul “epic” provine din latinescul “epicus”.

da nu

3 Narațiunea se realizează numai la persoana a III-a.

da nu

4 Personajul literar are întotdeauna echivalent într-o persoană reală.

da nu

5 Ritmul dinamic în desfășurarea acțiunii din poem se datorează utilizării verbelor la timpul:

a prezent;

b viitor;

c imperfect.

6 Descrierea poate fi realizată:

a numai în proză;

b numai în versuri;

c și în proză și în versuri.

7 Descrierea literară:

a oferă date despre obiectul descrierii;

b trezește emoții și sentimente;

c prezintă personajele în acțiune.

8 Spune-ți părerea: Dan are dreptate când spune:

*“Ceahlăul sub furtună nu scade moșunoi!
Eu, Dan, sub vântul soartei să cad păgân, nu voi.”*

9 La ce timp și mod este verbul evidențiat din enunțul: “Sub vântul soartei să cad păgân, nu voi.”

10 În versurile date întâlnim:

*“Alb am trăit un secol pe plaiul strămoșesc
Și vreau cu fața albă senin să mă sfârșesc,
Ca după-o viață lungă, ferită de rușine,
Mormântul meu să fie curat și alb ca mine!”*

- a) epitete;
- b) comparație;
- c) personificare;
- d) diferiți tropi.

11 Precizează sensurile cuvântului “ochi” în contextele de mai jos:

- a) Un fulger se aprinde în ochii lui pe loc,
”La luptă, Dane! Țara-i în jac, țara-i în foc!”
- b) “Am cules un mănunchi de ochiul-boului.”
- c) “M-am oglindit într-un ochi de apă pe malul iazului.”

12 În poem autorul folosește.

- a) termeni dialectali;
- b) neologisme;
- c) termeni aparținând tuturor registrelor lexicale.

Referințe critice

.....

În Alecsandri vibrează toată inima, toată mișcarea compatrioților săi, câtă s-a putut întrupa într-o formă poetică în starea relativă a poporului nostru de astăzi. Farmecul limbii române el ni l-a deschis; iubirea omenească și dorul de patrie în limitele celor mai mulți dintre noi el le-a întrupat; frumusețea proprie pământului nostru natal și a aerului nostru el a descris-o.

Titu Maiorescu

.....

Ca fragmente de epopee națională fantastică și realistă trebuie deci considerate “Legende”, care depășesc tot ce se scrisese până atunci în acest gen. În general, latura picturală este remarcabilă și tablourile de compoziție sunt numeroase. Monoloagele sunt interesante câteodată în rostogolirea lor furtunoasă sau în scadare și câte unul prevestește oratoria dramatică a lui Delavrancea. Mânia lui Dan, înrudită cu aceea a lui Allah, pare un fenomen atmosferic... Paloșul său sclipește miraculos...

George Călinescu

Noțiuni de teorie literară.
Poemul eroic. Metafora. Comparația
Personificarea. Iambul. Rima

Poemul eroic

Poemul eroic este o narațiune în versuri, alcătuită din mai multe episoade, cu unul sau mai multe personaje, care sunt însuflețite de sentimente nobile și săvârșesc fapte impresionabile.

Poemul eroic este o specie a genului epic, organizată în versuri, în care se evocă de-a lungul unor episoade structurate cronologic, evenimente mărețe din istoria unui popor.

După conținut poemul poate fi:

- eroic: **Dan căpitan de plai** de Vasile Alecsandri;
- istoric: **Dumbrava Roșie** de Vasile Alecsandri;
- didactic: **Arta poetică** a lui Boileau.

Într-un poem, narațiunea faptelor se împletește cu:

- monologul;

*Bătrânul Dan pe sânu-i apasă a lui mână
Și simte că tot bate o inimă română.
El zice cu mândrie, nălțând privirea-n sus!
"Pe inimă și paloș rugina nu s-a pus".*

- dialoguri concise;

*Drumețul intră, zice: "Bine-am găsit, Ursane!.."
Un aspru glas răspunde: "Bine-ai venit, moș Dane!
Ce vânt te-aduse-aice?"
"Vânt rău și de jălire!
Ne calc' păgânii, frate, și țara-i la peire!"*

- portretele eroilor;

*"Vechi pustnic rămas singur din timpul său afară"
"Bătrânul Dan ascultă grăind doi vechi stejari."
"Ghirai cade pe gânduri lăsându-și capu-n piept
Și îmblânzindu-și glasul: O, Dan, om înțelept!"
"Ursan, pletos ca zimbrul, cu pieptul gros și lat,
Cu brațul de bărbat, cu pumnul apăsător,
E scurt la grai, năprasnic, la chip întunecos."*

- descrieri plastice.

*Privind cu veselie, cum soarele răsare,
Dând viață luminoasă cu-o caldă sărutare,
Privind cu jale lungă cum soarele apune...
Și murgu-și lua calea în liniște deplină
Prin codri fără drumuri și fără de lumină.
Iar vulturii carpatici cu zborul îndrăzneț
Făceau un cortegi falnic eroului drumeț.
”În scurtele răstimpuri când soarele declină
Și noaptea-și pune stema feerică, stelină,
E un moment de pace în care, neoprit,
Se pierde doru-n umbra amurgului mâhnit.
Atunci zărește ochiul minunele din basme,
Acele lighioane de tainice fantasme
Care-ntre zi și noapte apar în loc oprite
Cu mantii lungi și albe de-a lungul învălitate”.*

Poemul în proză reprezintă un text care, prin stil și inspirație aparține poeziei, dar care nu este versificat, modalitatea de exprimare fiind epică, similară cu a poemului. Caracteristicile speciei sunt: lirismul, viziunea metaforică, cadența, construcția poematică, limbajul metaforic, plasticitatea, muzicalitatea.

În literatura română specia a fost cultivată de scriitori precum Alecu Russo, Alexandru Macedonski, Dmitrie Anghel, George Bacovia, Tudor Arghezi etc, iar în literatura universală de Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, Stephane Mallarme etc.

Metafora

Metafora este figura de stil prin care, pe baza unei asemănări comune, se înlocuiește un termen propriu cu unul figurat, printr-o comparație subînțeleasă. Metafora constă în denumirea obiectului cu un cuvânt impropriu și anume cu numele altui obiect asemănător, a cărui imagine e menită să evoce obiectul asemănat.

Figură de analogie, metafora poate fi definită drept “o comparație prescurtată”: din structura ei lipsește elementul joncțional comparativ “ca”, “ca și”, “precum”.

Metafora se poate rezuma la un singur cuvânt, la o sintagmă, devenind prin forța de sugestie, un simbol: de exemplu, la Mihai Eminescu “floarea albastră”.

Ca structură lingvistică, metafora a fost clasificată astfel de către specialiști:

- **metaforă nominală** este metafora construită cu ajutorul substantivului;

*Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă
Prin care trece albă **regina nopții** moartă. (M. Eminescu)*

- **metaforă verbală** – se alcătuieste cu ajutorul verbului;

*Drumeț, **bătut de gânduri** multe,
Ne lași atât de greu pe noi,
Îmbrățișându-ne câmpia,
Te uiți adesea înapoi. (O. Goga)*

- **metaforă personificată** este alcătuită din metaforă și personificare: *luna – doamnă a mărilor și a nopții*;
- **metaforă hiperbolică** este alcătuită din metaforă și hiperbolă: *trăsnetele – herghelii de foc*.

*Primăvară...
O pictură parfumată cu **vibrări de violet**. (G. Bacovia)*

Care este diferența între metaforă și comparație?

Exemplifică fiecare tip de metaforă cu versuri din poeziile studiate sau citite. Ce metaforă identifici în versul “Zâmbetu-i ascunde ades suspin amar.”

(V. Alecsandri)

Comparația

Comparația este figura de stil care constă în alăturarea a doi termeni, pe baza unei trăsături comune sau a unei asemănări pentru a-l evidenția pe primul prin intermediul celui de-al doilea.

Ca și epitetul comparația e un trop simplu, elementar și frecvent. Ea reprezintă o confruntare cu scopuri artistice a unor obiecte sau fenomene, care posedă aceeași însușire concretă. Elementele comparației sunt:

- obiectul care se compară;
- imaginea sau obiectul cu care se compară;
- elementul comun sau criteriul comun, pe baza căruia se realizează comparația.

Se deosebesc următoarele categorii de comparații:

- **comparație eliptică** (în care lipsește elementul intermediar);

Ochii – izvoare de lumină. (M. Eminescu)

- **comparația desfășurată** (conține mai mulți termeni);

*Și era una la părinți
Și mândră-n toate cele,
Cum e fecioara între sfinți
Și luna între stele.* (M. Eminescu)

- **comparația negativă** (se realizează spre deosebire de cea directă, prin negație; este întâlnită în poezia populară);

*Nu-mi lua cercei și salbă
Că de-acu am pleată albă
Rochii nu-mi lua de lână
Că de-acuma sunt bătrână.* (Gr. Vieru)

- **comparația metaforică** sau abstractă (compară expresiile din două sau mai multe expresii metaforice).

*El umbla mirat prin lume
Ca un gând într-o minune.* (M. Eminescu)

*Soarele rotund și palid, se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.* (V. Alecsandri)

Ambii termeni ai comparațiilor de mai sus sunt tropi-metafore. A rezultat o comparație încărcată în sens figurat, pe care de aceea o și numim metaforică.

Care este comparația din următoarele versuri?

*Precum un măr rostogolit
În gura trunchiului ce-l ține
Se reîntoarce-infinit
Tictacul mărilor saline.* (M. Dinescu)

Personificarea

Personificarea este figura de stil prin care se atribuie însușiri omenști unor obiecte neînsuflețite, fenomene ale naturii sau ființe necuvântătoare.

Forma elementară a personificării o reprezintă personificarea lingvistică, ce are la bază raportarea la om: *A venit vacanța, bate un crivăț...*

Pentru a deveni figură de stil, personificarea trebuie să înfățișeze un obiect sau o viețuitoare necuvântătoare în acțiune, comportându-se ca un om și folosind grai omenesc.

*“Bătrânul Dan ascultă grăind doi vechi stejari...”
O! Frate zice unul, un vânt în miez de noapte
Adusu-mi-au din vale lung vaiet, triste șoapte!...” (V. Alecsandri)*

De cele mai multe ori ea se exprimă prin verbe. De aceea personificarea se mai numește metaforă verbală.

Identifică personificarea din următoarele versuri.

*Din casa voastră unde-n umbră
Plâng doinele și râde hora
Va străluci odată vremii
Norocul nostru-al tuturor.* (O. Goga)

Iambul

Iambul este succesiunea unei silabe neaccentuate urmate de silaba accentuată. Cel mai simplu picior metric bisilabic: .

Apare frecvent în creația populară sau în textele literare culte inspirate din tematica populară.

Exemplu:

  //   //   //   //
*A fost o-da - tă ca-n po-vești
A fost ca niciodată
Din rude mari împărătești
O prea frumoasă fată.* (M. Eminescu)

Ce este ritmul iambic?

Rima

Potrivirea sunetelor de la sfârșitul versurilor, începând cu ultima vocală accentuată se numește **rimă**.

Rima poate fi clasificată în funcție de mai multe criterii:

- 1 după numărul silabelor:
 - monosilabice;
 - bisilabice;
 - trisilabice.
- 2 după gen:
 - masculine;
 - feminine.
- 3 după gradul de armonie:
 - sărace (ultima vocală accentuată: răsai, bălai...);
 - bogate (ultima vocală accentuată + consoana precedentă: chiară-gheară).
- 4 după locul ocupat în strofă:
 - monorimă (a - a - a);
 - împerecheată (a - a, b - b);
 - îmbrățișată (a, b, b, a);
 - încrucișată (a, b, a, b).

Exemplu:

Unde spumă, vântul trece (a)
Cu suflarea-i rece (a)
Peste marea ce suspină (b)
Tristă, dar senină (b) (M. Eminescu)

Nu-mi lua cercei și salbă (a)
Că de-acu am pleată albă (a)
Rochii nu-mi lua de lână (b)
Că de-acuma sunt bătrână (b) (Gr. Vieru)

Ce tip de rimă există în poemul “Dan, căpitan de plai”?
Adaugă cuvintele potrivite și observă ce fel de rimă este:

*Peste garduri ...
Se întind spre noi ...
Vezi cireșe în ...
La fetițe la ...*

megieșe , cireșe , perechi , urechi

Evaluarea cunoștințelor

1 Poemul eroid înfățișează evenimente mărețe din istoria unui popor.

da **nu**

2 Poemul poate fi:

- a** numai în proză;
- b** numai în versuri;
- c** în proză și în versuri.

3 După conținut poemul poate fi:

- a** istoric;
- b** didactic;
- c** istoric, didactic, eroid.

4 Într-un poem pot fi:

- a** numai monologuri;
- b** numai dialoguri;
- c** monologuri și dialoguri.

5 Ce fel de personaje întâlnim în poemul eroid?

- a** însuflețite de sentimente nobile;
- b** lipsite de sentimente nobile;
- c** dornice de afirmare.

6 Poemul trebuie să cuprindă:

- a** epitețe;
- b** pesonificări;
- c** diferite figuri de stil.

- 7 Citește și precizează care este modul de expunere utilizat în fragmentul următor:

*Bătrânul Dan ascultă grăind doi vechi stejari
Crescuți pe-o tulpină pe culmea cea de munte
Ș-având ca o coroană un secol pe-a lor frunte.
"O! Frate, zice unul, un vânt în miez de noapte
Adusu-mi-au din vale lung vaiet, triste șoapte!.."*

- a dialog;
b narațiune;
c descriere;
d mai multe moduri.
- 8 Alcătuieste un câmp semantic care să conțină termenii ce reflectă vitejia lui Dan.
- 9 Motivează originea etimologică a cuvântului evidențiat din expresia "Vânt rău și de **jălire!**"
- 10 Citește enunțul și spune ce fel de tablou este realizat în versurile de mai jos:

*Bătrânul Dan desprinde un paloș vechi din cui
Și paloșul lucește voios în mâna lui.
Bătrânul Dan pe sânu-i apasă a lui mână
Și simte că tot bate o inimă română.*

- a static;
b dinamic.
- 11 Indică figura de stil prin care este reprezentată natura în fragmentul:

*Bătrânul Dan ascultă grăind doi vechi stejari
Crescuți pe-o tulpină pe culmea cea de munte
Ș-având ca o coroană un secol pe-a lor frunte.*

- 12 Precizează care este atitudinea autorului față de eroul principal al poemului. Dar atitudinea ta?

Parabola.

Semnificațiile și înțelepciunea parabolilor

Parabola sămănătorului

Și adunându-se mulțime multă și venind de prin cetăți la **El**, a zis în pildă:

Ieșit-a sămănătorul să semene sămânța sa. Și semănând el, una a căzut lângă drum și a fost călcată cu picioarele și păsările cerului au mâncat-o.

Și alta a căzut pe piatră, și, răsărind, s-a uscat, pentru că nu avea umezeală.

Și alta a căzut între spini și spinii, crescând cu ea, au înăbușit-o.

Și alta a căzut pe pământul cel bun și, crescând, a făcut rod în-sutit. Acesta zicând, striga: Cine are urechi de auzit să audă!

Și ucenicii **Lui** îl întrebau: Ce înseamnă pilda aceasta?

El a zis: **Vouă** vă este dat să cunoașteți tainele împărăției lui Dumnezeu, iar celorlalți în pilde, ca, văzând, să nu vadă și, auzind, să nu înțeleagă.

Iar pilda aceasta înseamnă: Sămânța este cuvântul lui Dumnezeu.

Iar cea de lângă drum sunt cei care aud, apoi vine diavolul și ia cuvântul din inima lor, ca nu cumva, crezând, să se mântuiască.

Iar cea de pe piatră sunt aceia care, auzind cuvântul, îl primesc cu bucurie, dar aceștia nu au rădăcină; ei cred până la o vreme, iar la vreme de încercare se leapădă.

Cea ce căzură între spini sunt cei ce aud cuvântul, dar umblăd cu grijile și cu bogăția și cu plăcerile vieții se înăbușă și nu rodesc.

Iar cea de pe pământ bun sunt cei ce, cu inima curată și bună, aud cuvântul, îl păstrează și rodesc înăuntru răbdare.

① După ce ai citit cu atenție textul, răspunde la următoarele întrebări:

- Cum explici scrierea cu majuscule a cuvintelor evidențiate. Citește-le în context și comentează-le.
- Găsește sinonime la cuvintele: **se leapădă, răbdare.**

② Comentează analogia: **sămânță – Cuvântul sfânt.**

③ Explică semnificația simbolurilor: **piatră, spini, pământ bun.**

④ Identifică în text comparațiile și comentează-le.

Parabola vameșului și a fariseului

Doi oameni s-au suit la templu, ca să se roage: unul fariseu și celălalt vameș.

Fariseul, stând, așa se ruga în sine: Dumnezeu, îți mulțumesc că nu sunt ca ceilalți oameni, răpitori, nedrepti, adulteri, sau ca și acest vameș.

Postesc de două ori pe săptămână, dau zeciuală din toate câte câștig.

Iar vameșul, departe stând, nu voia nici ochii să-și ridice către cer, ci-și bătea pieptul zicând: Dumnezeu, fii milostiv mie, păcătosului.

Zic vouă că acesta **s-a coborât mai îndreptat la casa sa**, decât acela. Fiindcă oricine se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înălța.

5 După ce ai citit cu atenție textul, răspunde la următoarele întrebări:

- Găsește sinonime la cuvintele: **milostiv, smerit, a înălța**.
- Găsește antonimele cuvintelor: **a se ruga, răpitor**.

6 Cu ce sens este folosită expresia evidențiată în parabola de mai sus?

7 Citește următorul fragment din textul biblic și deduce învățătura transmisă.

Și aduceau la El și pruncii, ca să Se atingă de ei. Iar ucenicii, văzând, îi certau.

Iar Iisus i-a chemat la Sine, zicând: Lăsați copiii să vină la Mine, să nu-i opriți, căci împărăția lui Dumnezeu este a unora ca aceștia.

Adevărat grăiesc vouă: Cine nu va primi împărăția lui Dumnezeu ca un prunc nu va intra în ea.

fariseu – membru al unei grupări politico-religioase din Iudeea care respectă strict legea lui Moise, punând un accent exagerat pe formele exterioare ale ritualului religios; om ipocrit, fățarnic

vameș – funcționar responsabil de evidența, controlul și taxarea mărfurilor care trec prin vamă; în antichitate: persoană care lua în arendă dărilor pe care trebuia să le plătească cetățenii Romei și locuitorii Imperiului Roman

adulter – care a încălcat fidelitatea conjugală

zeciuală – dare anuală care reprezintă a zecea parte din recolta de cereale, din vite etc.; dijmă

Noțiuni de teorie literară. Parabola

Parabola (pilda) este o specie a genului epic, o narațiune cu semnificație morală și religioasă, prin care se exprimă adevăruri și învățături.

Parabola este o specie de alegorie. Ea este de fapt o situație simbolică, dezvoltată de obicei într-o scurtă narațiune.

În cărțile religioase (budiste, ebraice, creștine etc.) parabola este folosită pentru a face accesibil un adevăr ezoteric, imposibil de înțeles fără o inițiere prealabilă. Astfel înțelesul unei parabole poate fi dublu:

- unul direct, propriu;
- unul neexprimat, figurat.

Structura unei parabole este cea a unei comparații care pornește de la particular (evenimente cotidiene), ajutând să-i atribuie acestuia o semnificație generală.

În **Biblie** parabola ocupă un loc important în transmiterea mesajului creștinesc. Parabola biblică are o semnificație morală și religioasă. Pentru ca predicile despre Dumnezeu și despre Împărăția Cerurilor să fie înțelese cu mai multă ușurință, Iisus Hristos s-a folosit de exemple din natura înconjurătoare și de fapte din viața de zi cu zi a oamenilor. Noul Testament cuprinde în cadrul celor patru Evanghelii douăzeci și opt de parabole rostite de Iisus Hristos, prin care Mântuitorul își transmite învățăturile.

Se regăsesc diverse exemple de viață, acțiuni umane simple, imagini plastice cu valoare de simbol: Parabola fiului rătăcitor, Bogatul nemilos și săracul Lazăr, Vameșul și fariseul, Parabola neghinei.

În literatura română parabola apare în literatura cultă beletristică având ca autori: George Coșbuc, Vasile Voiculescu. În literatura universală sunt: Boccacio, Lessing, Oscar Wilde, Franz Kafka. Prezența parabolelor într-un text încifrează mesajul, invită la mai multe lecturi posibile și îi poate oferi un caracter solemn.

Bogatul nemilos și săracul Lazăr

“Era un om bogat care se îmbrăca în porfiră și în vison, veselindu-se în toate zilele în chip strălucit.

Iar un sărac, anume Lazăr, zăcea înaintea porții lui, plin de bube, poftind să se sature din cele ce cădeau de la masa bogatului; dar și câinii venind lingeau bubele lui.

Și a murit săracul și a fost dus de către îngerii în sânul lui Avraam. A murit și bogatul și a fost înmormântat.

Și în iad, ridicându-și ochii, fiind în chinuri, el a văzut de departe pe Avraam și pe Lazăr în sânul lui.

Și el, strigând, a zis: Părinte Avraam, fie-ți milă de mine și trimite pe Lazăr să-și ude vârful degetului în apă și să-mi răcorească limba, căci mă chinuiesc în această văpaie.

Dar Avraam a zis: Fiule, adu-ți aminte că ai primit cele bune ale tale în viața ta, și Lazăr, asemenea, pe cele rele; iar acum el aici se mângâie, iar tu te chinuiești.

Și peste toate acestea, între noi și voi s-a întărit prăpastie mare, ca cei care voiesc să treacă de aici la voi să nu poată, nici cei de acolo să treacă la noi.

Iar el a zis: Rogu-te, dar, părinte, să-l trimiți în casa tatălui meu.

Căci am cinci frați, să le spună lor acestea, ca să nu vină și ei în acest loc de chin.

Și le-a zis Avraam: Au pe Moise și pe proroci; să asculte de ei.

Iar el a zis: Nu, părinte Avraam, ci, dacă cineva dintre morți se va duce la ei, se vor pocăi.

Și i-a zis Avraam: Dacă nu ascultă de Moise și de proroci, nu ar crede nici dacă ar învia cineva dintre morți.

(Noul Testament - Evanghelia după Luca, 16. 19-31)

Citește parabola de mai sus și comentează semnificațiile ei.
Ce învățatură ai dedus din ea?
Cum îți explici prezența parabolilor în textul biblic?

Evaluarea cunoștințelor

1 Parabola este o povestire în care se exprimă adevăruri morale și religioase.

da **nu**

2 Versetul este sinonim cu versul.

da **nu**

3 Naratorul poate povesti și întâmplări la care nu a participat.

da **nu**

4 Parabola este o narațiune.

- a independentă;
- b de dimensiuni redusă;
- c independentă și de dimensiuni redusă.

5 Parabola exprimă:

- a un adevăr supranatural;
- b un adevăr ascuns înțelegerii obișnuite;
- c un adevăr supranatural și ascuns înțelegerii obișnuite.

6 Parabola pornește:

- a de la un fapt real din viața de zi cu zi;
- b prin asemănare de la un adevăr general;
- c de la toate cele expuse.

7 Cum explici versetul?

Iar cea de pe pământ bun sunt cei ce, cu inima curată și bună, aud cuvântul, îl păstrează și rodesc înăuntru răbdare.

8 Comentează textul:

Oricine se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înalța.

9 Ce învățătură deduci pentru tine din exemplele date?

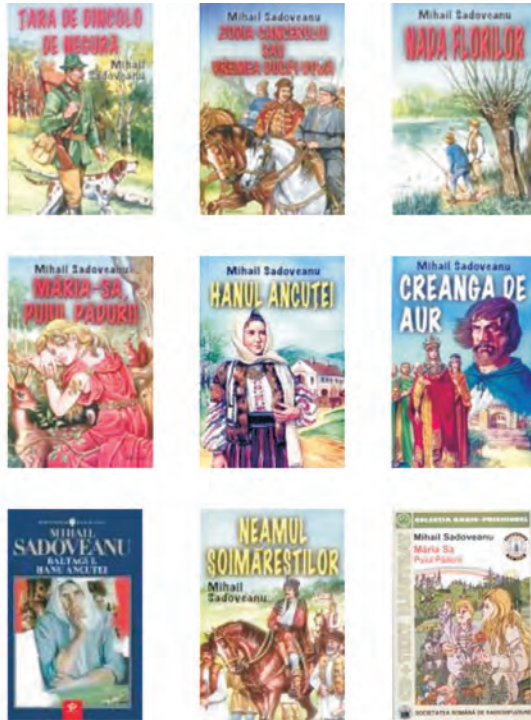
10 Citește parabola “Bogatul nemilos și săracul Lazăr” și caracterizează, la alegere, unul dintre personajele date:

- a bogatul;
- b săracul;
- c câinii.

11 Realizează portretul vameșului sau al fariseului.

12 Ce simbolizează cele trei semințe căzute în diferite locuri?

Mihail Sadoveanu

Mihail Sadoveanu, “marele clasic al literaturii române”, cum a fost numit de către critici încă din timpul vieții, s-a născut la 5 noiembrie în 1880, în orașul Pașcani, de lângă apa Siretului.

“... Copilăria mi-i plină de povestiri și icoane de-ale trecutului acestei așezări. Colindam cât îi ziulica de mare cele trei uliți: a Economului, ulița mare și ulița școlilor... jucam în bumbi, înălțam zmeie, și seara ne luam la goană prin șanțuri, cu larmă cu chiote”. (“Oameni și locuri”).

Părinții – Alexandru Sadoveanu și Profira Ursachi – au venit unul spre altul nu numai din două extremități ale teritoriului românesc, ci și din două stări sociale diferite. Tatăl scriitorului, născut la Iași, a învățat la Academia Mihăileană, a ajuns avocat și a intrat în lumea înaltă a Iașului. Mama era țărăncă de pe malul Moldovei, de la Verșeni.

În 1888 – 1891 urmează cursurile școlii primare rurale din Vatra Pașcanilor, avându-l ca învățător pe domnul Busuioc: “Prin domnul Busuioc l-am cunoscut pe Creangă. Într-o seară ne-a citit “Harap-Alb”. Glasul lui curgea domol și basmul ne fermeca pe toți ca un cântec frumos” (Domnul Trandafir).

În opera sa, realizată de-a lungul a mai bine de jumătate de veac, Sadoveanu a tratat teme majore. Amintim titluri ca: **Frații Jderi, Neamul Șoimăreștilor, Zodia Cancerului, Nicoară Potcoavă, Nunta Domniței Ruxandra; Hanul Ancuței, Venea o moară pe Siret, Baltagul, Țara de dincolo de negură, Nada Florilor, Nopti de Sânziene.**

În 1923 M. Sadoveanu devine membru al Academiei Române. El a lăsat o imensă moștenire literară – peste 100 de volume. La 19 octombrie 1961 M. Sadoveanu părăsește lumea celor vii. Este înmormântat la cimitirul Bellu din București.

Omul, natura, istoria alcătuiesc în viața scriitorului un tot armonios și în aceasta constă, înainte de toate, marea originalitate a scriitorului. Dar Sadoveanu – după cum apreciază cercetătorii literari – este și creatorul unui stil original, inimitabil. El valorifică artistic expresivitatea graiului popular, păstrând o ușoară nuanță regională, dezvoltă limba literară, utilizează cu măsură lexicul arhaic și neologic.

Un om năcăjit

Trei zile bătuseră vânturi sunătoare de la miazăzi, pământul se zbâcise, și-n duminică dimineața din marginea satului, la malul Siretului, începuseră să înflorească galben cornii. Băiatul cel mai mititel al lui Dumitru Onișor ieșise cu șase oi la mugurul proaspăt al primăverii.

Era un copilaș palid și mărunțel și târa pe pământul ravăn niște ciubote grele ale unui frate mai mare. Ridică spre mine ochii triști învăluți ca-ntr-o umbră cenușie și-și scoase cu anevoie din cap pălăria veche pleoștită ca o ciupercă. Îmi dădu bună-ziuă c-un glas moale în care parcă suna o suferință timpurie, apoi, acoperindu-se, ridică deasupra ochilor toiagul alb, îndemnându-le spre crâng.

– Ce mai faci tu, măi flăcăule? Îl întrebai eu. Ai ieșit cu oile la păscut?

– M-a trimis tătuca să le port! Îmi răspunse el serios, cu glasul subțirel și peltic, și se opri.

Oile se opriră și ele întoarseră capetele spre călăuzul lor.

– Dar ești tu vrednic, bre Niculăieș, să porți un cârd de oi?

– He, sunt eu vrednic, da acuma n-am ce purta, sunt supărat...

– Cum se poate? Și de ce, mă rog?

– De ce? mă întrebă el ridicând spre mine fruntea pe care sta zimțuit în neregulă păru-i buhos, pentru că în primăvara asta tot ne-au căzut din oi, și-acuma am rămas numai cu aceste șase.

buhos – cifulit, nearanjat

Deși “flăcăul” cu care vorbeam era numai de-o șchioapă, deși intrase în a opta primăvară a vieții lui, năcazul lui era adânc și serios; zâmbetul meu pieri pe dată.

– Și v-au murit multe, bre Niculăieș?

– Multe... răspunse el grav, rezemându-se înaintea mea în băț, ca ciobanii.

Tătuca întruna blastămă și suduie când cade câte-o oaie, mă mai bate și pe mine câteodată, dar parcă eu ce-s vinovat? Acu, azi, mi s-a întâmplat alta. Când ieșeam din sat, a trecut unul repede cu căruța și mi-a pălit o oaie. A dat-o jos. Acuma abia umblă și abia suflă. Are să se ducă și asta. Era a mămucăi, și mi-o lăsase mie...

Glasul lui dintr-o dată scăzuse într-un tremur de lacrimi.

– Și pe omul care ți-a pălit oaia nu-l cunoști?

– Nu-i din sat de la noi, nu-l cunosc.

– De ce nu te-ai întors repede acasă să spui lui tatu-tău?

– Tătuca nu-i acasă; a ieșit la arat cu cei mari.

– Și de ce spui că ți-o lăsase mămucă-ta ție?

– Apoi nu știi? Eu n-am mamă. A murit în postul Crăciunului și ne-a lăsat singuri. Acu n-are cine mă spăla, n-are cine mă îngriji... n-are cine-mi spune o vorbă bună... Într-o zi i-a fost rău, s-a pus în pat și-a murit într-o duminică. Și-nainte de asta, m-a mângâiat așa pe frunte și mi-a spus că-mi lasă mie mioara asta...

Copilul cel mărunțel îmi vorbea cu seriozitate și durere, ca un om mare. Aș fi vrut să-l mângâi într-un fel, dar nu-mi venea în minte ce-aș putea spune unui copil. Ș-o dezmierdare cu mâna pe fruntea lui cu păr zbârlit nu era o mângâiere pentru acest om. Văzându-mă că tac, el mă privi cu luare-aminte. Fără îndoială că nu aștepta de la mine nici vorbă bună, nici dezmierdare.

– Apoi eu mă duc să-mi port oile... îmi zise el cu hotărâre.

Și, urnindu-se din loc, începu a-și târî iar ciobotele grele, îndemnând cu bățul alb oile spre dumbrăvioară pe malul Siretului.

Începui a merge și eu alături cu el, pe cărarea proaspăt zbicită. Cerul era limpede, soarele umplea câmpiile de lumină, și din când în când se vedea Siretul scânteind la cotituri.

– Uite, asta-i oaia pălită... îmi zise Niculăeș, atingând cu bățul mioara care pășea încet, șchiopătând, în urma cârdișorului. Apoi dac-a pieri și asta, are ce mă păli și muștra tătuca... parcă nu mi-ar ajunge mie supărarea pe care-o am...

Smârcâi din nas și-și trecu deasupra buzelor mânica lungă a antereului. Apoi oftă adânc.

– De ce oftezi, Niculăeș?

La o asemenea întrebare de prisos copilul nu-mi răspunse.

– Când era mămuca bolnavă, zise el într-un târziu, eu care eram cel mezin, stăteam lângă dânsa, ca să-i dau apă, când îi era sete... Avea arșiță mare. Eram singuri: ceilalți erau pe-afară, după trebi. Și ea-mi spunea să fiu cuminte după ce s-a duce ea, și s-ascult pe tătuca. Și eu o întrebam așa: Unde-ai să te duci mămucă? Și ea îmi spunea: Apoi eu am să mor, Niculăeș, și tu să nu spui la nimeni... Eu nu spuneam, dar tătuca știa și el asta și era supărat și tot trântea și izbea și întreba: Da' cât ai să mai bolești, măi fumeie?

Copilul vorbea încet cu glasul lui de suferință și nu mă privea, parcă nu vorbea cu mine și sta la sfat cu oile lui ca totdeauna.

– Da' tu ce mergi așa de moale? Întreabă el pe mioara lui. Așa-i că te doare? Te-a trântit și te-a pălit răul cela... He, dac-aș fi fost eu batâr ca bădița Mihai, l-aș fi apucat de piept și l-aș fi scuturat: Măi, cum să-mi calci tu mie oaia?... Hai încet, c-apoi în dumbravă te-i odihni...

– Nu te teme, Niculăeș, că nu piere... îi zisei eu.

El tresări și întoarse repede capul spre mine. Apoi tăcu până ce ajunserăm la țărnul apei. Acolo găsirăm alunii și cornii în floare. Toporașii violeți răzbăteau prin frunzele moarte, pițigoii și cintezoii cântau între mugurii de mesteceni. Siretul venea învolburat, mare și tulbure, și trece cu-n fel de supărare parcă pe sub dumbravă. Băiatul lui Onișor rămase privind-l lung, pe când oile, împrăști-ate-n juru-i, ciuguleau cu boturile lor mișcătoare iarbă mărunță.

– Uite cocostârcii... zise el deodată cu un glas, parcă ar fi vorbit tot tovarășilor lui.

Dincolo de mal, într-un smârc, umblau cu pași rari cocostârci cu pliscuri portocalii. Apoi pe deasupra crângului trecu cu zbor șuierător un cârd de rațe. Veniră din susul râului fâlfâind rar din aripile lor ascuțite și doi pescăruși albi. În dumbrava plină de lumină văzui deodată zburând și fluturi roșii și-n singurătatea care ne împresura era ceva blând și dulce, ca-ntr-un basm al copilăriei.

Lăsai pe Niculăeș al lui Onișor singur în liniștea țărnelui și pornii în josul apei, spre locuri care și mie îmi aduceau aminte de anii cei de demult. Imaginea copilului însă nu-mi dispărea de dinaintea ochilor și glasul lui trist îmi suna neconținut în urechi. Cu mama lui, Irina lui Avram, copilărisem în școală și îmi aduceam aminte mai ales de ochii înecați de un văl fumuriu: ochii ei îi avea și copilul. Fusese o fată vioaie și aprigă, foarte frumoasă și cuminte. De toate darurile ei avuse parte Dumitru Onișor, gospodar bun, dar om hursuz și cam cărpănos.

batâr – măcar, cel puțin

Acum Irina noastră cea de odinioară murise; povestirea copilului îmi aduse aminte de toate cele de demult frumoase și pentru totdeauna pierdute. Murise, lăsând sufletul ei cald și mintea ei bogată copilului, care sta acum sub mesteceni la malul apei, vorbind cu oițele lui.

Mormântul ei, ca al tuturor în tristele noastre țintirimuri, nu avea nici un semn și nici o floare și Onișor își ara ogorul nepăsător, îngrijorat numai de holda de mâine. Amintirea Irinei trăia numai în copilul cel palid.

Duiosia ei, înțelepciunea ei și ceea ce era în sufletul ei parcă trecuseră în mărunțul meu tovarăș de drum, în serile cele singuratiche de suferință, când amândoi sfătuiau cu ochii în lacrimi, și afară bântuiau, cu chinuite plângeri, vifornițele iernii.

De la un loc, de pe înălțarea malului, mă întorsei chemat parcă de cineva și privi în urmă. Copilul sta sub mesteceni și-l vedeam parcă nedeslușit, ca-ntr-o ceață de lumină. Oile pășteau în juru-i. Pițigoii își rosteau, cu viers subțire, veșnicile lor cuvinte de bucurie: Simț a vară! Simț a vară! Și de bună seamă, că-n toate zilele, Niculaeș grăia cu oile lui. Și-acuma întreba pe mioara cea bolnavă:

– Cum îți mai este? Tot te mai doare?..

Oaia răspundea, behăind ușor și dulce.

– Să nu mori, că numai tu mi-ai rămas de la mama îi zicea el încet.

Cocostârcii clămpăneau în smârcul de peste apă. El îi privea cu luare-aminte. Un pițigoi veni deasupra capului lui acoperit cu pălăria pleoștită, scârțâindu-și neconținut cântecul.

– Tu ești bucuros și fără grijă... îi murmură, ca o muștrare, băiatul. Și ofta, ca un om necăjit și plin de griji ce se afla...

Târziu, întorcându-mă, îl găsii înseninat, căci mioara i se înviorase. Cu o custură cerca să-și facă o trișcă dintr-o rămurică de răchită. Și când ridică zâmbind ochii spre mine, mă izbi deodată o amintire ce brusc izvora ca din negură, și-o asemănare izbitoare cu ochii și zâmbetul celei care odată, cu ani în urmă, înflorise ca o floare și-mi fermecase cu-n zâmbet și c-o privire un trecător ceas al vieții.

țintirimuri – cimitire

a clămpăni – a face zgomot asemănător căderii unui capac

custură – lamă de cuțit, cuțit, briceag

trișcă – fluier făcut din lemn

- 1 După ce ai citit cu atenție textul, răspunde la următoarele întrebări:
 - Precizează sensul verbului evidențiat: *Ai ieșit cu oile la păscut?* – *M-a trimis tătucu să le **port**!*
 - Alcătuieste trei enunțuri în care verbul **a purta** să aibă diferite sensuri.
 - Găsește în text regionalismele și precizează echivalentul lor din limba literară.
- 2 Care este ideea principală a acestui text?
- 3 Cine este personajul principal și cum este el înfățișat?
- 4 Ce gânduri și ce probleme îl frământă pe bietul Niculăeș?
- 5 Găsește fragmentul în care se descrie pierderea mamei lui Niculăeș.
- 6 Expune-ți opinia proprie referitoare la modul în care gândește și se comportă Niculăieș.
- 7 Cât de bine își cunoaște Niculăieș mama?
- 8 Care este atitudinea scriitorului față de copil?
- 9 Găsește fragmentul în care naratorul își amintește de mama lui Niculăieș.
- 10 Care este relația dintre copil și oile sale?

Tema, ideea, subiectul. Caracterizarea personajelor

Proza sadoveniană aduce în prim-plan numeroase figuri umane aflate pe diverse trepte ale vârstei fragede. Nuvela “Un om năcăjit” înfățișează imaginea plină de duioșie a unui copil maturizat înainte de vreme, care la numai opt ani privește viața cu gravitate. El este Niculăeș, “băiatul cel mai mititel al lui Dumitru Onișor”.

Nuvela “Un om năcăjit” este alcătuită din mai multe momente, legat strâns între ele. Subiectul se dezvoltă prin ciocnirile dramatice din viață, caracterul și modul de viață al unor oameni, dintre care face parte și personajul principal.

Tema nuvelei este viața grea și singuratică a semiorfanului. Ideea pornește de la micul copil Niculăieș, care suferă în urma morții mamei lui cel mai mult dintre toți. El este considerat vinovat de pierderea oilor. Tatăl său îl ceartă și îl bate. El trebuie să se spele singur, să se îngrijească, n-are cine-i spune o vorbă bună, n-are

cine-l apăra. Desfășurarea subiectului acțiunii are loc în jurul personajului principal.

Plin de compasiune pentru viața tristă a copilului, naratorul sugerează prin caracterizare directă fragilitatea fizică și starea precară a copilului “Era un copilaș palid și mărunțel și târa pe pământul reavăn niște ciubote grele ale unui frate mai mare”. Confruntat prematur cu greutățile vieții, Niculăeș nu și-a pierdut candoarea vârstei, manifestată prin sinceritatea confesiunii sale. Copilul își trăiește conștient drama; necazul lui era adânc și serios. De aceea, el nu poate fi alinat printr-o simplă mângâiere: “Fără îndoială că nu aștepta de la mine nici vorbă bună, nici desmierdare”. Frustrat de bucuriile copilăriei și de afecțiunea maternă, Niculăeș are resemnarea omului care nu mai întrevede nici o speranță.

Niculăeș resimte acut lipsa căldurii și protecției materne: “Acu n-are cine mă spăla, n-are cine mă îngriji, n-are cine-mi spune o vorbă bună”. Copilul a moștenit de la mama sa “sufletul ei cald și mintea bogată” duioșia, înțelepciunea și... o mioară, prin care păstrează un fel de legământ secret cu ființa dragă, dispărută. De aceea, lovirea oiței de către “un rău” îi agravează suferința, pentru că legământul cu mama sa ar putea fi anulat: “Parcă nu mi-ar ajunge mie supărarea pe care o am”.

Nuanțele glasului copilului notează suferința sa interioară: “un glas moale în care parcă suna o suferință timpurie”, glasul lui “scade într-un tremur de lacrimi” când relatează accidentarea mioarei preferate; copilul vorbește cu “un glas de suferință”, alături el “oftează ca un om năcăjit și plin de griji ce se află”. Naratorul, personaj în povestire și interlocutor al băiatului, sesizează intonația și percepe accentele sufletești.

Dorința de exteriorizare se manifestă în dialogurile imaginare, în întrebările blajine adresate mioarei bolnave ce transferă compasiunea și îngrijorarea manifestate cândva pentru mama sa: “Cum îți este? Tot te mai doare?”. Niculăeș, vulnerabil și lipsit de forța și autoritatea unui adult, imaginează o discuție lămuritoare cu omul rău care i-a “pălit mioara”: “...l-aș fi apucat de piept și l-aș fi scuturat: Măi, cum să-mi calci tu mie oaia?”. Prin acest gen de comunicare, copilul se eliberează. Reproșul adresat pițigoii este nevinovat și reflectă o nostalgie pentru existența tihnită, refuzată lui: “Tu ești bucuros și fără grijă...”.

Niculăeș este cel care are grijă de mioare, dar pentru el, pierderea mamei este cea mai grea povară, cel mai trist și dureros sentiment. El, fiind cel mai mic, stătea acasă cu mama bolnavă, pentru a-i fi de ajutor la nevoie. Discuțiile dintre mamă și fiu se

păstrează în aminterea proaspătă a morții, “doar ea murise nu demult, în postul Crăciunului”. Fiind rănit sufletește, micul copil nu se poate împăca cu legile aspre și crunte ale vieții, nu-și află loc, nu găsește explicația celor ce se întâmplă. Niculăeș judecă asemeni unui matur, revoltându-se că nu se poate lupta cu toate greutățile.

Mihai Sadoveanu îl înzestrează pe eroul principal cu cele mai nobile trăsături. Iată de exemplu cum este realizat portretul fizic al personajului.

Exemplu: Apoi nu știi? Eu n-am mamă. A murit în postul Crăciunului și ne-a lăsat singuri. Acu n-are cine mă spăla, n-are cine mă îngriji... n-are cine-mi spune o vorbă bună... Într-o zi i-a fost rău, s-a pus în pat și-a murit într-o duminică. Și-nainte de asta, m-a mângâiat așa pe frunte și mi-a spus că-mi lasă mie mioara asta...

Era un copilaș palid și mărunțel și târa pe pământul ravăn niște ciubote grele ale unui frate mai mare. Ridică spre mine ochii triști învăluiti ca-ntr-o umbră cenușie și-și scoase cu anevoie din cap pălăria veche pleoștită ca o ciupercă. Îmi dădu bună ziua c-un glas moale în care parcă sună o suferință timpurie, apoi, acoperindu-se, ridică deasupra ochilor toiagul alb, îndemnându-le spre crâng.

Niculăeș este înțelept și viteaz, bun la suflet, îi pare rău după mioară, doar ea este unica amintire ce i-a mai rămas de la mama. El o roagă să nu moară, îi simte durerea, vorbește cu ea, cum ar vorbi cu un om atunci când se află-n suferință.

Exemplu: – Da’ tu ce mergi așa de moale? Întreabă el pe mioara lui. Așa-i că te doare? Te-a trântit și te-a pălit răul cela... He, dac-aș fi fost eu batâr ca bădița Mihai, l-aș fi apucat de piept și l-aș fi scuturat: Măi, cum să-mi calci tu mie oaia?... Hai încet, c-apoi în dumbravă te-i odihni...

– Cum îți mai este? Tot te mai doare?..

Oaia răspundea, behăind ușor și dulce.

– Să nu mori, că numai tu mi-ai rămas de la mama... îi zicea el încet.

Regretă singuratic și deosebește binele de rău, dar este încă destul de mic și nimeni nu-l ia în seamă, fiind fiecare ocupat cu treburile lui.

Exemplu: Când era mămuca bolnavă, zise el într-un târziu, eu care eram cel mezin, stăteam lângă dânsa, ca să-i dau apă, când îi era sete... Avea arșiță mare. Eram singuri: ceilalți erau pe-afară, după trebi. Și ea-mi spunea să fiu cuminte după ce s-a duce ea, și s-ascult pe tătucu. Și eu o întrebam așa: Unde-ai să te duci mămuca? Și ea îmi spunea: Apoi eu am să mor, Niculăeș, și tu să nu spui la nimeni... Eu nu spuneam, dar tătucu știa și el asta și era supărat și tot trântea și izbea și întreba: Da’ cât ai să mai bolești, măi fumeie?

Scriitorul ne arată prin chipul lui Niculăeș, chipul frumos al mamei lui, care se regăsește atât din punct de vedere fizic, cât și moral în trăsăturile fiului său.

Exemplu: Imaginea copilului însă nu-mi dispărea dinaintea ochilor și glasul lui trist îmi suna neconținut în urechi. Cu mama lui, Irina lui Avram, copilărisem în școală și-mi aduceam aminte mai ales de ochii înecați de un văl fumuriu: ochii ei îi avea și copilul. Fusese o fată vioaie și aprigă, foarte frumoasă și cuminte. De toate darurile ei avuse parte Dumitru Onișor, gospodar bun, dar om hursuz și cam cărpănos. Acum Irina noastră cea de odinioară murise; povestirea copilului îmi aduse aminte de toate cele de demult frumoase și pentru totdeauna pierdute. Murise, lăsând sufletul ei cald și mintea ei bogată copilului, care sta acum sub mesteceni la malul apei, vorbind cu oițele lui.

Mormântul ei, ca al tuturor în tristele noastre țințirimuri, n-avea nici un semn și nici o floare și Onișor își ara ogrorul nepăsător, îngrijorat numai de holda de mâine. Amintirea Irinei trăia numai în copilul cel palid.

Naratorul consideră că “amintirea Irinei trăia numai în copilul cel palid” care își trăia durerea în singurătate. Preocupat de gândurile sale, de nevoile și greutățile vieții, oamenii uită de cele mai multe ori că în jur există ființe firave care au nevoie de mângâieri și de încurajări.

La fel de semnificativă pentru ilustrarea trăirilor interioare este privirea lui Niculăeș. În ochii lui triști, “învăluți ca-ntr-o umbră cenușie”, naratorul descoperă o rezonanță a trecutului, același “văl fumuriu” al tristeții din privirea mamei: “Ochii ei îi avea și copilul”. În finalul povestirii, privirea se înseninează”, semn al unei speranțe: “Ridică zâmbind ochii spre mine”. Posibila vindecare a mioarei aduce o vagă bucurie băiatului. Oglindă a sufletului, privirea lui Niculăeș încadrează, simetric, datele povestirii.

Prin lirismul lor, descrierile de natură accentuează nuanțele sufletești. Decorul inițial, dumbrăvioara luminoasă cu flori galbene, anticipează puritatea sufletului personajului. Cerul limpede de la amiază, câmpiile inundate de soare încearcă să compenseze negura tristeții. Prin liniștea ei “blândă și dulce”, dumbrava pare un tărâm din basmele copilăriei, de unde Niculăeș a fost smuls cu brutalitate. Diminutivele (“copilaș”, “mărunțel”, “pălărioară”, “dumbrăvioara”) preiau unda de afecțiune și implicare sentimentală a naratorului. Figurile de stil oferă sensibilitate descrierilor intercalate în narațiune, iar dialogul cucerește prin naturalețe. Povestirea devine astfel un instrument apt să sugereze mișcarea sufletului și să surprindă un caracter complex.

Evaluarea cunoștințelor

- 1 Nuvela “Un om năcăjit” înfățișează imaginea plină de duioșie a unui copil maturizat înainte de vreme.

da **nu**

- 2 Niculăeș, la doar opt ani, privește viața cu gravitate.

da **nu**

- 3 În nuvela “Un om năcăjit” acțiunea se petrece în jurul personajului:

- a** principal;
- b** secundar;
- c** episodic.

- 4 Relevă procedeele folosite de autor în următorul fragment:

Era un copilaș palid și mărunțel și târa pe pământul ravăn niște ciubote grele ale unui frate mai mare. Ridică spre mine ochii triști învăluți ca-ntr-o umbră cenușie și-și scoase cu anevoie din cap pălărioara veche, pleoștită ca o ciupercă. Îmi dădu bună-ziuă c-un glas moale în care parcă sună o suferință timpurie, apoi, acoperindu-se, ridică deasupra ochilor toiagul alb, îndemnându-le spre crâng.

- 5 Comentează fragmentul:

Deși “flăcăul” cu care vorbeam era numai de-o șchioapă, deși intrase în a opta primăvară a vieții lui, năcazul lui era adânc și serios; zâmbetul meu pieri pe dată.

– Și v-au murit multe, bre Niculăieș?

– Multe... răspunse el grav, rezemându-se înaintea mea în băț, ca ciobanii.

- 6 Comentează expresia evidențiată. Care este rolul ei în caracterizarea personajului?

Îmi dădu bună-ziuă c-un glas moale în care parcă sună o suferință timpurie, apoi, acoperindu-se, ridică deasupra ochilor toiagul alb, îndemnându-le spre crâng.

- 7 Ce trăsături fizice și de caracter a moștenit Niculăeș de la mama sa?

- 8 Ce semnificație are privirea lui Niculăeș?

- 9 Găsește în nuvela “Un om năcăjit” fragmentele care ilustrează atmosfera tristă.

- 10 Motivează că acțiunea nuvelei este prezentată în mod consecutiv, descriind evenimentele.

11 Explică reacția și sentimentele personajului principal, apelând la context.

12 Indică mijloacele artistice și rolul lor expresiv în fragmentul:

Apoi nu știi? Eu n-am mamă. A murit în postul Crăciunului și ne-a lăsat singuri. Acu n-are cine mă spăla, n-are cine mă îngriji... n-are cine-mi spune o vorbă bună... Într-o zi i-a fost rău, s-a pus în pat și-a murit într-o duminică. Și-nainte de asta, m-a mângâiat așa pe frunte și mi-a spus că-mi lasă mie mioara asta...

Referințe critice

La realității atenți la fapte, lupta cu lirismul poate duce la uscăciune. Sadoveanu își ia libertățile unui rapsod, lăsându-se captivat de cele povestite. În ciuda ritmului epic, o undă de duioșie trece de la o pagină la alta.

Constantin Ciopraga

Ultimul lucru ce s-ar putea spune despre limba lui Sadoveanu e că ar fi simplă și firească; stilul lui Sadoveanu e sobru în fond, dar limba sa e departe de a fi simplă și firească, ci e dimpotrivă o limbă specială, elaborată, savantă, care-i aparține în exclusivitate.

Alexandru Paleologu

Noțiuni de teorie literară.

Subiectul literar. Nuvela. Rezumatul operei literare

Subiectul literar

Subiectul literar este succesiunea de întâmplări pe parcursul cărora personajele sunt antrenate într-unul sau mai multe conflicte. Cuvântul **subiect** provine din latină unde avea sensul “cea ce este de spus”, “subordonat”.

Subiectul este specific operelor epice și dramatice; operele aparținând genului liric nu au subiect. Subiectul are la bază un conflict care poate fi:

- conflict social (în **Neamul Șoimăreștilor** de M. Sadoveanu);
- conflict istoric (în **Vlaicu-Vodă** de Alexandru Davila);
- conflict psihologic (în **Vlaicu-Vodă** de Alexandru Davila).

Subiectul literar este organizat în mai multe momente: *expozițiune, intrigă, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, deznodământ*.

- 1 **Expozițiunea** este secvența inițială, în care se prezintă locul și spațiul întâmplărilor, precum și personajele principale.
- 2 **Intriga** este momentul subiectului în care se înregistrează o întâmplare ce va determina cursul ulterior al acțiunii.
- 3 **Desfășurarea acțiunii** este momentul cel mai amplu, de-a lungul căruia se dezvoltă acțiunile determinate de intrigă și se structurează planurile narrative.
- 4 **Punctul culminant** este momentul de maximă intensitate în desfășurarea acțiunii, care concentrează dramatismul acesteia și prefigurează mesajul.
- 5 **Deznodământul** este momentul final, prin care se rezolvă conflictele și se finalizează acțiunea.

? Prezintă pe scurt subiectul nuvelei “Un om necăjit”, evidențiind momentele acestuia.
Ce conflict stă la baza acestei nuvele?

Nuvela

Nuvela este o specie a genului epic, mai amplă decât schița, dar mai simplă decât romanul, cu un subiect relativ complex, organizat în jurul unui personaj surprins în modul său de viață.

Nuvela are un conflict concentrat și personaje puține. Naratorul aduce în scenă faptele și personajele participante la ele, urmărind o ordine cronologică.

Din punctul de vedere al conținutului și al tratării lui, distingem: *nuvele istorice, psihologice, filosofice, sociale, fantastice, anecdotice* etc. După curentul cultural sau literar căruia îi aparțin deosebim: *nuvele renascentiste, romantice, realiste, naturaliste*.

Deosebirea dintre nuvelă și povestire se face pe baza a patru criterii:

- ① **relația narator – operă:** povestirea are un caracter subiectiv, întrucât povestitorul devine adesea martor sau participant la acțiune; în nuvelă însă tendința este de obiectivare;
- ② **personajul:** nuvela pune accent pe complexitatea personajului (biografie, mediu ambiant, motivare a reacțiilor psihologice), iar povestirea e interesată mai mult de situația epică în care acesta se află;
- ③ **timpul și spațiul narativ:** sunt mai ample în nuvelă decât în povestire; dacă în povestire timpul narativ este linear (evenimentele sunt urmărite în ordine cronologică), în nuvelă întâlnim schimbări ale cronologiei, în povestire spațiul este limitat, în timp ce în nuvelă acțiunea poate fi plasată în spații diferite.
- ④ **raportul cu realitatea:** povestirea poate să implice perspectiva fantastică, iar nuvela păstrează mai strâns legătura cu realitatea, urmărind de cele mai multe ori, asigurarea verosimilității.

În literatura română pentru prima dată nuvela este semnată de Costache Negruzzi, în 1840: “Alexandru Lăpușneanu”.

În literatura universală: Guy de Maupassant, Anton Pavlovici Cehov, N. Gogol, Mark Twain, Ernest Hemingway ș.a.

Prin ce se deosebește nuvela de alte specii ale genului epic?
Ce fel de personaje se întâlnesc în nuvele?

Rezumatul

Rezumatul este o versiune mai scurtă și condensată a textului original.

De obicei, rezumatul e făcut de o altă persoană decât autorul textului. Pot fi rezumate (reduse la esențial): romane, nuvele, povestiri, opere folclorice (basmе, balade) etc., adică toate acele texte care conțin întâmplări, fapte, demonstrații de idei. Operele lirice nu pot fi supuse operației de rezumare.

Rezumatul apare frecvent în activitatea didactică, fiind o temă de lucru la care se recurge în studiul textelor narative, descriptive sau argumentative. Scopul rezumării unor texte e acela de a-i deprinde pe elevi cu depistarea ideilor principale din cuprinsul acestora și cu separarea elementelor esențiale de elementele de detaliu. Rezumatul presupune o foarte bună cunoaștere a textului în original, altfel apărând pericolul de a deforma intențiile și ideile autorului.

Alcătuirea unui rezumat cuprinde mai multe etape:

- ① lectura textului;
- ② căutarea și stabilirea ideilor principale (și ale celor secundare, în cazul unui rezumat dezvoltat);
- ③ identificarea în text a cuvintelor de legătură care exprimă relațiile logice dintre elementele textului (*deci, însă, așadar, în consecință* etc);
- ④ identificarea în text a situațiilor de vorbire directă (dialog) pentru transformarea lor în vorbire indirectă (conform regulilor de transformare);
- ⑤ alcătuirea rezumatului propriu-zis.

Rezumatul trebuie să urmărească o derulare logică a ideilor sau a întâmplărilor din textul original, prezentând o imagine redusă, dar fidelă a acestuia. El trebuie să fie clar și precis și să conțină un punct de vedere impresional, fără a lua fraze sau formule din textul inițial. Într-un rezumat nu se introduc comentarii personale.

În cazul textelor narative, rezumatul trebuie să fie aproape de acțiune și narațiune să nu capete forma unor scheme simple. Rezumatul trebuie să păstreze ideile principale, legătura dintre ele și argumentarea lor.

? Ce condiții trebuie să îndeplinească un rezumat?
Alcătuiește rezumatul nuvelei “Un om năcăjit”.

Evaluarea cunoștințelor

① Nuvela pune accent pe complexitatea personajului, iar povestirea e interesată mai mult de situația epică în care acesta se află.

da **nu**

2 Subiectul literar este succesiunea de întâmplări pe parcursul cărora personajele sunt antrenate într-unul sau mai multe conflicte.

da nu

3 Din punctul de vedere al conținutului, distingem nuvele:

- a istorice;
- b psihologice;
- c fantastice;
- d mai multe feluri.

4 După curentul cultural sau literar, nuvelele se împart:

- a numai renașcentiste;
- b numai romantice;
- c numai realiste;
- d numai naturaliste;
- e de mai multe feluri.

5 Subiectul literar este organizat în mai multe momente:

- a expozițiune, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, deznodământ;
- b intrigă, desfășurarea acțiunii, deznodământ;
- c expozițiune, intrigă, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, deznodământ.

6 Deznodământul este:

- a momentul final al subiectului acțiunii, prin care se rezolvă conflictele și se finalizează acțiunea;
- b momentul inițial al subiectului acțiunii, prin care se prezintă locul și timpul acțiunii;
- c momentul subiectului în care se înregistrează o întâmplare ce va determina cursul ulterior al acțiunii.

7 Nuvela este o specie a genului epic care prezintă următoarele caracteristici:

- a are un subiect relativ complex, organizat în jurul unui personaj surprins în modul său de viață;
- b are un subiect simplu, organizat în jurul unui personaj surprins în modul său de viață;
- c are un subiect relativ complex, organizat în jurul unei colectivități.

8 Care sunt criteriile prin care distingem povestirea de nuvelă?

9 Cine este autorul primei nuvele în limba română?

a M. Eminescu

b C. Negruzzi

c I. Creangă

10 Operele lirice nu pot fi supuse operației de rezumare.

da nu

11 Rezumatul trebuie să urmărească o derulare logică a ideilor din textul original, prezentând o imagine redusă, dar fidelă a acestuia.

da nu

12 În cazul textelor narative, rezumatul trebuie să fie:

a aproape de narațiune și să nu capete forma unor scheme simple;

b să urmărească o derulare logică a ideilor sau a întâmplărilor din textul original;

c să păstreze ideile principale, legătura dintre ele și argumentarea lor.

Ion Creangă

După cum însuși mărturisește într-o schiță autobiografică, Ion Creangă s-a născut la 1 martie 1837, în satul Humulești, județul Neamț. Părinții săi, Ștefan a lui Petre Ciubotariu și Smaranda se regăsesc în creația literară a marelui povestitor. Datele păstrate în arhive indică însă o altă dată de naștere: 10 iunie 1839

Își face studiile primare în satul natal, la școala înființată de preotul Ion Humulescu, apoi la Broșteni și Târgu-Neamț. În anul 1854 se înscrie la școala de catiheți din Fălticeni, iar în anul 1855 este admis în anul al II-lea la seminarul din Socola, pe care îl termină în anul 1858. După ce s-a înscris la facultatea de Teologie, Ion Creangă va renunța în favoarea activității didactice, în anul 1864 el fiind numit institutor.

În 1868 apare **Metoda nouă de scriere și citire pentru uzul clasei I primare** de I. Creangă, C. Grigorescu, N. Climescu, G. Ienăchescu, V. Răceanu și A. Simionescu. Trei ani mai târziu (în 1871) apare **Învățătorul copiilor. Carte de citit în clasele primare de ambele sexe cu litere, slove și buchi, cuprinzând învățături morale și instructive** de C. Grigorescu, I. Creangă și V. Răceanu.

În anul 1875, fiind numit într-o comisie de examinare a cărților didactice din Iași, Mihai Eminescu face cunoștință cu Ion Creangă. Ulterior, încurajat de M. Eminescu, Ion Creangă publică în “Convorbiri literare” **Soacra cu trei nurori și Capra cu trei iezi**.

În anul următor (1876) apare **Povățuitoriu la citire prin scriere după sistema fonetică** de Gh. Ienăchescu și I. Creangă, iar în “Convorbiri literare” vor fi publicate poveștile **Punguța cu doi bani, Dănilă Prepeleac și Povestea porcului**. În 1877 și 1878 Creangă publică **Moș Nichifor Coțcariul, Povestea lui Stan Pătitul și Fata babei și fata moșneagului, Ivan Turbinică, Povestea lui Harap-Alb, Povestea unui om leneș**.

În 1879 este tipărită **Geografia județului Iași** de V. Răceanu, Gh. Ienăchescu și Ion Creangă, iar în 1880 povestirea **Moș Ion Roată și Unirea**. Primele două părți din **Amintiri din copilărie** sunt publicate în 1881 în “Convorbiri literare”, celelalte două părți fiind prezentate publicului în 1882 și în 1888. În 1883 Ion Creangă dă publicității nuvelele **Cinci pâini și Moș Ion Roată și vodă Cuza**.

La 31 decembrie, 1889 Ion Creangă se stinge din viață, fiind înmormântat la cimitirul Eternitatea din Iași.

Amintiri din copilărie

(fragmente din partea a II-a)

La cireșe

Odată, vara, pe-aproape de Moși, mă furișez din casă și mă duc, ziua amiaza-mare, la moș Vasile, fratele tatei cel mai mare, să fur niște cireșe; căci numai la dânsul și încă în vreo două locuri din sat era câte-un cireș văratic, care se cocea-pălea de Duminica Mare. Și mă chitesc eu în mine, cum s-o dau, ca să nu mă prindă. Intru mai întâi în casa omului și mă fac a cere pe Ioan, să ne ducem la scăldat.

– Nu-i acasă Ion, zise mătușa Mărioara; s-a dus cu moșu-tău Vasile sub cetate, la o chiuă din Codreni, s-aducă niște sumani.

Căci trebuie să vă spun că la Humulești torc și fetele și băieții, și femeile și bărbații; și se fac multe giguri de sumani, și lăi, și de noaten, care se vând și pănură, și cusute; și acolo, pe loc, la negus-

pănură – postav de casă, făcut din fire de lână, din care se confecționează diferite obiecte de îmbrăcăminte

tori armeni, veniți înadins din alte târguri: Focșani, Bacău, Roman, Târgu-Frumos și de pe aiurea, precum și pe la iarmaroace în toate părțile. Cu asta se hrănesc mai mult humuleștenii, răzeși fără pă-mânturi, și cu negustoria din picioare: vite, cai, porci, oi, brânză, lână, oloi, sare și făină de păpușoi; sumane mari, genunchere și sărdace; ițari, bernevici, cămeșoale, lăicere și scorțuri înflorite; ștergare din borangic alese și alte lucruri, ce le duceau luna în târg de vânzare, sau joia pe la mănăstirile de maice, cărora le vine cam peste mână târgul.

– Apoi dar, mai rămâi sănătoasă, mătușă Mărioară! Vorba de dinioarea; și-mi pare rău că nu-i vărul Ion acasă, că tare-aș fi avut plăcere să ne scăldăm împreună... Dar în gândul meu:

– Știi c-am nimerit-o? bine că nu-s acasă; și, de n-ar veni degrabă, și mai bine ar fi!..

Și, scurt și cuprinzător, sărut mâna mătușei, luându-mi ziua bună, ca un băiat de treabă, ies din casă cu chip că mă duc la scăldat, mă șupuresc pe unde pot și, când colo, mă trezesc în cireșul femeii și încep a cărăbăni la cireșe în sân, crude, coapte, cum se găseau. Și cum eram îngrijit și mă sileam să fac ce-o face mai degrabă, iaca mătușă Mărioara, c-o jordine în mână, la tulpina cireșului.

– Dar bine, ghiavole, aici ți-i scăldatul? zise ea, cu ochii holbați la mine; coboară-te jos, tâlharule, că te-o învăța eu!

Dar cum să te cobori, căci jos era prăpădenie! Dacă vede ea și vede că nu mă dau, zvârr! de vro două-trei ori cu bulgări în mine, dar nu mă chitește. Apoi începe a se aburca pe cireș în sus, zicând: – Stai, măi porcane, că te căptușește ea, Mărioara, acuș! Atunci eu mă dau iute pe-o creangă, mai spre poale, și odată fac zdup! în niște cânepă, care se întindea de la cireș înainte și era crudă și până la brâu de naltă. Și nebuna de mătușă Mărioara, după mine, și eu fuga iepurește prin cânepă, și ea pe urma mea, până la gardul din fundul grădinii, pe care neavând vreme să-l sar, o cotigeam înapoi, iar prin cânepă, fugind tot iepurește, și ea după mine până-n dreptul ocolului pe unde-mi era iar greu de sărit; pe de lături iar gard, și hârsita de mătușă nu mă slăbea din fugă nici în ruptul capului! Cât pe ce să pună mâna pe mine! Și eu fuga, și ea fuga, și eu fuga, și ea fuga, până ce dăm cânepa toată palancă la pământ; căci, să nu spun minciuni, erau vreo zece-douăsprezece prăjini de cânepă, frumoasă și deasă cum îi peria, de care nu s-a ales nimica. Și după ce facem noi trebușoara asta, mătușă, nu știu cum, se încâlcește

ocol – curte (aici); gard făcut în jurul unui loc; linie care delimitează un spațiu; mișcare în jurul unui punct fix; subdiviziune administrativă

prin cânepă, ori se împiedică de ceva și cade jos. Eu, atunci, iute mă răsucesc într-un picior, fac vro două sărituri mai potrivite, mă azvârl peste gard, de parcă nici nu l-am atins, și-mi pierd urma, ducându-mă acasă și fiind foarte cuminte în ziua aceea...

Dar mai spre seară, iaca și moș Vasile, cu vornicul și paznicul, strigă pe tata la poartă, îi spun pricina și-l cheamă să fie de față când s-a ispăși cânepa și cireșele... căci, drept vorbind, și moș Vasile era un cărpănos ș-un pui de zgârie-brânză, ca și mătușa Mărioara. Vorba ceea: "A tunat și i-a adunat". Însă degeaba mai clămpănesc eu din gură: cine ce are cu munca omului? Stricăciunea se făcuse, și vinovatul trebuia să plătească. Vorba ceea: "Nu plătește bogatul, ci vinovatul..." Așa și tata: a dat gloabă pentru mine, și pace bună!

Și după ce-a venit el rușinat de la ispașă, mi-a tras o chelfănea-lă ca aceea, zicând:

– Na! satură-te de cireșe! De-amu să știi că ți-ai mâncat liftiria de la mine, spânzuratule! Oare multe stricăciuni am să mai plătesc eu pe urma ta?

Și iaca așa cu cireșele; s-a împlinit vorba mamei, sărmana, iute și degrabă: "Că Dumnezeu n-ajută celui care umblă cu furțișag". Însă ce ți-i bună pocăința după moarte? D-apoi rușinea mea, unde o pui? Mai pasă de dă ochi cu mătușa Mărioara, cu moș Vasile, cu vărul Ion și chiar cu băieții și fetele din sat; mai ales duminica la biserică, la horă, unde-i frumos de privit și pe la scăldat, în Cierul Cucului, unde era băтелиștea flăcăilor și a fetelor, doriți unii de alții, toată săptămâna, de pe la lucru!

Mă rog, mi se dusesese buhul despre pozna ce făcusem, de nu aveai chip să scoți obrazul în lume de rușine; și mai ales acum, când se ridicaseră câteva fete frumușele în sat la noi și începuse a mă scormoli și pe mine la inimă. Vorba ceea:

– Măi Ioane, dragi ți-s fetele?

– Dragi!

– Dar tu lor?

– Și ele mie!..

Însă ce-i de făcut? S-a trece ea și asta; obraz de scoartă, și las-o moartă-n păpușoi, ca multe altele ce mi s-au întâmplat în viață, nu așa într-un an, doi și deodată, ci în mai mulți ani și pe rând, ca la moară. Și doar mă și feream eu, într-o părere, să nu mai dau peste vro pacoste, dar parcă naiba mă împingea, de le făceam atunci cu chiuita. Și tocmai-mi-te! Îndată după cea cu cireșele, vine alta la rând.

a ispăși – a plăti o vină

- 1 Citește cu atenție textul și răspunde la următoarele întrebări:
 - Selectează interjecțiile din text și precizează rolul lor stilistic.
 - Identifică regionalismele și explică frecvența lor ridicată.
- 2 Ce imagine zugrăvește autorul la începutul acestui text?
- 3 Prin intermediul căror cuvinte este descris locul unde se petrece acțiunea?
- 4 Ce sentimente îl cuprind pe autor când își amintește de copilărie?
- 5 În ce fragment sunt caracterizați moș Vasile și mătușa Mărioara. Indică trăsăturile lor de caracter și expresiile folosite de narator pentru evidențierea acestora.
- 6 Comentează finalul textului. Ce alt final ar fi putut să ne înfățișeze naratorul?

La scaldat

Într-o zi, pe-aproape de Sânt-Ilie, se îngrămădisise, ca mai totdeauna, o mulțime de trebi pe capul mamei: niște sumani să-i scoată din stative; alții să-i nvidească și să înceapă a-i țese din nou; un teanc de sumane croite, nalt până-n grindă, aștepta cusutul; pieptănușii în laiță n-avea cine-i ține de coadă; roata ședeă în mijlocul casei și canură toarsă nu era pentru bătătură! Și-apoi, vorba ceea: “Nu ședeă, că-ți șede norocul”. Țevi de făcut la socală; copil de țâță în albie, pe lângă alții vreo cinci-șase, care așteptau să le faci de mâncare.

Treabă era acolo, nu încurcală; și încă se cerea degrabă, căci venea cu fuga iarमारocul de la Fălticeni, care acela este ce este.

Și mă scoală mama atunci mai dimineată decât alte dăți și-mi zice cu toată inima:

– Nică, dragul mamei! vezi că tată-tău e dus la coasă, căci se scutură ovăsul cela pe jos; și eu asemenea nu-mi văd capul de trebi; tu mai lasă drumurile și stai lângă mămuca, de-i fă țevi și leagăna copilul; c-apoi și eu ți-oi lua de la Fălticeni o pălăriuță cu tasma și-o curălușă de cele cu chimeri, știi colè, ca pentru tine!

– Bine, mamă! dar, în gândul meu, numai eu știam.

Toate ca toatele, dar la cusut și sărăduit sumane și mai ales la roată, mă întreceam cu fetele cele mari din tors; și din astă pricină, răutăcioasa de Măriuca Săvucului, care, drept să vă spun, nu-mi

socală – unealtă cu ajutorul căreia se deapănă firul pe țevi pentru războiul de țesut manual

era urâtă, făcea adeseori în ciuda mea și-mi bătea din pumni, poreclindu-mă Ion Torcălău, cum îi zicea unui țigan din Vânători. Însă pentru asta tot îmi era dragă, și torceam împreună cu dânsa, la umbra nukului lor, câte-o movilă de drugi de canură, de mă săruta mama, când i le arătam seara acasă.

Așa ne duceam băieții și fetele unii la alții cu lucrul, ca să ne luăm de urât, ceea ce la țară se cheamă șezătoare și se face mai mult noaptea, lucrând fiecare al său; cum torceam eu, de-a mai mare dragul pe întrecute cu Măriuca și cum sfârâia fusul roții, așa îmi sfârâia inima-n mine de dragostea Măriucăi! Martor îmi este Dumnezeu! Și-mi aduc aminte că odată, noaptea, la o clacă de dezghiocat păpușoi, i-am scos Măriucăi un șoarece din sân, care era s-o bage în boale pe biata copilă, de n-aș fi fost eu acolo.

D-apoi vara, în zilele de sărbătoare, cu fetele pe câmpie, pe colnice și mai ales prin luncile și dumbrăvile cele pline de mândrețe,

drug – bară de fier sau de lemn; fiecare din cele două lemne groase, sprijinite pe câte două picioare, care alcătuiesc capul războiului de țesut manual

colnice – colină; drum îngust care trece peste un deal sau prin pădure

după cules răchițică de făcut gălbenele, sovârv de umplut flori, dumbravnic și sulcină de pus printre straie, cine umbla? Povestea cântecului:

*Fă-mă, Doamne, val de tei
Și m-aruncă-ntre femei!*

Și, scurtă vorbă, unde erau trei, eu eram al patrulea.

Dar când auzeam de legănat copilul, nu știu cum îmi venea; căci tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între frați. Însă ce era să faci când te roagă mama? Dar în ziua aceea, în care mă rugase ea, era un senin pe cer și așa de frumos și de cald afară, că-ți venea să te scalzi pe uscat, ca găinile. Văzând eu o vreme ca asta, am șparlit-o la baltă, cu gând rău asupra mamei, cât îmi era de mamă și de necăjită.

Adevăr spun, căci Dumnezeu e deasupra! De la o vreme, mama, crezând că-s prin livadă undeva, iese afară și începe a striga, de da duhul dintr-însa:

– Ioane! Ioane! Ioane! Ioane! și Ion, pace! Văzând ea că nu dau răspuns de nicăieri, lasă toate la pământ și se ia după mine la baltă, unde știa că mă duc; și, când colo, mă vede tologit, cu pielea goală pe nisip, cât mi ți-i gliganul; apoi, în picioare, țiind la urechi câte-o lespejoară fierbinte de la soare, cu argint printr-însele, și aci săream într-un picior, aci în celălalt, aci plecam capul în dreapta și în stânga, spunând cuvintele:

*Auraș, păcuraș,
Scoate apa din urechi,
Că ți-oi da parale vechi;
Și ți-oi spăla cofele
Și ți-o bate dobele!*

După aceea zvârleam pietrele, pe rând, în știoalna unde mă scăldam: una pentru Dumnezeu și una pentru dracul, făcând parte dreaptă la amândoi; apoi mai zvârleam câteva, de încuiam pe dracul în fundul știoalnei, cu bulbuci la gură; ș-apoi, huștiuliuc! și eu în știoalnă, de-a cufundul, să prind pe dracul de un picior, căci așa ne era obiceiul să facem la scăldat, de pe când Adam-Babadam. După asta, mă mai cufundam de trei ori în rând, pentru Tatăl, pentru Fiul și Duhul Sfânt, și înc-o dată pentru Amin. Apoi mă trăgeam încetișor pe-o coastă, la marginea bălții, cât mi ți-i moronul, și mă uitam pe furiș cum se joacă apa cu piciorușele cele mândre ale unor fete ce ghileau pânza din susul meu. Mai frumos lucru nici că se mai poate, cred!

Toate acestea le privea biata mamă, uitată cu mâinile subsoară, cum e omul necăjit, de după un dâmb din prund, aproape

de mine. Dar eu n-o vedeam pe dânsa, căci eram în treabă. În totu-lui tot, a fi trecut la mijloc vreo jumătate de ceas, cât a zăbovit mama acolo, mai vro trei-patru de când fugisem de acasă, ș-ar fi trebuit să înceapă a mi se pune soarele drept inimă, după cum se zice, căci era trecut de amiază. Însă eu, în starea în care mă aflam, fiind cuprins de fericire, uitasem că mai trăiesc pe lume! În sfârșit, mama, cât era ea de tare de cap, de la o vreme pierde răbdarea și vine tiptil, în vârful degetelor, pe la spatele mele, când mă uitam la fete, cum vă spun, îmi ia toate hainele frumușel de pe mal și mă lasă cu pielea goală în baltă, zicându-mi cu năduh:

– Îi veni tu acasă, coropcarule, dacă te-a răzbi foamea, ș-apoi atunci vom avea altă vorbă! Și se duce.

Ei, ei! ce-i de făcut, Ioane? Fetele de la ghilit, care văzură asta, numa-și dau ghiont una alteia și chicoteau pe socoteala mea, de ră-suna prundul. Iară eu intram în pământ de rușine și cât pe ce să mă înec, de ciudă ce-mi era. Și, din dragostea cea mare de mai di-nioarea, îmi venea acum să le strâng de gât, nu altăceva. Dar vorba ceea: – Poți opri vântul, apa și gurile oamenilor? De-aceea le-am lă-sat și eu pe fete să râdă, până li s-a duce gura la ureche și, pândind vreme pe când șed ele plecate și dau pânza în apă la ghilit, fac țuști! din baltă ș-o iau la sănătoasa; și așa fugeam de tare pe prund, de săreau pietrele, pe care le stârneam cu picioarele, cât mine de

sus. Și fuga, și fuga, fără să mă uit în urmă, până ce dau între hudiți, pe drumul care ducea la noi acasă. Dar nu merg pe drum, de rușine să nu întâlnesc vreun om, ci sar în grădina lui Costache și merg tupiluș prin păpușoi; apoi într-o hudiță, din hudiță în grădină la Trăsnea, și iar prin păpușoi; și când aproape să ies din grădină, mă simțesc câinii lui Trăsnea, și la mine, să mă rupă! Ce-i de făcut? Auzisem eu din oameni că, dacă vrei să nu te muște câinii și să te lase în pace, cum îi vezi că sar la tine, să te tupilezi jos la pământ și să-i lași să te latre cât le place, fără să te urnești din loc; căci ei bat cât bat și, de la o vreme, te părăsesc și se duc. Și adevărat este, căci așa am scăpat și eu de câinii lui Trăsnea, atunci când am dat peste păcat cu ei și ei cu mine. Noroc din cer până-n pământ că nu m-a prins melianul și haramninul de Trăsnea, care avea mare ciudă pe mine, de când mă zăpsise în grădina lui la furat mere domnești și pere săntiliești, căci m-ar fi snopit în bătaie. Și-apoi numai asta mi-ar mai fi trebuit acum, cât eram de pricopsit!

În sfârșit, după ce m-au lăsat câinii lui Trăsnea în pace, după cum v-am spus, am sărit în răspintenele unui drum; de acolo, în grădină la noi, și atunci mi s-a părut că mă aflu în sânul lui Dumnezeu. Și merg eu acum fără pă sare prin păpușoi, până în dreptul ogrăzii, și mă uit printre gard și văd pe mama cum se da în vânt după trebi, când în casă, când afară; și-mi era mai mare mila de dânsa, dar și de pânțelele meu cel stocit de apă încă îmi era milă.

Vorba ceea: “Milă-mi e de tine, dar de mine mi se rupe inima de milă ce-mi este.” Și nemaiputând suferi foamea, încep a mârâni ugilii printre gard:

– Mămucăi, iacată-mă-s!” Și-odată și sar în ogradă, mă înfățișez dinaintea mamei, așa chipos cum eram, îi apuc mâna cu sila, o sărut și zic, scâncind: “– Mamă, bate-mă, ucide-mă, spânzură-mă, fă ce știi cu mine; numai dă-mi ceva de mâncare, că mor de foame!” Vorba ceea: “Golătatea înconjură, iară foamea dă de-a dreptul.” Ea, atunci, cum e mama cu bunătate, se uită galeș la mine și zice oftând: “Bine-ți șede, coșogeme coblizan, să umbli lela pe drumuri în halul acesta și să mă lași tocmai la vremea asta fără leac de ajutor! Hai de mănâncă, dar să știi că mi te-ai lehametit de la inimă; doar să te porți de-acum tare bine, să mai fiu ceea ce-am fost; dar nu știu, zău!”

Și, scurtă vorbă, văzând că m-am pus rău cu mama, îi juruiesc eu că ce-am făcut n-oi mai face. Apoi umblu tot cu binișorul pe lângă dânsa și nu ies din cuvântul ei afară nici cu fapta, nici cu vorba, căci: “Vorba dulce mult aduce”; la trebi-s hărnicuț cât se poate: derdicam și măturam prin casă ca o fată mare, de n-avea mama

grijă când se ducea undeva. Și-ntr-o zi o văz că mă sărută și-mi zice cu blândețe:

– Dumnezeu să te înzilească, Ionică, dragul mamei, și să-ți dea de toate darurile sale bogate dacă te-i purta cum văd că te porți de-o bucată de vreme încoace!

Atunci eu, pe loc am început a plânge, și bucuria mea n-a fost proastă. Și mai multă muștrare am simțit în cugetul meu decât ori-când. Și de m-ar fi bătut mama cu toate gardurile și de m-ar fi izgonit de la casă ca pe un străin, tot n-aș fi rămas așa de umilit în fața ei, ca atunci când m-a luat cu binișorul!

Și să nu credeți că nu mi-am ținut cuvântul de joi până mai de apoi, pentru că așa am fost eu, răbdător și statornic la vorbă în felul meu. Și nu că mă laud, căci lauda-i față: prin somn nu ceream de mâncare, dacă mă sculam, nu mai așteptam să-mi dea alții; și când era de făcut ceva treabă, o cam răream de pe acasă. Și-apoi mai aveam și alte bunuri: când mă lua cineva cu răul, puțină treabă făcea cu mine; când mă lua cu binișorul, nici atâta; iar când mă lăsa din capul meu, făceam câte-o drăguță de trebușoară ca aceea, de nici Sfânta Nastașia, izbăvitoarea de otravă, nu era în stare a o desface cu tot meșteșugul ei. Povestea ceea: “Un nebun arunc-o piatră în baltă, și zece cumiști n-o pot scoate.”

În sfârșit, ce mai atâta vorbă pentru nimica toată? Ia, am fost și eu, în lumea asta, un boț cu ochi, o bucată de humă însuflețită din Humulești, care nici frumos până la douăzeci de ani, nici cu minte până la treizeci și nici bogat până la patruzeci nu m-am făcut. Dar și sărac așa ca în anul acesta, ca în anul trecut și ca de când sunt, niciodată n-am fost!

7 Citește cu atenție textul și răspunde la următoarele întrebări:

- Care este sensul verbului evidențiat în expresia “Dumnezeu să te **înzilească**, Ionică, dragul mamei!”
- Ce rol are utilizarea antonimelor în expresia “Un nebun arunc-o piatră în baltă, și zece cumiști n-o pot scoate.”
- Selectează proverbele din text și explică frecvența lor utilizare.

8 Cum își petreceau timpul liber tinerii din sat?

9 Care este atitudinea povestitorului față de copilărie și față de viața omului în general?

10 Ce calități deosebite are mama autorului?

11 Cum a hotărât mama să îl pedepsească pe Nică? Cum ar fi putut să procedeze?

12 Găsește în fragmentul de mai jos îmbinările stabile de cuvinte.

În sfârșit, ce mai atâta vorbă pentru nimica toată? Ia, am fost și eu, în lumea asta, un boț cu ochi, o bucată de humă în-suflețită din Humulești, care nici frumos până la douăzeci de ani, nici cu minte până la treizeci și nici bogat până la patruzeci nu m-am făcut. Dar și sărac așa ca în anul acesta, ca în anul trecut și ca de când sunt, niciodată n-am fost.

Personajul literar. Caracterizarea personajelor

Cuvântul personaj provine din latinescul **persona** care înseamnă “mască de teatru”, “rol”, “actor”. Critica literară folosește mai multe denumiri pentru personaj: erou, protagonist, figură, imagine, personaj etc. Personajul literar a fost conceput și realizat în mod diferit de-a lungul istoriei literare.

Clasificarea personajelor se poate face după mai multe criterii.

- 1** Din punctul de vedere al raportului lor cu realitatea:
 - personaje fictive (fantastice, alegorice, legendare);
 - personaje reale.
- 2** După semnificația morală:
 - personaje pozitive (forțele binelui);
 - personaje negative (forțele răului).
- 3** După rolul pe care-l îndeplinesc în compoziția operei:
 - personaje principale;
 - personaje secundare;
 - personaje episodice.
- 4** După mobilitatea lor în cadrul narațiunii:
 - personaje mobile (sau dinamice), de exemplu Nică din “Amintiri din copilărie”;
 - personaje imobile (sau statice).

Maniera în care se prezintă trăsăturile fizice și morale ale personajului este cunoscută sub numele de **caracterizare**.

Caracterizarea personajului se poate realiza prin mijloace directe (de către narator, de către alte personaje, de către personajul însuși), sau mijloace indirecte (felul cum personajul gândește și simte, vorbește, se comportă, mediul în care el trăiește). Adesea mijloacele de caracterizare se combină în aceeași narațiune.

Prezentăm în continuare modele de caracterizare a personajului literar Nică în cele două fragmente din “Amintiri din copilărie”.

La cireșe

Nică este personajul principal al “Amintirilor din copilărie”, deci și în fragmentul “La cireșe” el este eroul principal.

Caracterizarea lui va fi efectuată din punct de vedere psihologic, fără referire la unele reguli de comportare civilizată, de etică și de morală. În fragedă copilărie, nu te gândești la urmările ce pot avea loc, ci îndeplinești unele fapte din intuiție, dând frâu liber imaginației și dorinței de libertate absolută.

Acțiunea are loc tot în casa părintească, în satul natal. Nică deosebește binele de rău, dar își urmărește instinctiv scopurile sale copilărești. De data aceasta, Nică are de a face cu un caz mai dificil: “de furt” și are la început conștiința culpabilității. Tentația ignoră principiile, iar planul este imediat pus în practică: “Și mă chiteam eu în mine, cum s-o dau, ca să nu mă prindă”. Acțiunea începe “ziua mare”, iar copilul interpretează bine rolul în fața mătușei Mărioara: “Mă prefac a cere pe Ion să ne ducem la scădat”, “Ră-mâi sănătoasă, mătușă Mărioară!”, “Și-mi pare rău că nu-i văru Ion acasă”, “Sărut mâna mătușei, luându-mi ziua bună ca un băiet de treabă”. Nică spune una, dar prin gând îi trec cu totul altfel de gânduri: “Dar în gândul meu: – Știi c-am nimerit-o? bine că nu-s acasă!”, “Mă șupuresc pe unde pot”, “Mă trezesc în cireșul femeii și încep a cărăbăni la cireșe în sân...”

Nică fuge, fiind surprins de mătușa care-l suspecta încă de la început, în așa fel încât agravează situația și provoacă distrugerea lanului întreg de cânepă “frumoasă și deasă cum îi peria”.

Dându-și seama de urmările ce pot avea loc, se duce acasă și este “foarte cuminte în ziua aceea”. Nică presimțea “chelfâneala zdravănă” pe care o va primi de la tatăl său. Chiar conștiința lui de copil îl mustră, fiindcă i-a pus pe părinți și pe rude într-o situație neplăcută. De asemenea, se gândește cu umilință la atitudinea oamenilor din sat față de el. Se întreabă cum va da el ochii cu mătușa, cu unchiul, cu vărul Ion și “chiar cu băieții și fetele din sat”.

Eroul nu-și poate reține un sentiment de antipatie față de cei care sunt atât de drastici în recuperarea stricăciunilor. Femeia care

îl amenința este numită: “nebuna de mătușa Mărioara”, “hârsita de mătușă”, iar pe moș Vasile îl numește: “un cărpănos și-un pui de zgârâie-brânză”. Amândoi sunt caracterizați prin zicala: “A tunat și i-a adunat.”

Analizând modul în care mătușa îl caracterizează pe Nică (“ghiavole”, “tâlharule”, “măi porcane”) se observă atitudinea relațiilor temporale dintre personaje și prisma prin care-l vede mătușa pe copil.

La scăldat

Nică este și în fragmentul “La scăldat” personajul principal. El este asemănător miilor de copii, care se joacă tot timpul, neastâmpărat și vesel, făcând cu inteligență diferite năzdrăvăni.

Trăind într-o familie unită, unde domină buna înțelegere și stima, respectul, grija părinților pentru asigurarea unui trai mai bun copiilor, Nică se dezvoltă cu sentimentul încrederii în sine, al libertății și al fericirii. Nică profită de libertatea ce-o are din plin, de multe ori chiar și exagerând, ajungând eroul principal al unor întâmplări precum cele din textele citite. El este educat în spiritul muncii de mama sa; de mic copil este deprins a toarce, a coase și a sârdui sumane, a deretica și a mătura.

Cunoscând obiceiul lui Nică de a pleca de acasă pentru cine știe ce năzdrăvăni, mama îi cere acestuia să lase drumurile și s-o ajute la muncă și la legănat copilul. El nu-și poate refuza mama, dar o ajută fără tragere de inimă. Fire vioaie, neastâmpărat, nu are răbdare să stea lângă leagăn. Supărarea vine din “păcatul ce căzuse pe capul lui”, să fie cel mai mare dintre frați, el să fie nădejdea și sprijinul mamei, și mai ales să aibă grijă de frații mai mici. Toate acestea îi răpesc copilului momentele de plăcere deosebită, cum ar fi scăldatul. De aceea, profitând de neatenția mamei, o “șparlește la baltă”, căci nu putea pierde o zi ca aceea.

Descrierea jocului la baltă este deosebit de pitorească, povestitorul privind cu veselie și dojană la copilul ce uitase de toate. Nică este urmărit de cititor prin ochii mamei și ai povestitorului. El urmează ritualuri practice, după cum spune povestitorul, “de la Adam Babadam”. Nică zvârle pietre pentru Dumnezeu și pentru dracul, se aruncă în apă, scufundându-se pentru a-l prinde pe cel din urmă de picior. Scufundările urmează apoi pentru Tatăl, pentru Fiul, pentru Duhul Sfânt și pentru Amin. Sare cântând “Auraș păcuraș” pentru a-și scoate apa din urechi.

Nică este vesel, sare, cântă, vorbește, se bălăcește, rupt de realitate nu observă că mama îl urmărea de pe mal.

Mama, nemulțumită de atitudinea băiatului, îi ia hainele lăsate pe malul apei. Copilul își pierde acum siguranța și stăpânirea de sine, iar goliciunea este primită ca o mare tragedie.

Îi este rușine de fetele care râd și, disperat, se gândește la drumul pe care trebuie să-l facă până acasă. Dar nu se pierde cu firea și găsește scăpare, ocolind prin grădinile oamenilor. Povestitorul îl compătimizește ironic pentru momentul când, în grădina lui Trăsnea, era gata să fie rupt de câinii acestuia; când ajunge în grădina părinților, se simte “ca-n sânul lui Dumnezeu”.

Nică greșește în fața părinților, din cauza șotiilor sale copilărești, însă are un suflet curat, își iubește mama, o compătimizește când o vede “cum se dă în vânt după trebi”, se înduioșează și înțelege că a greșit. Nu îndrăznește să intre în ogradă, ci se furișează pe după gard. Se luptă cu rușinea pentru fapta respectivă și în același timp cu foamea care-i dădea târcoale. Când ajunge în fața mamei, îi sărută mâna și-i cere iertare, dovadă de candoare. El acceptă orice pedeapsă în schimbul mâncării: “Mamă, bate-mă, ucide-mă, spânzură-mă, fă ce știi cu mine, numai dă-mi ceva de mâncare.”

Blândețea din dojana mamei îl înduioșează mai mult: “Mi te-ai lehametit de la inimă; doar să te porți de acum tare bine, să mai fiu ceea ce-am fost pentru tine”.

Devine ascultător pentru un timp oarecare, iar promisiunile vor fi confirmate prin fapte: “Deriticam și măturam ca o fată mare de n-avea mama grijă când se ducea undeva.”

Portretul mamei

Unul dintre personajele plastic conturate în “Amintiri din copilărie” este Smaranda, mama lui Nică.

Autorul este plin de duioșie când vorbește despre mama sa, Smaranda. Năzdrăvăniile pe care le face Nică sunt cunoscute de către mama. El simte însă dragostea ei și nu este speriat de muștrările și de pedeapsa mamei.

Smaranda este o femeie harnică, energică, bună gospodină și o mamă iubitoare. Calitățile ei sunt expuse de autor prin exemplificările: “biata mamă”, “se dă în vânt după trebi”, “îmi era mai mare mila de dânsa”, “cum e mama cu bunătate”.

În fragmentul “La scădat” când pe capul ei se abătuse o mulțime de treburi, ea trebuia să se împartă între grijile pentru copii și munca din gospodărie, la care-l ajuta pe soț.

În timpul coasei, când soțul este plecat de acasă ea cere ajutor de la Nică. Cu farmecul ei de mamă iubitoare, îmbină cele necesare

cu blândețe și vorbe bune (“dragul mamei”), cu feminitatea (“lasă drumurile și stai lângă mămuca de-i fă țevi și leagănă copilul”).

Ea își cunoaște bine copilul și știe atunci când este capabil să muncească în gospodărie ca o fată. Este foarte supărată atunci când observă lipsa lui, știindu-i locul preferat – la scăldat.

Smaranda, fiind o mamă exigentă și hotărâtă, reușește să-i dea o lecție aspră, obligându-l să străbată întregul sat în pielea goală pentru a ajunge acasă. Inima ei de mamă se înmoaie, când îl vede smerit și flămând, o cuprinde jalea față de fiu și-n sinea sa îl iartă. Păstrează totuși o oarecare distanță, încercând să-l determine pe Nică să înțeleagă în ce constă greșeala sa.

Îl mustră cu blândețe pentru vina de a fi lăsată “fără leac de ajutor”. Îl cheamă să mănânce, dar îi spune că nu-l mai crede, că și-a pierdut autoritatea în fața ei. În consecință, pentru Nică, lecția primită de la mama a însemnat mai mult decât o pedeapsă pentru el, eroul “Amintirilor” devenind pentru un timp îndelungat ajutorul și sprijinul mamei.

Evaluarea cunoștințelor

1 Găsește echivalentul literar al următoarelor cuvinte și expresii populare.

- a-ți mânca liftiria de la cineva
- gig
- a da palancă la pământ
- bătăliște
- a clămpăni
- vornic
- a se aburca
- jordie
- cărpănos

2 Comentează expresia de mai jos.

Ia, am fost și eu, în lumea asta, un boț cu ochi, o bucată de humă însuflețită din Humulești.

3 Nică este asemănător miilor de copii, care se joacă tot timpul, neastâmpărat și vesel, făcând cu inteligență diferite năzdrăvăanii.

da **nu**

4 Nică se dezvoltă cu sentimentul încrederii în sine, al libertății și al fericirii.

da **nu**

5 Smaranda, fiind o mamă exigentă și hotărâtă, reușește să-i dea o lecție aspră lui Nică.

da **nu**

6 Cum reacționează Nică la blândețea din dojana mamei?

- a încearcă să-și repare greșelile;
- b profită de bunătatea mamei pentru a face și alte pozne;
- c fuge de acasă.

7 Ce face Nică atunci când mama îi cere să o ajute la treburile casei?

- a fuge la cireșe;
- b fuge la scăldat;
- c se duce la târg.

8 Cum îl pedepsește mama pe Nică pentru că a fugit la scăldat?

- a îl bate;
- b nu-i dă de mâncare;
- c îi ia hainele, obligându-l să umble gol prin sat.

9 În cele două fragmente din "Amintiri din copilărie" acțiunea are loc:

- a în satul natal;
- b la Broșteni;
- c la Fălticeni.

10 Ce simte Nică după ce a a fost pedepsit pentru că a furat cireșe?

- a conștiința lui de copil îl muștră, fiindcă i-a pus pe părinți și pe rude într-o situație neplăcută;
- b este mânios și își pune în gând să facă alte pozne;
- c este indiferent.

11 Ce fel de personaje sunt părinții lui Nică?

- a personaje pozitive;
- b personaje negative.

12 Ce demonstrează expresia?

Dar în gândul meu: "Știi c-am nimerit-o? Bine că nu-s acasă; și de n-ar veni degrabă, și mai bine-ar fi!"

- a sinceritatea băiatului;
- b umorul rezultat din contrastul celor spuse și realitate.

Referințe critice

“Amintirile din copilărie” oscilează între registrul grav al evocării colorate cu nuanțe nostalgice și registrul acut al evocării comice, satirice. Fără îndoială, accentele celei mai mari originalități sunt atinse de Creangă pe acesta din urmă, unde spiritul lui hâtru prin excelență se mișcă în toată libertatea, îngăduindu-și să și zăbovească asupra viciilor omenești și să le arate oamenilor, râzând în hohote. Și aici, idealul moral al scriitorului e întrupat în personaje pline de virtuți, ca mama sa Smaranda, ca bunicul său David Creangă, ca preotul Ioan Humulescu sau dascălul satului, bădița Vasile. Dar marile, minunatele realizări literare rămân totuși în “Amintirile din copilărie”, “gliganii”, “coblizanii”, “hojmalăii” tăiați pe linii de uriași, cu mijloacele exagerării conștiente.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga

Ion Creangă nu este un descriptiv colorat, în felul lui Alecsandri. Epitetul lui Creangă va fi totdeauna general și valoarea picturilor lui nu trebuie căutată în vrăjirea aspectelor strict individuale ale lucrurilor și oamenilor, cât în evocarea scenelor în mișcare, în care fraza musculoasă, bogată în verbe, operează adevărate minuni. În această privință se pot alege în “Amintiri” sau în “Povești” descrieri dintre cele mai vii, fie că evocă jocul copilului călare pe bățul său, fie că învie scena de o mare intensitate dinamică a fugăririi copilului de către mătușa Mărioara, pasaj în care elipsa pe alocuri a predicatului nu slăbește cu nimic caracterul foarte activ al descrierii.

Tudor Vianu

Noțiuni de teorie literară.

Genul epic. Romanul autobiografic. Umorele. Ironia

Genul epic

Genul epic este genul literar în care scriitorul își exprimă în mod indirect concepția artistică, gândurile și sentimentele, prin intermediul acțiunii, evenimentelor, personajelor din opera creată. Cuvântul **epic** provine din limba latină: lat. **epicus** – “cuvânt, zicere”, “ceea ce este exprimat prin cuvânt”, “discurs”.

În dicționarele de teorie literară genul epic este definit astfel:

- ① categorie fundamentală a literaturii: situația epică originală este aceea a unui narator care povestește unui auditor un eveniment petrecut;
- ② gen literar ce cuprinde creații în proză sau în versuri, în care modalitatea literară o constituie narațiunea.

Apariția genului epic este marcată de epopeile homerice **Iliada** și **Odiseea** (sec. IX î. d. Chr.).

Împărțirea genului epic în specii se face în funcție de amploarea acțiunii și de forma în care apar creațiile (versuri sau proză).

Distingem astfel printre speciile genului epic atât creații în versuri, cât și creații în proză.

① În versuri:

- balada: creația populară **Miorița, Pașa Hassan** de George Coșbuc;
- legenda: creația populară **Monastirea Argeșului, Legenda rândunicii** de Vasile Alecsandri;
- fabula: **Boul și vițelul** de Grigore Alexandrescu;
- poemul: **Dan, căpitan de plai** de Vasile Alecsandri.

② În proză:

- basmul: **Prâslea cel Voinic și merele de aur; Povestea lui Harap-Alb** de Ion Creangă;
- schița: **D-l Goe** de I. L. Caragiale;
- nuvela: **Alexandru Lăpușneanu** de Costache Negruzzi;
- romanul: **Neamul Șoimăreștilor** de Mihail Sadoveanu.

Speciile genului epic se regăsesc atât în literatura populară, cât și în cea cultă.

Ce genuri literare cunoști?
Ce specii ale genului epic cunoști?

Romanul

Romanul este o specie a genului epic de amplă întindere și de mare complexitate, cu o acțiune structurată pe mai multe planuri narative, la care participă mai multe personaje.

Termenul provine din lat. pop. **romanis (us)**: “povestire în limba populară”, “în felul romanilor”. Termenul își are originea în Evul Mediu francez, unde desemna o povestire în versuri sau în proză, scrisă în limba populară.

Romanul se dezvoltă îndeosebi în literatura modernă.

Trăsăturile romanului:

- amplă desfășurare a evenimentelor, situate într-un cadru spațial vast și într-un timp ce nu cunoaște întotdeauna desfășurare lineară;
- structură narativă complexă, ce permite desfășurarea în planuri paralele, combinarea nucleelor narative, folosirea unui număr mare de personaje;
- personajul are un caracter complex, fiind un individ în interiorul căruia se reflectă lumea, el modificându-și destinul în funcție de motivări interioare sau exterioare ce pot genera conflicte;
- la nivelul compoziției: structură deschisă permanent inovațiilor.

Există mai multe criterii de clasificare a romanelor.

① După situarea în timp a acțiunii:

- romane istorice: **Neamul Șoimăreștilor** de Mihail Sadoveanu;
- romane contemporane: **Orgolii** de Augustin Buzura;
- romane de anticipație: **De la Pământ la Lună** de Jules Verne.

② După cadrul social sau geografic:

- romane urbane: **Concert din muzică de Bach** de Hortensia Papadat-Bengescu;
- romane rurale: **Răscoala** de Liviu Rebreanu.

③ După forma de organizare:

- romane epistolare: **Patul lui Procust** de Camil Petrescu;
- romane-jurnal: **Romanul adolescentului miop** de Mircea Eliade;
- romane-cronică: **Viața la țară** de Duiliu Zamfirescu.

④ După substanța epică:

- romane de întâmplări: **Frații Jderi** de Mihail Sadoveanu;
- romane de figuri: **Enigma Otiliei** de G. Călinescu;
- romane-frescă: **Ion** de Liviu Rebreanu;
- romane psihologice: **Pădurea spânzuraților** de Liviu Rebreanu.

Lucrarea literară în care autorul povestește fapte și întâmplări din viața sa personală sau din viața altor oameni, dar la care a fost martor se numește **amintire**.

În relatarea evenimentelor petrecute intervine subiectivitatea autorului care alege doar anumite momente din viață, pe care le va prezenta discontinuu, sub influența aducerii-aminte. Relatările din amintiri se raportează atât la datele particulare din existența autorului, cât și la aspecte din viața socială a timpului respectiv.

În literatura română au scris amintiri: Alecu Russo (**Amin-tiri**), Vasile Alecsandri (**Vasile Porojan**), Ioan Slavici (**Lumea prin care am trecut, Amintiri**), Mihail Sadoveanu (**Anii de ucenicie**), Lucian Blaga (**Hronicul și cântecul vârstelor**).

Termenul autobiografie provine din limba greacă: **autos-** (“în-suși”), **bios-** (“viață”) și **graphein** (“a scrie”).

Spre deosebire de alte specii ce aparțin literaturii cu caracter autobiografic, relatările autobiografice se raportează în primul rând la date ce privesc existența naratorului și numai în subsidiar ele fac referiri la atmosferă, epocă sau alte personalități.

În forma sa clasică, autobiografia respectă două convenții:

- ① Autorul, cel care semnează textul, este și naratorul acestuia, cel ce povestește, dar și personajul principal, eroul.
- ② Prezentarea realității se organizează respectând o axă temporală (distingem un timp al realității și un timp al acțiunii).

Cele două convenții merg împreună, autobiografia fiind o reconstituire a unei vieți în timp. Astfel, autorul narator se află în prezent, iar personajul în trecut. Autorul-narator poate folosi toată

gama timpurilor gramaticale prin alternarea prezentului cu diverse momente ale trecutului.

Scrierile autobiografice au o tradiție îndelungată, texte de acest fel fiind înregistrate încă din secolul al IV-lea. De-a lungul secolelor, scriitorii s-au destăinuit publicului contribuind astfel la constituirea unei veritabile tradiții autobiografice.

Amintirile se aseamănă cu autobiografia. Autobiografia are însă un caracter mai mult informativ, iar succesiunea faptelor, a evenimentelor se derulează într-o anumită ordine cronologică.

Alcătuiește o compunere în care să prezinți într-o formă cât mai expresivă o întâmplare de neuitat din viața ta. Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc întâmplările povestite de tine și cele înfățișate de Ion Creangă? Amintește-ți și alți autori care au scris despre copilărie. Prin ce te-au impresionat aceste opere literare?

Umorul

Umorul este un mijloc de a prezenta realitatea, cu scopul de a trezi dispoziția, voia bună și râsul.

Umorul este o categorie estetică a cărei esență o constituie punerea în evidență a aspectelor ilogice, absurde, ridicole, incompatibile ale unor stări de fapte firești.

Umorul a fost definit astfel:

- 1 înclinație spre glumă și ironie, ascunsă sub o mască de seriozitate (DEXR);
- 2 modalitate artistică a comicului ce se caracterizează prin dezvăluirea îngăduitoare a unor aspecte amuzante, vesele, incompatibile între ele.

Sursele umorului sunt diverse: limbajul, situațiile, maniera în care este construit un personaj, iar într-o operă literară ele se pot combina. Umorul presupune nu doar o înclinație spre veselie și râs, ci și o atitudine de superioară înțelegere, de îngăduință și chiar de simpatie a autorului față de realitatea înfățișată, îmbinând adesea comicul cu seriozitatea gravă.

Umorul scoate la iveală tot ce este mai omenesc în ființa umană (îngâmfare, slăbiciunea, încrederea, regretul etc). El face legătura între oameni și întărește înțelepciunea. Citind aceste texte,

autorul stârnește zâmbete și râsete din cauza unor situații neașteptate, din cauza nepotrivirilor.

De exemplu, în “Amintiri din copilărie” întâmplările sunt povestite cu haz de către narator, stârnind veselia. Umorel se bazează pe diferite nepotriviri și pe rezolvarea neașteptată a unor situații:

- contrastul dintre vorbele lui Nică și gândurile sale: “și-mi pare rău că nu-i văru Ion acasă”, “... Dar în gândul meu: Știi c-am nimerit-o? Bine că nu-i acasă; și de n-ar veni degrabă, și mai bine-ar fi!”;
- contrastul dintre comportarea politicoasă a lui Nică și faptele sale.

În ce fel de texte umorul reprezintă principalul mijloc de prezentare a realității?

Ironia

Ironia este o figură de stil care constă în simularea unei expresii serioase, de cele mai multe ori laudative, atunci când intenția este de fapt de a transmite un mesaj comic. Ironia are de obicei un caracter critic, constructiv.

Reușita ironiei este garantată de existența unui fond informativ comun atât emițătorului, cât și receptorului, care să asigure decodarea corectă a intenției celui dintâi.

Ironia este o modalitate estetică a comicului, bazată pe mima-re acordului cu un anumit punct de vedere. Înrudită cu antifraza, ironia exprimă contrariul celor gândite. Ironia poate fi exprimată și de un titlu.

Ca figură de stil este folosită și în oratorie, simulând un sentiment, o atitudine, contrare celor adevărate.

Ironia accentuată se numește sarcasm.

Autoironia este o formă a ironiei prin care scriitorul râde de propriile sale defecte, de care este conștient, adâncind critica la adresa viciilor celorlalți.

La înțelegerea ironiei și a autoironiei contribuie contextul comunicării și intonația.

În “Amintiri din copilărie” identificăm o serie de mijloace de realizare a situațiilor ironice:

- autoironia: “luându-mi ziua bună ca un băiet de treabă”;
- aprecierile și apelativele: “Dar bine, ghiavole, aici ți-i scăldatul? zise ea cu ochii holbați la mine”; “Dar cum să te cobori, căci jos era prăpădenie!”;
- utilizarea enunțurilor exclamative: “nebuna de mătușa Mărioara, după mine”, “hârsita de mătușa nu mă slăbea din fugă”;
- prezentarea plină de haz a întâmplărilor: “și eu fuga iepurește prin cânepă, și ea pe urma mea”, “și eu fuga și ea fuga, și eu fuga, și ea fuga, până ce dăm cânepa toată palancă la pământ”, “... după ce facem noi trebușoara asta”;
- contrastul dintre formă și conținut: “Mătușa, nu știu cum se încâlcește prin cânepă, ori se împiedecă de ceva și cade jos”, “mă azvârl peste gard, de parcă nici nu l-am atins... ducându-mă acasă și fiind foarte cuminte în ziua aceea”.

Ironia camuflează atitudinea zeflemitoare a scriitorului față de un defect, ea având de fapt un rol constructiv.

Exemplu: – Mai rămâi sănătoasă, mătușă Mărioară! vorba de dinioarea; și îmi pare rău că nu-i văru Ion acasă, că tare-aș fi avut plăcere să ne scăldăm împreună... Dar în gândul meu:

– Știi c-am nimerit-o? bine că nu-s acasă; și, de n-ar veni degrabă, și mai bine-ar fi!...

– Dar bine, ghiavole, aici ți-i scăldatul? zise ea, cu ochii holbați la mine; coboară-te jos, tâlharule, că te-oi învăța eu!

Dar cum să te cobori, căci jos era prăpădenie! Dacă vede ea și vede că nu mă dau, zvârr! de vro două-trei ori cu bulgări în mine, dar nu mă chitește. Apoi începe a se aburca pe cireș în sus, zicând: “– Stai, măi porcane, că te căptușește ea, Mărioara, acuș!” Atunci eu mă dau iute pe-o creangă, mai spre poale, și odată fac zdup! în niște cânepă, care se întindea de la cireș înainte și era crudă și până la brâu de naltă.

? Găsește în textul “Amintirilor” fragmentele în care ironia se concretizează într-o expresie laudativă care transmite un mesaj comic.
Ce autori români cunoscuți prin textele lor ironice cunoști?

Evaluarea cunoștințelor

1 Genul epic este genul literar în care scriitorul își exprimă în mod indirect concepția artistică, gândurile și sentimentele, prin intermediul acțiunii.

da **nu**

2 Romanul este o specie a genului epic de amplă întindere și de mare complexitate.

da nu

3 Termenii **amintire** și **autobiografie** sunt sinonimi.

da nu

4 Umorul se bazează pe diferite nepotriviri și pe rezolvarea neașteptată a unor situații.

da nu

5 Umorul evidențiază defectele omenești, stârnind zâmbete și râsete.

da nu

6 Care este intenția ironiei?

a de a lăuda;

b de a critica;

c de a educa în mod constructiv.

7 Care este diferența dintre ironie și umor?

8 Genurile literare sunt:

a epic, liric, narativ;

b epic, liric, dramatic;

c liric, narativ, epeic.

9 Prin ce se diferențiază genul epic de genul liric?

10 Amintește-ți un roman studiat și precizează: cine și cum povestește, care sunt personajele, când și unde se petrece acțiunea, care este tema, cum este structurat romanul (părți, capitole, subcapitole etc.).

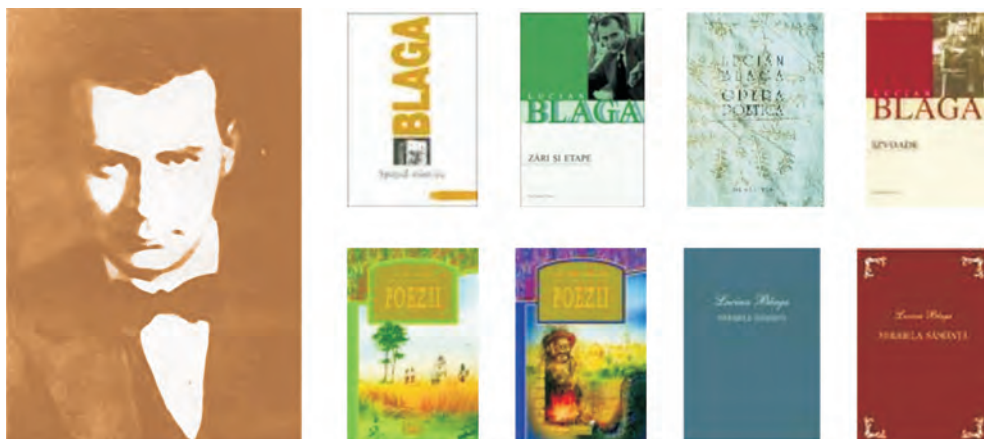
11 Identifică elementele de ironie din următorul fragment.

Și să nu credeți că nu mi-am ținut cuvântul de joi până mai de apoi, pentru că așa am fost eu, răbdător și statornic la vorbă în felul meu. Și nu că mă laud, căci lauda-i față: prin somn nu ceream de mâncare, dacă mă sculam, nu mai așteptam să-mi dea alții.

12 Identifică elementele lirice din fragmentul de mai jos.

În sfârșit, ce mai atâta vorbă pentru nimica toată? Ia, am fost și eu, în lumea asta, un boț cu ochi, o bucată de humă însuflețită din Humulești, care nici frumos până la douăzeci de ani, nici cu minte până la treizeci și nici bogat până la patruzeci nu m-am făcut. Dar și sărac așa ca în anul acesta, ca în anul trecut și ca de când sunt, niciodată n-am fost!

L. Blaga

Unul dintre cei mai importanți poeți ai secolului nostru s-a născut la 9 mai 1895 la Lancrăm (județul Alba), sat ce poartă în nume “sunetele lacrimii”. Primele clase le face la Sebeș (1902–1906), urmează Liceul “Andrei Șaguna” din Brașov (1906–1914). În anii izbucnirii primului război mondial începe studiile de teologie la Sibiu. Între anii 1917 și 1920 frecventează cursurile Universității din Viena, unde studiază filosofia, obținând și doctoratul.

Revenit în România, se dăruiește cauzei presei românești în Transilvania, fiind redactor la revistele “Cultura” din Cluj și “Banatul” din Lugoj.

În 1926 intră în diplomatie, ocupând succesiv posturi în legațiile României din Varșovia, Praga, Berna, Viena și Lisabona. Este ales membru al Academiei Române, rostind în 1937 discursul de recepție intitulat **Elogiul satului românesc**. În 1939 devine profesor de filosofia culturii la Universitatea din Cluj, mutată temporar la Sibiu.

Lucian Blaga a încetat din viață la 6 mai 1961, fiind înmormântat la Lancrăm.

Opera lui Lucian Blaga acoperă domeniile poeziei, filosofiei, dramaturgiei, eseisticii și memorialisticii. Apariția în 1919 a volumului de debut **Poemele luminii** a fost salutată de Nicolae Iorga cu cuvintele: “în rândurile rărite îngrijorător ale cântăreților simțirii noastre de azi, fii binevenit, tinere Ardelean!”

Au urmat volumele de versuri **Pașii profetului** (1921), **În marea trecere** (1924), **Lauda somnului** (1929), **La cumpăna apelor** (1933), **La curțile dorului** (1938), **Nebănuitele trepte** (1943), **Poezii** (1962), volum postum cuprinzând ciclurile Mi-

rabila sămânță, Vară de noiembrie și Stihuitorul. Postum au apărut și ciclurile **Vârsta de fier** (1940–1944), **Cântecul focului, Corăbii cu cenușă, Ce aude unicornul.**

Piese de teatru reprezentative sunt **Zamolxe, Tulburarea apelor, Meșterul Manole, Cruciada copiilor, Avram Iancu, Arca lui Noe, Anton Pann.** Volumele de proză autobiografică **Hronicul și cântecul vârstelor și Luntrea lui Charon** au fost editate postum în 1965 și, respectiv, în 1992.

Creația filosofică este grupată în trei trilogii: a cunoașterii, a culturii și a valorilor. Cea de-a patra, cosmologică, a rămas în stare de proiect. Aforismele lui Lucian Blaga sunt grupate în volumele **Pietre pentru templul meu, Discobolul și Elanul insulei.**

S-a stins din viață în 1961, fiind înmormântat la Lančrăm.

Hronicul și cântecul vârstelor

9 mai 1895

*Sat al meu, ce porți în nume
sunetele lacrimii,
la chemări adânci de mume
în cea noapte te-am ales
ca prag de lume
și potecă patimei.
Spre tine cine m-a-ndrumat
din străfund de veac,
în tine cine m-a chemat
fie binecuvântat,
sat de lacrimi fără leac.*

Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absențe a cuvântului. Urmele acelei tăceri inițiale le caut însă în zadar în amintire. Despre neobișnuita înființare a graiului meu aveam să primesc o înșirare de știri numai târziu, de la Mama și de la frații mei mai răsăriți. Aflai atunci că în cei dintâi ani ai copilăriei mele cuvântul meu nu era cuvânt. Cuvântul meu nu semăna cu nimic. Nici măcar cu o stângace dibuire pe la marginile sunetului, cu atât mai puțin cu o prefigurare a unei rostiri articulate.

Adevărat e, pe de altă parte, că muștenia mea plutea oarecum în echivoc și nu îndeplinea chiar în toate privințele condițiile unei reale muștenii, căci lumina cu care ochii mei răspundeau la întrebări și îndemnuri era poate mai vie și mai înțelegătoare decât la alți

dibuire – substantiv formate prin derivare de la verbul **a dibui**, acțiunea de a căuta ceva fără întârziere, dezorientat

copii, iar urechea mea, ispitită de cei din preajmă, se dovedea totdeauna fără scăderi. Când eram pus la încercare, cedam pe planul mișcării și al faptei. Gestul meu contura întocmai semnificația poruncii. O dorință rostită de cineva își găsea răsunetul în actul cel mai prompt. Totuși, împlineam aproape patru ani și încă nu pronunțasem nici un cuvânt. Nici barem cuvintele de temelie ale vieții: “Mamă” și “Tată”. Cazul prezentând fețe atât de ciudate, nu putea să aibă decât două explicații, între care nici astăzi nu m-aș simți chemat să decid. Poate că starea mea embrionară se prelungea dincolo de orice termen normal, pentru că avea în vedere un urcuș nu tocmai de toate zilele, sau poate o nefirească luciditate s-a vârât, cu efecte de anulare, între mine și cuvânt.

Într-o zi, Mama, cuprinsă de neliniște și îngrijorare, dar purtată și de nădejdea unei dezlegări, găsi cuviință să mă ducă la oraș, să mă arate unui doctor. Nu mai era nimic de ascuns. Medicul, un vechi prieten al familiei, mi-a pus mâna pe creștet, mi-a pipăit maxilarele, și pe urmă m-a cercetat ca pe o pasăre, căreia printr-o tăiere sub limbă, i-ai putea dărui grai omenesc. “Copilul e întreg” fu încheierea liniștitoare a doctorului.

Sosiți acasă mama mai făcu o ultimă încercare să mă ademească în sfera sunetului. Hotărâse să mă ia cu binișorul, ca pe un copil mare, și-mi vorbi. Se căznea să mă înduplece, să-mi stârnească mândria. “Dragul mamei, tu ești copil mare de-acu! Va trebui să vorbești... Asta nu se poate... Așa nu mai merge... Ne faci de rușine... Azi-mâne, copiii din sat au să spună că ești mut...” M-am uitat la mama cu aceiași ochi, mereu limpezi, vii, înțelegători. O ascultam, dar nici după această caznă cuvântul meu nu voi să se aleagă numaidecât.

A doua zi, însă, după cine știe ce noapte de zbucliu pe care am uitat-o acolo în viața fără de grai, m-am dus lângă ea. Și prinsei a vorbi vorbe legate. Țineam mâna, rușinat, peste ochi, și vorbeam. De sub strașina degetelor și a palmei cu care mă apăram încă de lumea cuvântului, graiul ieșea din gura mea întreg, lămurit, picurat ca argintul strecurat. Cuvintele le rosteam așa cum le culesesem din sat, dialectale sau roase de-un uz obștesc, dar fără de trunchierile sau stâlcirile, pe care oricine le-ar fi așteptat de la un copil încă nemuncit de nici un exercițiu al uneltelor comunicative. Numai

barem – măcar (adverb)

a ademeni – a atrage, a ispiti, a amăgi

caznă – chin, pedeapsă

teribila, buclucașa consoană “r” avea să-mi dea de lucru, să mă înfrunte încă un an întreg, să mă trădeze ca pe un copil “întârziat”. Îmi amintesc cu satisfacție de clipa când, stând cu toții împrejurul mesei, eu m-am silit să spun ceva, iar Tata m-a întrerupt cu o exclamație de bucurie: “Bravo!”. Izbutisem să emit întâia oară un “r” purificat de orice aproximații. De acest eveniment vrednic de a fi însemnat în calendar s-a luat act în chip solemn în toată familia, ca de nașterea unui nou copil.

Aceasta este povestea plină de penumbre a cuvântului meu. Nu am putut niciodată să-mi lămuresc, suficient de convingător pentru mine însumi, strania mea detașare de “logos” în cei dintâi patru ani ai copilăriei. Cu atât mai puțin acel sentiment de rușinare ce m-a copleșit, când, constrâns de împrejurări și de stăruințele ce nu mă cruțau, ale Mamei, am ridicat mâna peste ochi, ca să-mi iau în folosință cuvintele. Cuvintele îmi erau știute toate, dar în mijlocul lor eram încercat de sfieli, ca și cum m-aș fi împotrivit să iau în primire chiar păcatul originar al neamului omenesc.

S-a întâmplat să fiu în casa părintească al nouălea copil și cel din urmă. Sora mea Letiția, cea mai mare între frați, se căsătorea cu un tânăr din același sat, tocmai în timpul când, lepădându-mi veșmântul muiat în liniști de-nceput, mă integram cu atâtea ocoliri și amăgiri în regnul uman. Cea mai veche frază, de care îmi aduc precis aminte s-a încheșat în gura mea într-o împrejurare banală, într-o după-amiază de vară, nu mult după ce Letiția se măritase. Bătea un ceas canicular. Cumnatul meu și cu sora mea s-au refugiat în grădinița dinspre uliță, în umbra unor vițe sălbatice, ce săreau peste gard, din curte. Cumnatul meu, punând o mângâietoare dulceață în numele meu, mă chemă din curte, unde mă jucam în nisip; îmi dădea un “zlot” și-mi zise să mă duc până la, “boldă” (prăvălia satului), s-aduc o sticlă de bere sau, dacă nu se găsește bere, o sticlă de “sodă” (sifon). Am luat zlotul, i-am pipăit zimții, l-am învățit în mâna mea umedă și am plecat. Pe drum însă, ispitit de acel ceas de dogoare, aveam să-mi fac socotelile mele. Berea îmi făcea rău și nu înțelegeam slăbiciunea celor mari pentru astă amăreală. Hotărât deci să nu mă încarc cu sticla de bere, chiar dacă s-ar fi găsit. Îmi plăcea siropul de smeură cu sifon, și mă înțelesei cu mine însumi să nu aduc decât “sodă”. După o jumătate

buclucaș – jucăuș, pus pe ceartă

regn – cea mai mare categorie sistematică în biologie

zlot – monedă

de ceas mă întorceam fără bere și fără sifon la tânăra pereche din grădiniță. Le împărtășeam foarte calm rezultatul excursiei mele. “Bere este, sodă nu-i și zlotul l-am chiert (pierdut)”. Uluire. Sora mea se uită lung la mine fără a scoate un cuvânt. Cumnatu-meu se ridică, mă ia de mână: “Haide!”. Stăruia să-i arăt întocmai pe unde am umblat pe drum, până la boldă și înapoi. Zlotul l-am găsit acoperit de praf în mijlocul uliței la calea jumătate. La întoarcerea acasă, sora mea m-a luat în brațe și m-a sărutat cu putere. După stupoarea de-o clipă, întâmplarea cu berea, soda și zlotul începuse să-i facă haz și să-i scuture diafragma.

Avea Letiția o slăbiciune aproape maternă față de mine, dintotdeauna. S-a nimerit să fiu cel mai mic și să vin între cei de același sânge ai casei întâmpinat oarecum cu dor. Trebuia să umplu un gol. Acesta era sentimentul familiei înainte de a mă naște: o nădejde fierbinte că voi putea să umplu un gol. Într-adevăr, mă ivisem în lumea luminii după o tristă întâmplare, asupra căreia Mama și cu Letiția, sfâșiindu-și ființa, vărsau lacrimi, de câte ori inima lor se întorcea fără izbăvire spre acele timpuri.

Câteva luni mai înainte de a-mi lua locul hărăzit printre văzute și nevăzute, o surioară, ultimul copil înainte de mine, pe nume Lelia, mai trăia încă. Fetița nu avea decât doi ani. Într-una din zile mica viață a fost curmată printr-un accident. Mi se povestea de multe ori, că Lelia a fost o făptură dulce, vioaie nespus și frumușică (Mama în miniatură), o jucărie însuflețită, a cărei cea mai mare bucurie era să facă “servicii” tuturor din casă: să aducă un pahar, un prosop, să scoată o gheată de sub pat, și pe urmă încă una, să te întrebe ce poștești, și să suradă. Într-o înainte de amiază, servitorul, cu gândul la treburile sale, luă de pe sobă, în bucătăria de vară, un vas mare cu apă clocotită, și-l puse jos. Într-o clipă, ce-a durat atât cât servitorul se mai întoarce o dată spre sobă, fetița, care-și încerca zburdălnicia prin bucătărie ca-ntr-un ostrov fără primejdii, se răsturnă, împiedicându-se în proprii pași, peste buza de metal, în vasul cu apă fierbinte. Fetița fu dezbrăcată de rochița ce aburea, arsurile au fost gătuite cu un ulcior de apă rece. În zadar. După vreo câteva zile Lelia călca prin ținuturi de taină, stoarsă de chinuri cumplite, sporite și de-un pojar ce se pregătea să izbucnească. În bunătatea ei, Lelia credea că nu e voie să scoată un scâncet, și răspundea suferinței cu un surâs, pe care l-a dus cu ea și în moarte. Câteva luni mai târziu mă înființam ca să țin locul unei amintiri. Înființarea mea a fost însă o dezamăgire, căci cu masca mea bătrânicioasă nu puteam în nici un fel să suplinesc surâsul unei făpturi de vis.

II

Casa părintească din Lancrăm, sat situat între orășelul Sebeș-Alba și Cetatea Bălgradului (Alba-Iulia) era o clădire veche, destul de masivă în asemănare cu celelalte case dimprejur. Ne rămase de la moșul, Simion Blaga care fusese pe vremuri, până pe la 1870, preot în sat. Către uliță, de o parte și de alta a ogrăzii, erau două grădinițe împrejmuite cu stâlpi de zid și de gard; una de flori, cealaltă – mai mică și chiar în fața casei – cu straturi sterpe: aci se ofileau în permanență un pin, de sub care culegeam adesea acele căzute, gălbui, înmănunchiate la un capăt, ca niște țânțari cu cincipicioare lungi.

În aceeași grădiniță se înălța uriașul castan, ce copleșea cu coroana lui toată casa. Bănuiam sub scoarța castanului lăcașul unui duh legat în chip misterios de destinul casei și al familiei (castanul avea să se stingă, de altfel, mai târziu, tocmai în anul când murea și Tata). Trepte de piatră cizelate de pași și netezite de ploi, suiau din curte în casă. Alături era gârliciul, pe unde coboram în pivniță pe lespezi, sub care forfotea umedă și cu miros pătrunzător o enormă prăsilă de broaște râioase. Spre curte casa era în întregime acoperită de viță sălbatecă, cu rod mărunț, între casă și șură, se înghesuia, pitită, bucătăria de vară, străjuită de-un dud cu frunza deasă, sub care vara luam masa, învăluți de cântecul puterilor pășărești.

În casă se urmau în șir patru încăperi, dintre care una era de “lux”: odaia spre uliță (“casa dinente” cum îi ziceam), un modest salon, aproape totdeauna sumbru, care se deschidea rar de tot și numai musafirilor de la oraș. În acest salon, mobilat într-un fel mic-burghez, domnea totdeauna o răcoare de piatră. Mi-aduc aminte de două dulapuri vechi de nuc, cu uși ce luceau în jocuri ca de apă, și de-o comodă biedermeier pe care un ceas auriu, pus sub un clopot de sticlă, cânta, când era “tras”, două melodii vieneze cu sunete metalice, săltărețe și ușurele, ce evocau o epocă. De multe ori mă furișam în salon numai ca să declanșez automatul închis sub clopotul de sticlă. Întorceam resorturile, ce pârâiau șubrede, cu o cheie ruginită și melodiile începeau să picure. Despre ceas umbla în sat o legendă odioasă. Într-un trecut mai depărtat, poate că o

gârlici – intrare într-o pivniță, într-un beci

biedermeier – denumire dată unui stil de pictură, de decorație interioară și mai ales mobilier

șubrede – lipsit de vigoare, de rezistență

jumătate de veac în urmă, se iscuse anume între comuna noastră și municipiul săsesc Sebeș-Alba un mare proces pentru “Coasta” satului (dealul podgoriilor), proces ce avea să fie judecat în ultimă instanță la Viena. Ca împuternicit al satului pleca la Viena, cu scrisori și peceți chiar moșul Simion. Din nenorocire, procesul a fost pierdut, o încheiere și-o stingere ce-o îndurau aproape toate gâlcevile ivite între români și sași. Moșul Simion care făcuse drumul anevoios până în capitala împărăției n-ar fi voit să se întoarcă acasă cu mâna pustie. Ca să facă o bucurie celor ai săi cumpără auriul și aerianul ceas. Dar lui cască-gură din sat ceasornicul i se păru o comoară dacă nu miraculoasă cel puțin lipsită de legitimitate, iar limbile negre născociră numaidecât legenda că moșul ar fi vândut “Coasta” pentru un “ceas care cântă”.

Șura din fundul curții, de dimensiuni neobișnuite, cu porți mari ce se deschideau trosnind din toate încheieturile, comunica celui ce intra în ogradă un simțământ de așezare, de durată, de statornicie. Clădirea cuprindea încăperi spațioase pentru care și unelte, poduri vaste pentru nutrețuri, grajduri și cămări. Lucruri de al căror inventar nu mai ținea nimeni seama – zăceau răvășite prin șură. În anii copilăriei mele privirea se mai poticnea pe-aici și de unele mașini agricole din cele multe pe care Tata și le procurase pe vremuri de la Pesta.

Tata, deși preot și un mare iubitor de carte, închinat grijilor spirituale, fusese în tinerețe și un priceput, îndemânat, harnic gospodar. El, cel dintâi, s-a încumetat să aducă în regiune mașini menite să cruțe puterile omului: o greblă mecanică, cu loc de șezut înalt, de pe care puteai să cazi ușor ca de pe un cal năvăș, o mașină de treierat, o altă mașină – de îmblătit cu o semistabilă cu aburi și horn zvelt, care în repaus era culcat pe-o furcă. Locomotivei îi spuneam “Ghibolu” (bivolul). În ciuda profesiei sale duminicale, Tata ținu să-și treacă și examenul de mașinist, încercare închipuită de el mai mult ca un îndemn pentru alții. Câteva seri în șir, Tata a cutreierat satele cu mașina de îmblătit, până la Cheile Turzii și până dincolo de Orăștie. După ce și-a însușit subtilitățile tehnice, Tata fu repede lovit de plictiseală, iar în această stare de lăncezeală el cedă mașina câtorva țărani din Lancrăm, pe care i-a inițiat în noua meserie.

Despre aventura de mașinist a Tatei eu n-am aflat decât din auzite. Descopeream însă prin șură, risipite pretutindeni vestigiile aventurii, soiuri de unelte, șuruburi, cârlige, al căror rost nu-l pătrundeam. Se cuvine să adaug că toată această poveste nu voia deloc să se lege de imaginea ce mi-o făurisem despre Tata. Oricum, pe Tata numai mașinist îmbrăcat în pantaloni albaștri-căniți nu mi-l puteam închipui. Și, în cele din urmă, nici chiar “gospodar” nu-l prea vedeam.

Pe Tata eu nu l-am pomenit decât ca pe un pasionat om al cărții. Asupra gospodăriei el nu se mai apleca deloc sau numai arar. De multe ori nu cunoștea câte și ce fel de vietăți avea pe linia ieseilor. El închina mai multe ceasuri grijilor pentru celelalte “fumuri” ale satului, decât grijilor pentru vatra sa. Aproape ziua întregă el citea, întins pe pat. Cu noi nu mai ajungea decât la un schimb de tăceri, înainte de amiază, după-amiază și noaptea – până pe la ora două, el citea. Era cuprins de obicei de cărți nemțești, ce și le procura de la profesorii saxoni de la gimnaziul din Sebeș. Tata întreținerea legături – nu s-ar putea spune tocmai prietenești, dar cordiale,

cu aceste cercuri, căci pe vremuri fusese și el elev la gimnaziul săsesc din Sebeș și-l mânau într-acolo amintirile. Mai păstra în bibliotecă **Poeziile** lui Schiller, un volum ce luase cândva ca premiu, purtând pe întâia pagină un elogiu caligrafic și semnătura barocă a directorului. Clasele superioare ale liceului Tata le-a urmat la Bruckenthal, la Sibiu, unde, pentru a câștiga timp a ars etapele, consumând într-un singur an trei clase și bacalaureatul. În curs de două-trei generații s-a înfiripat astfel la noi în casă o anume tradiție de cultură germană.

Moșul Simion pusese temeiurile, largi și simple. Tata apoi, fire mai complexă, și un frate mai tânăr de-al său, Dionisie, apariție meteorică, ce s-a stins repede, și-au însușit toate substanțele cărții germane. Era firesc să ni se dea și nouă, copiilor, aceeași îndrumare. Cea mai apropiată școală medie, pe care împrejurările destul de vitrege ne îngăduiau s-o urmăm, era de altfel gimnaziul săsesc din Sebeș. Toți frații mei au fost trecuți prin strunga îngustă a acestei școli, abatere s-a făcut numai cu mine, care mi-am frământat la Sebeș doar clasele primare.

Dar să întregesc imaginea casei și a gospodăriei părintești, cu cele ale ei, și ale zării, în care erau așezate. După șură se înălța un stog masiv, gigantic de paie în formă de cub, ca un soclu de imaginar turn babilonic. O salcie seculară, cu scorburi adânci unde se prăseau noroade de vrăbii, acoperea cu pletele ei, fâlfâind ca niște steaguri verzui, jumătate din arie. De aici se deschidea priveliștea grădinii, cu straturile de zarzavaturi, frumoase îndeosebi în lumina lunii când își juca urechile printre ele și câte-un iepure de pripas. În fundul grădinii prețuiam mai vârtos umbrele și roadele, ale merilor pătuli, ale unor pruni chirciți și ale unui corn ce și-a zidit lemnul din secrete oase subterane. Aceasta era lumea mea: casa, șura, stogul de paie de după șură, în care îmi făceam, în fiecare vară, un adevărat labirint, în firidele căruia îndesam pepeni galbeni, să se coacă mai degrabă. Zarea mea spre răsărit era cuprinsă de Coastă cu viile și cu râpele roșii, niște formațiuni geologice bizare ca o arhitectură de poveste sau ca o așezare de temple egiptene, ca colonne de cremene și foc. Mai departe, pe râu în sus, către miazăzi, se profilau Munții albaștri iar pe râu în jos spre miazănoapte – alți Munți: Munții Apuseni, în depărtarea cărora deslușeam îndeosebi două vârfuri. Două vârfuri: unul boltit, altul ascuțit. N-am aflat niciodată numele acestor zeități, ce mi-au străjuit copilăria. Spre apus știam că se-ntinde Valea Mureșului căci de acolo veneau toamna negurile, aspre și reci. De jur-împrejur, la capătul vederii, era pentru mine o margine, marginea lumii. Mama îmi spunea însă că

în Munții Apuseni ar mai fi o țară: Țara Vâlvelor. Și că între aceste Vâlve se stârnesc câteodată bătălii după chipul și asemănarea furtunilor. Fulgerele mute, fulgerele ce lucesc uneori zarea Nordului neurmăte de nici un tunet, ar fi săgețile de foc ale Vâlvelor! Din tonul în care Mama îmi vorbea despre aceste lucruri, simțeam însă că Munții Apuseni puteau totuși să fie o margine, marginea lumii, și că dincolo de ei nu mai este decât povestea.

- 1 După ce ai citit cu atenție textul, răspunde la următoarele întrebări:
 - Cum explici ortografierea cu majusculă în text a substantive-
lor **mamă** și **tată**?
 - Precizează care este sensul termenilor evidențiați: “Aflai
atunci că în cei dintâi ani ai copilăriei mele **cuvântul** meu
nu era **cuvânt**.”
 - Găsește în text cel puțin trei cuvinte polisemantice.
- 2 Cum își explicau părinții refuzul copilului de a vorbi?
- 3 Care este reacția familiei la primele cuvinte ale copilului?
- 4 Ce evenimente tragice au marcat copilăria personajului central?
- 5 Identifică elementele care alcătuiesc tabloul casei părintești.
- 6 Prezintă odaia “dinspre uliță”, evidențiind rolul acesteia în viața familiei.
- 7 Care sunt cele două laturi ale personalității tatălui?
- 8 Motivează afecțiunea autorului față de mama sa.
- 9 În ce mod a influențat plaiul natal personalitatea eroului?
- 10 Comentează titlul “Hronicul și cântecul vârstelor”.

Problematica și structura romanului. Mesajul de idei și sentimente

“Hronicul și cântecul vârstelor” este o lucrare cu caracter auto-biografic, memorialistic, în care poetul reconstituie principalele evenimente ale vieții, mediul în care și-a trăit copilăria, imaginea părinților și a fraților, imaginea satului natal.

“Hronicul” vorbește despre fapte obișnuite, specifice existenței fiecăruia. Un loc important îl ocupă familia. Lucian este al nouălea copil al preotului Isidor Blaga din Lancrăm, om de cultură germană și gospodar cu gustul mașinismului, suspect pentru țărani din sat. Bunicul, Simion Blaga, tot preot, fusese reprezentantul țăranilor la Viena și, în urma unei călătorii, se întorsese în sat cu un ceas cântător pus sub un clopot de sticlă.

Lucian Blaga ne oferă date importante despre sine – muștenia în care alunecase pâna la vârsta de 4 ani și care consta într-o fabuloasă absență a cuvântului.

Exemplu: Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absențe a cuvântului. (...) Aflai atunci că în cei dintâi ani ai copilăriei mele cuvântul meu nu era cuvânt. Cuvântul meu nu semăna cu nimic.

Explicațiile care le dă poetul acestei absențe a cuvântului: prelungirea unei stări embrionare dincolo de firesc și o nefirească luciditate ce s-a așezat între el și cuvânt: “Cuvântul meu nu era cuvânt.”

Exemplu: Împlinisem aproape 4 ani și încă nu pronunțasem nici un cuvânt, nici cuvintele de bază ale vieții “Mama” și “Tata”.

Rostirea primelor cuvinte înseamnă de fapt descoperirea misterele lumii. De aceea copilul așteaptă momentul pe care îl consideră prielnic inițierii în tainele lumii: ființa care descoperă puterea cuvântului se înconjoară de legende, de o atmosferă misterioasă.

Lucian Blaga își povestește copilăria nu de pe poziția copilului (cum a făcut I. Creangă în “Amintiri”), ci din perspectiva omului matur. Năzbâțiile specifice vârstei, au în narațiune un aer serios, Blaga vorbind, de fapt, de o seriozitate prematură care se manifestă printr-o curiozitate deosebită față de tot ce se întâmplă în jur.

Pe parcursul narațiunii se observă detașarea a două imagini simbolice: Mama și Tata. Mama este un “duh al rânduielilor”, o femeie religioasă și autoritară. Sub influența ei, copilul a descoperit magia povestirilor. Pentru Lucian Blaga “Mama era substanța activă în jurul căreia luau înfățișare palpabilă toate rânduielile vieții noastre”. Tatăl, preot, poartă în sine dorul altor orizonturi: citește filosofie, este pasionat de tehnică, stăpânit de umor și inventivitate.

Casa părintească reprezintă nu numai locul apariției pe lume, ci și o primă ipostază a unui tărâm fabulos. Clădirea este o lume în care copilul descoperă, sub privirile ocrotitoare ale părinților, realitatea.

palpabilă – care poate fi pipăit, real

Exemplu: În aceeași grădiniță se înălța uriașul castan, ce copleșea cu coroana lui toată casa. Bănuiam sub scoarța castanului lăcașul unui duh legat în chip misterios de destinul casei și al familiei (castanul avea să se stingă, de altfel, mai târziu, tocmai în anul când murea și Tata). Trepte de piatră cizelate de pași și netezite de ploii, suiau din curte în casă. Alături era gârliciul, pe unde coboram în pivniță pe lespezi, sub care forfotea umedă și cu miros pătrunzător o enormă prăsilă de broaște râioase. Spre curte casa era în întregime acoperită de viță sălbatecă, cu rod mărunț, între casă și șură, se înghesuia, pitită, bucătăria de vară, străjuită de-un dud cu frunza deasă, sub care vara luam masa, învăluți de cântecul puterilor pășărești.

În casă se urmau în șir patru încăperi, dintre care una era de "lux": odaia spre uliță ("casa dinente" cum îi ziceam), un modest salon, aproape totdeauna sumbru, care se deschidea rar de tot și numai musafirilor de la oraș. În acest salon, mobilat într-un fel mic-burghez, domnea totdeauna o răcoare de piatră. Mi-aduc aminte de două dulapuri vechi de nuc, cu uși ce luceau în jocuri ca de apă, și de-o comodă biedermeier pe care un ceas auriu, pus sub un clopot de sticlă, cânta, când era "tras", două melodii vieneză cu sunete metalice, săltărețe și ușurele, ce evocau o epocă. De multe ori mă furișam în salon numai ca să declanșez automatul închis sub clopotul de sticlă.

Satul, în viziunea lui Lucian Blaga, amplificată și detaliată în "Hronicul și cântecul vârstelor", reprezintă o lume desprinsă din vremurile mitice ale basmului, în care nevoia de ireal devine predominantă. Satul este un univers complex, plin de mitologii în care coexistă sacrul și profanul.

Copilul consideră că apariția sa pe lume este de fapt rezultatul unei substituiri: băiatul o înlocuiește pe sora sa, dispărută dintre cei vii în condiții tragice. Prezența sa trebuie să umple golul format prin moartea surorii. Copilul nu poate riposta la această înlocuire la care îl obligă familia decât printr-o altă înlocuire, a mamei printr-o soră mai mare: Letiția, "a doua mamă", este varianta umană a arhetipului (Mama).

Exemplu: Avea Letiția o slăbiciune aproape maternă față de mine, dintotdeauna. S-a nimerit să fiu cel mai mic și să vin între cei de același sânge ai casei întâmpinat oarecum cu dor. Trebuia să umplu un gol. Acesta era sentimentul familiei înainte de a mă naște: o nădejde fierbinte că voi putea să umplu un gol. Într-adevăr, mă ivisem în lumea luminii după o tristă întâmplare, asupra căreia Mama și cu Letiția, sfâșiindu-și ființa, vărsau lacrimi, de câte ori inima lor se întorcea fără izbăvire spre acele timpuri.

Câteva luni mai înainte de a-mi lua tocul hărăzit printre văzute și nevăzute, o surioară, ultimul copil înainte de mine, pe nume Lelia,

mai trăia încă. Fetița nu avea decât doi ani. Într-una din zile mica viață a fost curmată printr-un accident. Mi se povestea de multe ori, că Lelia a fost o făptură dulce, vioaie nespus și frumoasă (Mama în miniatură).

Muntele este o altă temă a evocării. Pentru copil el reprezintă o margine a lumii, punctul de trecere într-o lume misterioasă, plină de animale fabuloase.

Exemplu: Mai departe, pe râu în sus, către miazăzi, se profilau Munții albaștri iar pe râu în jos spre miazănoapte – alți Munți: Munții Apuseeni, în depărtarea cărora deslușeam îndeosebi două vârfuri. Două vârfuri: unul boltit, altul ascuțit. N-am aflat niciodată numele acestor zeități, ce mi-au străjuit copilăria. Spre apus știam că se întinde Valea Mureșului căci de acolo veneau toamna negurile, aspre și reci. De jur-împrejur, la capătul vederii, era pentru mine o margine, marginea lumii.

Narațiunea se realizează preponderent la persoana I ceea ce conferă credibilitate, autenticitate faptelor narate. Există și o dimensiune emoțională, evocatoare a celor întâmplare în realitate care constituie componenta lirică a romanului. Fire sensibilă, copilul nu poate să treacă cu vederea semnificațiile ascunse ale locurilor și oamenilor din jurul său. Amănuntele dobândesc semnificații deosebite, ascunse dincolo de imaginea accesibilă tuturor.

“Hronicul și cântecul vârstelor” are nu numai o importanță documentară, ci reprezintă o lucrare în care elementele epice se îmbină cu elementele lirice, scoțând la iveală obsesiile creatorului: nașterea, primele cuvinte, imaginea locurilor natale și a casei părintești. Această intenție a autorului este sugerată încă din titlu: cronica își propune să prezinte în ordine cronologică evenimente din viața sa, în timp ce cântecul dorește să evidențieze valorile simbolice ale anumitor momente biografice.

Lucrarea este un adevărat roman al formării unui spirit, cititorul descoperind miracolul care a făcut ca dintr-un sat obișnuit să iasă un mare poet.

Evaluarea cunoștințelor

- 1 “Hronicul și cântecul vârstelor” este o lucrare cu caracter autobiografic, memorialistic, în care poetul reconstituie principalele evenimente ale vieții.

da **nu**

- 2 Tema familiei se regăsește în acest text prin prezentarea părinților și a altor membri ai familiei.

da **nu**

3 În “Hronicul și cântecul vârstelor” narațiunea se realizează cu preponderență la persoana I.

da nu

4 Explică afirmația “Cuvântul meu nu era cuvânt”.

5 Ce imagini simbolice se detașează pe parcursul narațiunii?

6 Care este semnificația titlului?

7 Ce rol joacă mama în educația copilului?

8 De ce copilul consideră că a venit pe lume pentru a umple un “gol”?

9 Ce elemente formează lumea copilului?

10 Care este semnificația munților?

11 Din ce perspectivă își povestește Lucian Blaga copilăria?

- a din perspectiva copilului neascultător;
- b din perspectiva omului matur;
- c din perspectiva copilului cuminte.

12 Ce înseamnă pentru copil rostirea primelor cuvinte?

- a descoperirea misterelor lumii;
- b posibilitatea de a merge la școală;
- c un motiv de laudă pentru cei din jur.

Referințe critice

.....

Raportat la modelul literar al speciei, furnizat în literatura noastră de “Amintirile lui Creangă”, “Hronicul” lui Blaga prezintă câteva particularități de construcție care se datorează, mai ales, funcției acestui text în ansamblul operei blagiene; cronologia este, ca și la Creangă, una exterioară, fapt marcat și grafic în carte: autobiografia comentează ceea ce viața a scris. Esențial pentru înțelegerea acesui “caiet” din 1946 este ceea ce aș numi orizontul cărții: amintirile lui Blaga nu reconstituie evenimente, ci reconstruiesc semnificații pentru devenirea operei.

Ioan Holban

.....

Blaga, povestindu-și copilăria, nu se situează ca Ion Creangă și majoritatea autorilor de amintiri pe poziția copilului. Optica lui este optica omului matur deprins cu tâlcuri, sacre lămuriri etc. Poznele, specifice vârstei au și ele în narațiune un aer serios, aproape bătrâncios. Blaga va vorbi, de altfel, de “masca bătrâncioasă” și de seriozitatea prematură care se manifestă sub forma gustului pentru iscodire. Poetul se naște, am putea spune, cu ispita profunzimilor, înaintea oricărui lucru, mare sau mic, el așează un enorm semn de interogație.

Eugen Simion

Noțiuni de teorie literară. Romanul memorialistic

Romanul memorialistic este o narațiune de mari dimensiuni în care sunt prezentate în ordine cronologică întâmplări din viața autorului.

Romanul memorialistic are o acțiune complexă și prezintă simultan date despre alte persoane sau despre evenimente la care autorul nu a participat în mod direct.

Cuvântul **memorialistic** provine din lat. **memoria** “amintire”.

Lucrările cu caracter memorialistic oferă o imagine complexă a unei epoci. Autorul își propune nu numai să prezinte anumite date referitoare la biografia proprie, ci și date despre mediul social, despre evenimente istorice sau artistice care i-au influențat existența. Textele memorialistice reprezintă mărturisiri făcute de scriitori pe baza aducerii aminte a unor evenimente mai importante la care au fost martori în timpul vieții lor. Ca și în textele autobiografice, și în memorii autorul este identic cu naratorul.

Romanul memorialistic are la bază fapte autentice. Autorul își propune să reînvie evenimente trecute, dar pline de interes pentru generațiile viitoare.

În literatura română memorialistica este ilustrată de Lucian Blaga cu “Hronicul și cântecul vârstelor”, de Mihail Sadoveanu în “Anii de ucenicie”, de Marin Preda în “Viața ca o pradă”.

Spre deosebire de amintiri, care se referă discontinuu la perioadele mai scurte de viață, sau de jurnal, care este o consemnare zilnică a unor evenimente, memoriile transcriu o experiență continuă de viață, momentul redactării fiind ulterior faptelor trăite. Faptele

sunt descrise printr-o întrepătrundere a obiectivității cu subiectivitatea, elemente de mare precizie ce dau valoare de document și senzația de autenticitate fiind străbătute, cel mai adesea de un fior emoțional ce le conferă un caracter subiectiv. Accentul nu cade pe persoana autorului, ca în autobiografie, ci pe evenimentele la care acesta a luat parte.

Exemplu: Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absențe a cuvântului. Urmele acelei tăceri inițiale le caut însă în zadar în amintire. Despre neobișnuita înființare a graiului meu aveam să primesc o înșirare de știri numai târziu, de la Mama și de la frații mei mai răsăriți.

În unele opere literare naratorul poate fi identificat ușor, fiind unul dintre personajele narațiunii – martor mai mult sau mai puțin implicat în desfășurarea acțiunii sau chiar personaj principal.

? Ce alte lucrări cu caracter memorialistic cunoști? Ce diferențe există între “Amintirile...” lui Ion Creangă și “Hronicul...” lui Lucian Blaga?

Evaluarea cunoștințelor

1 Cuvântul **memoria** este de proveniență:

- a latină;
- b franceză;
- c provine din alte limbi.

2 În romanul memorialistic autorul este identic cu naratorul.

- da
- nu

3 Romanul autobiografic se aseamănă cu romanul memorialistic.

- a da;
- b nu;
- c există unele diferențe.

4 Autorul memoriilor a fost martor ocular la unele evenimente descrise.

- da
- nu

5 Mărturisirile de autor sunt făcute pe baza:

- a aducerilor aminte;
- b presupunerilor;
- c presupunerilor și aducerilor aminte.

6) Faptele descrise în lucrările memorialistice sunt:

- a) obiective;
- b) subiective;
- c) obiective și subiective.

7) Elementele descriptive din memorii sunt:

- a) precise;
- b) aproximative.

8) Romanul memorialistic are caracter:

- a) documentar;
- b) artistic.

9) Precizează sensul cuvintelor subliniate în textul de mai jos.

Despre neobișnuita **înființare** a graiului meu aveam să primesc o înșirare de știri numai târziu, de la Mama și de la frații mei mai **răsăriți**. Aflai atunci că în cei dintâii ani ai copilăriei mele cuvântul meu nu era cuvânt. Cuvântul meu nu semăna cu nimic. Nici măcar cu o stângace dibuire pe la **marginile** sunetului, cu atât mai puțin cu o prefigurare a unei **rostiri** articulate.

10) Cui aparține replica următoare?

Avea Letiția o slăbiciune aproape maternă față de mine, dintotdeauna. S-a nimerit să fiu cel mai mic și să vin între cei de același sânge ai casei întâmpinat oarecum cu dor. Trebuia să umplu un gol.

11) Extrage trăsăturile de caracter ale mamei din următorul fragment:

Într-o zi, Mama, cuprinsă de neliniște și îngrijorare, dar purtată și de nădejdea unei dezlegări, găsi cuviință să mă ducă la oraș, să mă arate unui doctor. Nu mai era nimic de ascuns. Medicul, un vechi prieten al familiei, mi-a pus mâna pe creștet, mi-a pipăit maxilarele, și pe urmă m-a cercetat ca pe o pasăre, căreia printr-o tăiere sub limbă, i-ai putea dărui grai omenesc. “Copilul e întreg” fu încheierea liniștitoare a doctorului.

Sosiți acasă mama mai făcu o ultimă încercare să mă ademenească în sfera sunetului. Hotărâse să mă ia cu binișorul, ca pe un copil mare, și-mi vorbi. Se căznea să mă înduplece, să-mi stârnească mândria.

12) În romanul “Hronicul și cântecul vârstelor” narațiunea se face la persoana:

- a) I;
- b) a III-a.

Alexe Mateevici

Numele poetului Alexe Mateevici se asociază cu poezia **Limba noastră** – cel mai emoționant imn închinat frumoasei limbi materne:

*Limba noastră-i numai cântec,
Doina dorurilor noastre,
Roi de fulgere ce spintec
Nouri negri, zări albastre.*

Născut în satul Căinari din părțile Tighinei, într-o familie de preoți, viitorul poet își petrece copilăria în satul Zaim. Învață la școala parohială din Chișinău, apoi la seminarul teologic din același oraș, pe care-l absolveste în 1910. Își continuă studiile la Academia teologică din Kiev, fiind apreciat ca un student exemplar și un harnic cercetător. A revenit în Basarabia cu diploma de candidat în științe, remarcându-se ca un erudit savant, cunoscător al multor limbi, atât clasice (latina, slavona, greaca, ebraica), cât și moderne (rusa, franceza, engleza, germana). În calitate de profesor, a predat greaca și latina la seminarul teologic din Chișinău. S-a remarcat și prin traducerile sale din clasicii literaturii universale.

Alexe Mateevici, poet, cărturar s-a înscris în literatura română prin poeziile sale pline de dragoste de țară, prin originalitatea lor. Mateevici urmărea cu mare atenție evenimentele sociale din epocă, fiind foarte receptiv la durerile țărănimii oprimată. Gândurile și sentimentele poetului legate de aceste probleme și-au găsit reflecție în ciclul de poezii **1907**, un ecou răscolitor al evenimentelor revoluționare din acea vreme.

Poetul Alexe Mateevici a rămas fidel ideii de libertate democratică. În 1915, departe de baștină – se afla pe front – scria cu durere, dar și cu o rază de speranță: “De ce nu am prelucra anume acel petec de pământ, care-i mai aproape, mai drag inimii noastre, pe care ne-am născut, am crescut și ne-am educat, unde sunt lăcașurile scumpe ale familiilor noastre?! Iată de ce am socotit că e o fericire deosebită a sluji și a munci pentru scumpa și nouă, și mie Basarabie”. Poetul îndeamnă: “Iubiți Basarabia, dragii mei, iubiți poporul ei cu sufletul deschis al adevărului și dreptății, iubiți trecutul ei bogat în monumente istorice, mai ales cele bisericesti, tradițiile și obiceiurile lui strămoșești și nu vă veți înșela. Iubiți-o, cunoașteți-o, învățați-o – acesta este testamentu-mi adresat vouă...”

Se stinge din viață în 1917, fiind înmormântat la cimitirul central de pe strada Armenească din Chișinău. Abia în anul 1918 apare volumul său de poezii.

Aureola de poet a lui Mateevici a fost adusă de întreaga operă ce sclipește ca o piatră rară.

Limba noastră

Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

Limba noastră-i foc ce arde
Într-un neam, ce fără veste,
S-a trezit din somn de moarte,
Ca viteazul din poveste.

Limba noastră-i numai cântec,
Doina dorurilor noastre,
Roi de fulgere ce spintec
Nouri negri, zări albastre.

Limba noastră-i graiul pâinii,
Când de vânt se mișcă vara;
În rostirea ei bătrânii
Cu sudori sfințit-au țara.

moșie – proprietate mare de pământ; pământ strămoșesc, patrie

Limba noastră-i frunză verde,
Zbuciumul din codrii veșnici,
Nistrul lin ce-n valuri pierde
Al luceferilor sfeșnici.

Limba noastră-i vechi izvoade,
Povestiri din alte vremuri;
Și citindu-le-nșirate,
Te-nfiori adânc și tremuri.

Limba noastră îi aleasă
Să ridice slavă-n ceruri,
Să ne spuie-n hram și-acasă
Veșnicile adevăruri.

Limba noastră-i limbă sfântă
Limba vechilor cazanii,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor țărani.

Învățați-vă dar graiul,
Ruginit de multă vreme,
Ștergeți slinul, mucigaiul
Al uitării-n care geme.

Strângeți piatra lucitoare,
Ce din soare se aprinde,
Și-ți avea în revărsare
Un potop nou de cuvinte.

sfeșnic – suport pentru lumânări, având unul sau mai multe brațe

izvod – manuscris, text; document

hram – patronul unei biserici creștine; serbarea patronului unei biserici creștine

cazanie – predică prin care se explică evanghelia; carte religioasă cuprinzând predici în care se comentează texte evanghelice

slin – strat de murdărie

potop – revărsare mare de ape care a devastat pământul (în Biblie); ploaie mare, torențială

Nu veți plânge-atunci amarnic,
Că vi-i limba prea săracă,
Și-ți vedea cât îi de darnic
Graiul țării noastre dragă.

Răsări-va o comoară
În adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

- 1 După ce ai citit cu atenție textul, răspunde la următoarele întrebări.
- Care este frecvența neologismelor și a termenilor populari?
 - Ce fel de rimă a folosit poetul?
 - Caută în poezie cuvintele folosite cu sensuri figurate.

2 Ce te-a impresionat mai mult, citind poezia?

3 Cu ce este comparată limba noastră?

4 Analizează fiecare strofă și precizează care este ideea centrală a fiecăreia.

5 În câte fragmente se poate împărți poezia?

6 Identifică ideea centrală a fiecărei strofe de mai jos.

- a) Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.
- b) Nu veți plânge-atunci amarnic,
Că vi-i limba prea săracă,
Și-ți vedea cât îi de darnic
Graiul țării noastre dragă.
- c) Răsări-va o comoară
În adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

7 Găsește în poezie arhaisme și explică sensul lor cu ajutorul dicționarului.

8 Încearcă să scrii cu ajutorul profesorului o poezie, în care să demonstrezi dragostea ta față de limbă.

Teme, idei, motive. Mesajul de idei și sentimente. Semnificația simbolurilor

Limba noastră este o odă închinată limbii române. Tema poeziei este dragostea față de limba maternă.

Textul este alcătuit din două unități poetice. Primul fragment cuprinde opt strofe și reprezintă o definiție metaforică a limbii (realizată pe principiul repetiției sintagmei “Limba noastră-i...”). Ultimele patru strofe se constituie într-un fragment distinct, în care poetul îndeamnă la cultivarea valorilor graiului românesc.

Definiția lirică pe care o prezintă poetul are drept nucleu, în fiecare strofă, câte o metaforă. Prima metaforă, “o comoară”, evidențiază valoarea extraordinară a limbii materne, ce s-a născut o dată cu poporul. Asemenea unui foc veșnic, limba a fost flacăra spirituală care a unit neamul. În limbă se reflectă faptele de vitejie ale eroilor care s-au remarcat în ceasurile vitrege ale istoriei neamului nostru.

Exemplu:

Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

Limba română este plină de armonie, asemenea cântecului. În ea se oglindește sufletul sensibil al celor care și-au doinit durerile și dorurile. Metafora “roi de fulgere” accentuează mânia necruțătoare împotriva dușmanilor.

Exemplu:

Limba noastră-i numai cântec,
Doina dorurilor noastre,
Roi de fulgere ce spintec
Nouri negri, zări albastre.

Limba are o istorie îndelungată, asemenea țăranilor care prin truda lor muncesc și apără pământul. Această istorie se împletește cu istoria codrilor seculari, martorii trecutului eroic. Nistrul și luceferii care se oglindesc în albia sa realizează o legătură cosmică între oameni, elementele naturii asumându-și rolul de a face cunoscute durerile și aspirațiile omului.

Exemplu:

Limba noastră-i frunză verde,
Zbuciumul din codrii veșnici,
Nistrul lin ce-n valuri pierde
Al luceferilor sfeșnici.

Vechimea limbii este demonstrată de “vechi izvoade”, care îl înfioară pe cititor. În momente de trudă, dar și “în hram” oamenii au

căutat să dialogheze cu divinitatea în graiul străbun. Rugăciunea rostită în limba maternă le-a dat liniște și speranță.

În ultimele patru strofe observăm un îndemn la păstrarea valorilor inestimabile ale limbii materne. Datoria noastră este de a îmbogăți limba, de-a căuta resursele ei expresive și de a le valorifica.

Reluarea primei strofe în final sugerează pe de o parte ideea de continuitatea a limbii, dar în același timp accentuează valorile sacre, permanente ale graiului străbun. Destinul limbii este proiectat în viitor prin folosirea verbului “răsări-va” (o formă inversată de viitor); limba nu va înceta să existe, ea fiind o adevărată sursă de energie și pentru generațiile următoare.

Exemplu:

Răsări-va o comoară
În adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

Se remarcă registrul lexical extrem de bogat al poeziei “Limba noastră”: elementele populare se îmbină armonios cu arhaismele.

Armonia poetică se realizează și la nivel prozodic: ritmul trohaic, rima încrucișată, măsura versului de opt silabe fac textul ușor de memorat, dându-i o structură cantabilă.

Evaluarea cunoștințelor

- 1 Poezia “Limba noastră” este o odă închinată limbii române.
 da nu
- 2 Primul fragment al poeziei “Limba noastră” cuprinde opt strofe și reprezintă o definiție metaforică a limbii.
 da nu
- 3 Ultima strofă sugerează că limba nu va înceta să existe, ea fiind o adevărată sursă de energie și pentru generațiile următoare.
 da nu
- 4 Ce evidențiază metafora din versul “Limba noastră-i o comoară”?
 a valoarea extraordinară a limbii materne;
 b dorința de afirmare a poetului;
 c indiferența față de valorile spirituale.
- 5 În care strofă este sugerată legătura strânsă dintre istoria neamului și veșnicia naturii?

6 Ce rol are metafora “roi de fulgere”?

- a realizează o descriere de natură;
- b accentuează mânia necruțătoare împotriva dușmanilor;
- c reflectă atitudinea de indiferență a poetului.

7 Ce rol are reluarea primei strofe?

- a sugerează ideea de continuitate a limbii;
- b este o greșeală stilistică;
- c accentuează valorile permanente ale culturii.

8 Prin ce mijloace prozodice poetul creează sugestia de armonie a versurilor sale?

- a ritmul iambic, rima îmbrățișată și măsura versului de opt silabe;
- b ritmul trohaic, rima încrucișată, măsura versului de opt silabe;
- c ritmul trohaic, rima îmbrățișată, măsura versului de zece silabe.

9 Comentează valorile epitetelor din versurile de mai jos:

Roi de fulgere ce spintec
Nouri negri, zări albastre

10 Care sunt sensurile cuvintelor evidențiate? Ce valori expresive dobândește versul prin folosirea lor?

Limba noastră-i limbă sfântă
Limba vechilor **cazani**,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la **vatra** lor țărani.

11 Cum înțelegi semnificația metaforelor: “limba noastră-i frunză verde”, “limba noastră-i vechi izvoade”?

12 Care este semnificația hiperbolei “un potop nou de cuvinte”?

Referințe critice

.....
Mateevici a fost cel mai autentic și mai original dintre toți și a jucat acolo, atunci, rolul asumat, pe vremuri, de Octavian Goga în Ardeal.

Ion Pillat

Alexe Mateevici ar fi fost un poet mare dacă trăia. Numai Eminescu a mai știut să scoată atâta mireasmă din ritmurile poporane.

George Călinescu

În Mateevici locuia intuiția unui geniu: el știa când anume trebuie scrisă Limba Noastră. Când, cum și pentru cine. Dânsul avu-
sesse dreptatea socială și artistică de partea sa. Și-o mai are și azi.
În suflet cu Dumnezeu care ne cunoaște și după chipul nemuritoru-
lui Poem, Mateevici nu putea să nu izbândească. El s-a contopit cu
Țara, și orice țară, mai devreme sau mai târziu, izbândește.

Grigore Vieru

Noțiuni de teorie literară. Genul liric Imnul. Oda. Metafora (actualizare)

Genul liric

Genul liric este genul în care autorul își exprimă în mod direct gândurile, sentimentele, atitudinile, concepția despre lume sau despre universul său interior.

Specificul genului liric rezultă din relația autor – eul liric. Eul liric nu se identifică în planul poeziei cu persoana concretă a autorului, fiind doar o voce prin care autorul își exprimă atitudinea proprie sau pe cea a unei colectivități pe care o reprezintă.

Cuvântul **liric** provine din lat., gr. **lyra**: “liră”, adică un străvechi instrument muzical care avea un număr variabil de coarde. Lira a devenit simbolul inspirației poetice.

Poezia lirică, deși dezvoltată după epos, a fost una dintre primele forme de manifestare a afectivității omenești; noțiunea abstractă de liric s-a impus mai târziu, iar cea de gen liric s-a cristalizat în timpurile moderne. Liricul reprezintă o cale de cunoaștere spirituală prin reflecție și conștiință care se manifestă nu numai în textul versificat, ci și în proză (așa numita proză lirică).

Principalele teme lirice sunt: iubirea, natura, trecerea timpului, moartea, divinitatea.

Genul liric este constituit din totalitatea operelor literare în care eul creator își exprimă în mod direct sentimentele sau reacția față de fenomenele lumii înconjurătoare.

Versificația nu este un element specific acestui gen, întrucât o întâlnim și în genul epic (balada, epeea) ori în cel dramatic (tragedia clasică sau drama romantică).

Genul liric cuprinde atât texte aparținând literaturii culte, cât și texte populare.

① Lirica orală (populară) are următoarele specii:

- doina – de dor, de jale, de voinicie, de cătănie, de înstrăinare etc.;
- cântecul – haiducesc (voinicesc), de leagăn, ritual, de muncă, al obiceiurilor (colinde), al miresei, bocetul, de lume;
- ghicitoarea;
- strigătura;
- proverbul;
- zicătoarea.

② Lirica scrisă (cultă), cu speciile:

- elegia;
- oda;
- pastelul;
- idila;
- cântecul;
- meditația;
- imnul;
- satira;
- pamfletul;
- epigrama.

Există o serie de poezii cu formă fixă:

- sonetul;
- rondelul;
- madrigalul;
- glosa;
- gazelul.

Care este relația dintre autor și eul liric?

Amintește-ți câteva dintre textele literare lirice și precizează care este tema fiecăruia.

Imnul

Imnul este specie a genului liric care preamărește eroi sau evenimente de importanță națională, într-un ton solemn, entuziast.

Cuvântul **imn** provine din lat. **hymnus** care înseamnă “cântec de biruință”.

După conținutul lor, imnurile pot fi *erotice* (scrise de Sappho), *filosofice* (ale lui Prochus), *mistice* (aparținând lui Orfeu), *populare* (de Pindar). În Antichitate, imnul era un poem închinat unui zeu sau unui erou legendar. Toate literaturile antice au cultivat această specie. În Evul mediu, imnul își păstrează caracterul solemn, dar își pierde nota mistică, devenind un cântec profan.

Stilul solemn și înălțător al cântecului de biruință permite exprimarea admirației, patriotismului, încrederii, bucuriei, solidarității. De la **Imnurile creației** din **Rig-Veda** și până în romantism (**Imnurile către noapte** ale lui Novalis) sau modernism, imnul a cunoscut o permanentă evoluție, specia fiind cultivată în literatura română în epoca pașoptistă, dar și în contemporaneitate (**Imnele Transilvaniei** de Ioan Alexandru).

Ca expresie a patriotismului au apărut în secolul al XIX-lea imnurile naționale, în care se preamăresc eroi și evenimente importante din istoria unei țări. Aceste texte au valoare de simbol putând fi însoțite de muzică.

Care sunt versurile imnului național? Comentează semnificația lor.

Ce evenimente istorice au determinat apariția imnurilor naționale în secolul al XIX-lea?

Rig-Veda – scriere sacră indiană care cuprinde imnuri de laudă dedicate zeităților

Novalis – poet german, unul dintre reprezentanții de seamă ai romantismului german

Oda

Oda este specie a genului liric prin care se exprimă sentimentele de admirație față de natură sau patrie, față de un ideal sau față de faptele unor eroi.

Cuvântul **odă** este de proveniență franceză (fr. **ode**), unde ca și în limba greacă (gr. **ode**) înseamnă “cântec”.

După conținut oda poate fi: *eroică, religioasă (sacră), filosofică, personală*.

Oda s-a născut din cântecele și jocurile rituale închinare zeilor. La început ea făcea parte din categoria poeziilor cu formă fixă și era însoțită de muzica lirei.

De obicei, oda se deschide cu o invocație retorică. Versul este amplu, avântat, iar limbajul se caracterizează prin solemnitate. Ultimele versuri aduc o notă de mobilizare, de entuziasm.

Oda se apropie de imn, cele două specii confundându-se de multe ori. În cazul odei, obiectul admirației este mai apropiat, accesibil contemplării, iar eul e mai rațional, mai cumpănit. În ce privește imnul, obiectul adresării este superior, inaccesibil, cum ar fi divinitatea, iar eul este emoționat, ajungând până la extaz.

În literatura universală, oda a fost cultivată de poeții antichității grecești și latine Alceu, Sapho, Anacreon, Horațiu. În literatura franceză se remarcă Victor Hugo. Epoca pașoptistă revigorează această specie lirică în literatura română prin intermediul unor poeți precum I. Heliade Rădulescu, Gh. Asachi, V. Alecsandri. Prin Eminescu renaște, în **Odă (în metru antic)**, frumusețea strofei antice, dovedind încă o dată admirația poetului român față de valorile clasicismului.

Ce ode ai citit? Ce diferențe există între imn și odă?

Citește versurile și identifică metaforele. Explică semnificația lor.

Nu credeam să-nvăț a muri vrodată;
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei ‘nălțam visători la steaua
Singurătății.

Când deodată tu răsăriși în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Pân-în fund băui voluptatea morții
Ne-ndurătoare.

(M. Eminescu)

Evaluarea cunoștințelor

- 1 Cuvântul **liric** provine din:
- a limba latină;
 - b limba greacă;
 - c altă limbă.
- 2 Există proză lirică.
- da nu
- 3 Versificația este specifică genului liric.
- da nu
- 4 Textele aparținând genului liric pot fi:
- a orale;
 - b scrise;
 - c orale și scrise.
- 5 Ce teme întâlnim în genul liric?
- a iubirea;
 - b natura;
 - c diverse.
- 6 Imnul poate fi închinat unui:
- a erou;
 - b zeu;
 - c unui erou și unui zeu.
- 7 Care este procedeul care apare de obicei la începutul odei?
- a repetiția;
 - b invocația retorică;
 - c enumerația.
- 8 De obicei, versul odei se caracterizează prin:
- a solemnitate;
 - b ironie;
 - c obiectivitate.
- 9 Imnul unei țări poate fi însoțit de muzică.
- da nu

10 Imnul se aseamăna cu oda.

da **nu**

11 De obicei, oda se deschide cu o invocație retorică.

da **nu**

12 În ce specie literară se încadrează versurile lui Lucian Blaga?

Păpădie, ecumenică floare,
După a ta aurie ardoare
– pe nescrisele file –
anul își hotărăște fericitele zile.
De un pean te-nvrednicești
Tu, neluată în seamă, floare de rând.
Sămânță să faci pe pământ
E tot ce dorești. Alt gând nu poți.
Dar înflorești și asfințești,
Alcătuind o aureolă de sfânt.

a odă;

b pastel;

c imn.

Psalmul biblic

Psalmul 143

Un psalm al lui David împotriva lui Goliat

- 1 Binecuvântat este Domnul Dumnezeuul meu, Cel ce învață mâinile mele la luptă și degetele mele la război.
- 2 Mila mea și Scăparea mea, Sprijinitorul meu, și în El am nădăjduit, Cel ce supune pe poporul meu sub mine.
- 3 Doamne, ce este omul că Te-ai făcut cunoscut lui, sau fiind omului că-l socotești pe el?
- 4 Omul cu deșertăciunea se aseamănă, zilele lui ca umbra trec.
- 5 Doamne, pleacă cerurile și Te pogoară, atingându-Te de munți și fă-i să fumege.
- 6 Cu fulger fulgeră-i și-i risipește! Trimite săgețile Tale și tulbură-l!
- 7 Trimite mânia Ta dintru înălțime; scoate-mă și mă izbăvește de ape multe, din mâna străinilor,
- 8 A căror gură a grăit deșertăciune și dreapta lor e dreapta nedreptății.
- 9 Dumnezeule, cântare nouă îți voi cânta Ție; în psaltire cu zece strune îți voi cânta Ție,
- 10 Celui ce dai mântuire împărățiilor, Celui ce izbăvește pe David robul Tău din robia cumplită.
- 11 Izbăvește-mă și mă scoate din mâna străinului, a căror gură a grăit deșertăciune și dreapta lor e dreapta nedreptății;
- 12 Ai căror fii sunt ca niște odrasle tinere, crescute în tinerețele lor; fiicele lor înfrumusețate și împodobite ca chipurile templului.
- 13 Cămarile lor pline, vărsându-se din una în alta. Oile lor cu mulți miei, umplând drumurile când ies;
- 14 Boii lor sunt grași. Nu este gard căzut, nici spărtură, nici strigăte în ulițele lor.
- 15 Au fericit pe poporul care are aceste bunătăți. Dar fericit este poporul acela care are pe Domnul ca Dumnezeu al său.

1 Ce termeni specifici limbajului religios ai observat?

2 Care este semnificația cuvântului de început al psalmului?

3 Prin ce cuvinte și expresii sunt denumite atributele divinității?

Psalmul necanonic 151

- 1 Acest psalm este scris deosebi de David și în afară de numărul psalmilor, când s-a bătut cu Goliat.
- 2 Mic eram între frații mei și tânăr în casa tatălui meu; pășteam oile tatălui meu.
- 3 Măinile mele au făcut harfa și degetele mele au întocmit psaltirea.
- 4 Și cine va vesti Domnului meu? Însuși Domnul, Însuși va auzi.
- 5 El a trimis pe Îngerul Lui și m-a luat de la oile tatălui meu și m-a uns cu untdelemnul ungerii Lui.
- 6 Frații mei erau buni și mari și nu a binevoit întru dânsii Domnul.
- 7 Ieșit-am întru întâmpinarea celui de alt neam și m-a blestemat cu idoliu lui.
- 8 Iar eu, smulgându-mi sabia, i-am tăiat capul și am ridicat ocară de pe fii lui Israel.

1 Ce forme lexicale arhaice ai întâlnit în psalmii citați? Cum îți explici frecvența lor ridicată în aceste texte?

2 De ce psalmul 151 este considerat necanonic?

3 Care sunt elementele care ne sugerează că psalmul biblic este un monolog? Ce condiții trebuie să îndeplinească textul pentru a fi dialog?

4 Citește varianta versificată și varianta neversificată a psalmului 8. Ce s-a modificat prin transpunerea în versuri a textului biblic?

Psalmul 8 al lui David

- 1 Doamne, Dumnezeuul nostru, cât de minunat este numele Tău în tot pământul! Că s-a înălțat slava Ta, mai presus de ceruri. (...)
- 2 Când privesc cerurile, lucrul mânilor Tale, luna și stelele pe care Tu le-ai întemeiat, îmi zic:
- 3 Ce este omul că-Ți amintești de el? Sau fiul omului, că-l cercetezi pe el? (...)

Biblia

Văz că-i făcut cerul de mâinile tale,
Cu toată podoaba, și-i pornit cu cale.
Ai tocmit și luna să crească, să scază,
Să-și ia de la soare lucoare și rază.

Stele luminate, ce lucesc pre noapte
De dau cuviință, tu le-ai urzit toate.
Ce poate fi omul, de-l aduci aminte,
De cerci pentru dânsul folos înainte?..

Dosoftei, Psaltirea pre versuri tocmită

Referințe critice

Dosoftei se distingea printr-o uimitoare asiduitate și capacitate de muncă... Acesta a fost un cărturar în adevăratul sens al cuvântului.

Alexe Mateevici

Triumful inteligenței asupra forței

Psalmii biblici fac parte din “Vechiul Testament”, sunt atribuiți mai ales lui David (în număr de 81), rege al evreilor, psalmist și proroc, care l-a învins pe Goliat și a stabilit capitala la Ierusalim. Sunt în număr de 151 (ultimul fiind considerat necanonic). Traducerea lor a reprezentat un model pentru poezia imnică din literatura universală.

Psalmii biblici sunt cântece de laudă, de venerație, înălțare pentru slava lui Dumnezeu. Ei au un rol important în cadrul ceremoniilor religioase. Psalmii biblici relatează trăiri sufletești de o mare frumusețe și o înălțătoare intensitate. Bucuria, durerea, admirația, speranța și dragostea sunt exprimate atât de plastic, încât mișcă adânc pe cititor.

Psalmul lui David reprezintă prin profunzimea și sinceritatea sentimentelor, precum și prin frumusețea expresiei, a metaforelor, o culme a lirismului în literatura universală. Construit sub forma unui monolog adresat lui Dumnezeu, psalmul exprimă o bogată diversitate de sentimente, de la preamărire, admirație, venerație, mulțumire și recunoștință, până la implorare, umilință, tristețe, teamă, regret.

Tematic, psalmul evocă raportul om – divinitate. Purificat de cotidian, sufletul psalmistului se deschide în cântarea de slavă adusă lui Dumnezeu.

Sinceritatea rostirii, tehnica acumulărilor, retorismul, susțin, la nivelul textului, meditația profundă asupra tainei dumnezeirii, sublimând căutarea psalmistului.

a sublima – a transforma în ceva superior, a purifica

Psalmul 71. David vorbește lui Solomon

- 1 Dumnezeu, judecata Ta dă-o împăratului și dreptatea Ta fiului împăratului.
- 2 Ca să judece pe poporul Tău cu dreptate și pe săracii Tăi cu judecată.
- 3 Să aducă munții pace poporului Tău și dealurile dreptate.
- 4 Judeca-va pe săracii poporului și va milui pe fii săracilor și va umili pe clevetitor.
- 5 Și se vor teme de Tine cât va fi soarele și cât va fi luna din neam în neam.
- 6 Pogorî-se-va ca ploaia pe lână și ca picăturile ce cad pe pământ.
- 7 Răsări-va în zilele lui dreptatea și mulțimea păcii, cât va fi luna.
- 8 Și va domni de la o mare până la alta și de la râu până la marginile lumii.
- 9 Înălțarea Lui vor îngenunchea etiopienii și vrăjmașii Lui țărâna vor linge.
- 10 Împărații Tarsisului și insulele daruri vor aduce, împărații arabilor și ai reginei Saba prinoase vor aduce.
- 11 Și se vor închina Lui toți împărații pământului, toate neamurile vor sluji Lui.
- 12 Că a izbutit pe sărac din mâna celui puternic și pe sărmanul care n-avea ajutor.
- 13 Va avea milă de sărac și de sărman și sufletele săracilor va mântui;
- 14 De camătă și de asuprire va izbăvi sufletele lor și scump va fi numele lor înaintea Lui.
- 15 Și va fi viu și se va da Lui din aurul Arabiei și se vor ruga Lui pururea; toată ziua îl vor binecuvânta pe El.
- 16 Fi-va belșug de pâine pe pământ până-n vârful munților; înălțase-va mai presus decât Libanul robul Său; și vor înflori cei din cetate ca iarba pământului.
- 17 Fi-va numele Lui binecuvântat în veci, cât va fi soarele va rămâne numele Lui.
- 18 Și se vor binecuvânta în El toate semințele pământului, toate neamurile îl vor ferici pe El.
- 19 Binecuvântat este Domnul Dumnezeu, Dumnezeul lui Israel, singurul care face minuni.

clevetitor – care defăimează, care bârfește

camătă – dobândă (foarte mare) pe care o ia cămătarul pentru sumele acordate ca împrumut

- 20 Și binecuvântat este numele slavei Lui în veac și în veacul veacului;
- 21 Și se va umple de slava Lui tot pământul. Amin.

Înțelepciunea lui Solomon

Solomon este unul dintre cei mai cunoscuți regi ai israeliților (fiu al lui David). Sub conducerea sa, Israel a cunoscut o perioadă de înflorire economică și culturală. Solomon nu a trebuit să facă multe, căci tatăl său a lăsat moștenire legi viabile. Între altele, pe vremea lui Solomon nu s-a purtat nici un război. Mai mult încă, Solomon a reușit să stabilească relații prietenești cu multe regate străine și puternice: cu Egiptul, cu Arabia, cu fenicienii. Solomon s-a remarcat prin: construcția de clădiri impozante (templul din Ierusalim, palatul regal), ridicarea de noi orașe, formarea unei flote puternice, constituirea unei curți regale pompoase și totodată eficiente, întărirea unității statale. Textele biblice îl prezintă pe Solomon în mod deosebit ca un om bogat și înțelept. Deși indulgența sa față de diferitele credințe prezente în Ierusalim este des criticată, Solomon și-a dovedit atașamentul pentru Dumnezeu israeliților prin ridicarea primului mare templu din Ierusalim. Tradiția biblică îi recunoaște dreptul de autor asupra unor cărți sfinte, ca de exemplu **Cartea Înțelepciunii** lui Solomon din canonul Bisericii. Punctul de referință în întreaga sa activitate regească a fost puterea judecătii drepte, care i-a fost conferită de către Dumnezeu.

1 Ce elemente comune cu psalmii biblici identifiți în următoarele versuri?

Psalm

O, durere, totdeauna mi-a fost singurătatea ta ascunsă,
Dumnezeule, dar ce era să fac?
Când eram copil mă jucam cu tine
și-n închipuire te desfăceam cum desfaci o jucărie.
Apoi sălbăticia mi-a crescut,
cântările mi-au pierit,
și fără să-mi fi fost vreodată aproape
te-am pierdut pentru totdeauna
în țărână, în foc, în văzduh și pe ape.

Între răsăritul de soare și-apusul de soare
sunt numai tină și rană.
În cer te-ai închis ca-ntr-un coșciug.

O, de n-ai fi mai înrudit cu moartea
decât cu viața,
mi-ai vorbi. De-acolo unde ești,
din pământ ori din poveste mi-ai vorbi.

În spinii de-aci, arată-te, Doamne,
să știu ce-aștepti de la mine.
Să prind din văzduh sulița veninoasă
din adânc azvârlită de altul să te rănească subt aripi?
Ori nu dorești nimic?

Lucian Blaga

Psalm

Ruga mea e fără cuvinte,
Și cântul, Doamne, mi-e fără glas.
Nu-ți cer nimic. Nimic ți-aduc aminte
Din veșnicia ta nu sunt măcar un ceas.
Nici rugăciunea, poate, nu mi-e rugăciune.
Nici omul meu nu-i, poate omenesc.
Ard către tine-ncet, ca un tăciune,
Te caut mut, te-nchipui, te gândesc...

Tudor Arghezi

Referințe critice

Cartea Psalmilor cuprinde în sine tot ce este folositor întru toate. Ea îi învață pe oamenii de astăzi, cuprinzând cele mai alese reguli de purtare, cu un cuvânt ea este un tezaur universal al învățaturii bune din care se pot scoate cele mai frumoase îndreptări în toate împrejurările vieții omenești.

Sfântul Augustin

Cartea Psalmilor, însă, cuprinde ce este folositor din toate: profețește cele viitoare, ne aduce aminte de faptele istorice, dă legi pentru viață, ne învață cele pe care trebuie să le facem. Și, ca să spun pe scurt, **Cartea Psalmilor** este o vistierie obștească de învățături bune, dând fiecăruia, după sânguința lui, ce i se potrivește. Ce nu poți învăța din psalmi? Nu, oare, măreția bărbăției? Nu, oare, exactitatea dreptății? Nu, oare, sfințenia castității? Nu, oare, desăvârșirea înțelepciunii? Nu, oare, chipul pocăinței? Nu, oare,

măsura răbdării? Nu, oare, tot ce ai putea spune despre faptele cele bune? În psalmi este cu putință să găsești învățătura desăvârșită despre Dumnezeu, prevestirea despre venirea în trup a lui Hristos, amenințarea cu judecata, nădejdea învierii, frica de pedeapsă, făgăduințele slavei, descoperirile tainelor; toate sunt strânse, ca într-o mare și obștească vistierie, în Cartea Psalmilor. Cântatul Psalmilor aduce cel mai mare bun: dragostea.

Sfântul Vasile

Evaluarea cunoștințelor

- 1 Ce învățătură poți deduce din psalmii religioși?
 - a de bunătate;
 - b de slăvire a însușirilor fără seamăn ale lui Dumnezeu;
 - c de model al lui Dumnezeu pentru om;
 - d toate luate împreună.
- 2 Psalmul religios se deosebește de cel cult.
da nu
- 3 Textele biblice îl prezintă pe Solomon ca pe un om bogat și înțelept.
da nu
- 4 Cum comentezi locul omului pe pământ (după psalmii citați)?
- 5 Găsește sinonime pentru cuvintele: **slavă, a povățui**.
- 6 Cum este arătat chipul lui Dumnezeu în psalm?
 - a bun;
 - b răbdător;
 - c milostiv;
 - d cu mai multe calități.
- 7 Cine a construit templul din Ierusalim?
 - a David;
 - b Solomon;
 - c Goliat.
- 8 Cine a scris psalmi biblici?
- 9 Ce poeți moderni care au scris psalmi cunoști?

10 Prin ce se deosebește psalmul liric de cel religios?

11 Exprimă-ți părerea despre elogierea puterii omenești.

12 În ce mod inteligența triumfă asupra forței?

Puternicul Samson

După ce mulți ani la rând, israeliții făcură rele în fața ochilor lui Dumnezeu și se îndepărtară de El, venură filistenii și le luară pământurile pentru patruzeci de ani. Puține familii mai trăiau după dreapta credință. Astfel, în fața unei familii se arătă un înger, un trimis al Domnului. El anunță nașterea unui fiu, a cărui putere va fi temută de filistenii. Copilul se născu și i se puse numele de Samson. O dată cu el creștea și Duhul Domnului în el.

Cu mult curaj și multă înțelepciune, el luptă împotriva filistenilor. Între alte fapte, el prinse trei sute de vulpi, legă câte două de coadă și puse între ele o făclie. Apoi el aprinse făcliile și dădu drumul vulpilor prin grânele filistenilor. Așa se aprinseră apoi și clăile și grâul nesecerat, viile și livezile de măslini. Israelii îl numiră pentru aceasta judecător. Timp de douăzeci de ani, el făcu dreptate lui Israel. Și nimeni nu dezlegă misterul puterilor sale.

Într-o zi, el ajunse în orașul Gaza. Filistenii aflară despre venirea lui și închiseră porțile. El ridică porțile din ușori și le duse sus pe munte. Apoi se întoarse și se duse la casa unei femei pe nume Dalila. La aceasta venură frunțașii filistenilor și îi spuseră: Amăgește-l și află în ce stă puterea lui cea mare și cum l-am putea prinde, ca să-l legăm și să-l supunem. Te vom plăti cu o mie și o sută de arginți. Dalila se duse la Samson și îl întrebă: Spune-mi și mie, în ce stă puterea ta cea mare și cu ce să te lege ca să te supună? El răspunse: De mă vor lega cu șapte vine crude și încă neuscate, voi ajunge slab și voi fi ca ceilalți oameni. Dalila îl legă și chemă filistenii. Dar Samson rupse vinele. Și astfel nu s-a aflat de unde vine puterea sa. Dalila zise însă către Samson: Iată că tu m-ai amăgit și mi-ai spus minciuni. Spune-mi dar cu ce să te lege? Iar el a zis: De mă vor lega cu funii noi, neîntrebuințate încă, atunci eu voi slăbi și voi fi ca și ceilalți oameni. Dalila luă funii noi și îl legă. Apoi chemă pe filistenii. Samson le-a rupt ca pe niște ațe. Puterea sa nu era dezlegată încă. Dalila nu se dădu bătută: Samson, tu mă amăgești mereu și îmi spui minciuni. Spune-mi drept, cu ce să te lege? Iar el zise: De vei împleți șapte șuvițe de păr din capul meu și le vei prinde cu un cui de sulul de la războiul de țesut, atunci eu voi

slăbi și voi fi ca ceilalți oameni. Dalila îl adormi în brațele ei. Ea îi împleti șuvițele cum îi spuse el și chemă filistenii. Însă nici așa nu aflară ei despre puterea lui. Dalila îi zise: Cum de poți tu să-mi spui că mă iubești, că inima ta este cu mine? Iată că de trei ori tu m-ai amăgit și mi-ai spus minciuni. Și fiindcă ea tot stăruia și nu îi dădea pace, el se necăji și sufletul lui se tulbură. Atunci el îi descoperi totul: Briciul nu s-a atins de capul meu, căci eu sunt slujitor al lui Dumnezeu. De m-ar tunde cineva, atunci s-ar depărta de la mine puterea, eu aș slăbi și aș fi ca ceilalți oameni. Dalila îl adormi pe brațele ei și chemă filistenii. Unul dintre ei îl tunse. El nu simți nimic. Apoi îl treziră. El zise: Voi face ca mai înainte și mă voi scăpa de ei. Dar el nu știa că Domnul se depărtase de el. Frunțașii filistenilor îl luară și îl duseră să îi facă judecata. Cu inima plină de veselie, ei îl conduseră într-o casă și îl legară de stâlpii casei. Mulți oameni se adunară să îl privească și să îl scuipe, căci filistenii îl urau. Samson însă strigă: Mori, suflete al meu, cu filistenii! și se sprijini cu întreaga sa putere de stâlpii casei, pe care îi dădu la o parte, astfel că casa se prăbuși peste frunțașii filistenilor și peste poporul adunat. Familia sa veni, îl luă și îl duse la locul său de naștere, care se făcu și locul său de mormânt.

Elogierea puterii omenești

Samson, sau Simson, cum mai este numit, este ultimul dintre judecătorii lui Israel (personalități de seamă care se bucurau de încrederea poporului). Deja de la naștere, aflăm despre menirea sa. Părinții au fost bătrâni și nu mai sperau la copii și urmași. Însă un înger al Domnului se ivește și dă veste despre nașterea unui fiu. Samson este un tânăr cu puteri și calități neobișnuite: el tălmăcește vise, are darul de a dezlega ghicitori complicate și este înzestrat cu puteri fizice supraomenești. Este ales judecător al poporului, funcție pe care o îndeplinește vreme de douăzeci de ani. O femeie reușește să îl descoase asupra secretului puterilor sale și îl vinde dușmanilor. Pentru moment puterea îi este luată, dar după o rugăciune sinceră îndreptată spre Dumnezeu, el își recapătă tăria și transformă înfrângerea sa într-o victorie.

Mai ales din cauza puterilor sale supranaturale, Samson a intrat în rândul personajelor de legendă, figura sa aflându-se alături de nume ale lumii antice și de basm. Motivul este ușurința cu care oamenii se pot identifica cu el. Părul său este văzut ca un obiect aducător de noroc, care conferă putere absolută. De fapt puterea lui nu consta în purtarea părului, ci în binecuvântarea pe care

Samson a primit-o în întreaga sa persoană din partea lui Dumnezeu. Puterea lui Samson consta de fapt în sinceritatea dialogului său cu Dumnezeu.

Noțiuni de teorie literară.

Psalmul – imn religios, psalmul – poezie lirică

Psalmul este o specie a genului liric, de inspirație religioasă, cu caracter de rugăciune și de odă sacră. Exprimă cel mai adesea sentimente de adorație, de mulțumire și de iubire a divinității.

Compuși de-a lungul unui mileniu (cca. 1400–450 î.d. Chr), în antichitatea ebraică, psalmii biblici se cântau cu acompaniament de harfă, majoritatea fiind atribuiți regelui poet și profet David. Ei au un rol important în ritualul religios evreiesc și creștin.

Cea dintâi transpunere versificată în limba română a psalmilor biblici a oferit-o mitropolitul Dosoftei al Moldovei, cu **Psaltirea pre versuri tocmită**, tipărită la Unieș, în Polonia, în anul 1673. Prelucrarea lui Dosoftei este originală.

Psalmii lui David devin, în epoca modernă, un izvor de inspirație pentru unii poeți, precum Alexandru Macedonschi (**Psalmi moderni**), B. Fundoianu (**Psalmi**), Tudor Arghezi (**Psalmi**), care dau expresie, într-o manieră individuală, experienței spirituale a omului în raport cu divinitatea. În psalmul modern se abordează o gamă mai largă de teme și motive. Deși tema principală rămâne dialogul direct cu Dumnezeu, eul liric își pune și alte întrebări specifice omului de rând: existența omului, a divinității etc.

În literatura laică, psalmul nu mai are, de regulă, caracter de imn sacru, religios, fiind o specie a liricii filozofice, reflexive, din categoria meditației.

Evaluarea cunoștințelor

1) Rugăciunea este calea cea mai directă de dialog cu Dumnezeu.

da nu

2) Psalmul este o specie a genului epic.

da nu

3) Traducerea psalmilor a reprezentat un model pentru poezia imnică din literatura universală.

da nu

4 Psalmii biblici fac parte din “Vechiul Testament”.

da nu

5 Compuși de-a lungul unui mileniu (cca. 1400–450 î.d. Chr), în antichitatea ebraică, psalmii se cântau cu acompaniament de harfă.

da nu

6 Psalmii sunt construiți sub forma unui monolog adresat lui Dumnezeu.

da nu

7 Cel mai adesea psalmii exprimă sentimente de adorație, de mulțumire și de iubire a divinității.

da nu

8 Psalmii lui David devin, în epoca modernă, izvor de inspirație pentru unii poeți.

da nu

9 Cea dintâi transpunere versificată în limba română a psalmilor biblici a oferit-o:

- a** Miron Costin;
- b** Mitropolitul Dosoftei;
- c** Ion Neculce.

10 Câți psalmi sunt în Vechiul Testament?

- a** 143;
- b** 151;
- c** 149.

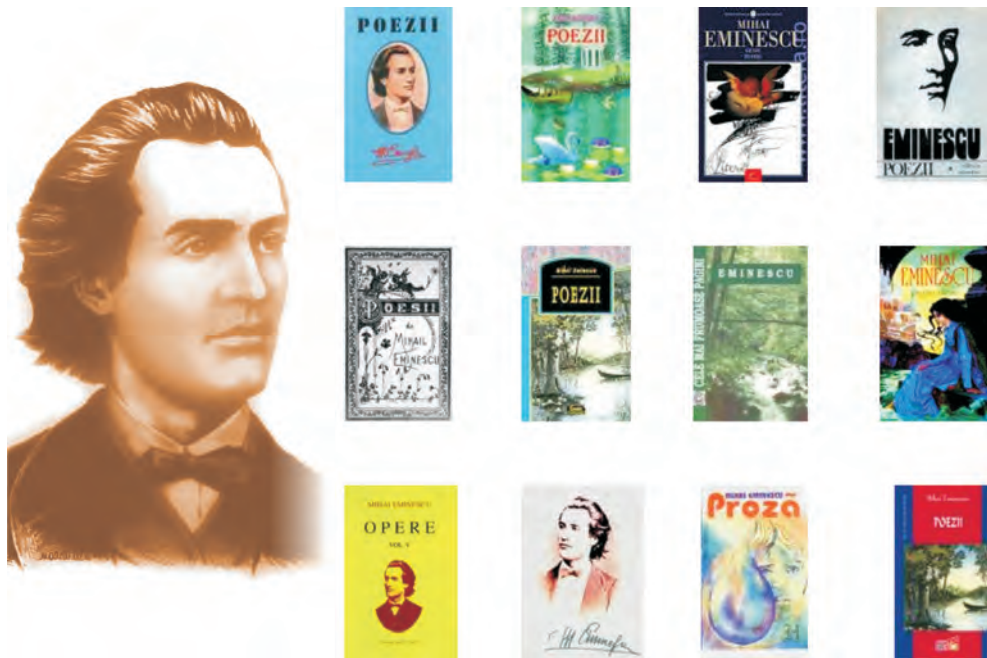
11 Cui sunt atribuiți majoritatea psalmilor biblici?

- a** regelui poet și profet David;
- b** istoricului Herodot;
- c** puternicului Samson.

12 Cui îi aparține volumul “Psalmi moderni”?

- a** lui Tudor Arghezi;
- b** lui Alexandru Macedonschi;
- c** lui Mihai Eminescu.

Mihai Eminescu

Mihai Eminescu s-a născut în anul 1850, la 15 ianuarie. În anul 1857 Gheorghe Eminovici, tatăl poetului, conduce la studii, la Cernăuți, cinci copii. Nu este cunoscut ce cursuri a urmat în acest an poetul, dar se știe că în perioada 1858–1860 Mihai urmează clasa a III-a și a IV-a la “National Hauptschule” din Cernăuți. În 1860 se înscrie la Ober-Gymnasium din Cernăuți, dar în 1863 părăsește cursurile. Plecat la Ipotești în vacanța de Paște, nu mai revine la școală.

În 1864 devine practicant la tribunalul din Botoșani. Peste o vreme este copist la comitetul permanent județean, dar în scurt timp demisionează și revine la Cernăuți unde locuiește în gazdă (toamna) la profesorul său Aron Pumnul, îngrijind de biblioteca acestuia. Situația sa școlară era de “privatist”.

Anul 1866 este anul debutului poetic. În ianuarie se stinge din viață Aron Pumnul. Învățăceii săi tipăresc o broșură cu “Lăcrămioare la mormântul prea iubitului lor profesoriu”. A doua poezie este semnată de M. Eminovici, privatist. Revista “Familia” din orașul Pesta îi publică poezia **De-aș avea...** Directorul revistei, Iosif Vulcan, cu această ocazie, îi românzează numele de familie. Din

Eminovici devine Eminescu, nume pe care poetul l-a adoptat pentru totdeauna. În același an publică poeziile **O călărire în zori, Din străinătate, La Bucovina, Speranța, Misterele nopții.**

Călătorește prin țară: Blaj, Sibiu, București. În 1867 se angajează în trupa lui Iorgu Caragiale. Deține rolul de sufleur și de copist. În revista "Familia" apar poeziile **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie și La Heliade.** În următorul an (1868) este angajat sufleur în trupa lui Mihai Păscaly, având ocazia să vadă multe din orașele României (Brașov, Sibiu, Lugoj, Timișoara, Arad ș.a.).

La 1 aprilie 1869 înființează împreună cu alți tineri cercul literar "Orientul".

În perioada 1869–1874 M. Eminescu studiază la Viena și Berlin, audiind cursuri de filosofie, drept, economie politică, istorie, filologie romanică, fără să obțină o diplomă universitară, dar asimilând o vastă cultură care îi influențează profund creația. Întors în țară se afirmă ca un poet de mare valoare, fiind remarcat de Titu Maiorescu. Colaborează la revista "Convorbiri literare" unde publică **Venere și Madonă, Mortua est!, Epigonii, Făt-Frumos din lacrimă, Sărmanul Dionis.**

În 1874 este numit director al Bibliotecii Centrale din Iași, iar peste un an i se propune funcția de revizor școlar, ocazie cu care se va întâlni cu I. Creangă. În "Convorbiri literare" apar și alte poezii: **Făt Frumos din tei, Melancolie, Crăiasa din povești, Lacul, Dorința, Călin, Strigoii.** Activează în societatea "Junimea" din Iași și îl vizitează pe Creangă la bojdeuca sa.

În anul 1877 Eminescu părăsește orașul Iași, instalându-se la București. Se remarcă prin articolele sale în ziarele vremii. Continuă să publice poezii în revista "Convorbiri literare": **Povestea codrului, Povestea teiului, Singurătate, Departate sunt de tine..., Pajul Cupidon..., O, rămâi, Pe aceeași ulicioară, De câte ori, iubito..., Rugăciunea unui dac, Atât de fragedă..., Afară-i toamnă..., Sunt ani la mijloc..., Când însuși glasul..., Freamăt de codru, Revedere, Despărțire, Foia veștedă (1878-1879).**

În 1880 dă semne de oboseală și de boală. Are numeroase datorii și conflicte cu familia. Sunt publicate scrisorile sale. În 1883 se internează temporar în spital. Poemul **Luceafărul** apare în Almanahul societății studentești "România jună" din Viena în luna aprilie. În revista "Familia" vor apărea o serie de poezii: **S-a dus amorul..., Când amintirile..., Adio, Ce e amorul?, Pe lângă plopii fără soț..., Și dacă....**

M. Eminescu este trimis de către prieteni la Viena și internat la sanatoriul de la Ober-Döbling. La 21 decembrie apare la Socec volumul **Poezii** de M. Eminescu, având o prefață scurtă de Titu Maiorescu. Cartea cuprinde 26 de poezii inedite. Anul următor va face o călătorie în Italia. Revenit în țară, va fi numit subbibliotecar al Bibliotecii Centrale din Iași.

Editura Socec scoate în 1885 cea de-a doua ediție a volumului de **Poezii**, identică. În același an “Convorbiri literare” publică **Sara pe deal**.

În 1887, deși avea serioase probleme de sănătate, pleacă la Viena. De aici revine la Botoșani, unde se află sub îngrijirea doctorului Isac și a sorei sale Henrieta. În 1888 poetul manifestă dorința de a termina unele lucrări rămase în manuscris. Astfel pomenește surorii sale de gramatica limbii sanscrite, aflată în manuscris la Biblioteca Centrală din Iași. Veronica Micle vine la Botoșani și îl determină pe Eminescu să se mute la București la 15 aprilie. Este anunțată apariția ediției a treia a volumului de **Poezii**, care, față de edițiile precedente cuprinde un adaos de trei poezii: **La steaua, De ce nu-mi vii?** și **Kamadeva**.

La 3 februarie 1889 poetul este internat la spitalul Mărcuța din București, iar apoi la sanatoriul Caritas. În noaptea de 15 iunie inima poetului încetează să mai bată, în sanatoriul doctorului Șuțu din strada Plantelor, București. Este înmormântat la cimitirul Bellu în 17 iunie, la umbra unui tei.

În octombrie este dată la tipar ediția a patra a **Poeziilor** la Editura Socec. Cartea este însoțită de un studiu semnat de Titu Maiorescu, intitulat: **Poetul Eminescu**. La 3 august se stinge la Mănăstirea Văratec Veronica Micle. Tot în acest an decedează și Ion Creangă.

În poezia sa Eminescu a cântat iubirea și natura, a prelucrat motive din folclor, a scris poezii cu caracter istoric, social, filosofic. A scris proză de tip romantic, fantastică și filosofică.

Poet, prozator, publicist, gânditor genial, personalitate coplesitoare ce i-a impresionat pe contemporani, Eminescu aparține epocii marilor clasici și se include printre cei mai mari romantici universali. Prin creația sa poetică, Eminescu a înnoit poezia românească și a ridicat-o pe culmi neatinse până la el, devenind un mit recunoscut de posteritate ca un luceafăr, pe cerul poeziei românești. Creația eminesciană dăinuie prin adâncimea ideilor și sentimentelor, prin expresivitatea limbii, printr-o viziune originală asupra omului, dar mai ales prin capacitatea de a fi simțită de orice cititor.

Crăiasa din povești

Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie;

S-adun flori în șezătoare
De păianjen tort să rumpă,
Și anina-n haina noștii
Boabe mari de piatră scumpă.

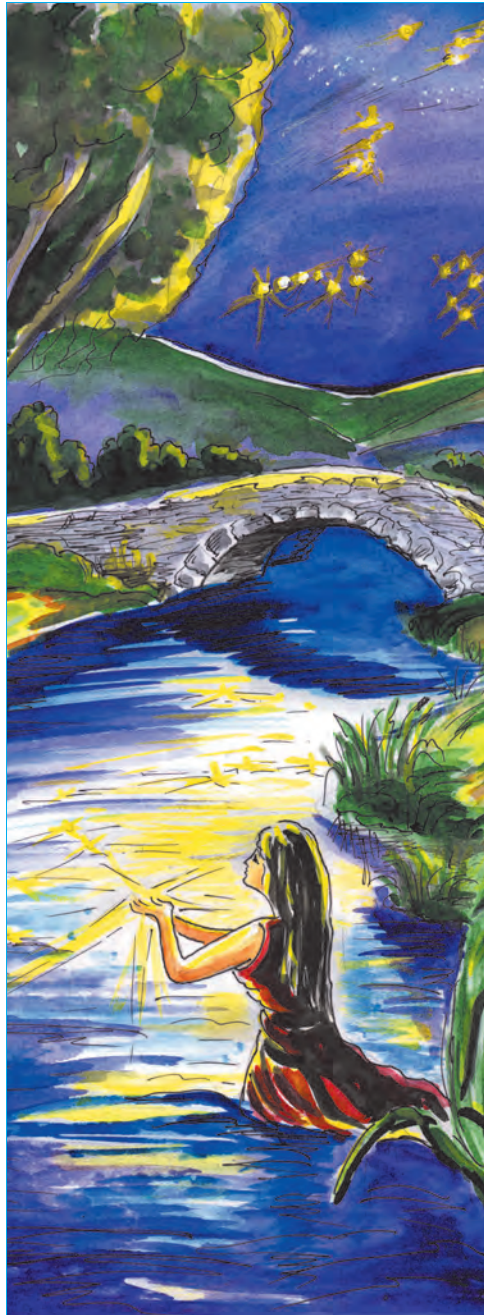
Lângă lac, pe care norii
Au urzit o umbra fină,
Ruptă de mișcări de valuri
Ca de bulgări de lumină,

Dându-i trestia-ntr-o parte,
Stă copila lin plecată,
Trandafiri aruncă roșii
Peste unda fermecată.

Ca să vad-un chip, se uită
Cum aleargă apa-n cercuri,
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfintei Miercuri;

Ca să iasă chipu-n față,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiți sunt trandafirii
De-un cuvânt al sfintei Vineri.

Ea se uită... Păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună.

tort – fir tors de in, de cânepă etc.; legătură din astfel de fire; țesătură din fire de in sau de cânepă făcută în gospodăria țărănească

a anina – a agăța, a atârna

a urzi – a așeza urzeala în războiul de țesut; a întemeia, a concepe

- 1 Citește expresiv poezia și răspunde la următoarele întrebări.
 - Ce adjective care denumesc culori ai întâlnit?
 - Care sunt arhaismele și regionalismele din poezie?
 - Alcătuieste două propoziții în care verbul **a luci** să aibă alte sensuri decât în ultima strofă a poeziei.
- 2 Care este sentimentul predominant ce se desprinde din versurile poeziei?
- 3 Care este relația dintre natură și dragoste în poezia eminesciană?
- 4 În câte fragmente poate fi împărțit textul?
- 5 Cum este realizat portretul “copilei” în ultima strofă?
- 6 Ce structuri se repetă în strofele 5 și 6? Care este efectul obținut?
- 7 Ce ritm caracterizează versul eminescian?
- 8 Memorează poezia.

Teme. Motive. Structura poeziei. Imagini semnificative

Crăiasa din povești face parte din ciclul idilelor eminesciene (**Lacul, Povestea codrului, Sara pe deal, Lasă-ți lumea** etc.) și a apărut în “Convorbiri literare” în 1876. Poetul descrie dorul de iubire, a cărui împlinire trebuie căutată, după viziunea lirică eminesciană, în mit.

Ca în majoritatea poeziilor eminesciene, descrierea de natură se împletește cu sentimentul erotic. Treptat, sentimentul erotic trece de la real la fantastic, de la lumea reală, la cea imaginară a basmului.

În structura poeziei putem identifica două tablouri distincte și, în final, un portret al eroinei lirice.

Primele trei strofe înfățișează un tablou de natură nocturn, construit din elemente ale spațiului celest (“neguri”, “lună”, “nori”), dar și ale celui terestru (“ape”, “câmpie”, “lac”).

Exemplu:

Neguri albe, strălucite
 Naște luna argintie,
 Ea le scoate peste ape,
 Le întinde pe câmpie;

celest – ceresc; minunat, divin

Culoarea tabloului este albul strălucitor, argintiul datorat lunii, culoare identificabilă la nivelul epitetelor: “neguri albe, strălucite”, “luna argintie”.

Deși nocturn, tabloul este scăldat de o luminozitate stranie, care degajă o atmosferă de feerie magică, umbrele și negurile nopții fiind amplificate de o lumină latentă. Lumina este simbolul devenirii (poeții romantici sunt prin excelență poeți ai luminii). Această luminozitate reflectată de elementele naturii creează un cadru fantastic, propice transpunerii într-o lume mirifică.

Imaginile de mișcare, delicate și armonioase din planul terestru, întregesc ambianța de basm și de feerie nocturnă, pregătind ritualul magic al apariției eroinei din al doilea tablou. În centru alcestuia se află “copila”, simbol al inocenței și al feminității în devenire.

Exemplu:

Dându-i trestia-ntr-o parte,
Stă copila lin plecată,
Trandafiri aruncă roșii
Peste unda fermecată.

În sufletul fetei înflorește plătând dorul de iubire, care o determină să caute cu înfrigurare imaginea iubitului în oglinda magică a lacului. Apariția ei în cadru face legătura între cele două lumi: lumea reală și lumea imaginară, fantastică. Întrepătrunderea dintre cele două planuri creează sugestia de armonie universală care reprezintă o condiție esențială realizării sentimentului de dragoste. Sugestia ritualurilor magice accentuează ideea de miraculos.

Exemplu:

Ca să vad-un chip, se uită
Cum aleargă apa-n cercuri,
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfintei Miercuri;

Ca să iasă chipu-n față,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiți sunt trandafirii
De-un cuvânt al sfintei Vineri.

Ultima strofă conține portretul stilizat al copilei devenită o fabuloasă crăiasă din povești. Realul se identifică cu miticul, cu eternitatea, într-un univers în care iubirea pură și absolută este posibilă. Eroina devine un ideal al frumuseții feminine.

Exemplu:

Ea se uită... Păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună.

Iubirea și natura reprezintă teme importante, proprii creației lui Mihai Eminescu. El slăvește și înalță frumusețea dragostei față de natură în concordanță cu omenirea. Vrăjit de luminosul portret moral al unei tinere copile care aruncă trandafiri roșii peste unda fermecată, poetul e cuprins de dragostea și splendoarea naturii. În asemenea opere răsună dragostea de viață a marelui poet, iubirea a tot ce e frumos și sacru.

Natura, plină de măreție și noblețe, care nu poate fi înlocuită decât cu liniștea sufletească reprezintă refugiul fiecăruia din noi când nu găsim altă ieșire din situație. În natură, Eminescu de cele mai multe ori slăvește codrul, râul, apa, cerul, florile, deoarece acestea sunt privite întotdeauna ca niște simboluri ale vitalității veșnice. El înfățișează natura strâns legată de starea sa sufletească.

Descriind natura în spiritul cântărețului popular, Eminescu caută să redea farmecul prin expresii poetice cât mai simple. Dincolo de această simplitate a expresiei poetice, descoperim idei adânci, reflecția unui suflet aflat mereu în căutarea absolutului.

Referințe critice

Există o condiție excepțională care ridică pe Eminescu deasupra poezilor de circulație mărginită. A cunoscut poporul și provinciile românești, a devenit familiar cu speculațiile filozofice cele mai înalte, a iubit fără a fi fericit, a dus o existență nesigură și trudnică, a trăit într-un veac ingrat ce nu răspundea idealului său, a plâns și a blestemat, apoi s-a îmbolnăvit și a murit foarte tânăr. Tot ce a avut de spus a spus pînă la 33 de ani. Viața lui se confundă cu opera, Eminescu n-are altă biografie. Un Eminescu depășind vârsta pe care a trăit-o ar fi ca un poem prolix. Însăși nebunia pare o operă de protest. Și de aceea oricine îl va citi, pe orice punct al globului, va înțelege că Eminescu a exemplificat o dramă a omului, că el a scris în versuri o zguduitoare biografie. Alții au o operă eminentă și o biografie monotonă și fără semnificație. Rar se întâmplă ca un poet să fie sigilat de destin, să illustreze prin el însuși bucuriile și durerile existenței și de aceea multă vreme M. Eminescu va rămâne în poezia noastră nepereche.

George Călinescu

prolix – lipsit de concizie, prea complicat, neclar

Tânăra generație română se află astăzi sub influența operei poetice a lui Eminescu. Se cuvine dar să ne dăm seama de partea caracteristică a acestei opere și să încercăm totdeodată a fixa individualitatea omului care a personificat în sine cu atâta strălucire ultima fază a poeziei române din zilele noastre.

Pe la mijlocul secolului în care trăim, predomina în limba și literatura română o tendință semierudită de latinizare, pornită din o legitimă revendicare națională, dar care aducea cu sine pericolul unei înstrăinări între popor și clasele lui culte. De la 1860 încoace datează îndreptarea; ea începe cu Vasile Alecsandri, care știe să deștepte gustul pentru poezia populară, se continuă și se îndeplinește prin cercetarea și înțelegerea condițiilor sub care se dezvoltă limba și scrierea unui popor.

Fiind astfel câștigată o temelie firească, cea dintâi treaptă de înălțare a literaturii naționale, în legătură strânsă cu toată aspirația generației noastre spre cultura occidentală, trebuia neapărat să răspundă la două cerințe: să arate, întâi, în cuprinsul ei o parte din cugetările și simțirile care agită deopotrivă toată inteligența europeană în artă, în știință, în filosofie; să aibă, al doilea, în forma ei o limbă adaptată fără silă la exprimarea credincioasă a acestei amplificări.

Amândouă condițiile le realizează poezia lui Eminescu, în limitele în care le poate realiza o poezie lirică; de aceea Eminescu face epocă în mișcarea noastră literară.

Titu Maiorescu

Evaluarea cunoștințelor

- 1 Poetul descrie dorul de iubire, a cărui împlinire trebuie căutată în mit.
 da nu
- 2 În structura poeziei putem identifica două tablouri distincte și, în final, un portret al eroinei lirice.
 da nu
- 3 Deși nocturn, primul tablou este scăldat de o luminozitate stranie, care degajă o atmosferă de feerie magică.
 da nu
- 4 În poezie lumina este simbolul devenirii.
 da nu

5 Întrepătrunderea dintre lumea reală și lumea imaginară creează sugestia de armonie universală.

da nu

6 Mihai Eminescu înfățișează natura strâns legată de starea sa sufletească.

da nu

7 Poezia “Crăiasa din povești” a apărut în:

a revista “Convorbiri literare” în 1876;

b revista “Convorbiri literare” în 1878;

c revista “Familia” în 1876.

8 În structura poeziei putem identifica:

a un portret al eroinei lirice;

b un tablou principal și un portret al eroinei lirice;

c două tablouri distincte și un portret al eroinei lirice.

9 Culoarea predominantă a primului tablou este:

a albul;

b verdele;

c galbenul.

10 În poezie predomină o atmosferă:

a obișnuită;

b de basm și de feerie nocturnă;

c sumbră, lipsită de lumină.

11 Unde caută eroina imaginea iubitului?

a în oglinda din casă;

b în oglinda magică a lacului;

c în cărți.

12 Portretul realizat în final sugerează că eroina lirică este:

a iubita poetului;

b un personaj din lirica romantică;

c un ideal al frumuseții feminine.

Călin (File din poveste)

Gazel

*Toamna frunzele colindă,
Sun-un grier sub o grindă,
Vântul jalnic bate-n geamuri
Cu o mână tremurândă,
Iară tu la gura sobei
Stai ca somnul să te prindă.
Ce tresari din vis deodată?
Tu auzi pășind în tindă –
E iubitul care vine
De mijloc să te cuprindă
Și în fața ta frumoasă
O să ție o oglindă,
Să te vezi pe tine însăși
Visătoare, surâzândă.*

I

Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jărat,ic,
Rumenind străvechii codri și castelul singuratic
Ș-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot –
De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot;
Pe deasupra de prăpăstii sunt zidiri de cetățuie,
Acățat de pietre sure un voinic cu greu le suie;
Așezând genunchi și mână când pe-un colț, când pe alt colț,
Au ajuns să rupă gratii ruginite-a unei bolți
Și pe-a degetelor vârfuri în ietacul tăinuit
Intră – unde zidul negru într-un arc a-ncremenit.
Ci prin flori întrețesute, printre gratii luna moale
Sficioasă și smerită și-au vărsat razele sale;
Unde-ajung par văruite zid, podele, ca de cridă,
Pe-unde nu – părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită.
Iar de sus pân-în podele un painjen prins de vrajă

gazel – poezie cu formă fixă, de proveniență orientală, alcătuită din distihuri, în care al doilea vers din fiecare distih are aceeași rimă cu al primului distih și care, de obicei cântă dragostea

ropot – zgomot caracteristic produs de copitele unui cal care aleargă; zgomot produs de căderea precipitată a ploii sau a grindinei; curgere zgomotoasă a unui torent sau a valurilor în mișcare

tânguios – plin de jale, de durere

ietac – cameră mică de culcare; pat

A țesut subțire pânză străvezie ca o mreajă;
Tremurând ea licurește și se pare a se rumpe,
Încărcată de o bură, de un colb de pietre scumpe.
După pânza de painjen doarme fata de-mpărat;
Încată de lumină e întinsă în crivat.
Al ei chip se zugrăvește plin și alb: cu ochiu-l măsurii
Prin ușoară-nvinețire a subțirilor mățăsurii;
Ici și colo a ei haină s-a desprins din sponci și-arată
Trupul alb în goliciunea-i, curăția ei de fată.
Răsfiratul păr de aur peste perini se-mprăștie,
Tâmpla bate liniștită ca o umbră viorie,
Și sprâncenele arcate fruntea albă i-o încheie,
Cu o singură trăsură măiestrit le încondeie;
Sub pleoapele închise globii ochilor se bat,
Brațul ei atârnă leneș peste marginea de pat;
De a vârstei ei căldură fragii sânului se coc,
A ei gură-i descleștată de-a suflării sale foc,
Ea zâmbind își mișcă dulce a ei buze mici, subțiri;
Iar pe patu-i și la capu-i presurați-s trandafiri.

Iar voinicul s-apropie și cu mâna sa el rumpe
Pânza cea acoperită de un colb de pietre scumpe:
A frumșeții haruri goale ce simțirile-i adapă,
Încăperile gândirii mai nu pot să le încapă.
El în brațe prinde fata, peste față i se-nclină,
Pune gura lui fierbinte pe-a ei buze ce suspină,
Și inelul scump i-l scoate de pe degetul cel mic –
Ș-apoi pleacă iar în lume năzdrăvanul cel voinic.

II

Ea a doua zi se miră cum de firele sunt rupte,
Și-n oglind-ale ei buze vede vinete și supte –
Ea zâmbind și trist se uită, șopoteste blând din gură:
– Zburător cu negre plete, vin' la noapte de mă fură.

mreajă – unealtă de pescuit de forma unei plase simple și ușoare, cu ochiuri relativ mari și împletită din ață subțire

bură – ploaie mărunță și deasă însoțită de ceață (burniță)

vioriu – violet-deschis, liliachiu

arcat – arcuit

III

Fiecine cum i-e vrerea, despre fete samă deie-și –
Dar ea seamănă celora îndrăgiți de singuri ei-și.
Și Narcis văzându-și fața în oglinda sa, izvorul,
Singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul.
Și de s-ar putea pe dânsa cineva ca să o prindă,
Când cu ochii mari, sălbateci se privește în oglindă,
Subțiindu-și gura mică și chemându-se pe nume
Și fiindu-și sie dragă cum nu-i este nime-n lume,
Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă
Cum că ea – frumoasa fată – a ghicit că e frumoasă.
Idol tu! răpire minții! cu ochi mari și părul des,
Pentr-o inimă fecioară mândru idol ți-ai ales!
Ce șoptește ea în taină când privește cu mirare
Al ei chip gingaș și tânăr, de la cap pân' la picioare?
“Vis frumos avut-am noaptea. A venit un zburător
Și strângându-l tare-n brațe, era mai ca să-l omor...
Și de-aceea când mă caut în peretele de-oglinzi,
Singurică-n cămăruță brațe albe eu întinz
Și mă-mbrac în părul galben, ca în strai ușor țesut,
Și zărind rotundu-mi umăr mai că-mi vine să-l sărut.
Și atunci de sficiune mi-iese sângele-n obraz –
Cum nu vine zburătorul ca la pieptul lui să caz?
Dacă boiul mi-l înmlădiu, dacă ochii mei îmi plac,
E temeiul că acestea fericit pe el îl fac.
Și mi-s dragă mie însămi pentru că-i sunt dragă lui –
Gură tu! învață minte, nu mă spune nimăru,
Nici chiar lui, când vine noaptea lângă patul meu tiptil,
Doritor ca o femeie și viclean ca un copil!”

Narcis – în mitologia greacă, un tânăr de o rară frumusețe, care s-a îndrăgostit de propriul său chip oglindit în apă

a descoase – (sens figurat) a pune întrebări cu insistență, a analiza amănunțit o problemă

idol – reprezentare materială a unei divinități păgâne; ființă sau lucru care reprezintă obiectul unui cult sau al unei mari iubiri

sficiune – sfială, atitudine timidă, lipsă de încredere sau îndrăzneală; sentiment de jenă sau rușine

a (se) mlădia – a (se) îndoi ușor, a (se) clătina

IV

Astfel vine-n toată noatea zburător la al ei pat.
Se trezi din somn deodată de sărutu-i fermecat;
Și atuncea când spre ușă el se-ntoarce ca să fugă,
Ea-l oprește-n loc cu ochii și c-o mult smerită rugă:
– O, rămâi, rămâi la mine, tu, cu viers duios de foc,
Zburător cu plete negre, umbră fără de noroc
Și nu crede că în lume, singurel și rătăcit,
Nu-i găsi un suflet tânăr ce de tine-i îngrădit.
O, tu umbră pieritoare, cu adâncii, triștii ochi,
Dulci-s ochii umbrei tale – nu le fie de diochi!
El s-așează lângă dânsa și o prinde de mijloc,
Ea șoptește vorbe arse de al buzelor ei foc:
– O, șoptește-mi – zice dânsul – tu cu ochii plini d-eres
Dulci cuvinte ne'nțelese, însă pline de-nțelese.
Al vieții vis de aur ca un fulger, ca o clipă-i,
Și-l visez, când cu-a mea mână al tău braț rotund îl pipăi,
Când pui capul tu pe pieptu-mi și bătăile îi numeri,
Când sărut cu-mpătimire ai tăi albi și netezi umeri
Și când sorb al tău răsuflet în suflarea vieții mele
Și când inima ne crește de un dor, de-o dulce jele;
Când pierdută razimi fruntea de-arzătorul meu obraz,
Părul tău bălai și moale de mi-l legi după grumaz,
Ochii tăi pe jumătate de-i închizi, mi-ntinzi o gură,
Fericit mă simt atuncea cu asupra de măsură.
Tu!!... nu vezi... nu-ți aflu nume... Limba-n gură mi se leagă
Și nu pot să-ți spun odată cât – ah! cât îmi ești de dragă!
Ei șoptesc, multe și-ar spune și nu știu de-unde să-nceapă,
Căci pe rând și-astupă gura când cu gura se adapă;
Unu-n brațele altuia, tremurând ei se sărută,
Numai ochiul e vorbăreț, iară limba lor e mută,
Ea-și acopere cu mâna fața roșă de sfială,
Ochii-n lacrimi și-i ascunde într-un păr ca de peteală.

eres – credință în forțe miraculoase, supranaturale; superstiție, eroare; ceea ce se abate de la concepțiile comune; rătăcire, păcat

peteală (beteală) – mănunchi de fire lungi, de metal auriu sau argintiu, folosite ca podoabe pentru mirese sau în bradul de Crăciun

V

S-au făcut ca ceara albă fața roșă ca un măr,
 Și atâta de subțire, să o tai c-un fir de păr.
 Și cosița ta bălaie o aduni la ochi plângând,
 Inimă fără' de nădejde, suflete bătut de gând.
 Toată ziua la fereastră, suspinând, nu spui nimica,
 Ridicând a tale gene, al tău suflet se ridică;
 Urmărind pe ceruri limpezi cum plutește-o ciocârlie,
 Tu ai vrea să spui să ducă către dânsul o solie,
 Dar ea zboară... tu cu ochiul plutitor și-ntunecos
 Stai cu buze descleștate de un tremur dureros.
 Nu-ți mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiaștri.
 Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaștri.
 Stele rare din tărie cad ca picuri de argint,
 Și seninul cer albastru mândru lacrimile-l prind;
 Dar dacă ar cădea toate, el rămâne trist și gol,
 N-ai putea să faci cu ochii înălțimilor ocol –
 Noaptea stelelor, a lunei, a oglinzilor de râu
 Nu-i ca noaptea cea mocnită și pustie din sicriu;
 Și din când în când vărsate, mândru lacrimile-ți șed,
 Dar de seci întreg izvorul, atunci cum o să te văd?
 Prin ei curge rumenirea, mândră, ca de trandafiri,
 Și zăpada viorie din obrajii tăi subțiri –
 Apoi noaptea lor albastră, a lor dulce vecinicie,
 Ce ușor se mistuiește prin plânsorile pustie...
 Cine e nerod să ardă în cărbuni smarandul rar
 Și-a lui vecinică lucire s-o strivească în zadar?
 Tu-ți arzi ochii și frumseța... Dulce noaptea lor se stinge,
 Și nici știi ce pierde lumea. Nu mai plânge, nu mai plânge!

VI

O, tu crai cu barba-n noduri ca și călții când nu-i perii,
 Tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzderii.
 Bine-ți pare să fii singur, crai bătrân fără de minți,
 Să oftezi dup-a ta fată, cu ciubucul între dinți?
 Să te primbli și să numeri scânduri albe în cerdac?
 Mult bogat ai fost odată, mult rămas-ai tu sărac!
 Alungat-o-ai pe dânsa, ca departe de părinți

solie – știre, veste, mesaj; misiunea unui sol

smarald – piatră prețioasă de culoare verde

În coliba împistrită ea să nasc-un pui de prinț,
În zadar ca s-o mai cate tu trimiți în lume crainic,
Nimeni n-a afla locașul unde ea s-ascunde tainic.

VII

Sură-i sară cea de toamnă; de pe lacuri apa sură
Înfunda mișcarea-i creață între stuf la iezătură;
Iar pădurea lin suspină și prin frunzele uscate
Rânduri, rânduri trece-un freamăt, ce le scutură pe toate.
De când codrul, dragul codru, troienindu-și frunza toată,
Își deschide-a lui adâncuri, fața lunii să le bată,
Tristă-i firea, iară vântul sperios vo creangă farmă
– Singuratece izvoare fac cu valurile larmă.
Pe potica dinspre codri cine oare se coboară?
Un voinic cu ochi de vultur lungă vale o măsoară.
Șapte ani de când plecat-ai, zburător cu negre plete,
Ș-ai uitat de soarta mândrei, iubitoarei tale fete!
Și pe câmpul gol el vede un copil umblând desculț
Și cercând ca să adune într-un cârd bobocii mulți.
– Bună vreme, măi băiete! – Mulțumim, voinic străin!
– Cum te cheamă, măi copile? – Ca pe tată-meu – Călin;
Mama-mi spune câteodată, de-o întreb: a cui-s, mamă?
“Zburătoru-ți este tată și pe el Călin îl cheamă.”
Când l-aude, numai dânsul își știa inima lui,
Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui.
Atunci intră în colibă și pe capătu-unei laiți,
Lumina cu mucul negru într-un hârb un roș opaiț;
Se coceau pe vatra sură două turte în cenușă,
Un papuc e sub o grindă, iară altul după ușă;
Hârâită, noduroasă, stă în colb râșnița veche,
În cotlon torcea motanul, pieptănându-și o ureche;
Sub icoana afumată unui sfânt cu comanac
Arde-n candel-o lumină cât un sâmbure de mac;
Pe-a icoanei policioară, busuioc și mint-uscată
Umplu casa-ntunecoasă de-o mireasmă pipărată;
Pe cuptiorul uns cu humă și pe coșcovii pereți

a împistri – a împodobi cu desene diferite; a încondeia ouă de Paști

iezătură – baraj construit de-a curmezișul unei văi pentru a stăvili apa și a forma un iaz

comanac – căciulă purtată de călugări

Zugrăvit-au c-un cărbune copilașul cel isteț
Purceluși cu coada sfredel și cu bețe-n loc de labă,
Cum mai bine i se șede unui purceluș de treabă.
O beșică-n loc de sticlă e întinsă-n ferestruie
Printre care trece-o dungă mohorâtă și gălbuie.
Pe un pat de scânduri goale doarme tânăra nevastă
În mocnitul întuneric și cu fața spre fereastă.
El s-așează lângă dânsa, fruntea ei o netezește,
O desmiardă cu durere, suspinând o drăgostește,
Pleacă gura la ureche-i, blând pe nume el o cheamă,
Ea ridică somnoroasă lungă genelor maramă,
Spăriet la el se uită... i se pare că visează,
Ar zâmbi și nu se-ncrede, ar răcni și nu cutează.
El din patu-i o ridică și pe pieptul lui și-o pune,
Inima-i zvâcnește tare, viața-i parcă se răpune.
Ea se uită, se tot uită, un cuvânt măcar nu spune,
Râde doar cu ochii-n lacrimi, spărietă de-o minune,
Ș-apoi îi sucește părul pe-al ei deget alb, subțire,
Își ascunde fața roșă l-a lui piept duios de mire.
El ștergarul i-l desprinde și-l împinge lin la vale,
Drept în creștet o sărută pe-al ei păr de aur moale
Și bărbia i-o ridică, s-uită-n ochii-i plini de apă,
Și pe rând și-astupă gura, când cu gura se adapă.

VIII

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet;
Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,

maramă – piesă a costumului popular românesc, sub forma unei fâșii de bo-rangic, ornată cu diferite motive, cu care femeile își înfășoară ca-pul, lăsând capetele să atârne în jos.

tăpșan – povârniș, loc mai ridicat, necultivat

Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
 În cuiabar rotind de ape, peste care luna zace.
 Mii de fluturi mici, albaștri, mii de roiuri de albine
 Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline,
 Umplu aerul văratic de mireasmă și răcoare
 A popoarelor de muște sărbători murmuitoare.
 Lângă lacul care-n tremur somnoros și lin se bate,
 Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate,
 Căci din patru părți a lumii împărați și-mpărătese
 Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese;
 Feți-frumoși cu păr de aur, zmei cu solzii de oțele,
 Cititorii cei de zodii și șăgalnicul Pepele.
 Iată craiul, socru-mare, rezemat în jilț cu spată,
 El pe capu-i poartă mitră și-i cu barba pieptănată;
 Țapăn, drept, cu schiptru-n mână, șede-n perine de puf
 Și cu crengi îl apăr pagii de muscuțe și zăduf...
 Acum iată că din codru și Călin mirele iese,
 Care ține-n a lui mână mâna gingașei mirese.
 Îi foșnea uscat pe frunze poala lungă-a albei rochii,
 Fața-i roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;
 La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
 Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.
 Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă.
 Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă,
 Socrul roagă-n capul mesei să poștească să se pună
 Nunul mare, mândrul soare, și pe nună, mândra lună.
 Și s-așează toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
 Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul.
 Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de albine?
 Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine,
 Până văd păinjeniușul între tufe ca un pod,
 Peste care trece-n zgomot o mulțime de norod.

fluid – în stare lichidă sau gazoasă

răstoacă – vârtej produs în locul unde o apă curgătoare, puțin adâncă trece peste prund și peste bolovani

mitră – acoperământ pentru cap, ornamentat cu broderii și pietre prețioase

schiptru (sceptru) – baston încrustat cu metale și pietre prețioase, purtat de suveran ca semn al puterii și al autorității

zăduf – căldură mare, sufocantă, arșiță, caniculă, zăpușeală

Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte, și colaci;
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunț de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur.
Iată vine nunta-ntreagă – vornicel e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel;
În veșmânt de catifele, un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cântec;
O cojiță de alună trag locuste, podu-l scutur,
Cu musteața răsucită șede-n ea un mire flutur;
Fluturi mulți, de multe neamuri, vin în urma lui un lanț,
Toți cu inime ușoare, toți șăgalnici și berbanți.
Vin țânțarii lăutarii, gândăceii, cărăbușii,
Iar mireasa viorica i-aștepta-ndărătul ușii.
Și pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten,
Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătând din pinten;
El tușește, își încheie haina plină de șireturi:
– Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături.

- 1 După ce ai citit poemul în întregime, răspunde la următoarele întrebări.
 - Cum îți explici prezența ridicată a regionalismelor și a termenilor populari?
 - Ce sensuri are cuvântul evidențiat din versurile “De treci codri de aramă, de departe vezi albind/Ș-auzi **mândra** glăsuire a pădurii de argint”?
 - Găsește în ultimul fragment cuvintele formate prin derivare cu sufixe diminutive.
- 2 Care este tema poemului?
- 3 Ce elemente din creația populară se regăsesc în poemul “Călin”?
- 4 Câte părți are poemul? În câte tablouri poate fi împărțit?
- 5 Care sunt personajele poemului? În jurul cărui personaj se desfășoară evenimentele?
- 6 Memorează fragmentul în care este descris cadrul în care are loc nunta.
- 7 Ce procedee artistice sunt folosite în ultima parte a poemului?

Teme și motive. Structura poemului. Particularitățile artistice. Semnificația poemului.

Eminescu a prelucrat cu o neîntreruptă iscusință o serie de basme populare atât în proză cât și în versuri. Poemul **Călin (file din poveste)**, este o poveste de iubire, în care autorul prelucrează motivul popular al zburătorului. În concepția populară, Zburătorul este un personaj învăluit în mister, care farmecă tinerele fete, făcându-le să se îndrăgostească de el.

În timpul studiilor în străinătate, plecând de la un basm pe care-l culesese în călătoriile sale prin țară, Eminescu creează basmul în versuri **Călin Nebunul**. Călin Nebunul este un flăcău simplu și modest, socotit din această cauză netot și luat în derâdere. Marile lui virtuți ascunse ies la iveală în grelele încercări, în lupta dusă cu evenimentele naturii, cu zmeii, cu balaurii, pentru a scăpa de la moarte pe trei fete de-mpărat. Toate aceste le face nu cu gândul unei răsplăți, ci din dorința de a învinge nedreptatea.

În **Călin (file din poveste)**, apărut în 1876, poetul a păstrat din versiunea inițială, doar episodul în care Călin o regăsește pe fata de împărat în bordeiul oropsit. De această dată nu mai este

vorba de reflectarea măreției morale a omului simplu care-și dezvăluie adevăratul caracter în luptă cu forțele răului, ci de o poveste de iubire, în care dragostea biruie până la urmă nefericirea.

Poemul a fost conceput în opt părți distincte, numerotate cu cifre. Din punct de vedere structural, cele opt părți alcătuiesc trei tablouri.

În primul tablou (cuprinde părțile I, II, III și IV) poetul descrie un castel singuratic, aflat într-un vârf de munte, spre care un voinic suie cu greu. Ajuns la castel, tânărul pătrunde în încăperea unde se găsește fata de împărat, o prea frumoasă copilă, adormită pe un pat de trandafiri. După ce o privește îndelung, el se îndrăgostește de fată, o sărută, îi dăruiește un inel și pleacă iar în lume. Fata, îndrăgostită la rândul ei de tânărul care-i dăruise inelul, începe să-l cheme fără încetare: “Zburător cu negre plete, vin în noapte de mă fură”. După o vreme zburătorul își face apariția. Cei doi își spun vorbe de iubire și “tremurând ei se sărută”.

Cel de-al doilea tablou (cuprinde părțile V și VI) ne-o înfățișează pe tânăra fată plângând din pricina faptului că a fost părăsită de iubitul ei. Alungată de către tatăl său, împăratul, ea fuge în codru, se ascunde într-o colibă “împistrită”, unde va aduce pe lume “un pui de prinț”.

Cel de-al treilea tablou (cuprinde părțile VII și VIII) ni-l înfățișează pe zburătorul cu “negre plete”, căutând-o cu disperare pe iubita sa, despre care nu mai află nimic de șapte ani. “Voinicul străin” își regăsește “tânăra nevastă” și copilul, totul desfășurându-se într-un cadru feeric.

Exemplu: Ea ridică somnoroasă lunga genelor maramă,
Spăriet la el se uită... i se pare că visează,
Ar zâmbi și nu se-ncrede, ar răcni și nu cutează.
El din patu-i o ridică și pe pieptul lui și-o pune,
Inima-i zvâcnește tare, viața-i parcă se răpune.
Ea se uită, se tot uită, un cuvânt măcar nu spune,
Râde doar cu ochii-n lacrimi, spărietă de-o minune...

Într-un peisaj feeric, ne sunt înfățișate mai apoi, atât nunta celor doi tineri, cât și nunta găzelor. Tabloul misterios nu este o simplă descriere a unui colț de natură, ci o transfigurare poetică a unui cadru de basm, anunțat încă din titlu (file din poveste).

Depășirea spațiului real și intrarea în cel al visului, al basmului sunt marcate de versul: “De treci codri de aramă”. Decorul este unul din basm: pădurea pare “de argint”, iarba “de omăt”, văzduhul e “tămăiet”, copacii par și ei a fi însuflețiți, căci “poartă suflete sub coajă”, iar izvoarele “coboară-n ropot dulce”. Nu departe de acest loc plin de lumină, lângă lacul “care-n tremur somnoros și lin

se bate”, se zărește o masă “mare-ntinsă” cu “făclii prea luminate”. Aici se află sosiți din lumea întreagă, pentru a serba nunta celor doi, “împărați și împărătese”, “Feți-Frumoși cu păr de aur, zmei cu solzii de oțete, Cititorii cei de zodii și șăgalnicul Pepele”. Apariția mirilor îi prilejuiește autorului o nouă și frumoasă descriere. După cum e obiceiul, socrul roagă pe cei doi nuni, “mândrul soare” și “mândra lună”, să ia loc în capul mesei, iar toți ceilalți invitați sunt chemați să se așeze după “cum li-s anii, cum li-i rangul”. Îndată “lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul”, după tradiția nunților împărătești.

Trecerea către cealaltă nuntă, a găzelor, se produce spontan: “Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de albine? Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine”. Nunta găzelor, sugerând nunta țărănească prin desfășurare și organizare, este sărbătoare a întregii comunități, la care participă “o mulțime de norod”.

Exemplu: Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte, și colaci;
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur.
Iată vine nunta-ntreagă – vornicel e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel;
În veșmânt de catifele, un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cântec;
O cojiță de alună trag locuste, podu-l scutur,
Cu musteața răsucită șede-n ea un mire flutur;
Fluturi mulți, de multe neamuri, vin în urma lui un lanț,
Toți cu inime ușoare, toți șăgalnici și berbanți.
Vin țânțarii lăutarii, gândăceii, cărăbușii,
Iar mireasa viorica i-aștepta-ndărătul ușii.

Plin de umor este portretul crainicului – un greier, care sare sprinten pe masa împărătească, de unde grăiește cu gravitate: “Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături”.

Personajele sunt mitice, iar interesul poetului se concentrează asupra fetei de împărat, și mai puțin asupra chipului masculin, care de-a lungul acțiunii rămâne învăluit în mister. Figura cea mai reflectată este cea a fetei de împărat, în jurul căreia se desfășoară evenimentele din poem. În tabloul inițial portretul fetei de împărat este realizat pictural, într-un mozaic cromatic, culoarea predominantă fiind albul (expresie a purității).

mozaic – lucrare de artă executată prin asamblarea unor bucățele de marmură, ceramică, sticlă etc.

cromatic – referitor la culori sau la colorit

Exemplu: Al ei chip se zugrăvește plin și alb: cu ochiu-l măsurii
Prin ușoară-nvinețire a subțirilor mătăsurii;
Ici și colo a ei haină s-a desprins din sponci ș-arată
Trupul alb în golicuinea-i, curăția ei de față.

Gingășia fetei de împărat este evidențiată de numeroase epitețe: “subțire”, “ușoară”, “buze mici, subțiri”. Aceeași puritate transfigurează chipul miresei în episodul final al nunții împărătești, unde portretul ei devine imaginea împlinirii visului de iubire. Aici descrierea miresei redă emoția puternică a momentului, mișcarea grațioasă, frumusețea regală (este împodobită cu steaua și florile albastre, simboluri ale regalității).

Exemplu: Îi foșnea uscat pe frunze poala lungă-a albei rochii,
Fața-i roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;
La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă.
Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă.

Prin chipul luminos al eroinei, poetul a vrut să demonstreze idealul feminin, aspirația lui către o iubire devotată, sinceră.

Sigurul personaj învăluit în cețuri rămâne Zburătorul. În primul tablou el este voinicul care într-un cadru nocturn-romantic, urcă cu greu spre “castelul singuratic” pentru a intra în “ietacul tănuit” al fetei de împărat. Putem observa doar unele trăsături fizice și morale, care amintesc de zburătorul din legendele populare:

Exemplu: Zburător cu plete negre, umbră fără de noroc
Și nu crede că în lume, singurel și rătăcit,
Nu-i găsi un suflet tânăr ce de tine-i îngrădit.
O, tu umbră pieritoare, cu adâncii, triștii ochi,
Dulci-s ochii umbrei tale – nu le fie de diochi!

Latura umană a Zburătorului apare în episodul revederii, când asistăm la regăsirea iubitei pierdute și a copilului său:

Exemplu: Pe un pat de scânduri goale doarme tânăra nevastă
În mocnitul întuneric și cu fața spre fereastă.
El s-așează lângă dânsa, fruntea ei o netezește,
O desmiardă cu durere, suspinând o drăgostește,
Pleacă gura la ureche-i, blând pe nume el o cheamă,
Ea ridică somnoroasă lungă genelor maramă,
Spăriet la el se uită... i se pare că visează,
Ar zâmbi și nu se-ncrede, ar răcni și nu cutează.
El din patu-i o ridică și pe pieptul lui și-o pune,
Inima-i zvâcnește tare, viața-i parcă se răpune.

Pe parcursul întregului poem Eminescu face din Zburător o făptură în care fantasticul se îmbină cu realul, ca simbol al iubirii.

Plin de umor îl descrie poetul pe împăratul, care la bătrânețe rămăsese singur. Critica poetului se resimte la nivelul portretului creat prin intermediul unor imagini cu notă de caricatură.

Exemplu: O, tu crai cu barba-n noduri ca și călții când nu-i perii,
Tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzderii.
Bine-ți pare să fii singur, crai bătrân fără de minți,
Să oftezi dup-a ta fată, cu ciubucul între dinți?
Să te primbli și să numeri scânduri albe în cerdac?
Mult bogat ai fost odată, mult rămas-ai tu sărac!
Alungat-o-ai pe dânsă, ca departe de părinți
În coliba împistrită ea să nasc-un pui de prinț,
În zadar ca s-o mai cate tu trimiți în lume crainic,
Nimeni n-a afla locașul unde ea s-ascunde tainic.

Poemul **Călin (File din poveste)** reprezintă o sinteză de teme și motive eminesciene, un basm romantic în care este refăcută unitatea inițială, adevăratul izvor al nemuririi.

Referințe critice

Cea mai națională latură a universalității eminesciene este fără îndoială folclorul. Întrucât privește epica fabuloasă, desigur, romanticii germani s-au arătat foarte interesați. Basmele lui Eminescu, ca **Făt-Frumos din Lacrimă**, au stilul subtil al scrierilor halucinante și putem spune că sunt pline de idei. Poetul culegea basme ca **Frumoasa lumii, Finul lui Dumnezeu, Borta vântului**, cu gândul probabil de a le versifica, cum a făcut cu primul. În **Călin Nebunul**, în versuri totul e fabulos, autentic, doar versul, analiza noțiunii de timp, arhitectura sunt eminesciene, raportându-se la filosofia și sociologia poetului. Eminescu are concepția sa despre instituțiile automate și în unele din basme ne înfățișează (altfel decât Creangă, care respectă tradiția decorului aulic) sub orice haină, suflete de țărani. Împăratul stă țărănește într-un sat, se sfătuiește din prispă cu supușii, înconjurat de “frunțașii” săi. Făt-Frumos poartă haine de păstor, cămeșă de borangic, brâu verde și două fluier, unul de doine și altul de hore. Tablourile sunt de muzeu etnografic, evocarea unei astfel de lumi arhaice, în stihuri lipsite de orice manierism, presupune o finețe și un studiu al folclorului excepțional.

George Călinescu

aulic – care aparține curții unui suveran

Nemuritoarea operă poetică a lui Eminescu, datorită zbuciumului vieții exprimat în ea, marelui avânt spre cunoaștere, idealurilor democratice și umaniste, după lungi dezbateri și eforturi, depuse de către critica literară progresistă, a ajuns să fie încadrată în patrimoniul valorilor universale, a cărui faimă și valoare sporște mereu proporțional cu scurgerea timpului.

Lazăr Ciobanu

Dacă ne întrebăm acum cum ni se înfățișează universul văzut al lui Eminescu găsim că poetul nostru nu este un pictor al formelor, ci un pictor al luminii. Situaarea sa în mijlocul lunii îi dezvăluiește o natură făcută din luciri diafane, așa cum îl făcuse să audă un univers plin de murmure și șoapte (...) Ochiul romanticului nu se îndreaptă către ceea ce stă, ci către ceea ce devine. Dar printre înfățișările firii, lumina este simbolul însuși al devenirii (...) Printre atâtea aspecte ale luminii, Eminescu alege mai cu seamă pe cele ale lunii. Efectul de lună, care alcătuiește un motiv atât de general al romantismului...

Tudor Vianu

Evaluarea cunoștințelor

1 Poemul "Călin (File din poveste)" este inspirat din folclor.

da nu

2 Poemul "Călin (File din poveste)" reprezintă o poveste de iubire, în care dragostea biruie până la urmă nefericirea.

da nu

3 Mihai Eminescu a păstrat în întregime structura și acțiunea din basmul popular.

da nu

4 Poemul este alcătuit:

- a din două părți;
- b din opt părți;
- c din șase părți;
- d din mai multe părți.

5 Cel de-al doilea tablou cuprinde:

- a partea a V-a
- b partea a VI-a;
- c părțile V și VI.

6 Ce evidențiază epitetele “subțire”, “ușoară”, “buze mici, subțiri” folosite de poet în realizarea portretului fetei?

- a** gingășia;
- b** îndrăzneala;
- c** frumusețea.

7 Primul tablou cuprinde:

- a** partea I;
- b** partea a II-a;
- c** partea a IV-a;
- d** părțile I, II, III și IV.

8 Ajuns la castel, tânărul găsește fata de împărat.

- da**
- nu**

9 Fata se îndrăgostește de zburător.

- da**
- nu**

10 Din câte tablouri este alcătuit poemul?

- a** din două;
- b** din trei;
- c** din mai multe.

11 Care este procedeul artistic predominant în următoarele versuri?

Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte, și colaci;
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur.
Iată vine nunta-ntreagă – vornicel e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel;
În veșmânt de catifele, un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cântec...

12 Ce procedee artistice sunt folosite în realizarea portretului fetei din versurile de mai jos?

Fața-i roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;
La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă.
Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă...

Noțiuni de teorie literară Idila. Poemul. Epitetul

Idila

Termenul **idilă** provine din limba greacă (**eidillyon**) unde însemna “tablou care prezintă scene din viața de la țară”.

Este vorba despre o specie literară în care viața la țară este prezentată într-o lumină deosebită, fiind considerată gradul cel mai ridicat de stabilitate.

Eroii permanenți ai acestor opere erau păstorii și păstorițele. De aceea poezia idilică se mai numește bucolică sau pastorală. Caracterul idilic al unei opere este determinat nu numai de obiectul zugrăvirii – păstorul – ci și de felul, modul de zugrăvire a realității.

Idila nu este o poveste și nici o povestire, deși conține ceva asemănător cu întâmplarea, ci e o prezentare a unui trai liniștit, pașnic. O astfel de scenă nu are mișcare dramatică, de aceea este frecvent numită tablou.

Care tablouri din poemul “Călin (file din poveste)” pot fi considerate idilice?

Poemul

Poemul este o specie lirico-epică, de proporții relativ mari, cu o acțiune dramatică și sentimente înălțătoare, în care se povestesc în versuri fapte importante din viața unuia sau mai mulți eroi.

Poemul are câțiva eroi, subiect, conflict. Aceste însușiri îi conferă speciei un caracter epic, iar faptul că în ea se acordă o mare atenție redării sentimentelor personajelor și ale autorului o apropie de speciile lirice.

Volumul poemului uneori e mai restrâns, alteori e mai întins. Diferă și compoziția poemelor, modul de tratare. Aceste deosebiri impun câteva ramificații în cadrul speciei, pe care le numim subspecii. Există poeme romantice, realiste, eroice, satirice, poem-basm, poeme lirice, filosofice ș.a.

Poemul-basm a fost cultivat mult în secolul al XIX-lea sub influența romantismului. Eminescu este unul din marii maeștri ai literaturii universale, care a creat poeme de o uimitoare strălucire artistică pe teme folclorice, de poveste. Poemele conțin lirism și dramatism, captivează nu atât prin peripețiile eroilor, cât, mai ales, prin bogata gamă de gânduri și sentimente, prin tensiunea lor.

Ce alte poeme lirice cunoști? Prin ce se deosebește poemul liric de poemul epic?

Epitetul

Epitetul este figura de stil constituită din orice determinare adjectivală, substantivală sau adverbială care aduce un plus de expresivitate.

Nu orice adjectiv (ori substantiv cu funcție de atribut) sau adverb poate fi considerat epitet.

Exemplu:

Lung își flutură spre vale,
Ca-ntr-un nimb de glorie,
Peste șolduri triumfale
Haina iluzorie. (G. Topârceanu)

Secvențele *lung își flutură*, *șolduri triumfale*, *haina iluzorie* conțin determinări care nu sunt obișnuite și care asigură, alături de inversiune și comparație (*Ca-ntr-un nimb de glorie*) imaginile artistice din fragment. Aceste determinări sunt epitete.

În funcție de părțile de vorbire prin care se exprimă, epitetul poate fi:

- adjectival (*foșnire mătăsoasă*);
- substantival (*ochi de gheață*);
- gerunzial (*lebadă murindă*);
- adverbial (*imită palid*).

În funcție de structura sintactică în care intră, epitetele sunt:

- simple (*văzduhul tămâiet*);
- multiple (*vis dulce, tainic, neprețuit*);
- inverse (*splendoarea naturii*).

Din punctul de vedere al relației sale cu alte figuri, epitetul poate fi:

- personificator (care se suprapune unei personificări: *stea grăbită, tăcută floare*);
- metaforic (care are formă de epitet, dar la baza căruia se află un mecanism de tip metaforic: *vis de aur, slova de foc*).

Identifică epitelele din următoarele fragmente și precizează felul lor.

Și clopote de-alarmă răsună răgușit. (*M. Eminescu*)

Sub bolți încețoșate păianjenul își țese
Dantela lui subțire din fire lungi și dese. (*Al. Macedonski*)

Evaluarea cunoștințelor

1 Idila este o specie literară în care viața la țară este prezentată într-o lumină deosebită.

da nu

2 Poezia idilică se mai numește bucolică sau pastorală.

da nu

3 Scenele idilice nu au mișcare dramatică.

da nu

4 Poemele pot fi lirice sau epice.

da nu

5 Epitetul este o determinare adjectivală, substantivală sau adverbială care aduce un plus de expresivitate.

da nu

6 Epitetul metaforic are formă de epitet, dar este creat printr-un mecanism de tip metaforic.

da nu

7 Epitetul poate fi exprimat și prin adverb.

da nu

8) Ce fel de epitete identificăm în versul de mai jos?

Hârâită, noduroasă stă în colț râșnița veche. (M. Eminescu)

- a) substantive;
- b) gerunziale;
- c) adjectivale.

9) Ce fel de epitet conține expresia evidențiată?

Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jărat,
Rumenind străvechii codri și castelul **singuratic**. (M. Eminescu)

- a) epitet propriu-zis;
- b) epitet personificator;
- c) epitet metaforic.

10) Ce fel de epitet conține expresia evidențiată?

Ci prin flori întrețesute, printre gratii **luna moale**
Sfiicioasă și smerită și-au vărsat razele sale. (M. Eminescu)

- a) simplu;
- b) multiplu;
- c) compus.

Lucian Blaga

Fântânile

Sapă frate, sapă, sapă,
Până când vei da de apă.
Ctitor fii fântânilor, ce
Gura, inima ne-adapă.

Prinde tu-n adânc izvoare
De sub strat stihie blândă.
Să se-aleagă din argilă
Ochiuri lucii, de izbândă.

Călători cu turme – vie
Să se-apece, să se mire
De atâta adâncime
Și de basmele din fire.

Să se curme-n piept cuvântul,
Când s-arată că pământul
Stele și-năuntru are –
Nu numai deasupra-n zare.

Ostenește-te-n amiază
Să aduni răsplată dreaptă.
O priveliște de noapte
Negrăită te așteaptă.

Zodii sunt și jos, sub țară,
Fă-le numai să răsară
Sapă numai, sapă, sapă,
Până dai de stele-n apă.

ctitor – persoană care suportă cheltuielile pentru construirea unei biserici; fondator al unei instituții, al unei asociații

argilă – pământ, lut

a se curma – a se rupe, a se frânge

- 1 Citește expresiv poezia și răspunde la următoarele întrebări:
 - Prin ce procedeu s-a format adjectivul **negrăită**? Ce sens are acest adjectiv în poezie?
 - Caută în dicționar sensurile verbului **a săpa**. Ce sensuri figurate are în poezia lui Lucian Blaga?
- 2 Ce se spune despre munca fântânarului?
- 3 Care ar fi rezultatul muncii lui?
- 4 Cum înțelegi expresia: “pământul stele și-năutru are”?
- 5 În ce constă valoarea comparației pământului cu noaptea, iar a izvorului cu o stea?
- 6 Comentează semnificațiile expresiei *ctitor de fântâni*.
- 7 Cum explici frecvența ridicată a verbelor la modul imperativ?
- 8 Ce semnificații are în poezie cuvântul **fântână**?

Teme, motive. Semnificațiile simbolurilor

Lucian Blaga este un mare filosof al poeziei. Tematica poetică este destul de variată. El descrie vatra satului, dragostea față de natură (floră, faună), iubirea, motivul morții (a trăi înseamnă a te apropia de moarte). Poetul rămâne uimit în fața tainelor și-i cheamă pe toți pentru a admira această priveliște minunată și pentru a o provoca ca o adevărată bucurie.

Lirica lui Blaga descoperă elementarul și își are sursele în arhaic. Tematica în poezia studiată este fântâna și omul care o face. Fântânarul este cel care are o misiune superbă, de a săpa fântâna, de a da de apă pentru a bucura lumea și pentru a potoli setea tuturor doritorilor de apă. Motivul poeziei este clar: fără apă nu există omenirea. Atât cel care muncește cât și cel care se odihnește au deopotrivă nevoie de apă. Orice viețuitoare de pe pământ nu poate trăi fără de apă. Cât este de fericit cel, care sapă, curăță un izvor din care ia apă lumea!

Poezia este alcătuită din șase strofe. În fiecare strofă apare câte-o idee nouă, care poartă o înaltă semnificație. Pentru a pătrunde-n adâncul sufletului cititorului poetul folosește diverse procedee artistice, care deși au o structură simplă, prezintă o gamă variată de particularități necesare pentru a înțelege sensul și rolul apei în viața florei și faunei: fântână, izvor. Poetul atrage mai mult

atenția nu asupra apei râurilor, mărilor sau oceanelor, ci asupra apei din fântână, sursa de energie pentru viața cotidiană a omului.

Autorul folosește repetiția “sapă, sapă, până vei da de apă”, pentru a arăta că munca asiduă este răsplătită, că ea nu este zadarnică. Repetiția marchează începutul și sfârșitul poeziei sugerând ideea de unitate covârșitoare, de armonie care guvernează în natură. În final este sugerată adevărata răsplată care îl așteaptă pe cel care își urmărește cu înverșunare țelul:

Exemplu: Zodii sunt și jos, sub țară,
Fă-le numai să răsară
Sapă numai, sapă, sapă,
Până dai de stele-n apă.

În poezie se întâlnesc și alte procedee artistice. De exemplu, epitete “răsplată dreaptă”, “priveliște negrăită”.

Din punct de vedere stilistic, poezia este construită în jurul unei metafore centrale, revelatorii: *apa fântânii* constituie elementul în care se îmbină terestru și celestul, oglinda în care se reflectă simultan spațiul teluric (pământul) și spațiul ceresc (stelele).

Exemplu: Să se curme-n piept cuvântul,
Când s-arată că pământul
Stele și-năuntru are –
Nu numai deasupra-n zare.

Lucian Blaga consideră frumusețea și splendoarea universului ca rezultat al muncii unui Mare Anonim (Necunoscut) care are trășături atât pozitive cât și negative. Distanța dintre cer și pământ semnifică un dor de unire absolută.

Poezia “Fântânile” este dominată de vitalitate. Apa este elementul care dă viață și care menține vie speranța continuității pe acest pământ.

Referințe critice

Un triumf, încă o dată, al spațialității asupra temporalității, o compunere a ideilor în care își fac loc înfruntând legea, tiparele. Străbătând acest cadru mitizant, orfic, ideile își modifică înțelesul lor propriu, vizibil, perceptibil. Ceva din ardoarea lor existențială se pierde, dar ce se pierde pe această primă treaptă se recuperează, înzecit, pe ultima – acolo unde ideile dau târcoale mitului.

Eugen Simion

Noțiuni de teorie literară. Repetiția

Repetiția este figura de stil care constă în folosirea repetată a aceluiași cuvânt sau a mai multor cuvinte, cu scopul de a întări o idee sau o impresie.

Exemplu: Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri. (*M. Eminescu*)

Atunci când se repetă un cuvânt, un vers sau un grup de versuri (o strofă chiar) la intervale egale, într-o poezie se vorbește de refren.

Exemplu: Copacii albi, copacii negri
Stau goi în parcul solitar;
Decor de doliu funerar...
Copacii albi, copacii negri. (*George Bacovia*)

Ca procedeu, repetiția dă naștere unui număr mare de alte figuri de stil (de exemplu aliterația sau tautologia). În funcție de nivelul la care se realizează repetiția, identificăm trei tipuri:

① **repetiția fonologică** – ajută la realizarea aliterației, a asonanței;

Exemplu: Orizontu-ntunecându-l vin săgeți de pretutindeni,
Văjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie... (*M. Eminescu*)

② **repetiția lexicală** – contribuie la obținerea anaforei, epiforei, tautologiei etc.;

Exemplu: Amurg de toamnă violet...
Pe drum e-o lume leneșă, cochetă;
Mulțimea toată pare violetă,
Orașul tot e violet. (*George Bacovia*)

③ **repetiția gramaticală** – crează figura de stil numită *chiasm*.

Exemplu: Tremura lucrând – Lucra tremurând (*Mănăstirea Argeșului*)

?

Scrie din memorie poezia “Limba noastră” de Alexe Mateevici și identifică repetițiile folosite de poet. Care este rolul lor în poezie?
În ce condiții repetiția are caracterul unei figuri de stil?

Evaluarea cunoștințelor

1 Poezia “Fântânile “ este o construcție armonioasă, dominată de vitalitate.

da nu

2 Lirica lui Blaga descoperă elementarul și își are sursele în arhaic.

da nu

3 Care motiv literar stă la baza poeziei “Fântânile”?

- a apa care distruge;
- b apa care dă viață;
- c trecerea timpului;

4 Adjectivul evidențiat este:

Ostenește-te-n amiază
Să aduni răsplată dreaptă.
O priveliște de noapte
Negrăită te așteaptă.

- a metaforă;
- b epitet;
- c comparație.

5 Comentează metaforele din versurile de mai jos.

Sapă frate, sapă, sapă,
Până când vei da de apă.
Ctitor fii fântânilor, ce
Gura, inima ne-adapă.

6 Încadrează poezia într-un context mai larg al operei lui Blaga.

7 Care este simbolul central al poeziei?

8 Ce obiceiuri legate de săparea unei fântâni cunoști?

9 Stabilește relația semantică dintre verbele din prima și a doua strofă.

10 Explică expresia “Să se curme-n piept cuvântul...”

11 Ce proverbe care conțin cuvântul **apă** cunoști?

12 Cum explici zicala “Cea mai bună băutură este apa din izvor”?

Vasile Voiculescu

Vasile Voiculescu se naște la 27 noiembrie 1884. Începe școala în satul Pleșcoi în anul 1890 și încheie cursul primar la Buzău. Urmează studii liceale la Liceul “Al. Hașdeu” și apoi la Liceul “Gheorghe Lazăr” din București. Începe Facultatea de Litere și Filosofie din București (1902–1903), apoi trece la Medicină (1903) și își ia doctoratul în medicină în 1910.

Debutază în “Convorbiri literare” (1912). Practică medicina la țară; în timpul primului război mondial este medic militar la Bârlad, unde participă la serile culturale ale lui Vlahuță. Editorial debutează cu volumul **Poezii** (1916).

Din același an colaborează la “Flacăra” lui C. Banu, în urma unei recomandări date de Macedonski. Ia Premiul Academiei pentru volumul **Din țara zimbrului și alte poezii** (1918).

Începuturile poetice ale lui Vasile Voiculescu au stat sub influența poeziei lui Vasile Alecsandri, Alexandru Vlahuță, George Coșbuc. Lirica sa din perioada interbelică se distinge prin puternice accente religioase, generate de convingerea că există Dumnezeu. Temele religioase preferate sunt Nașterea, venirea Magilor, moartea Mântuitorului.

Devine medic și doctor în medicină la București. Ține la radio o serie de conferințe faimoase de medicină pentru țărani, dar pasiunea pentru scris se amplifică, scriind și povestiri fantastice. În proză îi apar postum **Capul de zimbru**, **Ultimul Berevoi**, amândouă volume de povestiri; romanul **Zahei Orbul** și **Teatru**. Unele dintre povestiri au fost scrise în perioada când a fost exclus din viața literară. Din dramaturgie putem cita piesele: **Demiurgul**, **Duhul pământului**, **Gimnastică sentimentală**, **Pribeaga**. În 1941 este distins cu Premiul Național de poezie.

Poetul român care, după 1948, a suferit cumplit pentru convingerile sale democratice, fiind băgat la vârsta de 74 de ani în penitenciar, și interzicându-i-se să publice, ne-a lăsat o operă literară de rafinament artistic. În închisoare se îmbolnăvește de tuberculoză osoasă și moare, doborât de boală, în noaptea de 25 spre 26 aprilie 1963, la București.

Opera sa cuprinde:

- creație lirică: **Poezii** (1916), **Din țara zimbrului** (1918), **Pârnga** (1921), **Poeme cu îngeri** (1927), **Destin** (1933), **Urcuș** (1937), **Întrezăriri (poeme)** (1939), **Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de Vasile Voiculescu** (1964);
- creații epice: **Capul de zimbru**, nuvele postume, 1966, **Ultimul Berevoi**, nuvele postume, 1966, **Zahei orbul**, roman elaborat între 1947–1958 dar publicat postum, 1966;
- dramaturgie: volumul **Duhul pământului** cu piesele **Umbra și Fata ursului**, **Demiurgul**, **Gimnastică sentimentală**.

Florii

Era o vreme dulce cu aburi de zăvoaie
Și dangăte de clopot în turlele de fier
Cântau în prag cocoșii prevestitori a ploaie
Cu gâturile întinse spre apele din cer.

Pe măgurile negre cu poalele jilave
Mijea un fir de sate răznite de la drum,
Ieșeau pe brânci din iarnă cătunele buhave
Și își scoteau la soare căciulile de fum.

Departate de pârlouage băjenărind uitate,
Un pâlț de capre albe îngenunchea umil;
Suind spre grinduri, cârduri de vite îngândurate
Pășeau ascultătoare de-un câine și-un copil.

a miji – a se ivi, a apărea

buhav – umflat, moleșit

băjenie – fugă din cauza unor pericole

grinduri – formă de relief care rezultă din depunerile aluvionare ale unei ape curgătoare sau ale mării

O pașnică tristețe puneă fără de știre
În orice coș de piepturi un suflet ne-ncăput;
Lumina sta pe uliți, râdea prin cimitire,
Dar se sfia să între în casele de lut!

Pe Domnul primăverii îl aștepta pământul,
Iisus venea cu iarba. Și sălciile-n vad
Din bumbi de muguri proaspeți își deschideau veșmântul
Și-n cale ploconite i-l așterneau plocad.

1 Citește expresiv poezia și răspunde la următoarele întrebări.

- La ce mod și timp sunt verbele din text?
- Ce cuvinte formate prin schimbarea valorii gramaticale ai întâlnit în text?
- Ce sensuri are cuvântul evidențiat din versul “Din bumbi de muguri proaspeți își deschideau **veșmântul**”?

2 Care este tema poeziei?

3 În câte tablouri poți împărți textul?

4 Cum este prezentată relația om–natură? Dar raportul natură–divinitate?

5 Ce alte sărbători ale primăverii cunoști?

plocad (pocladă) – (reg.) țesătură de casă, de obicei de lână nevopsită

Mesajul de idei și sentimente. Semnificațiile titlului și ale poeziei

Poezia lui Vasile Voiculescu exprimă tradiționalismul creștin, ortodox și românesc. La el, misticismul creștin devine artă. Alături de Nae Ionescu, Nichifor Crainic și chiar de Petre Țuțea, Vasile Voiculescu se identifică cu “organicismul ortodox”. “M-am născut, spunea poetul, un tip credincios, organic credincios și îndrăznesc să spun credincios, chiar dacă nu aș fi religios”.

Poezia religioasă a lui Vasile Voiculescu este pătrunsă de un puternic sentiment al bucuriei în fața descoperirii miracolului divin. În poezia “Florii” izvorul acestui sentiment este reprezentat de sărbătoarea Floriilor: sărbătoare religioasă care se suprapune peste o serie de obiceiuri străvechi, prilejuite de sosirea primăverii. Poezia se constituie într-un elogiu adus așteptării învierii întemeietorului de lume, nemuririi divine.

Exemplu: Lumina sta pe uliți, râdea prin cimitire,
Dar se sfia să intre în casele de lut!

Paradisul imaginat de poet este de natură imaterială, fiind înscris într-o idealitate ce depășește granițele materiei.

Abia ieșite din iarna grea, satele descoperă cu înfrigurare căldura soarelui de primăvară care readuce la viață omul și natura. Într-o simbioză perfectă cele două elemente se regăsesc în dorința de a-și reface forțele:

Exemplu: Ieșeau pe brânci din iarnă cătunele buhave
Și își scoteau la soare căciulile de fum.

Departe de pârlouge băjenărind uitate,
Un pâlc de capre albe îngenunchea umil;
Suind spre grinduri, cârduri de vite îngândurate
Pășeau ascultătoare de-un câine și-un copil.

Dacă în prima strofă cocoșul prevestește un eveniment important, în strofele II și III natura și omul sunt într-o înfrigurată așteptare a unui mare eveniment. Acest eveniment nu este anunțat în mod direct, dar înfrigurarea așteptării se resimte cu stridență:

Exemplu: O pașnică tristețe punea fără de știre
În orice coș de piepturi un suflet ne-ncăput;

misticism – credință în supranatural

organicism – concepție sociologică potrivit căreia societatea ar fi un organism asemănător celui biologic

Sărbătoarea Floriilor are o semnificație deosebită: anunță Învierea Domnului, marea sărbătoare care readuce în sufletele credincioșilor speranța. Sentimentul sficiunii în fața marelui miracol al reînvierii este sugerat printr-o serie de personificări care plasticează imaginea poetică:

Exemplu: Lumina sta pe uliți, râdea prin cimitire,
Dar se sfia să între în casele de lut!

Abia în ultima strofă este numit în mod direct motivul sărbătorii:

Exemplu: Pe Domnul primăverii îl aștepta pământul,
Iisus venea cu iarba.

Ca și natura pe care o vedem renăscându-se primăvara așa va învia și Iisus “din bumbi de muguri proaspeți...” Poetul simte prezența venirii și a reînvierii Domnului prin toate păsările și fenomenele naturii ce au loc.

Ca și în alte poezii, Vasile Voiculescu folosește un limbaj arhaiant, capabil de a genera nota de vechime a unei epoci îndepărtate, neașteptat de modernă însă prin manifestări și prin consecințe, pentru că epifania Dumnezeuului Unic este reală, dar nu în planul temporal real, ci în acela al timpului sacru. În poezia “Florii” se sugerează cu o deosebită finețe legătura trainică dintre natură și divinitate: armonia naturii și armonia interioară a sufletului credincios se suprapun, generând energia necesară vieții.

Citește următoarele versuri ale lui V. Voiculescu și identifică elementele comune cu poezia “Florii”.

Iisus din copilărie

Isuse, ca să te urci la Ierusalim de FLORII,
Treceai și prin orașul unde eram la școală.
Cum te-așteptau sufletele de copii să vii,
Plângând pe la gazde-n cămăruța goală!
Tu nu ne mântuiai și ne trimeteai iar la părinți,
Cu brișci și căruțe pornindu-ne-acasă
Sub soare cu luciri fierbinți
Pe drumuri domoale de plasă.
Și ajungeam la cuiburile noastre prin sate
Înainte rândunelelor întârziate.
Amurgurile își ardeau în cer rășina,
Prin nori întruchipând răstigniri și vedenii.
Clopotele mahnite înmormântau lumina

Referințe critice

Poezia, indiferent de structura ei, este expresia unui mod individual de a gândi existența, în orice schemă trebuie să existe o experiență, reală sau imaginară. Vasile Voiculescu este un poet de concepție și în versurile mai vechi împacă un vitalism păgân, dezechilibrat, cu un puternic sentiment religios. Limbajul poemului e aspru cu multe elemente dialectale. Voiculescu vrea să fie “surugi de cuvinte” și trece versul, în scopul de a-l genera, prin urcușurile bolovănoase ale limbii, pe cărări de piatră. Cuvintele tind să iasă de sub tirania ideii, devenind obiecte de contemplație.

Eugen Simion

Evaluarea cunoștințelor

1 Poezia “Florii” este pătrunsă de un puternic sentiment al bucuriei.

da **nu**

2 În prima strofă a poeziei “Florii” elementele naturii prevestesc apropierea unui mare eveniment.

da **nu**

3 Poezia “Florii” este formată din cinci catrene.

da **nu**

4 În poezia “Florii” se sugerează cu o deosebită finețe legătura trainică dintre natură și divinitate.

da **nu**

5 Armonia naturii și armonia interioară a sufletului credincios se suprapun, generând energia necesară vieții.

da **nu**

6 În versurile evidențiate identificăm:

Exemplu:

Pe măgurile negre cu poalele jilave
Mijea un fir de sate răznite de la drum,
Ieșeau pe brânci din iarnă cătunele buhave
Și își scoteau la soare căciulile de fum.

a o personificare, un epitet și o metaforă;

b o comparație și două metafore;

c trei epitete.

7) Ce simbolizează sărbătoarea Floriilor?

- a) renașterea naturii;
- b) reînvierea speranțelor și a forțelor naturii;
- c) serbarea soarelui.

8) Prin ce procedeu se sugerează în ultima strofă atitudinea de preamărire, de evlavie?

- a) personificare;
- b) comparație;
- c) repetiție.

9) Ce valoare are adjectivul evidențiat din următoarele versuri?

Exemplu: O pașnică tristețe punea fără de știre
În orice coș de piepturi un suflet ne-ncăput;

- a) epitet;
- b) comparație;
- c) metaforă.

10) Care sunt sentimentele predominante ce se desprind din strofa de mai jos?

Exemplu: Pe Domnul primăverii îl aștepta pământul,
Iisus venea cu iarba. Și sălciile-n vad
Din bumbi de muguri proaspeți își deschideau veșmântul
Și-n cale ploconite i-l așterneau plocad.

- a) speranță și evlavie;
- b) teamă și mândrie;
- c) umilință și teamă.

11) Cum se explică prezența ridicată a termenilor populari în poezia lui Vasile Voiculescu?

12) Ce termeni specifici limbajului religios se identifică în poezia “Florii”?

Vasile Levițchi

Vasile Levițchi s-a născut la 15 noiembrie 1921, în satul Carapciu pe Siret, nordul Bucovinei. A urmat studiile la Școala Pedagogică din Cernăuți, după care a absolvit Institutul Pedagogic “Alecu Russo” din Bălți.

A fost profesor școlar, director de școală, conferențiar universitar, redactor-șef al ziarului “Zorile Bucovinei”, unica publicație românească ce apărea la Cernăuți până în 1990, îndrumător de cenaclu, traducător.

Vasile Levițchi a fost poet, prozator, publicist, eseist, traducător. A debutat în 1957 în diverse periodice din Moldova și Ucraina. A scris și editat

mai multe cărți de poezie: **Versuri** (1959), **Grâu și cântec** (1962), **La izvoarele Siretului** (1968), **Mărturisiri în drum** (1966), **Poezii** (1963), **Inima iarăși** (1972), **Întârziere de o viață** (1982), **Se destrăma o noapte albă** (1989), **Adaos la cartea de vise** (1989), **Cerul încă nesfârâmat** (1996), **Punte spre un mal inexistent** (1997), precum și volumul de publicistică **Multe trec pe dinainte** (2001). A colaborat la diverse publicații din Ucraina, Republica Moldova și România cu studii și articole, schițe, note, comentarii, interviuri, tablete.

În calitatea sa de traducător a realizat transpuneri excelente din limbile rusă și ucraineană. Printre cele mai reușite opere literare traduse de V. Levițchii se numără **Învierea** de Lev Tolstoi, **Pădurea rusească** de Leonid Leonov, **Drumul pătimirilor** de Lev Tolstoi, **Eterna chemare** de Anatolii Ivanov, **Trec în stoluri lebede** și **Serile darnice ale colindelor** de Mihailo Stelmah,

Pământ de Olga Kobâleanska, **Povestiri** de Marko Ceremșina, **Martin Iden** de Jack London și multe altele.

Un veșmânt ales în traducerea lui Vasile Leițiçi l-au căpătat poeziile lui Iurii Fedkovici, Ivan Franko, Pavlo Grabovski, Lesea Ucrainca, Volodymyr Sosiura, Andrei Malâșko, Dmitro Pavliciko și ale altor importanți poeți ucraineni. De asemenea, versurile lui Vasile Levițiçi au fost traduse în limbile ucraineană și rusă.

Vasile Levițiçi s-a stins din viață la 21 octombrie 1997, la Chișinău.

Cuvânt pentru Luceafăr

Teii vechi din Bucovina
Te-au văzut, te știu, te simt
Și-nfloresc, a câta oară,
Prin pădurea de argint.
Teii mari, străjeri la drumuri,
Te'mbiau la umbra deasă,
Când mi-ai cunoscut meleagul,
Când pornii pe jos acasă.

Codrii se mai țin și-acuma
Și te-ndeamnă să rămâi,
Să te culci lângă izvoare
Și cu brațul căpătâi,
Să cutreieri dus pe gânduri
Prin desișul de făget,
Îngânat de glas de ape,
Ca pe-atunci fiind poet.

O, de-ai ști ce multe zâne
Te-ndrăgiră pe la noi!
Toate-ți poartă-n sufletul chipul,
Umbra ochilor vioi,
Glasul tău l-ascultă-n versuri
Cum le murmuri, cum le-ngâni,
Cartea ta înfiorate,
Și-o apasă peste sâni.

străjer – paznic, strajă

făget – pădure de fag

Tu cu vers atât de dulce
Și cu trai atât de-amar,
Nu ți-a fost zadarnic plânsul
Nici mânia în zadar,
S-au învrednicit urmașii
Și-au turnat chemare-n faptă,
Au zdrobit orânduirea
Crudă și nedreaptă.

Graiul nostru-n țesutura-i
Are flori din graiul tău,
De la tine-nvață a-și spune
Dorul fiecă flăcău,
Cu atât se-nșiră anii
De când nu mai ești pribeag,
Tot mai tânăr, mai al nostru
Tu ne ești așa de drag!

Că de porți pe fruntea pală
Mândrul-al nemurii nimb,
Nu te-nstrăinezi de oameni
Nici în spațiu, nici în timp.
Te simțim atât de-aproape
Lână noi, deși departe,
Tu Luceafăr de lumină
Peste vremuri, peste moarte!

1 Citește expresiv poezia și răspunde la următoarele întrebări:

- În ce poezie ai mai întâlnit epitetul metaforic evidențiat din versurile “Și-nfloresc, a câta oară, Prin **pădurea de argint**”?
- Ce alte expresii eminesciene regăsești în poezie?

2 Care este tema poeziei?

3 Ce motive ale poeziei eminesciene regăsești în versurile lui Vasile Levițchi?

4 Ce rimă are poezia? În ce poezii eminesciene ai întâlnit această structură?

orânduire – organizare, întocmire

pal – palid, lipsit de strălucire

nimb – cerc luminos cu care sunt înconjurată în pictura cu tematică religioasă capetele sfinților; măreție, glorie, slavă

Omagiu adus marelui Eminescu. Mesajul de idei și sentimente

Poetul Vasile Levițchi înfățișează în poezia “Cuvânt pentru Luceafăr” sentimentele de admirație și respect față de “luceafărul poeziei românești” – Mihai Eminescu. V. Levițchi realizează o frescă în versuri a liricii eminesciene evidențiind elementele fundamentale necesare înțelegerii specificului liricii eminesciene.

În mirificul cadru natural pe care îl oferă Bucovina, creația poetului va dăinui în ciuda trecerii timpului.

Exemplu: Teii vechi din Bucovina
Te-au văzut, te știu, te simt
Și-nfloresc, a câta oară,
Prin pădurea de argint.

Cadrul natural trimite la atmosfera fantastică a basmelor populare. În acest spațiu, a cărui temporalitate este greu de stabilit, se nasc marile teme ale liricii eminesciene: natura, copilăria, dragostea, soarta omului de geniu etc.

Citind poezia eminesciană nu poți să nu fii încântat și îndrăgostit de marea bogăție de idei și de forme.

Exemplu: O, de-ai ști ce multe zâne
Te-ndrăgiră pe la noi!
Toate-ți poartă-n sufletul chipul,
Umbra ochilor vioi,
Glasul tău l-ascultă-n versuri
Cum le murmuri, cum le-ngâni,
Cartea ta înfiorate,
Și-o apasă peste sâni.

Făcându-se referire la diferite texte eminesciene, se evidențiază caracterul “atât de dulce” al versului, dar și bogăția tematică a creației (cu referire directă la diverse poeme: **Călin, Împărat și proletar, Revedere** ș.a.).

Analizând versurile “Nu te-nstrăinezi de oameni/Nici în spațiu, nici în timp” descoperim structura și problematica poeziei eminesciene “Glosă...”.

Atunci când citim versurile “Te simțim atât de-aproape, lângă noi, deși departe, tu Luceafăr de lumină, peste vremuri, peste moarte”, înțelegem veșnicia poetului. Poetul Eminescu a devenit o parte componentă a fiecăruia dintre noi, devenind astfel veșnic. Creația eminesciană continuă să strălucească în ciuda trecerii timpului pentru că adevăratele valori sunt eterne.

Referințe critice

Levițchi s-a zidit în cărțile sale; interesat, mai cu seamă, de imaginea Bucovinei eminesciene (precum în **Cuvânt pentru Lu-ceafăr**), conservând coloritul bucovinean în atâtea versuri de factură peisagistică, el pare sedus de formele tradiționale.

Adrian Dinu Rachieru

Noțiuni de teorie literară. Tipuri de strofe

Strofa (lat. *strophā*, gr. *strophe* “întoarcere”) reprezintă un grup de versuri care formează o unitate și care se ordonează în corespondență ritmică cu unul sau mai multe grupuri asemănătoare.

Strofa este o unitate compozițională a poeziei, superioară versului. Strofa este alcătuită din cel puțin două versuri. Poezia care este formată dintr-un singur vers se numește *monostih*.

În sistemul de versificație tradițional, strofa reprezenta o unitate metrică, gramaticală și semantică, având o anumită rimă și un anumit ritm. De asemenea, în poezia tradițională fiecare vers al strofei începea cu majusculă și avea o *cezură* (o pauză de rostire care împarte versurile de dimensiuni mai mari de opt silabe în două sau în trei).

Aceste trăsături nu mai sunt obligatorii în poezia modernă.

Fluturând în veșmintele
de culoarea șofranului
ard fetele verii ca strugurii
în vântul și-n râsetele anului! (*L. Blaga*)

Strofa poate fi formată dintr-un număr variabil de versuri:

- din două versuri (distih);
- din trei versuri (terțină, terțet);
- din patru versuri (catren);
- din cinci versuri (cvintet);
- din șase versuri (sextină);
- din șapte versuri (septină);

- din opt versuri (octava);
- din nouă versuri (nonă);
- din zece versuri (decimă);
- din unsprezece versuri (undecimă);
- din douăsprezece versuri (doudecimă);

Citește poezia lui Marin Sorescu și analizează structura ei, precizând tipul strofelor și al rimelor.

Trebuiau să poarte un nume

Eminescu n-a existat.

A existat numai o țară frumoasă
 La o margine de mare
 Unde valurile fac noduri albe.
 Ca o barbă nepieptănată de crai.
 Și niște ape ca niște copaci curgători
 În care luna își avea cuiabar rotit.

Și, mai ales, au existat niște oameni simpli
 Pe care-i chema: Mircea cel Bătrân,
 Ștefan cel Mare,
 Sau mai simplu: ciobani și plugari,
 Căroră le plăcea să spună
 Seara în jurul focului poezii –
 “Miorița” și “Luceafărul” și “Scrisoarea a III-a”.

Dar fiindcă auzeau mereu
 Latrând la stâna lor câinii,
 Plecau să se bată cu tătarii
 Și cu avarii și cu hunii și cu leșii
 Și cu turcii.

În timpul care le rămânea liber
 Între două primejdii,
 Acești oameni făceau din fluierile lor
 Jgheaburi
 Pentru lacrimile pietrelor înduioșate,
 De curgeau doinele la vale
 Pe toți munții Moldovei și ai Munteniei

Și ai Țării Bârsei și ai Țării Vrancei
Și ai altor țări românești.

Au mai existat și niște codri adânci
Și un tânăr care vorbea cu ei,
Întrebându-i ce se tot leagănă fără vânt?

Acest tânăr cu ochi mari,
Cât istoria noastră,
Trecea bătut de gânduri
Din cartea cirilică în cartea vieții,
Tot numărând plopul luminii, ai dreptății,
ai iubirii,
Care îi ieșeau mereu fără soț.

Au mai existat și niște tei,
Și cei doi îndrăgostiți
Care știau să le troienească toată floarea
Într-un sărut.

Și niște păsări ori niște nouri
Care tot colindau pe deasupra lor
Ca lungi și mișcătoare șesuri.

Și pentru că toate acestea
Trebuiau să poarte un nume,
Un singur nume,
Li s-a spus
Eminescu.

Marin Sorescu

Evaluarea cunoștințelor

- 1 Vasile Levițchi a fost poet, prozator, publicist, eseist, traducător.
 da nu
- 2 “Cuvânt pentru Luceafăr” este un elogiu adus geniului poetic eminescian.
 da nu
- 3 Motivul teiului este frecvent întâlnit în poezia eminesciană.
 da nu

4 În poezia “Cuvânt pentru Luceafăr” regăsim multe dintre temele liricii eminesciene.

da **nu**

5 Ce semnificații are cuvântul **codru** în poezia eminesciană?

- a spațiu durabil, ocrotitor;
- b spațiu efemer, ocrotitor;
- c natură indiferentă la durerile omului.

6 Ce valoare are adjectivul evidențiat?

Toate-ți poartă-n sufletul chipul,
Umbra ochilor **vioi**,

- a personificare;
- b metaforă;
- c epitet.

7 Ce figură de stil identifiți în versurile de mai jos?

Tu Luceafăr de lumină
Peste vremuri, peste moarte!

- a comparație;
- b metaforă;
- c epitet.

8 La care creație lirică eminesciană se face referire în versurile de mai jos?

Tei vechi din Bucovina
Te-au văzut, te știu, te simt
Și-nfloresc, a câta oară,
Prin pădurea de argint.

9 Analizează structura poeziei “Cuvânt pentru Luceafăr”, precizând tipul rimei și al strofelor.

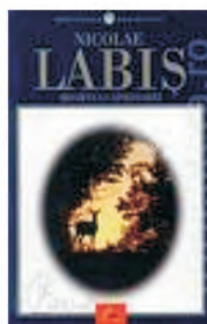
10 Comentează semnificația versurilor de mai jos.

Graiul nostru-n țesetura-i
Are flori din graiul tău,

11 Care este semnificația titlului poeziei lui Vasile Levițchi?

12 Ce alt titlu ar putea să poarte acest poem?

Nicolae Labiș

Nicolae Labiș a fost scriitorul care nu a avut timp să se realizeze deplin ca poet (a murit la vârsta de 21 de ani), dar în scurta sa perioadă de viață a dovedit să lase o marea valoare literaturii române, care a servit drept exemplu pentru următoarele generații care au scris după dispariția lui.

Creația lui Labiș este aproape de cea a lui Eminescu, Arghezi, însă are ceva specific, ceva original, individual.

Nicolae Labiș s-a născut la 2 decembrie 1935 în Poiana Mărului – Mălini, județul Suceava într-o familie de învățători. Studiile primare le face în satul natal, iar cele liceale la Fălticeni. Începe a scrie versuri de timpuriu, aproape la vârsta de 8 ani.

În anul 1955 termină cursurile școlii de literatură “Mihai Eminescu” din București (unde a avut profesori de seamă, printre care Tudor Vianu) și se înscrie la Facultatea de Filologie. Citește foarte mult, fiind dornic să descopere marile taine ale poeziei românești și universale.

A publicat numeroase versuri în “Viața Românească”, în “Contemporanul” ș.a. În timpul vieții i-au apărut volumele **Puiul de cerb** și **Primele iubiri**.

Nicolae Labiș este victima unui accident și moare la 22 decembrie 1956.

Poetul ne-a lăsat o operă romantică de o înaltă conștiință civică, multe dintre lucrările sale fiind publicate postum.

Scrisoare mamei. De Anul Nou

În munții noștri astăzi zăpezile torc leneș,
Izvoarele îngheață în clinchete subțiri,
Și caprele de munte nervoase prin poiene-și
Urmează-n taină calea iernaticei iubiri.

Cred că pe masă vinul așteaptă-n adormire
E vinul roș din care pe-atunci n-ai vrut să-mi dai,
În vremurile-acelea săpate-n amintire
C-o mamă grijulie și-un băiețel bălai.

Oh, lumea cenușie cum se spărgea deodată
Și năvălea într-însa al datinei popor!
Strălucitoare capre cu lâna colorată
Și toboșari de basme săltând într-un picior.

Și feți-frumoși cu stele de-oglinzi din tălpi în creștet,
Și draci blajini, tot focul punându-și-l în joc,
Și ursul cu dairaua purtând cojocul veșted,
Și dorul de pădure purtându-l în cojoc.

Sau clopoțeei molcomi cernuți pe-ntreaga vale,
Care-aduceau colinde la noi în lung convoi,
Când ascultam la geamuri și palma dumitale
Îmi mângâia obrazii îmbujorați și moi.

Azi e la fel, și vinul așteaptă-n adormire;
M-aștepți cu vinul roșu, voioasă să mi-l dai,
Dar sunt acum departe, privind în amintire
O mamă grijulie și-un băiețel bălai.

1 După ce ai citit expresiv poezia lui N. Labiș, răspunde la următoarele întrebări.

- Care sunt sensurile cuvântului evidențiat din versul “Dar sunt acum departe, privind în **amintire**”?
- Alcătuieste două propoziții în care cuvântul evidențiat din versul “Și ursul cu dairaua purtând cojocul **veșted**” să aibă alte sensuri.

2 Ce epitete sunt în primele două versuri? Ce funcție expresivă au?

3 Comentează epitetele **lumea cenușie** și **strălucitoarele capre** din a treia strofă.

4 Ce obiceiuri de iarnă sunt evocate?

5 Prin ce procedee artistice poetul reușește să creeze atmosfera feerică a datinilor populare?

6 Ce trăsături are mama? În ce context reface poetul chipul mamei?

7 Ce imagini se repetă pe parcursul poeziei? Care este efectul artistic obținut prin acest procedeu?

8 Memorează poezia.

daira – instrument muzical popular de percuție, alcătuit dintr-un cerc de lemn acoperit cu piele, de care sunt prinse mici piese metalice zornăitoare; bătut cu degetele, marchează ritmul în melodiile de dans

molcom – liniștit, domol, potolit

convoi – șir de nave, vehicule; mulțime care înaintează pe același drum

Atmosfera de basm a poeziei. Chipul mamei. Mesajul de idei și sentimente

Poezia concentrează liric o expresie vibrantă a dragostei față de mamă.

Fiul plecat de acasă, de fapt eul liric, manifestat prin verbe la persoana I, dar și prin repetarea pronumelui personal “eu”, este marcat de nostalgia casei părintești, de locurile natale. Adjectivul posesiv “noștri”, folosit la persoana I plural, accentuează legătura puternică cu familia și locurile părăsite.

Exemplu: În munții noștri astăzi zăpezile torc leneș,
Izvoarele îngheață în clinchete subțiri,
Și caprele de munte nervoase prin poiene-și
Urmează-n taina calea iernaticii iubiri.

Cred că pe masă vinul așteaptă-n adormire
E vinul roș din care pe-atunci n-ai vrut să-mi dai,
În vremurile-acelea săpate-n amintire
C-o mamă grijulie și-un băiețel bălai.

Imaginile vizuale se împletesc cu cele auditive, totul sugerând puritatea și armonia spațiului evocat.

Prin intermediul interjecției “Oh” se sugerează intensitatea nostalgiei față de timpul și spațiul rememorate. În poezie este evocată atmosfera feerică a sărbătorilor de iarnă, cu tradițiile și obiceiurile specifice. În acest spațiu de basm imaginea mamei se împletește cu imaginea personajelor fantastice:

Exemplu: Sau clopoțeei molcomi cernuți pe-ntreaga vale,
Care-aduceau colinde la noi în lung convoi

Dinamismul mișcărilor este redat prin verbe la gerunziu care concentrează atenția: “purtând”, “săltând”, “punând”.

Exemplu: Și ursul cu dairaua purtând cojocul veșted,
Și dorul de pădure purtându-l în cojoc.

În strofa finală este sugerat sentimentul de vinovăție al poetului provocat de distanța față de cei dragi (în special față de mamă). Revenirea la planul inițial, cel al prezentului, se realizează prin folosirea adverbului “azi” și a verbelor la timpul prezent.

Exemplu: Azi e la fel, și vinul așteaptă-n adormire;
M-aștepți cu vinul roșu, voioasă să mi-l dai,
Dar sunt acum departe, privind în amintire
O mamă grijulie și-un băiețel bălai.

Poezia “Scrisoare mamei” evocă spațiul pur al copilăriei. Ea este încărcată de nostalgie, de dor față de locurile natale și de mamă, puternicul sentiment străbătând întreaga poezie.

Noțiuni de teorie literară. Metonimia. Anafora. Enumerația

Metonimia

Metonimia este figura de stil care se bazează pe înlocuirea numelui unui obiect cu numele altuia, cu care se află într-o relație logică (cauzală, temporală, spațială).

Cuvântul “metonimya” din latină și greacă înseamnă “înlocuirea unui cuvânt cu altul”.

Metonimia înlocuiește:

- cauza cu efectul;

La noi sunt cântece și flori
Și lacrimi multe, multe. (*O. Goga*)

- efectul prin cauză;

Codrul clocoti de zgomot și de arme și de buciom. (*M. Eminescu*)

- opera cu numele autorului;

Am văzut un Grigorescu autentic. (*în limbajul curent*)

- conținutul cu numele conținătorului.

Beau doar un pahar.

În limbajul poetic, metonimia generează ambiguitate; expresivitatea ei se naște în contextul stilistic.

? Identifică metonimiile din următoarele versuri și precizează prin ce mecanism s-au format.

Ah! în curând, satul în vale-amuțește. (*M. Eminescu*)

Tăcere pretutindeni acuma stăpânește
Și lătrătorii numai s-aud neconținut. (*Ion Heliade Rădulescu*)

Anafora

Anafora este figura de stil care se realizează prin repetarea aceluiași cuvânt/ aceluiași cuvinte la începutul unor unități sintactice sau metrice (membre ale propoziției, frazei, versului sau strofei).

În oratorie se întâlnește mai des, fiind o figură tipic retorică, deoarece oratorii au nevoie să insiste asupra imaginii sau asupra ideii.

În poezia populară, anafora este o figură frecventă.

Exemplu: Îchinare-aș, și n-am cui!
Îchinare-aș murgului,
Murgului siriapului. (*Toma Alimoș*)

Contextual, anafora se poate împleti cu paralelismul sintactic (prin alternarea anaforelor).

Exemplu: Fluieraș de fag,
Mult zice cu drag!
Fluieraș de os,
Mult zice duios!
Fluieraș de soc,
Mult zice cu foc! (*Miorița*)

Anafora poate contribui, ca formă de repetiție, la conturarea unor motive sau teme. Așa se întâmplă în “Cântarea cântărilor” unde tema frumuseții iubitei, în diversele ei forme este reluată anaforic.

Exemplu: Cât de frumoasă ești tu, draga mea! Cât de frumoasă ești!
Ochi de porumbiță sunt ochii tăi! (*cap. 1*)

Cât de frumoasă ești tu, draga mea, cât de frumoasă ești!
Ochi de porumbiță ai. (*cap. 4*)

Anafora are rolul de a pune în evidență elementele care se repetă, având efect de insistență sau efect cumulativ.

? Ce anaforă identifiți în poezia “Scrisoare mamei” de N. Labiș?
Identifică anafora din următoarele versuri:

Și luna e rece în el, și pe cer
Și bezna lungeste o strașnică gheară,
Și lumile umbrei chiar fruntea i-o cer
Și luna e rece în el, și pe cer... (*Alexandru Macedonski*)

Enumerarea

Enumerarea este figura de stil gramaticală ce prezintă o înșiruire de mai mulți termeni, cu scopul de a atrage atenția asupra aspectelor descrise sau asupra faptelor înfățișate. Rolul enumerării este de a detalia imaginea prezentată.

Termenul provine din cuvântul lat. **enumeratio** care avea sensul “înșirare, enumerare”.

Enumerarea se poate defini și ca o figură de stil ce constă în descompunerea unui tot în diverse părți componente, enunțându-le succesiv. Efectele obținute prin enumerare pot fi diverse, de la descriere, la ideea de acumulare și până la gradație.

Exemplu: Totul trebuia să se transforme în aur,
Absolut totul:
Cuvintele tale, privirile tale, aerul
Prin care pluteam sau treceam de-a-notul. (*Nichita Stănescu*)

? Identifică și comentează succint enumerarea din poezia “Scrisoare mamei” de Nicolae Labiș.
Ce efect se obține prin enumerarea din versurile de mai jos?

Ah, sufletu-mi ce va vibra răsfrânt,
În lacrimi, în sunet, în cuvânt. (*M. Sorescu*)

Evaluarea cunoștințelor

1 Poezia “Scrisoare mamei” concentrează liric o expresie vibrantă a dragostei față de mamă.

da nu

2 Poezia lui N. Labiș este încărcată de nostalgie față de locurile natale și față de mamă.

da nu

3 În poezia “Scrisoare mamei” imaginile vizuale se împletesc cu cele auditive, totul sugerând puritatea și armonia spațiului evocat.

da nu

4 Ce efect se obține prin folosirea verbelor la gerunziu?

Și feți-frumoși cu stele de-oglinzi din tălpi în creștet,
Și draci blajini, tot focul punându-și-l în joc,
Și ursul cu dairaua purtând cojocul veșted,
Și dorul de pădure purtându-l în cojoc.

- a dinamism;
- b gradație;
- c lirism.

5 Ce figură de stil identifiți în versurile de mai jos?

Iată-mă condamnat pentru neștiință
pentru plictiseală
pentru neliniște
pentru nemișcare. (Nichita Stănescu)

- a enumerație și anaforă;
- b comparație și enumerație;
- c epitet și anaforă.

6 Câte elemente conține enumerația din versurile de mai jos?

Trecutul nostru e din astfel de cioburi,
poveste încheiată din trudă și din lene,
zile și nopți, șoapte, blesteme și răchită. (Ion Vinea)

- a două;
- b șapte;
- c cinci.

7 Ce înlocuiește metonimia din expresia “trăiește din munca lui”?

- a efectul prin cauză;
- b opera cu numele autorului;
- c generalul prin particular.

8 Anafora poate contribui, ca formă de repetiție, la conturarea unor motive sau teme.

da nu

9 Prin ce procedeu artistic este recreată atmosfera sărbătorilor de iarnă?

- a prin enumerație;
- b prin comparație;
- c prin epitet.

10 Ce sugerează versurile evidențiate?

Sau clopoței molcomi cenuși pe-ntreaga vale,
Care-aduceau colinde la noi în lung convoi,
Când ascultam la geamuri și palma dumată
Îmi mângâia obrazii îmbujorați și moi.

- a** poetul re trăiește cu indiferență amintirea clipei;
- b** poetul re trăiește cu emoție amintirea clipei;
- c** detaliază imaginea naturii.

11 Ce sentiment se desprinde din următoarele versuri?

Cred că pe masă vinul așteaptă-n adormire
E vinul roș din care pe-atunci n-ai vrut să-mi dai.

- a** bucurie;
- b** nostalgie;
- c** indiferență.

12 Ce efect se obține prin folosirea în versurile de mai jos a verbelor la timpul prezent?

M-aștepți cu vinul roșu, voioasă să mi-l dai,
Dar sunt acum departe, privind în amintire
O mamă grijulie și-un băiețel bălai.

- a** se revine la planul inițial;
- b** se evocă trecutul;
- c** se gradează acțiunea.

Vasile Romanciuc

Vasile Romanciuc s-a născut în satul Bădragii noi, Edineț la 17 decembrie 1947. A absolvit școala medie nr. 2 din Edineț (1966) și și-a continuat studiile la Universitatea de Stat din Moldova. În 1972 a absolvit Facultatea de Filologie a Universității din Chișinău, secția de ziaristică.

Poetul debutează în 1974 cu volumul de poezii **Genealogie**, apoi urmează **Citirea proverbelor** (1979), **Din tată-n fiu** (1984), **Ce am pe suflet** (1988), **Note de provincial** (1991), **Un timp fără nume** (1996), **Îndoiala de sine** (1997), **Marele pustiu invizibil** (2000) ș.a.

Ca scriitor pentru copii, este cunoscut și îndrăgit de micii cititori pentru cărțile: **Dacă ai un prieten** (1983), **Ce am pe suflet** (1988), **Pământul părinților, pământul eroilor** (1989) ș.a.

Este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (1976) și al Uniunii Scriitorilor din România (1994).

Poeziile sale sunt pătrunse de gândurile ce-l frământă pe om: curățenia sufletească, problema graiului, a pământului, a păcii etc. În creația sa lirică este glorificat pământul de la care totul începe și cu care totul se termină.

E destul să deschidem orice carte a poetului, la orice pagină, pentru a ne convinge de unde își adună Vasile Romanciuc toate culorile. Aidoma maestrului anonim care tulbură albăstrimea cerului de dorul unei rivnite culori pentru a înveșnici într-o icoană de sticlă, poetul îngenunchează cu pietate la rădăcina ierbii de leac și ascultă cu sufletul la gură tănuitul fior al vieții pământului, iar

cuvintele cele mai simple ale neamului se rânduiesc și se opresc undeva la răscrucea anilor zicând:

În mine se-ntâlnesc părinții mei.
Iar în părinți – buneii se-ntâlnesc.
Buneii găzduiesc pe străbunei.
Eu neamul meu întreg îl stăpânesc.

Poeziile dovedesc preocupările poetului pentru tematica majoră. El lărgeste sfera culturală a cititorului, afirmă continuitatea, legătura timpurilor, fără de care nu poate exista un popor.

De parcă te ascultă Eminescu

Asemeni ramului ce ține
Lumina fructului în pom
Cuvântu-i osul sfânt pe care
Trăiește sufletul în om.

În grai istoria încape,
Ne-arată-așa precum suntem:
Cu tot cu dușmani, cu prieteni
Cu ce-am avut, cu ce suntem.

Câți au trecut străini pe-acea
În veacuri ce au asfințit,
Ei n-au ochit numai pământuri –
Și-n graiul nostru au ochit.

De-aceea-n veacuri zbuciumate
(Destinul nu ne-a răsfățat)
Strămoșii, apărându-și glia,
Și graiul și l-au apărat

Au poți să-ți uiți pe-o clipă graiul
Cum ai uita niște-amintiri?
Fără de grai – ca fără casă:
În ce trăiești? Cu ce respiri?

Să-ți fie-atât de drag cuvântul,
Încât atunci când îl rostești,
Să crezi că însuși Eminescu
Ascultă ce și cum vorbești...

- 1 Citește expresiv poezia și răspunde la următoarele întrebări.
 - Ce cuvânt se repetă frecvent în poezie?
 - Caută în dicționar sensurile cuvântului **grai** și alcătuește propoziții în care să folosești aceste sensuri.
- 2 Care este ideea centrală a acestei poezii?
- 3 Ce elemente ne sugerează ideea că poezia este un dialog?
- 4 Cui îi este adresat îndemnul din poezia “De parcă te ascultă Eminescu”?
- 5 Comentează definiția metaforică din prima strofă.
- 6 Ce reprezintă Eminescu pentru limba română?

Semnificațiile poeziei. Mesajul de idei și sentimente

Laitmotivul creației lui Vasile Romanciuc este îndemnul să fim Oameni, să descoperim și să păzim frumosul din noi și din jur. Poezia “De parcă te ascultă Eminescu” reprezintă transfigurarea artistică a dragostei poetului față de Eminescu.

Omul se impune prin aspirațiile sale pentru tot ce e sublim și frumos. Înaltele calități sufletești alcătuiesc zestrea de aur, lăsată din strămoși. Pâinea, Soarele, Dragostea, Pacea, Prietenia trec ca o moștenire din moși-strămoși. Această moștenire sacră nu trebuie risipită, ci înmulțită, pentru că și noi, la rândul nostru, suntem datori s-o transmitem altei generații. Doar fapta este măsura demnității omului.

Exemplu:	Trăim pentru copii – să le lăsăm Un nume sinonim cu vrednicia, Cu glia ce-o arăm și semănăm, Cu pacea, cu iubirea, cu frăția. <i>(Din tată-n fiu)</i>
-----------------	--

În poezia “De parcă te ascultă Eminescu” descoperim o definiție metaforică a graiului străbun. Limba română a ajuns ca prin creația eminesciană să atingă culmi nebănuite de forță expresivă.

Încă din prima strofă poetul ne propune o definiție metaforică a limbii materne.

Exemplu:	Asemeni ramului ce ține Lumina fructului în pom Cuvântu-i osul sfânt pe care Trăiește sufletul în om.
-----------------	--

Printr-o meșteșugită îmbinare a comparației cu metafora, se sugerează importanța vitală a “cuvântului” în viața fiecăruia dintre noi. Cuvântul reprezintă axa în jurul căreia se ordonează valorile spirituale ale unui popor, temelia ce stă la baza culturii naționale.

Bogăția unei limbi se reflectă în capacitatea ei de a transmite de-a lungul timpului istoria unui popor.

Exemplu: În grai istoria încape,
Ne-arată-așa precum suntem...

Limba reprezintă trecutul, prezentul și viitorul unui popor, de aceea ea nu poate fi uitată. Ea este, asemeni aerului, vitală pentru fiecare dintre noi.

Exemplu: Au poți să-ți uiți pe-o clipă graiul
Cum ai uita niște-amintiri?
Fără de grai – ca fără casă:
În ce trăiești? Cu ce respiri?

Ultima strofă ne îndeamnă la o atitudine de respect față de limba în care vorbim. Reperul pe care trebuie să îl avem este creația eminesciană. Poeziile lui Mihai Eminescu au demonstrat că limba română dispune de energii nebănuite. Iată de ce trebuie să facem tot posibilul să folosim în mod corespunzător aceste forțe nebănuite ale graiului matern care au fost descoperite de Luceafărul poeziei noastre.

Exemplu: Să-ți fie-atât de drag cuvântul,
Încât atunci când îl rostești,
Să crezi că însuși Eminescu
Ascultă ce și cum vorbești...

Poezia lui Vasile Romanciuc este de un calm nebănuț. Mai mult pe șoptite, într-un limbaj clar, el ne face să înțelegem că limba este o expresie metaforică a demnității noastre. Respectându-ne limba și pe cei care au creat artă în această limbă, ne respectăm pe noi înșine.

Evaluarea cunoștințelor

1 În poezia “De parcă te aude Eminescu” V. Romanciuc ne îndeamnă să avem o atitudine de respect și de dragoste față de graiul matern.

da **nu**

- 2 Poezia “De parcă te ascultă Eminescu” reprezintă transfigurarea artistică a dragostei poetului față de Eminescu.

da nu

- 3 În poezia “De parcă te aude Eminescu” întâlnim un limbaj încifrat, greu accesibil.

da nu

- 4 În versurile de mai jos descoperim o definiție metaforică a limbii materne.

Cuvântu-i osul sfânt pe care
Trăiește sufletul în om.

da nu

- 5 Poetul consideră că limba reprezintă trecutul, prezentul și viitorul unui popor, de aceea ea nu poate fi uitată.

da nu

- 6 Cuvântul reprezintă axa în jurul căreia se ordonează valorile spirituale ale unui popor, temelia ce stă la baza culturii naționale.

da nu

- 7 Creația eminesciană reprezintă un punct de reper pentru toți vorbitorii limbii române.

da nu

- 8 Ce figură de stil identifiți în versurile de mai jos?

Fără de grai – ca fără casă:
În ce trăiești? Cu ce respiri?

- a comparație;
b anaforă;
c repetiție.

- 9 Ce valoare are adjectivul evidențiat din versurile de mai jos?

De-aceea-n veacuri **zbuciumate**
(Destinul nu ne-a răsfățat)
Strămoșii, apărându-și glia,
Și graiul și l-au apărat

- a metaforă;
b metonimie;
c epitet.

- 10** Cui îi este adresat îndemnul poetic din poezia “De parcă te aude Eminescu”?
- a** generației tinere;
 - b** tuturor vorbitorilor de limbă română;
 - c** elevilor.

- 11** Care este sensul expresiei evidențiate?

Câți au trecut străini pe-aicea
În **veacuri ce au asfințit**,
Ei n-au ochit numai pământuri –
Și-n graiul nostru au ochit.

- a** prezent eroic;
 - b** timpuri îndepărtate;
 - c** viitorul apropiat.
- 12** La ce mod și cu ce valoare sunt folosite verbele evidențiate?

Să-ți fie-atât de drag cuvântul,
Încât atunci când îl rostești,
Să crezi că însuși Eminescu
Ascultă ce și cum vorbești...

- a** imperativ;
- b** indicativ cu valoare de imperativ;
- c** conjunctiv cu valoare de imperativ.

Johann Wolfgang Goethe

J. W. Goethe (1749-1832) este o personalitate pentru care literatura, arta, știința, cercetarea și viața publică au concurat spre a-i făuri o carieră de scriitor, ministru de stat, om de știință, director de teatru și critic. Figură proeminentă a literaturii universale, Goethe s-a remarcat în toate genurile literare: lirică, dramaturgie, proză. Goethe a contribuit la definirea perioadei romantice în romanul său deschizător de drumuri, **Suferințele tânărului Werther**, în timp ce în **Faust** a transpus una dintre cele mai mărețe povestiri mitice ale lumii ca **Divina Comedie** a lui Dante și **Don Quijote** a lui Cervantes care ne-a oferit jaloanele necesare pentru înțelegerea condiției umane.

Născut la Frankfurt, Goethe a studiat dreptul. În 1775 a devenit ministru al Agriculturii, Finanțelor și Minelor. În 1786, Goethe a plecat din Germania și a petrecut doi ani în Italia, unde și-a aprofundat cunoștințele despre arta clasică, ceea ce a contribuit la maturizarea atitudinilor sale romantice timpurii. Această tensiune creatoare este echilibrată de lucrările lui de maturitate, inclusiv romanul **Ucenicia lui Wilhelm Meister** (1796) și urmarea acestuia, **Călătoriile lui Wilhelm Meister** (1807), care au pus bazele modelului de Bildungsroman, romanul creșterii și dezvoltării; drama **Ifigenia în Taurida** (1788) și **Faust** (partea întâi a fost publicată în 1808; partea a doua, după moartea lui Goethe, în 1832).

Pe lângă munca sa creatoare neîntreruptă, concretizată și în scrierea câtorva dintre cele mai admirabile poezii din literatura germană, Goethe a fost director al teatrului de stat timp de peste douăzeci de ani, a condus cercetări științifice de botanică, anatomie și teoria culorii, a studiat literatura universală. Om multilateral, înzestrat cu calități extraordinare, Goethe a fost recunoscut încă din timpul vieții, fiind apreciat de contemporani, dar și de generațiile care au urmat. Admirația pentru Goethe și lucrările lui a contribuit în mare măsură la răspândirea ideilor și culturii germane în întreaga lume, cu efecte profunde asupra vieții științifice și asupra literaturii din secolul al XIX-lea.

Importanța lui Goethe ca scriitor derivă din capacitatea lui de a pune sub semnul întrebării atât propriile convingeri, cât și pe cele ale vremii sale și de a le turna din nou în formele imaginare ale investigației.

Regele ielelor

Dar cine gonește prin noapte și vânt?
Un tată călare cu fiul plăpând.
În brațe își ține băiatul cuprins
Și brațul se strânge mai cald într-adins.

“Obrazul, copile, de ce ți-l ferești?”
“O, tată, pe-al ielelor rege-l zărești?
Tu nu-i vezi cununa și coada de vrac?”
“Sunt neguri, copile, ce-n vânt se desfac.”

“O, dragă băiete, cu mine nu vii?
În jocuri voioase juca-vom zglobii!
Flori multe, pestrițe, se-nșiră pe plaur,
Iar maică-mea are veșminte de aur!”

“O, tată, o, tată, chiar el mi-a șoptit,
Al ielelor rege mi-a făgăduit.”
“Te-alină, copile, ascultă-mi cuvântul,
Prin frunze uscate doar freamătă vântul.”

“Vrei, dragă băiete, cu mine să vii?
Fecioarele mele cu drag te-or sluji,
Fecioarele mele în noapte-or cânta,
În dansuri și jocuri te vor legăna!”

“O, tată, în preajmă-ți să vezi tu nu știi?
Sunt iele, crăiese, pe plaiuri pustii.”
“Iubite copile, privesc în zadar,
Sunt surele sălcii, cu frunzetul rar.”

“Îmi placi, chipul tău m-ațâță... Ehei,
Te-oi lua dar cu sila, chiar dacă nu vrei!”
“O, tată, acuma mă strânge-nzecit,
Al ielelor rege nespus m-a rănit!”

Părintele-n tremuri se-ntrece gonind
Mai strâns prinde-n brațe copilul gemând;
Ajunge acasă de trudă învins,
În brațele sale copilul s-a stins.

trad. de N. Argintescu-Amza

Referințe critice

Era viu prin toți porii pielii lui și recepta orice impresie cu un amestec de plăcere și atenție; ceea ce face ca mișcarea mașinării lui mentale să fie una dintre cele mai extraordinare priveliști oferite vreodată locuitorilor acestei planete.

William James

Naturalismul profund al lui Goethe exclude orice rutină în gândire; Goethe pune o dată pentru totdeauna standardele în interiorul omului, și nu în afara lui; când i se spune că acest lucru trebuie să fie așa, căci există o autoritate imensă și o tradiție ce dăinuie, de mii de ani, el răspunde cu o politețe olimpiacă: “Dar este oare așa? Să fie oare valabil și pentru mine?” Nimic nu putea fi mai subversiv pentru temeliile pe care stătea vechea ordine europeană; și se poate observa că nici o persoană nu este atât de radical detașată de această ordine, nimeni nu este atât de profund modern ca cei care au resimțit în cel mai înalt grad influența lui Goethe.

Matthew Arnold

Teme și motive. Elemente fantastice

Considerată ca fiind formă autentică de manifestare poetică a spiritualității naționale, balada s-a bucurat de o deosebită atenție din partea lui J. W. Goethe. În opinia sa balada este “oul primordial al poeziei”. “Balada are ceva misterios, fără să fie mistică” – scria Goethe, ea poate utiliza atât elemente lirice, cât și elemente epice sau dramatice.

Balada “Regele ielelor” propune o viziune magică asupra elementelor din natură, acestea reprezentând o atracție irezistibilă, primejdioasă pentru ființa umană care este prea slabă pentru a le putea înfrunța. Omul este prea slab pentru a înfrunța forțele naturii, reprezentate în baladă de însuși regele ielelor.

Ielele sunt făpturi feminine supranaturale care apar în mai multe mitologii (inclusiv în mitologia românească), fiind foarte răspândite în superstiții. Ielelor nu li se poate stabili un profil precis, din cauza mării diversități a variantelor folclorice; totuși, forma mitologică mai stabilă prezintă ielele ca pe niște fecioare, cu mare forță de seducție și cu puteri magice, cumulând atributele Nimfelor,

Naiadelor, Dryadelor, întrucâtva și ale Sirenelor. Se crede ca apar mai ales noaptea la lumina lunii, rotindu-se în horă, în locuri retrase (poieni, iazuri, maluri de râuri, răscruci, vetre părăsite sau chiar în văzduh), dansând cu părul despletit. Dansul lor specific este hora.

Tânărul din balada lui Goethe nu se poate împotrivi chemării misterioase și cade pradă regelui ielelor. Tatăl nu înțelege prin ce chinuri trece fiul său și de aceea nu îl poate ajuta. Ochii omului matur nu observă pericolul în care se afla tânărul ademenit de misterele lumii.

- 1 Care este intonația predominantă în balada “Regele ielelor”? Observă ce semne de punctuație sunt folosite.
- 2 Câte personaje participă la dialog?
- 3 De ce tatăl nu înțelege zbuciumul fiului?
- 4 Ce elemente de baladă conține textul lui Goethe?
- 5 Analizează portretul pe care regele îl face ielelor.
- 6 Ce personaje din literatura română se aseamănă cu personajele din balada “Regele ielelor”?

Noțiuni de teoria literară. Balada cultă

Avându-și originea în cultura populară, balada cultă sintetizează elemente fantastice și legendare sau evocă elemente istorice semnificative.

Balada exprimă un mesaj moralizator și exemplar.

Ca și în balada populară, acțiunea se bazează pe neconținută luptă dintre bine și rău și se desfășoară gradat.

În literatura română balada a fost cultivată de G. Coșbuc și Șt. Augustin Doinaș.

- ? Ce balade populare cunoști?
Ce asemănări și ce deosebiri există între balada cultă și balada populară?

Cântecul lui Roland

Moartea lui Roland

171

Cum seama-și dă că și-a pierdut vederea,
Se scoală și puterile-și strunește
Și chipul său își pierde-mbujorarea.
În fața lui e-o piatră negricioasă;
De zece ori cu spada o izbește;
Scrâșnește-n ea, dar nici nu se știrbește
Roland grăiește: “Ajutor, Fecioară!
Ah, Durendal, ce vitregă ursită!
Eu mor și nu-mi mai ești de trebuință.
Cu tine-am câștigat atâtea lupte
Și-atâtea necuprinderi, stăpânite
De Carol cel cu barba colilie.
În mâini de laș să nu ajungi vreodată!
Un bun vasal te-a mânuit atâta.
Rămâi fără pereche-n sfânta Franță!”

172

Roland izbește-n steiul de agată:
Scrâșnește lama fără vreo știrbire.
Când vede că nu-i chip să-și rupă spada,
În sinea lui pornește s-o deplângă:
“Ce mândră ești și lucie și albă:
Ca pălălaia strălucești în soare!...
În văi, la Maurienne, era-mpăratul
Când printr-un înger, Dumnezeu îi spune
În mâna unui conte să te-așeze.
Și Carolmagnul m-a încins cu tine.
Breatania cu tine-o cucerii,
Anjou-ul, Poitou-ul și le Maine
Și libera Normandie de-așijderi,
Provența, Activitania, Romagna,
Lombardia, Bavaria și Flandra,
Burgundia, Polonia întreagă
Și Țarigradul îi făcu-nchinare,
Și Saxa-n care face și pofteste,
Și Scoția și Galles și Irlanda,

Și Anglia – moșia de coroană.
Și-n toate-aceste țări domnește Carol
Cel Mare și cu barba colilie...
Durere mare pentru ea mă-ncearcă.
Mai bine mor: n-o las pe mâini păgâne.
De-așa rușine cruță, Doamne, Franța!

173

Roland izbește-n steiul sur de-agată
Și-l spintecă mai mult decât pot spune.
Scrâșnește spada fără să se rupă
Și neștirbită către slavă sare.
Și molcom o deplânge-n sinea lui:
(...)

174

Viteazul simte moartea ce-l cuprinde
Și de la cap spre inimă-i coboară.
Dă fuga, sub un pin stingher se-ntinde,
Cu fața spre pământ, în iarbă verde.
Sub el își pune sabia și goarna;
Spre păgânime capul și-l întoarce,
Ținând într-adevăr ca împăratul
Și toți ostașii lui francezi să spună:
“Ca un viteaz pieri vestitul conte!”
Păcatele-și destăinuie, smerit,
Dând pentru ele Domnului mănuașă.

175

Roland își simte istovit veleatul.
Spre Spania, din vârful unei măguri,
C-o mână se izbește peste piept:
“Îndură-te și iartă-mi, Doamne, toate
Păcatele – mai mari sau mai mărunte –
Ce-am săvârșit de când venii pe lume
Și până azi, când zac, lovit de moarte!”
Spre Domnul și-a întins mănuașă dreaptă.
Un pâlț de îngeri către el coboară.

176

Roland viteazul zace subt un pin
Cu fața către Spania întoarsă.

Încep prin minte amintiri să-i treacă:
Tot ce cu vitejie cucerise
Și dulcea Franță, cei cu el de viță
Și Carol Magnul, care îl crescuse.
Și plânsul și suspinele-l înving.
(...)

Trad. de Aurel Tita

- 1 Ce trăsături de caracter demonstrează Roland în fragmentele din poemul eroic francez?
- 2 În ce condiții eroul poemului își demonstrează dăruirea față de rege?
- 3 Cum este prezentată moartea lui Roland?

Tema și structura operei

Cântecul lui Roland este cea mai veche operă importantă a literaturii franceze. Există mai multe versiuni, mărturie a popularității ei între secolele al XII-lea și al XIV-lea. Cea mai veche dintre aceste versiuni este datată de obicei la mijlocul secolului al XII-lea (între 1140 și 1170), și are aproximativ 4004 versuri (numărul lor variază puțin în edițiile moderne). Acest poem epic este un exemplu de *chanson de geste*, o specie literară ce a înflorit între secolele al unsprezecelea și al cincisprezecelea, și care proslăvește faptele eroice ale protagonistului.

Poemul se bazează pe un incident istoric relativ minor, Bătălia de la Roncesvalles (Roncevaux în franceză), de pe 15 august 778, când ariergarda francilor lui Carol cel Mare, aflat în retragere, a fost atacată de basci după o ambuscadă. În această luptă, descrisă de biograful său Einhard (Eginhard) în **Viața lui Carol cel Mare** (scrisă în jurul anului 830), se spune că soldații surprinși au fost cu toții uciși, între ei aflându-se un “Hruodland (Roland), prefect al mărcii Bretoniei”.

Poemul nu este o reprezentare corectă a realității. Roland devine nepotul lui Carol, bascii devin sarazini, iar Carol, în loc să își continue drumul spre nord pentru a-i supune pe saxoni, se întoarce în Spania și răzbună moartea cavalerilor săi.

Povestea este compusă cu multă maiestrie din două fragmente, fiecare având câte două părți: moartea lui Roland (trădarea, bătălia), și răzbunarea Împaratului (pedeapsa păcătoșilor, pedeapsa lui

Ganelon), încadrate de o expunere și o dublă concluzie. Unitatea întregului este întărită de numeroase paralelisme, contraste și ecouri. Anumite pasaje au o mare intensitate dramatică și tocmai de aceea au devenit celebre (moartea frumoasei Aude sau cea a lui Roland).

Ca toate cântecele faptelor de vitejie, Cântecul lui Roland cuprinde o mare încărcătură de idei, dar este în același timp o descriere sugestivă a tensiunilor interne ale societății feudale (între vasali și suzerani, între ambiția personală și devotament), cât și o dramă umană.

Poemul înfățișează lupta lui Carol cel Mare împotriva maurilor din Spania. Regele Franței îl trimite ca sol la regele Marsile al Saragozei pe Ganelon. Ganelon își trădează regele, spunându-i că spaniolii sunt de acord cu condițiile francezilor. În realitate spaniolii îi atacă pe francezi în trecătoarea Roncevaux din Pirinei. Armata franceză a fost distrusă. În rândurile ei se afla și viteazul Roland. Numai el a rezistat eroic, însă a sunat prea târziu din cornul său fermecat pentru a chema în ajutor armata regelui.

Revenind, Carol cel Mare îl găsește mort pe Roland. Regele îl pedepsește pe Ganelon și-i învinge pe mauri.

Noțiuni de teorie literară. Eposul eroic. Poemul

Poemul eroic este o specie a genului epic organizată în versuri, în care se evocă de-a lungul unor episoade structurate cronologic, evenimente mărețe din istoria unui popor.

Personajele exemplare din poemele eroice săvârșesc fapte impresionante, stârnind admirația. Stilul predominant al acestor texte literare este unul solemn, adecvat acțiunii și caracterului personajelor.

Această specie literară s-a impus în literatura medievală europeană, prin poeme eroice de larg ecou precum **Cântecul lui Roland**, **Cântecul Cidului**, **Cântecul Nibelungilor**, **Cântec despre oastea lui Igor**.

Ce asemănări există între Dan, căpitan de plai și Roland? Prin ce se deosebesc cei doi eroi?

Ce alte personaje legendare cunoști? Ce trăsături de caracter au?

Evaluarea cunoștințelor

- 1 Tânărul din balada “Regele ielelor” a lui Goethe nu se poate împotrivi chemării misterioase și cade pradă regelui ielelor.

da **nu**

- 2 Tatăl nu înțelege prin ce chinuri trece fiul său și de aceea nu îl poate ajuta.

da **nu**

- 3 Cui îi aparține afirmația de mai jos?

Balada are ceva misterios, fără să fie mistică.

- a** Vasile Alecsandri;
b J.W. Goethe;
c Mihai Eminescu.

- 4 “Cântecul lui Roland” este cea mai veche operă importantă a literaturii franceze.

da **nu**

- 5 Poemul “Cântecul lui Roland” nu este o reprezentare corectă a realității.

da **nu**

- 6 Ielele sunt făpturi feminine supranaturale care apar și în mitologia românească.

da **nu**

- 7 Balada “Regele ielelor” propune:

- a** o întâmplare obișnuită din viața unui tânăr;
b o viziune magică asupra elementelor din natură;
c o descriere de natură.

- 8 Poemul “Cântecul lui Roland” înfățișează lupta lui Carol cel Mare împotriva maurilor din Spania.

da **nu**

- 9 Personajele exemplare din poemele eroice săvârșesc fapte impresionante, stârnind admirația.

da **nu**

10 Din ce operă literară face parte fragmentul de mai jos?

O, dragă băiete, cu mine nu vii?
În jocuri voioase juca-vom zglobii!
Flori multe, pestrițe, se-nșiră pe plaur,
Iar maică-mea are veșminte de aur!

- a “Călin (File din poveste)” de M. Eminescu;
- b “Regele ielelor” de J.W. Goethe;
- c “Cântecul lui Roland”.

11 Cui îi aparține următoarea replică?

Îndură-te și iartă-mi, Doamne, toate
Păcatele – mai mari sau mai mărunte –
Ce-am săvârșit de când venii pe lume
Și până azi, când zac, lovit de moarte!

- a Roland;
- b Dan, căpitan de plai;
- c Carol cel Mare.

12 Ce valoare are adjectivul evidențiat din versurile de mai jos?

Iubite copile, privesc în zadar,
Sunt **surele** sălcii, cu frunzetul rar. (*J.W. Goethe*)

- a metaforă;
- b epitet;
- c metonimie.

Daniel Defoe

Daniel Defoe (1660 sau 1661–1731) este considerat întemeietorul romanului englezesc. Exponent tipic al omului din clasa de mijloc a secolului al XVIII-lea, Defoe a contribuit la modelarea unei arte noi și uimitoare care a focalizat interesul asupra detaliilor obișnuite ale vieții și asupra personajelor comune în care se regăseau cititorii lui.

În locul vechilor povești de dragoste în proză care înfățișau personaje idealizate în aventuri fantastice și în peisaje exotice, Defoe a oferit plăcerea recunoașterii a ceea ce este familiar și a plasat romanul pe un curs realist de la care nu se va abate niciodată. Defoe a impus realitatea ca una din sursele esențiale ale literaturii.

Defoe a început să scrie literatură după ce a exercitat și alte profesii, mai întâi ca om de afaceri și apoi ca ziarist.

În anul 1690 Defoe și-a început prolifică și lungă carieră de scriitor și în calitate de autor al mai multor pamflete politice. Apariția poeziei “Cel mai scurt drum către disidenți” (1702), în care pleda pentru toleranța religioasă, a dus la arestarea lui pentru instigare la revoltă.

Defoe a scris fără întrerupere articole de ziar pentru douăzeci și șase de periodice diferite, referindu-se la probleme curente și afaceri externe, controversate religioase și politice.

În 1719, la vârsta de cincizeci și nouă de ani, în timp ce continua să scrie articole de ziar, precum și pamflete pe probleme curente, Defoe a abordat un nou gen literar. A început cu **Robinson Crusoe**, apoi a elaborat o serie de biografii fictive, memorii și autobiografii, printre care două continuări ale lui Crusoe, **Căpitanul Singleton** (1720), **Moli Flanders** (1722), **Jurnal din anul ciu-meii** (1722), **Colonelul Jack** (1722) și **Roxana** (1724). Și-a încheiat cariera extrem de productivă ca scriitor cu două ghiduri, **Un tur prin Whole Island din Marea Britanie** (1726) și **Comerțiantul englez desăvârșit** (1727), manual pentru tinerii negustori și vânzători despre reușită în afaceri.

Reputația literară a lui Defoe se bazează în primul rând pe **Robinson Crusoe** și **Moli Flanders**. În ambele cărți, Defoe își demonstrează admirabilele calități de povestitor, dar nu prin intriga sa complexă, ci prin capacitatea de a-l captiva pe cititor cu prezentarea detaliilor obișnuite ale vieții.

Robinson Crusoe

La 1 septembrie 1659, Robinson Crusoe se îmbarcă pe o corabie spre Guineea. În urma unui naufragiu, fiind singurul supraviețuitor, Robinson Crusoe ajunge într-o insulă necunoscută unde a trăit 28 de ani, două luni și nouăsprezece zile.

.....

În aceste zece luni de când mă găseam pe această insulă nefericită, toate speranțele de scăpare îmi păreau acum foarte îndepărtate. Am căutat rădăcini de cassava, din care pieile roșii obișnuiesc să-și facă pâine, dar nu am găsit. Am zărit plante uriașe de aloe, pe care încă nu le cunoșteam.

În sfârșit, am dat de trestie de zahăr crescând sălbatică. Era de proastă calitate, din lipsă de îngrijire. Deocamdată m-am mulțumit numai cu atâta și m-am întors acasă.

După câteva zile, am pornit din nou pe același drum. Mergând mai departe ca-n ziua trecută, am observat că savanele și pășunile sunt mărginite de păduri. Aici am aflat diferite fructe. Pe pământ se găseau puderie de pepeni, iar vița de vie atârna pe copaci cu ciorchini bogați, cu boabe mari și coapte.

Descoperirea aceasta mi-a pricinuit o mare bucurie. Am găsit însă un mijloc minunat să-i conserv. I-am uscat la soare și i-am păstrat în chip de stafide. Toată seara am petrecut-o în locul acela și nu m-am întors acasă. Dimineața am pornit mai departe. Am umblat vreo patru zile. După puțin, am ajuns într-un loc deschis, unde valea cobora spre apus. Un izvor de apă proaspătă țâșnea dintr-o stâncă și curgea spre răsărit.

Priveliștea era încântătoare. Totul arăta verde, proaspăt și înflorit, semănând cu o grădină în veșnică primăvară. Am coborât în valea aceea minunată, privind-o neconținut cu o tainică plăcere. Am zărit aici nenumărați arbori de cacao, portocali și lămâi. Totul creștea sălbatic. Am cules lămâi verzi, care s-au dovedit nu numai plăcute la gust, ci și foarte hrănitoare. Mai târziu am amestecat suc lor cu apă și am făcut o limonadă bună și răcoritoare.

Aveam destulă treabă acum. Trebuia să culeg și să car totul acasă. M-am hotărât să-mi fac provizii de struguri, portocale și lămâi. Văzând că nu puteam strânge struguri să-i iau cu mine în cantități prea mari, căci se stricau, am găsit o altă soluție. Am cules mai mulți ciorchini, pe care i-am atârnat de crengile copacilor, ca să se usuce la soare.

Eram atât de îndrăgostit de acele meleaguri, încât mi-am petrecut acolo tot restul lunii iulie. Deși mă hotărâsem să nu mă mut, am început totuși să-mi fac o colibă mică, pe care am împrejmuț-o cu un gard dublu foarte solid și înalt.

Aveam acum o casă la țară și una pe coasta mării.

Până la începutul lui august, am muncit de zor și am terminat coliba. Dar s-au pornit ploile. Trebuia să mă închid iarăși în locuința cea veche. Cu toate că aveam și la țară un cort, făcut dintr-o bucată de pânză de corabie, acolo nu eram apărat de furtuni cum mă apăra aici stânca, și nu aveam nici peștera în care să mă adăpostesc când începeau ploile.

La 3 august, am găsit struguri bine uscați și transformați în stafide gustoase. I-am dat jos, căci altfel i-ar fi stricat ploile și aș fi pierdut cea mai bună parte a hranei mele de iarnă.

Aveam acum vreo două sute de legături mari. Îndată ce le-am cărat în peșteră, au început ploile.

De atunci, adică de la 14 august, a plouat aproape zilnic până la mijlocul lui octombrie. Zile de-a rândul nici nu îndrăzneam să ies din peșteră.

În acel sezon, mi s-a înmulțit familia în chip ciudat. Una din pisicile mele fugise și o credeam pierdută. Pe la sfârșitul lunii august s-a întors acasă cu trei pui. Faptul era surprinzător, pentru că nu aveam motan. E adevărat că împușcasem o pisică sălbatică. O crezusem cu totul diferită de pisicile noastre europene. Pisoii semănau cu pisicile noastre domestice. Mai târziu s-au înmulțit într-atât, încât am fost nevoit să împușc o parte din pisici, iar pe celelalte să le gonesc din casă.

La 26 august am avut noroc găsind o uriașă broască țestoasă. Aveam iarăși hrană din belșug. În timpul ploilor am săpat un tunel în stâncă, ieșind dincolo de împrejurimea mea. Puteam acum să ies din casă și pe acolo.

Am mai povestit cu câtă grijă am strâns și am pus deoparte cele câteva spice de orz și orez, crescute în chip atât de minunat. Răsăriseră vreo treizeci de fire de orez și douăzeci de orz. După ploi am crezut că venise vremea să le semăn.

Am săpat o bucată de țărână. Apoi am despărțit-o în două. Într-una voiam să semăn orez, iar în cealaltă orz. Când să semăn, m-am gândit că nu-i bine să pun toată sămânța deoarece nu știam dacă vremea este potrivită, așa că am păstrat cam o treime.

Au urmat lunile secetoase.

Pământul s-a uscat și semințele, lipsite de umezeală, nu au încolțit până ce nu au venit din nou ploile. Atunci au răsărit, ca și când au fost semănite din nou.

Când am văzut că nu răsare nimic și am ghicit pricina, am căutat altă bucată de pământ mai puțin uscată, pentru o nouă încercare. Am săpat un loc aproape de noua mea locuință și am sădit sămânța în februarie. Având cele două luni ploioase ale lunilor martie și aprilie, plantele au răsărit frumos și au dat spice bogate.

Nici de data asta nu îndrăznisem să semăn în întregime puțină sămânță ce-mi rămăsese, așa că recolta a fost mică, doar vreo patru kilograme din fiecare fel. Datorită acestor încercări am ajuns a ști precis că pot obține două recolte pe an și care este timpul potrivit pentru semănat. În timp ce spicele creșteau, am făcut o descoperire ce mi-a fost de folos mai târziu.

Îndată ce au trecut ploile, cam prin noiembrie, m-am dus să văd recolta din mijlocul insulei.

Totul era așa cum lăsasem cu luni de zile în urmă. Împrejurimea de gard dublu era întreagă, iar parii, tăiați dintre copaci din vecinătate, prinseseră rădăcini. Aveau acum crengi lungi, ca și sălciile tinere în primul an. Am fost surprins și foarte bucuros de ceea ce se întâmplase. Am tuns copacii și i-am lăsat să crească. Nici nu

se poate descrie ce frumos s-au dezvoltat timp de trei ani. A fost în curând acoperită toată de copaci. Umbra lor mă ferea acum de soare în tot timpul secetos.

Din această pricină am tăiat și alte ramuri din aceeași copaci și le-am plantat în mijlocul locuinței celei vechi. Le-am așezat pe două șiruri. S-au prins și a crescut un umbrar frumos. Am constatat că aici anul nu trebuie împărțit ca la noi în Europa, în iarnă și vară, ci în anotimpuri secetoase și ploioase.

Anotimpurile ploioase erau câteodată mai lungi sau mai scurte, după cum suflau vânturile. Știind din experiență tristețele urmări ale umezelii, am căutat să ies cât mai puțin în aceste anotimpuri. Aveam multe îndeletniciri pentru vremea ploilor.

Am încercat între altele să fac un coș. Mi-a dat prin minte că ramurile copacilor din care tăiasem parii pentru împrejurime ar putea fi la fel de bune ca cele de salcie sau de răchită din Anglia, așa că m-am hotărât să fac o încercare. Am tăiat puzderie de ramuri, pe care le-am pus la uscat în ograda cea nouă. Când au fost bune de întrebuițat, le-am dus acasă, păstrându-le în peșteră.

Am făcut coșuri care nu erau prea frumoase, însă folositoare, și am avut grijă să nu le duc niciodată lipsa. Nu știam cum să fac vase în care să păstrez apa.

În afară de două butoiașe aproape pline cu rom, mai aveam și sticle și câteva damigene, însă nici o oală în care să fierb mâncarea. E adevărat că luasem un ceain de pe corabie. Era însă mult prea mare pentru nevoile mele.

În afară de aceasta, mai doream mult o pipă. Niciodată însă nu am reușit să-mi fac una, cu toate că mai târziu s-a găsit soluția și în această privință.

.....

Mă copleșea uneori o deznădejde și o amărăciune de moarte. Pentru a-mi învinge aceste stări sufletești am luat condeiul și-am început să-mi dovedesc că situația mea nenorocită are și părțile ei bune.

Am împărțit pagina în două și, scriind în stânga “rău”, iar în dreapta “bine”, iată ce-am hotărât:

1. Am fost aruncat pe o insulă tristă și pustie, și n-am nici o speranță de salvare.
2. Dar am rămas în viață, deși aș fi putut să mă înec, așa cum s-a întâmplat cu toți tovarășii mei de drum.

3. Sunt izolat de întreaga lume, un pustnic alungat pentru totdeauna dintre oameni.
4. Nu m-am prăpădit de foame, nici n-am pierit în această pustietate.
5. Am puțină îmbrăcăminte și în curând nu voi avea cu ce să-mi acopăr goliciunea trupului.
6. Dar aici clima-i caldă și te poți lipsi de haine.
7. Nu mă voi putea apăra dacă voi fi atacat de oameni răi sau de fiare sălbatice.
8. Dar pe insulă nu se află nici oameni, nici fiare și mă pot socoti fericit că n-am fost aruncat pe coastele Africei, unde mișună cu duiumul.
9. N-am cu cine schimba o vorbă. N-are cine să-mi dea puțin curaj și să mă mângâie.
10. Dar am izbutit să-mi fac provizii de toate cele necesare pentru existență și să-mi asigur hrana până la sfârșitul zilelor.

Aceste raționamente mi-au fost de un mare sprijin. Am înțeles că nu trebuie să-mi pierd curajul și nici să nu mă las în voia deznădejdiei. În momentele cele mai grele poți și trebuie să găsești mângâiere.

M-am liniștit și am mai prins la curaj. Până atunci nu mă gândeam decât cum să părăsesc această insulă; ore întregi priveam în depărtare, tot așteptând să apară pe mare vreo corabie. Acum însă, încheiasem cu speranțele deșarte și începui să chibzuiesc cum să îmi aranjez mai bine viața pe insulă.

V-am descris locuința mea. Era un cort așezat pe povârnișul muntelui și înconjurat de un gard dublu, solid. Acum însă, gardul îl puteam numi zid sau val de pământ, pentru că în partea exterioară am lipit de el o ridicătură de pământ de două picioare grosime.

După un timp (se scursese, cred, cam un an și jumătate), am așezat pe valul din jurul locuinței mele niște prăjini, pe care le-am sprijinit de coasta muntelui, iar deasupra lor am așezat crengi și frunze mari. În felul acesta am făcut un acopriș curții mele și acum nu mă mai temeam de ploi, care, după cum am amintit, șiroiau din belșug pe insulă o anumită perioadă din an.

Cititorul a aflat mai înainte că tot avutul mi-l transportasem în cetate întâi în ogradă, iar apoi în peștera pe care am săpat-o în

dealul din spatele cortului. Dar trebuie să recunosc că la început lucrurile mele erau aruncate claie peste grămadă, la întâmplare, ocupând aproape toată curtea. Mă încurcau într-una și n-aveam pur și simplu unde să mă mișc.

Pentru a le așeza ca lumea, trebuia lărgită peștera.

După ce am închis intrarea în ogradă și prin urmare mă putem socoti apărat de atacurile fiarelor sălbatice, m-am apucat să-mi lărgesc și să-mi adâncesc peștera. Spre norocul meu, dealul era nisipos. După ce-am săpat în dreapta atât cât am socotit eu că era necesar, am făcut o cotitură și-am dus o galerie până afară, dincolo de ogradă.

Această galerie subterană, care servea drept intrare de serviciu, îmi dădea posibilitatea nu numai să părăsesc cu mare ușurință curtea și să mă înapoiez acasă, dar mărea în mod considerabil și suprafața cămării.

După ce am terminat cu această muncă, m-am apucat să-mi meșteresc ceva mobilă. Aveam cea mai mare nevoie de o masă și de un scaun: fără ele nu mă puteam bucura nici de acel modest confort, accesibil în singurătatea mea; nu puteam mânca la masă, nici scrie, nici citi.

Și iată-mă dulgher.

Până atunci nu mai pusesem niciodată mâna pe unelte de dulgherie; cu toate acestea, mulțumită iscusinței mele înnăscute și perseverenței în muncă, puțin câte puțin am câștigat atâta experiență încât, să fi avut uneltele necesare, aș fi putut face orice mobilă.

.....

Se împliniseră douăzeci și trei de ani de când trăiam pe această insulă. Eram atât de obișnuit cu locurile și cu felul meu de viață, încât, dacă aș fi fost sigur că nici un sălbatic nu vine să mă tulbure, aș fi putut trăi resemnat și cu dragă inimă tot restul vieții aici, până-n clipa când aș fi pus capul jos, să mor ca țăpul cel bătrân din peșteră.

Între timp izbutisem să-mi asigur și oarecare distracții, așa că timpul trecea mai ușor ca la început. Îl învățasem pe Poll să vorbească, după cum am povestit. Vorbea acum mai bine și mai articulat. Mi-era plăcut să-l ascult. A trăit în preajma mea nu mai puțin de douăzeci și șase de ani. Nu știu cât a mai trăit și după aceea, dar știu că în Brazilia se spunea că papagalii ajung la vârsta de o sută de ani. Poate că mai trăiesc și azi în insulă câțiva Polli, care mai strigă încă după sărmanul Robinson Crusoe. Nu urez nici unui

englez nefericirea de a ajunge acolo ca să-l audă. Dacă ar face-o, ar crede desigur că aude pe dracul.

Câinele mi-a fost tovarăș credincios și plăcut timp de șaisprezece ani și a murit de bătrânețe. Am mai povestit cum mi s-au înmulțit pisicile.

Afară de aceste animale mai țineam totdeauna pe lângă mine și doi-trei iezi, care mâncau din mână. Mai târziu, am avut și alți doi papagali, pe care i-am învățat să vorbească destul de bine. Mă strigau cu toții Robinson Crusoe, dar nici unul așa de bine ca primul, cu care într-adevăr îmi dădusem multă osteneală. Mai aveam câteva păsări marine, pe care le domesticisem. Nu știam cum le zice. Le prinsesem pe țărni și le tăiasem aripile.

Parii plantați în jurul fortăreței au crescut, transformându-se într-o pădurice deasă. Aici, între copaci, trăiau și se înmulțeau aceste păsări și-mi era mai mare dragul să le văd. M-aș fi simțit tare mulțumit de viața pe care o duceam dacă aș fi fost ferit de sălbatici, care mă băgaseră în sperieți.

Mă aflam acum în septembrie în al douăzeci și treilea an al șederii mele. Sosise vremea secerișului, care îmi cerea să stau mai mult la câmp. O dată, îndepărtându-mă spre câmp foarte devreme – nici nu se luminase bine de ziuă – am fost surprins zărind lumina unui foc pe țărni, cam două sute mile depărtare de la mine, spre capătul insulei dinspre locuința mea. Am fost foarte mirat și pironit locului, neîndrăznind să mai ies din livada mea, de teamă să nu fiu prins. Dar nici acolo nu mai avusem liniște. Teama și grija mă chinuiau. Dacă acești sălbatici, cutreerând insula, ar da de lanurile de grâne coapte sau în curs de seceriș, ori peste lucrurile mele, de îndată ar ghici că insula este locuită și ar porni în căutarea mea.

M-am întors în fortăreață și am tras scara după mine. Am căutat să dau împrejurimilor o înfățișare naturală și nelocuită. Apoi, am pregătit totul pentru apărare. Am încărcat tunurile, cum le ziceam eu flintelor. Erau așezate în poziție de tragere, pe întăriturile cele noi. Am pus gloanțe în pistoale, hotărât să mă apăr până la capăt. Nu am uitat să cer ocrotirea cerului, rugând pe Dumnezeu să mă scoată din mâinile canibalilor. Astfel am stat vreo două ore, tare nerăbdător, neavând nici o iscoadă pe care s-o trimit pentru a-mi aduce știri din afară. Tot chibzuind ce să fac, n-am mai putut răbda. Așezând scara pe o parte a stâncii, unde era un loc mai drept, m-am urcat apoi trăgând-o după mine. Am așezat-o din nou, și în felul acesta am ajuns în vârful dealului. Culcat pe burtă, într-un loc mai neted, pe care îl observam mai

înainte, am scos ocheanul, pe care-l luasem dinadins, îndreptându-l spre locul cu pricina. Acolo am zărit nu mai puțin de nouă sălbatici – toți goi pușcă – așezați în jurul focului, nu ca să se încălzească – era foarte cald – ci, așa cum presupusem eu, ca să-și gătească prânzul barbar din carne de om, despre care nu știam dacă fusese adusă vie sau moartă.

Aveau cu ei două pigori, trase acum pe mal. Apele fiind retrase mi se părea că așteaptă fluxul să plece. Nu-mi pot descrie emoția pe care am simțit-o văzându-i în această parte a insulei și atât de aproape de mine. Mai târziu, după ce mi-am dat seama că vin întotdeauna aduși de reflux, m-am liniștit, știind că pot ieși fără grijă în timpul fluxului.

Astfel mi-am putut vedea de treburi și strânge recolta.

Într-adevăr când fluxul a făcut să apară curentul de vest, i-am văzut sărind în bărci și îndepărtându-se spre larg. Cam cu un ceas înainte de plecare, au început să țopăie și să dănțuiască. Erau complet goi, însă nu puteam desluși dacă erau bărbați sau femei.

Îndată ce i-am văzut îmbrăcați și plecați, am luat două puști pe umăr, două pistoale la brâu și sabia și am pornit-o în goană spre dealul unde le găsisem pentru prima dată urmele. Când am ajuns – cam după vreo două ceasuri, căci eram prea împovărat cu armele ca să alerg iute – am văzut că acolo fuseseră încă trei bărci cu sălbatici, iar privind și mai departe, i-am zărit îndepărtându-se cu toții spre continent. Priveliștea era înfiorătoare. Jos, pe mal, se aflau răspândite urmele praznicului lor crâncen.

trad. de Leon D. Levițchi

1 Unde a naufragiat Robinson Crusoe?

2 Ce însemnări își făcea el?

3 Ce caracteristici poți desprinde din fragmentele citite?

4 Ce descoperiri a făcut el eroul romanului?

5 Ce concluzii și-a făcut Robinson referitor la modul de viață din Europa?

6 Cum se numește textul (literar sau neliterar) în care se descrie ceea ce se întâmplă pe parcursul fiecărei zile?

flux – fază de ridicare periodică a nivelului apei oceanelor sau mărilor deschise

7 Ce a făcut eroul lui Daniel Defoe pentru a se adapta la noul mod de viață?

8 Imaginează-ți o insulă nelocuită. Încearcă să o descrii într-un text.

Tema, subiectul și structura operei. Personajul principal

Inspirându-se dintr-un fapt real, autorul aduce în acest roman un elogiu omului optimist, care știe să pună stăpânire pe natură, folosind-o în propriul său folos și care poate supravețui indiferent de condițiile dificile în care se află.

Eroul principal al romanului **Robinson Crusoe** este unicul supraviețuitor al echipajului unei corăbii naufragiate. Aruncat de valuri pe o insulă pustie, Robinson construiește o casă cu ajutorul lucrurilor recuperate de pe corabie, domesticește animale, lucrează pământul, practică olăritul și croitoria, își construiește o barcă și explorează insula, repetând astfel, în răstimpul celor 28 de ani de izolare experiența civilizatoare a umanității. Salvează de la moarte un sălbatic, botezându-l cu numele de Vineri și dându-i educație. În sfârșit, eroul este adus în țară de un vas englez.

Robinson Crusoe se bazează pe experiența reală a marinarului Alexander Selkirk, a cărui ședere de patru ani pe o insulă pustie a fost repovestită în cartea lui Defoe. Insula îi furniza materialul necesar pentru o abordare romantică a subiectului: posibilitatea unor aventuri fantastice într-un loc îndepărtat și exotic. Defoe a deplasat însă accentul spre farmecul vieții obișnuite, casnice, căci Crusoe domesticește sălbăticia cu spiritul său întreprinzător, propriu unui membru al clasei de mijloc. Până la intrarea în scenă a lui Vineri, care survine în ultimul sfert al povestirii, nu se întâmplă mare lucru în **Robinson Crusoe**. Nu există monștri, sunt numai câțiva canibali, în schimb se vorbește foarte mult despre modul în care Crusoe reușește să improvizeze un serviciu de ceai corespunzător și să-și agrementeze existența prin ingeniozitatea sa. Crusoe nu este un cavaler războinic al prozei romantice, ci un bărbat serios și harnic, iar plăcerea lecturii derivă din capacitatea cititorului de a se identifica cu problemele casnice ale lui Crusoe.

Romanul lui Defoe marchează o schimbare fundamentală de atitudine în artă, în sensul acceptării ideii radicale că experiența ordinară merită atenția literară și artistică, precum și că povestirile cu personaje obișnuite, și nu regi, cavaleri sau imitații ale acestora pot să-l amuze pe cititor, ba chiar că merită, în general, să fie relate. Defoe, membru al noii clase de mijloc, descoperise o formulă de ficțiune pentru a reține atenția noii categorii de cititori receptivi

la atracția exercitată de particular și de propria lor lume reflectată în această nouă formă de artă care era romanul. Uneori crude și rudimentare, romanele lui Defoe trec rareori dincolo de granița unei povestiri atrăgătoare pentru a se constitui într-o intrigă dramatică și sunt adesea marcate de inconsecvență, ceea ce lasă impresia că au fost elaborate din mers, iar autorul lor nu a avut niciodată în minte un plan prestabilit. Dar Defoe este cel care a așezat romanul pe cursul lui actual, de unde poate să rivalizeze cu teatrul și poezia ca o modalitate importantă de reflectare a experienței umane.

Referințe critice

Daniel Defoe face parte, într-adevăr, din școala marilor scriitori simpli, a căror operă se întemeiază pe ceea ce este mai persistent, chiar dacă nu și seducător în firea umană... Este un reprezentant al școlii lui Crabbe și Gissing și nu se rezumă să fie pur și simplu un coleg într-un loc anost unde se învață, ci este întemeietorul și maestrul ei.

Virginia Woolf

Noțiuni de teorie literară. Romanul de aventuri

Romanul este o specie a genului epic de amplă întindere și de mare complexitate cu acțiunea structurată pe mai multe planuri narative, la care participă un număr mare de personaje.

Romanul de aventuri are o acțiune complexă prezentând, de obicei în ordine cronologică, o serie de întâmplări la care participă diferite personaje (principale, secundare sau episodice).

Acțiunea romanului de aventuri se desfășoară în jurul unui erou care demonstrează calități deosebite. Romanele de aventuri pot avea caracter fantastic (de exemplu **Doi ani de vacanță** de Jules Verne) sau caracter autobiografic (**Robinson Crusoe** de Daniel Defoe).

Ce romane de aventuri din literatură română ai citit?
Ce personaje te-au impresionat în mod deosebit?

rudimentar – care abia începe să se formeze, primitiv, nedezvoltat

Adam Mickiewicz

Adam Bernard Mickiewicz s-a născut 24 decembrie 1798 la Zaosie, în Polonia și a decedat la 26 noiembrie 1855 la Istanbul. Este considerat cel mai de seamă reprezentant al romantismului polonez. A scris poezii patriotice (**Balade și romanțe**), precum și poezie influențată de Orient (**Sonete din Crimeea**). De asemenea este autorul unor poeme istorice ample (**Konrad Wallenrod, Pan Tadeusz**) și a unor drame romantice (**Străbunii**).

Liniștea mării

Vântul de-abia atinge-a catargului vântrea;
Lin, unda clară, pieptul a prins să și-l ridice
Ca tânăra mireasă purtată-n vis ferice,
Când, de-un suspin trezită, în somn iar va cădea.

Iar pânzele, ca steaguri la cap de bătalie,
Mai picotesc în vârfuri; ușor de tot împinsă,
Corabia se-nclină, în lanțuri parcă prinsă;
Matrozii dorm; drumeții sunt plini de veselie.

O, cuget! în adâncu-ți e-o hidră: amintirea,
E un polip ce-ți doarme-n adânc, de-i cer noros,
Iar când se-nseninează, lungi brațe-ntinde fiara.

O, cuget! în adâncu-ți e-o hidră: amintirea,
Ce doarme când destinul e crunt și furtunos
Iar când e pace-n suflet înfige-ntr-însul ghiara.

trad. de Miron Radu Paraschivescu

1 Care este tema principală a poeziei?

2 Din câte strofe este formată poezia? Ce poți spune despre structura lor?

3 Ce figură de stil identifiți în ultimele două terține?

vântrea – pânză de corabie

matrozi – marinari

hidră – șarpe fabulos cu șapte capete

polip – (termen medical) crescătură ce se formează pe unele organe sau mucoase ale organismului

Noțiuni de teorie literară. Sonetul

Termenul **sonet** este derivat din cuvântul francez **sonnet** și din cuvântul italian **sonetto**, amândouă însemnând “cântecel”.

Începând cu secolul al XIII-lea a ajuns să semnifice un poem cu formă fixă de paisprezece versuri care respectă o schemă de rimă foarte precisă și o structură logică. Acestea s-au schimbat de-a lungul timpului.

În literatură identificăm două tipuri de sonete: sonetul italian și sonetul englezesc.

Regulile sonetului italian au fost stabilite de Guittone d'Arezzo (1235–1294), care a scris aproape 300 de sonete. Alți poeți italieni din epoca sa, incluzându-i pe Dante Alighieri (1265–1321) și Guido Cavalcanti (1250–1300) au scris sonete, dar cel mai faimos sonetist a fost Francesco Petrarca (1304–1374). În forma sa originală, sonetul italian se împărțea într-o octavă de opt versuri (formate din două catrene) urmate de un sextet de șase versuri (alcătuit din două terține). Catrenele afirmă o propunere sau o interogație iar terținele ofereau soluția cu o ruptură clară între cele două. Cele opt versuri rimau după structura *a-b-b-a, a-b-b-a*. Pentru terține existau două posibilități *c-d-e-c-d-e* sau *c-d-c-c-d-c*. Cu timpul și alte variante de rimă au început să fie folosite. De obicei al nouălea vers semnala o schimbare de subiect sau de ton. Primele sonete, scrise în limba engleză de Thomas Wyatt și Henry Howard, foloseau schema sonetului italian (ca și sonetele scrise ulterior de John Milton, Thomas Gray, William Wordsworth și Elizabeth Barrett Browning).

Curând după introducerea sonetului italian, poeții englezi au început să dezvolte o formulă proprie. Printre ei se numărau Michael Drayton, Samuel Daniel și William Shakespeare. Aceasta formulă poartă adesea numele lui Shakespeare. Structura lor constă în trei strofe de patru versuri (catrene) și un cuplet de două versuri care introduce de obicei o schimbare tematică sau imagistică bruscă. Schema de rimare era de obicei *a-b-a-b, c-d-c-d, e-f-e-f, g-g*.

Sonetul, ca poezie cu formă fixă, a fost introdus în literatura română de Gheorghe Asachi, renumit pentru interesul său arătat culturii și literaturii italiene. Cele mai frumoase sonete au fost scrise însă de Mihai Eminescu, care a trecut printr-o perioadă de creație în care s-a oprit asupra poeziei cu formă fixă (sonet, glosă).

Evaluarea cunoștințelor

1 Romanul de aventuri are o acțiune complexă prezentând, de obicei în ordine cronologică, o serie de întâmplări la care participă diferite personaje.

da **nu**

2 În "Robinson Crusoe" se aduce un elogiu omului optimist, care știe să pună stăpânire pe natură.

da **nu**

3 Sonetul este o poezie cu formă fixă de paisprezece versuri care respectă o schemă de rimă foarte precisă și o structură logică.

da **nu**

4 Sonetul italian este format din două catrene și două terține.

da **nu**

5 Sonetul englezesc este format din trei catrene și un cuplet (distih).

da **nu**

6 Poezia "Liniștea mării" este un sonet care respectă modelul englezesc.

da **nu**

7 Cine își descrie locuința în textul de mai jos?

Era un cort așezat pe povârnișul muntelui și înconjurat de un gard dublu, solid. Acum însă, gardul îl puteam numi zid sau val de pământ, pentru că în partea exterioară am lipit de el o ridicătură de pământ de două picioare grosime. După un timp (se scursese, cred, cam un an și jumătate), am așezat pe valul din jurul locuinței mele niște prăjini, pe care le-am sprijinit de coasta muntelui, iar deasupra lor am așezat crengi și frunze mari.

- a** Roland;
- b** Robinson Crusoe;
- c** Lucian Blaga.

8 Romanul "Robinson Crusoe" se bazează pe experiența reală a unui:

- a** scriitor;
- b** marinar;
- c** general.

9 Care era numele singurului prieten al lui Robinson pe insulă?

- a) Miercuri;
- b) Vineri;
- c) John.

10 Ce valoare are adjectivul evidențiat din următoarele versuri?

Vântul de-abia atinge-a catargului vântrea;
Lin, unda **clară**, pieptul a prins să și-l ridice

- a) metaforă;
- b) epitet;
- c) metonimie.

11 Ce figură de stil identifiți în versurile evidențiate?

*Iar pânzele, ca steaguri la cap de bătălie,
Mai picotesc în vârfuluri; ușor de tot împinsă,
Corabia se-nclină, în lanțuri parcă prinsă;*

- a) repetiție;
- b) comparație;
- c) anaforă.

12 Ce fel de rimă există în versurile de mai jos?

Vântul de-abia atinge-a catargului vântrea;
Lin, unda clară, pieptul a prins să și-l ridice
Ca tânăra mireasă purtată-n vis ferice,
Când, de-un suspin trezită, în somn iar va cădea.

- a) rimă îmbrățișată;
- b) rimă încrucișată;
- c) monorimă.

Sistematizarea și generalizarea cunoștințelor

Tematica orientativă a discuțiilor colective

Discuția I

- 1 Prezintă starea de spirit a spectatorilor ce asistă la un meci decisiv pentru calificarea la Campionatul Mondial de Fotbal din 2012.
- 2 Imaginează-ți că ai ocazia să discuți cu una din vedetele tale preferate. Scrie întrebările pe care ai dori să i le adresezi.

Discuția II

- 3 Realizează cronica unui film artistic, serial, spectacol televizat (muzical, literar), analizând: jocul actorilor, limbajul, decorul, elementele specifice textului literar.
- 4 Imaginează-ți că participi la Campionatul Mondial de Fotbal la Kiev și ai de transmis la radio sau la televiziune un mesaj de cinci minute. Scrie sau prezintă oral ideile pe care le vei relata.

Lucrări de control orientative

Întrebări și răspunsuri

- 1 Ce este literatura?
Literatura este arta exprimată prin cuvânt. Ea cuprinde totalitatea operelor scriitorilor unui popor. În literatura universală aceasta cuprinde capodoperele scriitorilor lumii.
- 2 Ce este opera literară?
Opera literară este o creație artistică (populară sau cultă, în versuri sau în proză), care înfățișează realitatea, într-o formă aleasă, prin intermediul imaginilor artistice și al ficțiunii. Este un rezultat al invenției scriitorului și al fanteziei, pornind de la fapte reale.
- 3 Ce este teoria literară?
Teoria literară este o ramură a științei literaturii (celelalte fiind istoria literară și critica literară) care studiază sistematic

principiile de bază ale literaturii ca artă: ce este opera literară, structura ei, genurile și speciile literare, modurile de expunere, versificația, tropii etc.

④ Ce este folclorul?

Folclorul este totalitatea creațiilor artistice ale unui popor.

⑤ Care sunt cele trei genuri literare, specifice literaturii populare și culte?

Genul liric, genul epic și genul dramatic.

⑥ Ce este literatura cultă?

Literatura cultă este totalitatea operelor literare create de scriitori (versuri, proză, teatru). Autorii sunt cunoscuți (au un nume), spre deosebire de literatura orală (populară, folclor), în care autorii sunt anonimi (necunoscuți).

⑦ Ce este opera literară lirică?

Opera în care autorul își exprimă în mod direct gândurile, sentimentele, emoțiile, stările sufletești. Creațiile lirice sunt subiective.

⑧ Ce este opera literară epică?

Opera în care autorul își exprimă indirect gândurile, ideile, sentimentele prin intermediul naratorului și al personajelor care realizează acțiunea. Creatorul ei poartă numele de prozator.

⑨ Ce este autorul?

Autorul este creatorul (cu nume real sau pseudonim) operei lirice, epice sau dramatice. El îl inventează pe naratorul (povestitorul) din text, el creează acțiunea și personajele.

⑩ Ce este naratorul?

Naratorul (povestitorul) nu este o persoană reală. El există, de fapt, numai în textul epic, ca o voce imaginată de scriitor, fiind ghidul cititorului pe tot parcursul lecturii.

⑪ Ce este eul liric?

Eul liric (eul poetic) este o voce imaginară interioară care, în poezie, comunică sentimente, stări, emoții, impresii, idei majore.

12 Ce este cititorul?

Persoana din realitate care parcurge opera literară, îi descifrează ideile, sensurile și evaluează cartea. Cititorul este receptorul operi literare.

Lucrarea I

- 1 Numește cel puțin trei opere literare studiate de tine care au ca temă copilăria.
- 2 Identifică trei motive din balada preferată.
- 3 Comentează motivul comunicării omului cu natura în două dintre textele studiate de tine ("Dan, căpitan de plai" de V. Alecsandri și un alt text din literatura universală).
- 4 Compară personajul Nică a lui Ștefan a Petrei cu alte personaje din operele citite (identifică trăsături sufletești ori fizice comune).
- 5 Comentează, la alegere, unul din capitolele poemului preferat.
- 6 Dă câte un titlu potrivit fiecărui tablou al poemului "Călin (File din poveste)" de M. Eminescu.
- 7 Cărui personaj i se atribuie cuvintele din următorul fragment?

Rușinea-i o rugină pe-o armă de viteaz,
Un verme ce mănâncă albeața pe obraz.
Cui place să roșeasă, roșească... eu nu vreau
Nici pată pe-a mea armă, nici pe obrazul meu.
Alb am trăit un secol pe plaiul strămoșesc
Și vreau cu fața albă senin să mă sfârșesc,
Ca dup-o viață lungă, ferită de rușine,
Mormântul meu să fie curat și alb ca mine!

- 8 Selectează din fragmentul dat secvențele concludente pentru caracterizarea personajului.

Trei zile bătuseră vânturi sunătoare de la miazăzi, pământul se zbâcise, și-n dumbrăvioara din marginea satului, la malul Siretului, începuseră să înflorească galben cornii. Băiatul cel mai mititel al lui Dumitru Onișor ieșise cu șase oi la mugurul proaspăt al primăverii.

Era un copilaș palid și mărunțel și târa pe pământul ravăn niște ciubote grele ale unui frate mai mare. Ridică spre mine ochii triști învăluți ca într-o umbră cenușie și-și scoase cu anevoie din cap pălăria veche pleoștită ca o ciupercă. Îmi dădu bună-ziua c-un glas moale în care parcă suna o suferință timpurie, apoi, acoperindu-se, ridică deasupra ochilor toiașul alb, îndemnându-le spre crâng.

- Ce mai faci tu, măi flăcăule? Îl întrebai eu. Ai ieșit cu oile la păscut?
- M-a trimis tătuca să le port! Îmi răspunse el serios, cu glasul-i subțirel și peltic, și se opri.
- Oile se opriră și ele întoarseră capetele spre călăuzul lor.
- Dar ești tu vrednic, bre Niculăieș, să porți un cărd de oi?
- He, sunt eu vrednic, da acuma n-am ce purta, sunt supărat.

9 Comentează rolul dialogului în fragmentul dat.

- Apoi dar, mai rămâi sănătoasă, mătușă Mărioară! Vorba de dinioarea; și-mi pare rău că nu-i vărul Ion acasă, că tare-aș fi avut plăcere să ne scăldăm împreună... Dar în gândul meu:
- Știi c-am nimerit-o? bine că nu-s acasă; și, de n-ar veni degrabă, și mai bine ar fi!..
- Și, scurt și cuprinzător, sărut mâna mătușei, luându-mi ziua bună, ca un băiat de treabă, ies din casă cu chip că mă duc la scădat, mă șupuresc pe unde pot și, când colo, mă trezesc în cireșul femeii și încep a cărăbani la cireșe în sân, crude, coapte, cum se găseau. Și cum eram îngrijit și mă sileam să fac ce-o face mai degrabă, iaca mătușă Mărioara, c-o jordie în mână, la tulpina cireșului.
- Dar bine, ghiavole, aici ți-i scădatul? zise ea, cu ochii holbați la mine; coboară-te jos, tâlharule, că te-oî învăța eu!
- Dar cum să te cobori, căci jos era prăpădenie! Dacă vede ea și vede că nu mă dau, zvârr! de vro două-trei ori cu bulgări în mine, dar nu mă chițește. Apoi începe a se aburca pe cireș în sus, zicând: - Stai, măi porcane, că te căptușește ea, Mărioara, acuș!

10 Comentează portretul făcut miresei în poemul "Călin (File din poveste)" de Mihai Eminescu.

11 Recitește unul din **Psalmi** lui David și scrie o compunere cu tema "Omul și Dumnezeu".

12 Identifică imaginile artistice din fragmentul de mai jos.

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
 Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
 Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
 Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet;
 Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
 Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
 Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
 Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;
 Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
 Când coboară-n ropot dulce din tâpșanul prăvălatic,
 Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
 În cuibar rotind de ape, peste care luna zace. (M.Eminescu)

Lucrarea II

- 1** Descrierea este:
- a** o specie a genului epic;
 - b** o figură de stil;
 - c** un mod de expunere.
- 2** Adresarea către divinitate este specifică:
- a** psalmului;
 - b** odei;
 - c** imnului.
- 3** În genul epic, autorul își exprimă și își transpune gândurile și sentimentele cu ajutorul:
- a** figurilor de stil;
 - b** descrierii și dialogului;
 - c** personajelor și acțiunii.
- 4** Specia comună liricii populare și culte este:
- a** doina;
 - b** balada;
 - c** doina și balada.
- 5** Sonetul englezesc, ca poezie cu formă fixă, este format din:
- a** patru catrene;
 - b** un catren și trei terține;
 - c** trei catrene și un distih.
- 6** De regulă, balada se bazează pe:
- a** epitete;
 - b** comparații;
 - c** personificări;
 - d** epitete, comparații, personificări.
- 7** Modul de exprimare care apare în poem este:
- a** descrierea și dialogul;
 - b** narațiunea și monologul;
 - c** narațiunea, descrierea și dialogul.

8 Specia genului epic care reflectă pe mai multe planuri modul de viață al personajului principal este:

- a** nuvela;
- b** romanul;
- c** poemul.

9 Ce figură de stil identificăm în versurile de mai jos ale lui A. Mateevici?

Limba noastră-i vechi izvoade,
Povestiri din alte vremuri;
Și citindu-le-nșirate,
Te-nfiori adânc și tremuri.

Limba noastră îi aleasă
Să ridice slavă-n ceruri,
Să ne spuie-n hram și-acasă
Veșnicile adevăruri.

- a** enumerația;
- b** repetiția;
- c** enumerația și repetiția.

10 Psalmul este o specie ce aparține:

- a** numai poeziei lirice;
- b** numai religiei;
- c** religiei și poeziei lirice.

11 Psalmul poate fi:

- a** citit;
- b** cântat;
- c** citit și cântat.

12 Poezia poate fi:

- a** citită;
- b** scrisă pentru muzică (cântată);
- c** pictată;
- d** citită, cântată, pictată.

Lucrarea III

Completează spațiile libere cu sintagmele sau cuvintele potrivite ca sens.

- 1 Prin arta cuvântului se înțelege .
- 2 Transmiterea literaturii prin viu grai se numește .
- 3 Personajului care apare frecvent într-o operă i se atribuie denumirea de .
- 4 Personajul ce intervine numai într-un moment al operei este numit .
- 5 În poem se conturează personajele pozitive și negative pe baza figurii de stil numită .
- 6 În literatura religioasă se comunică un adevăr general, cu semnificație de morală .
- 7 Pentru unii scriitori contemporani, izvorul de inspirație poate fi literatura .
- 8 Modul de expunere ce constă în povestirea unor fapte și întâmplări într-o anumită succesiune se numește .
- 9 este grupul de versuri unite prin măsură, ritm, rimă.
- 10 Modul de expunere care presupune o convorbire între personaje se numește .
- 11 este ansamblul de idei, sentimente, atitudini ale autorului, exprimate direct în genul liric și prin intermediul personajelor și al acțiunii, în genul epic și în cel dramatic.
- 12 Capodoperele scriitorilor lumii se înscriu în .

Lucrarea IV

Se dă textul:

Într-o zi, pe-aproape de Sânt-Ilie, se îngrămădisise, ca mai totdeauna, o mulțime de trebi pe capul mamei: niște **sumani** să-i scoată din stative; alții să-i nividească și să înceapă a-i țese din nou; un teanc de sumane croite, nalt până-n **grindă**, aștepta cusutul; pieptănușii în laiță n-avea cine-i ține de coadă; roata ședeia în mijlocul casei și canură toarsă nu era pentru bătătură! Și-apoi, vorba ceea: “Nu ședeia, că-ți șede norocul”. Țevi de făcut la sucală; copil de țâță în **albie**, pe lângă alții vreo cinci-șase, care așteptau să le faci de mâncare.

Treabă era acolo, nu încurcală; și încă se cerea degrabă, căci venea cu fuga **iarmarocul** de la Fălticeni, care acela este ce este.

Și mă scoală mama atunci mai dimineață decât alte dăți și-mi zice cu toată inima:

– Nică, dragul mamei! vezi că tată-tău e dus la coasă, căci se scutură ovăsul cela pe jos; și eu asemenea nu-mi văd capul de trebi; tu mai lasă drumurile și stai lângă mămuca, de-i fă țevi și leagăna copilul; c-apoi și eu ți-oi lua de la Fălticeni o **pălăriuță** cu tăsma ș-o curălușă de cele cu chimeri, știi colè, ca pentru tine!

– Bine, mamă! dar, în **gândul** meu, numai eu știam.

- 1 Numește cinci trăsături ale personajului din fragmentul dat.
- 2 Selectează cinci regionalisme din text și explică sensul lor.
- 3 Alcătuieste propoziții cu cuvintele evidențiate din text.
- 4 Scrie o scurtă compunere referitoare la fragmentul dat.
- 5 Precizează modul de exprimare în fragmentul dat.
- 6 Indică două dintre ideile pe care le consideri mai importante în fragmentul citit.
- 7 Prezintă două argumente pentru a susține încadrarea textului într-un anumit stil.
- 8 Ilustrează, folosind ca suport textul de mai sus, următoarele caracteristici: ironie, bunătate.
- 9 Expimă-ți opinia despre atitudinea scriitorului față de personajul principal.
- 10 Ce rol are dialogul în acest fragment?
- 11 Memorizează un episod din fragmentul dat.
- 12 Scrie un scenariu după ideea fragmentului dat.

Cuprins

Balada populară.....	4
Miorița	4
Structura baladei. Caracterizarea personajelor.....	10
Noțiuni de teorie literară. Balada. Alegoria.....	15
Vasile Alecsandri.....	19
Dan, căpitan de plai	20
Tema, ideea, subiectul. Motivul eroului legendar. Particularități artistice.....	34
Noțiuni de teorie literară. Poemul eroic. Metafora. Comparația Personificarea. Iambul. Rima.....	40
Parabola. Semnificațiile și înțelepciunea parabolilor.....	48
Parabola sămănătorului	48
Parabola vameșului și a fariseului	49
Noțiuni de teorie literară. Parabola.....	50
Mihail Sadoveanu.....	53
Un om năcăjit	54
Tema, ideea, subiectul. Caracterizarea personajelor.....	59
Noțiuni de teorie literară. Subiectul literar. Nuvela. Rezumatul operei literare.....	64
Ion Creangă.....	70
Amintiri din copilărie	71
Personajul literar. Caracterizarea personajelor.....	81
Noțiuni de teorie literară. Genul epic. Romanul autobiografic. Umorele. Ironia.....	87

Lucian Blaga.....	95
Hronicul și cântecul vârstelor	96
Problematika și structura romanului. Mesajul de idei și sentimente.....	104
Noțiuni de teorie literară. Romanul memorialistic	109
Alexe Mateevici	112
Limba noastră	113
Teme, idei, motive. Mesajul de idei și sentimente. Semnificația simbolurilor	116
Noțiuni de teorie literară. Genul liric. Imnul. Oda.....	119
Psalmul biblic.....	125
Psalmul 143. Un psalm al lui David împotriva lui Goliat	125
Psalmul necanonice 151	126
Psalmul 71. David vorbește lui Solomon	128
Puternicul Samson	132
Noțiuni de teorie literară. Psalmul – imn religios, psalmul – poezie lirică.....	134
Mihai Eminescu	136
Crăiasa din povești	139
Teme. Motive. Structura poeziei. Imagini semnificative.....	140
Călin (File din poveste)	145
Teme și motive. Structura poemului. Particularitățile artistice. Semnificația poemului.....	155
Noțiuni de teorie literară. Idila. Poemul. Epitetul	162
Lucian Blaga.....	166
Fântânile	166
Teme, motive. Semnificațiile simbolurilor	167
Noțiuni de teorie literară. Repetiția	169

Vasile Voiculescu	171
Florii	172
Mesajul de idei și sentimente. Semnificațiile titlului și ale poeziei	174
Vasile Levițchi	178
Cuvânt pentru Luceafăr	179
Omagiu adus marelui Eminescu. Mesajul de idei și sentimente	181
Noțiuni de teorie literară. Tipuri de strofe	182
Nicolae Labiș	186
Scrisoare mamei. De Anul Nou	187
Atmosfera de basm a poeziei. Chipul mamei. Mesajul de idei și sentimente	189
Noțiuni de teorie literară. Metonimia. Anafora. Enumerația	190
Vasile Romanciuc	195
De parcă te ascultă Eminescu	196
Semnificațiile poeziei. Mesajul de idei și sentimente	197

Literatura universală

Johann Wolfgang Goethe	201
Regele ielelor	202
Teme și motive. Elemente fantastice	203
Noțiuni de teoria literară. Balada cultă	204
Cântecul lui Roland	205
Moartea lui Roland	205

Tema și structura operei	207
Teoria literară. Eposul eroic. Poemul.....	208
Daniel Defoe	211
Robinson Crusoe	212
Tema, subiectul și structura operei. Personajul principal	221
Noțiuni de teorie literară. Romanul de aventuri.....	222
Adam Mickiewicz	223
Liniștea mării	223
Noțiuni de teorie literară. Sonetul	224
Sistematizarea și generalizarea cunoștințelor	227

Навчальне видання

КРИГАН Серафима Герасимівна

Інтегрований курс.
Література румунська та зарубіжна

Підручник для 7 класу
загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням румунською мовою

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Редактор *Феліція Вринчану*

Художники *Олена Бржосніовська*

Технічна редакція,
комп'ютерна верстка
та дизайн *Сергія Максимця*

Коректор *Олена Анетрі*

Формат 70x100/16. Ум.-друк. арк. 19,44. Обл.-вид. арк. 19,00.
Наклад 63 прим. Зам. № 1068.

Видавець і виготовлювач видавничий дім “Букрек”
вул. Радищева, 10, м. Чернівці, 58000.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ЧЦ №1 від 10.07.2000 р.